

Ratner, Baer, 1852-1916.

Ahavat Tsiyon vi-

Yerushaligim

v.5

אהבת ציון וירושלים

כולל

שנויי נוסחאות וגירסאות

מתלמוד ירושלמי

הנמצאים בספרי הראשונים, בדפוסים ישנים ופראגמנטין כתבי יד

עם הערות ותקונים

הועתק והוכנס לאינטרנט
www.hebrewbooks.org
ע"י חיים תשס"ט

ממני

בער ראטנער

בן זכנד להנאון בעל פנים מאירות ז"ל.

מסכתות: כלאים ומעשרות.

ווילנא

בדפוס ש. פ. נארבער
תרס"ז

נדפס ברשות בת המחבר
גב' שרה סלונימסקי מניריווק
ונכדתו גב' דליה קאופמן מירושלים
בת דבורה ויעקב ריאר הי"ד

נדפס מחדש ירושלים, תשכ"ז
במהדורת צילום מצומצמת

GRAD

Stages A

BM

498.8

. 2 28

V. 5

BUHR

פתח דבר.

בע"ה הנני מוציא עתה לאור השנויי נוסחאות והערות ותקנים לירושלמי מסכתות כלאים ומעשרות. המלאכה בסדר זרעים כבדה למאד. ומה גם במס' כלאים. המקורות מעטים למאד. כבר רבינו משולם ברבי יעקב התאונן בהשובתו להר"א אב בית דין, שהלכות כלאים כמה מעורבבין" (ראה ספרי זה צד 57) ומה נענן אגן אחריו? הקורא הליטר יראה כי רבות ינעמי וב"ה מצאתי די לתקן הגירסאות במקומות רבים ולדראות על החסרונית הרבים במס' כלאים ובמעשרות. (ראה ספרי צד 89, צד 128 וצד 132) והקותי כי הלומדים ימצאו במלאכתי עונג רב ויכירו ויוקרו את ערך פעולתי.

הכתב יד בר"ש סיריליו. ז"ל למס' מעשרות והשנויים לכלאים ומעשרות מילקום דפוס שאלוניקי מסורים לי מידידי הרב החכם הגדול רבא דעמיה ומדברינא דאימתיה הר"ר דוד באראן גינצבורג נ"י מפטרבורג. השינויים מהילקיט קבלתיים אחרי כלות הדפסת הספר. וע"כ שמתים בתור הוספה. והקורא הלומד יברך את הרב רד"ג הנ"ל בעד כל אשר עשה לטובת הספר.

השנויים נעשו עפ"י ירושלמי דפוס וויניציא.

בספרי זה נפלו לדאבון לבבי באיזה מקומות מס' קטנים אבל אינם משנים את הענינים.

את ספרי זה הנני מקדיש לזכר נשמת בתי החכמה והמסכלת נפש יקרה מרת רחל בלומה ז"ל שנועה בלא עתה בערב יום הכפורים תרס"ז.

מאת אביה הכותב בלב דוי המחבר בעד ראשניער
נין ונכד להגאון בעל פנים מאירות ז"ל.

ווילנא בחדש סיון תרס"ז.

ספרנו נהנוני ומננו שלימים.

ב"ה יום ג' פ' תרומה כ"ח שבט ה'רס"ז.

לכבוד הרב הגדול עשר ידות לו בתורה ומדעים העדני העצני כש"ת
מו"ה דוב בער ראמנער נ"י בעיר ווילנא.

כן נכון הגיעני ספרו אהבת ציון וירושלים הכולל שינויי נוסחאות וגירסאות בירושלמי
ס' תרומות וחלה וגם קצת קונטרסים מספרו הנ"ל על ס' כלאים והן דרוש דרש מעבדי לשלוח לו
הסכמתי עליו ולא אדע למה זה ועל מה זה הלא כבר הסכימו על חיבוריו רבים מגדולי סוגינו
מכירו ויודעיו ומה גם כי חיבור כזה דבר שפתיים אך למחסור להגיד לאדם מה שיהיו כי כל אשר
ענינם לו יחזה את מלאכתו מלאכת הקודש אשר יגע ומצא חדשות נצורות ומלא חפנים דלה כיום
היום נוזלים מן לכנון וכל באי שערו יקדמו פניו בתורה ויהללו בשערים מעשיו וכבר אחו"ל אמרין
לפעלא טבא יאשר חילא (ש"ר ע"ב) יהי ד' אלקיו עמו ויעל על בתי ההצלחה ויברך היליו וסועל
ידיו ירצה וימצא חן בעיני אלקים ואדם כנששו העריגה ונפש ידיו לכל הוגי דת האמת.
הק' שרן, מרדכי הכהן אבדק"ק ברעזאן והגליל יע"א (נאליצוא).

ובל אמונה כי בנמר ההדפסה ישלח לו גם יתר העלים מספרו על ס' כלאים לכל יהי
חצי דבר, ואם יאבה לשלוח גם על נוכות שבת ושביעית כאשר רכז במכתבו אלי, עמם
אכבדה ואקדם פניו בתשואת חן.

הנ"ל

שיל"ת

חזיתי איש סהיד במלאכתו מלאכת שמים, שוקד על דלתי התורה בחוקה בלי עצלותם.
ברוחו פי שנים, איזן וחקד ותיקן ועשה לתורת תלמוד ירושלמי אונים. בספרו, אהבת ציון
וירושלים וזקנת עשיה מלאכה על אבנים, להדפיס ספרו על ס' כלאים. ריבין וקובין שינויי
נוסחאות מספרי קדמונים במלא חפנים. והטה יאירו בתלמוד ירושלמי את עינים. ה"ה כבוד
ידידי הרב הגדול בתורה וחכמה עיניו כיונים על אפיקי הש"ס והראשונים, חומר מנוע ישישים
פאר מקדושים כש"ת מו"ה דוב בער ראמנער אחר סיקורי עיר הגדולה לאלקים ווילנא
נבר הגאון בעל פנים מאירות וצ"ל. ושלח אלי כטה עלים נדפסים מספרו על ס' כלאים ושחר
פני לתת סהודי עליו ולעטרו בעטרת חכמים ביאות לו עפי' פעלו ואם אמנם כרידנא טיבא בסדרת
מסדן ושלם מסדן כה"ר ולא יכולתי לעבור בעיון נמור על ספרו עכ"ז לעשות רצון הרב הגאון
המחבר שליט"א הייתי כמצויץ בין החרכים הנה והנה ומצאתי מלא כף נחת וע"י שינויי הנוסחאות
אשר הביא מספרו יהיו תועלת גדול לכל מעיין בתלמוד ירושלמי כי לפעמים אנוחנו רואים הלכה
אחת בירושלמי אשר היא כולה מוקשה ואין פותר אותה וע"י שינויי הנוסחא אפי' רק חיבה אחת
יאיר ההלכה כשמש בצהרים כאשר אבאר אייה בארובה במקיא ואכמ"ל לכן גם אנכי מסכים על
ספרו אהבת ציון וירושלים ועונה אמן ככל כחי להדפיס את ספרו היקד ולהפיצו על פני תבל
יראו ישרים וישמחו תופשי תורה יגילו וירוננו ויהי נועם ד' על הרב הגאון המחבר שליט"א לבצע
כזיכות לבבו להוציא ספרו לאור על כל תלמוד הירושלמי כנפש הכותב לכבוד התורה ולומדיה
השרוד סבלי לו ומצפה לישועת ד' וזכא על החתום.

היום יום ה' ארדי"ה אוד שמרבין בו בשמחה תרס"ז לפ"ק בראי.

הק' אברהם בנימין קלונער בהנאון מוהרש"ק וצ"ל.

בשם ה' ובקדושתו יקראו את א' הויהוה כיון ששם הויהוה פלגות

עליו שלום פעמים, ואריות היום, משכן שמים, לכבוד הים הים הגדול,
מינו ומנהלו, זה מינו בקדוש, כמו נפלא, ענא כדא כפרא, משנתו קב ונקי,
המדת ישרתו ופאר הדין שלושהתא הודוא כש"ה מ"ה בער האבונער ל"ו
יורה באור המורה, בעינאפי ויהנא יי"א.

כי הים כל עש כל כנן וכל נוצה לא יפיקו לתאר כמי אה אחת מי אלה מרגשי
גיל יחדות עין עיני ומה אשר מלאו את הדרו לבנו בקבלי היום את ספרו המזהיר על
הלמוד והשכלה, ארבת עין ורוחלים על כפי תרומת הלה, אשר שלה לו למנה נמשך, והכוב
אגלו כדון וכבוד ועושה, בן וקרת מכתבו אלו במשורה נעשה בו כרצית הש"י ימנה כדפוס
כדפוס גם כפזו על כפי בלאים ומשפחות, ודרש לשמוע ממנו חוד על כפי כפזו, הנה דבר
שפתים ליותר, כי אשר ויבא בשפה ותהלה, היא כהלה ומשבה אך שבעת הוים כי טוב
כי מי לא יתה כפזרו את וקרת, אכרות שתורת הנחמדים מהם ומנו ודר ומזרת, פרו
למאכל החשובים נפשות שוקקת וכל מעשהו בקדוש, מלא וגדוש, בהכמה כדעת ובהכונה,
לכרה הנוכחה הנכונה, ואפי כל שינוי הגרמאות הנמצאים כפזרו גדולי הראשונים בהיותם
מחולל בני מערבא, גם תלמוד ויחשבו ככתוב, ומכין חרבו הפעולה, מעין שקרת ונועת
הפועל בית שני, ירב כהו משני התלמודים ובראשונים ובעלי הלכות, חותמי איש כהור
כמלאכתי מלאכת שמים, ומה נכסה הים כהגלות לעיניו אך יקר הרואה אומר כדקא,
ילא אפן כי כמותי כמו כל יודעי תורה ושוחרי תושי' שבע ביום יהללתי ויברכותי על כל
המים אשר עשה ועושה לכות ישראל, כי הלה דלה לנו פנינו וקיום שפנו ממוני קודם
אשר עד כה היו ממונים ומנוזים ככתי' לא שופתם עין, ואשר היו מפירים כגנוי קדמונים,
ויאכרו לפעילא טבא וישר כהו ויולו על אשר נטה שכו לשאת עבודת הקודש הזאת,
הרעושה וקודת לא מעשה, ונוגעה לא מעשה, לערוך מערכות לקבצם ולתכרם אחר
אל אהר, להושיבם על כנפ ועל כסובם, משוככים וזה כהור כמלואיתם, אשרו חלקו
שוכה לכך ליותר את הרבים, ויעדתו הש"י ככה ועשה להשלים המלאכה המצואית,
יכנס ויכרו ויהיו לקב כפזו בדועה, ויסונו מעינתו הוצה, וישבו התפרים ויעל
המנוונים, איה ושמחה להודים, ויכונם גם אני המתעלם באהבתו ודווש שלית הודתו,
יו האור ילושינת השנית ודון ישראל יתום, ועלה לעין מרום הים.

צבי הזקאל מוכחזאדן אהמיה פרונסק הגלול כעמחתיס
עין שמים וא"ס.

אהבת ציון וירושלים

כלאים.

פ"א ה"א במשנה החמישים והזונית. בערוך ערך זנין בראש כלאים החיטין והזנין וכו'.
פ"א ה"א במשנה והפורקן והטופח. בפ"י הר"ש מכול יום פ"א משנה ב' כדתנן בריש כלאים הפול והטופח עכ"ל ובפ"י רה"ג שם כדאמרין לענין כלאים הפורקן והטופח. וכן הוא בתוס' סנחות ד' ע' ע"א ד"ה תנא. ובסמ"ג לאוויק רע"ט שנינו בתחילת מס' כלאים וכו' הפורקן והטופח וכו'. וכן הוא בערוך ערך פול. אכר בד' פיורו רל"ו: והפורקן. ובטהינתא רבני מערבא הפורקן והטופח. ובפ"י הר"ש בפ"א פ"ו משנה ז' טופח מין קמנית: והוא דק כדתנן בריש כלאים הפול והספיר והטופח עכ"ל.
פ"א ה"א במשנה והשעועית. במשנה שבמשניות והשעועים. ובהוי"מ בירושלמי הגי' והשעועית בתי"ו עכ"ל. וכן הוא בתוס' סנחות הנ"ל. ועי' לקמן בנמרא בסוף ה"א.
פ"א ה"א כתיב שדך לא תזרע וגו'. בפ"י מהר"י במ"צ וילפינן בירושלמי לפי שכתוב שדך וגו' ופירש בכלאי בגדים וכו'.

פ"א ה"א הייתי אומר אפילו שור. בפ"י הר"ש ירושלמי הייתי אומר אף הבא (ב' מלות ליתא) אפילו וכו'.

פ"א ה"א החיטים והזונין וכו'. באור זרוע ח"א סי' רנ"ב בירושלמי החטים וכו'.

פ"א ה"א החיטים והזונין אינן כלאים זה בזה. שש מלות אלו ליתא

באור זרוע הנ"ל.

פ"א ה"א דבר שאינו אוכל. כמלאכת שלמה דגרמי' בירושלמי דבר שאינו

אוכל הוינן מטעין (מטעין) וכו' מקיימין איהו (אותן) ליונים.

פ"א ה"א אמר רבי בא ב"ו כר' ליעזר. פי' שר' בא בר זבדא מקיים

מתניתא כיחידאה בר"א?

פ"א ה"א מקיימין איתן לגמלים בערבא. בפ"י הרא"ש (בספר פי שנים) בכלאים

פ"ה משנה ח' מפרש טעמא דר"א משום דבערבוביא (בערבא) מקיימין קיצין

לגמליהן וכו' בירושלמי הריש מכילהין מוכיח דרבנן מודו דבערבוביא מקדשין

זבהא פליגי דר"א סבר כיון דבערבוביא מקיימין הוו כלאים בכל מקום וכו' ע"ש.

ובסמ"ג ליוויק ר"פ (ד' קאפוסט) המקיים קוצים בכרם בארץ מערב וכו' עכ"ל.

אבל בסמ"ג (ויניציא ר"פ ב) המקיים קוצים בכרם בערבוביא. ועי' בויק"ד פ"כ אות

ב' למערבוביא אלו שלכם וכו' ולעיל שם פי"ז אות א' סובא המאמר והגי'

במערבא אומרים וכו'.

פ"א ה"א להביא קרנים. באור זרוע הנ"ל להביא קוצים. וכן הוא בפ"י

הר"ש כאן. ובפ"י מהר"י במ"צ לקמן בפ"ה משנה ח', וגי' ישרה היא כי קוצים

קאי על המשנה המקיים קוצים בכרם שנזכרת לעיל. ולקרנים אין זכר כאן.

זהויה כתוב כאן להביא ק'. וכן מעתיק ופטר: להביא קרנים.

פ"א ה"א אר"י מין חמין הן וכו'. בפ"י רש"י בבראשית רבה פנ"ט ומפרש בהלמוד ירושלמי זונין מין חמין הן אלא שהפירות מזונין משהנין לרעה (ב' מלות ליתא) ה"ך מד"א (כהדא דהני) ולא תזנה הארץ עכ"ל. וכן מובא באור זרוע הנ"ל. ובערוך ערך זנין ובריש כלאים ירושלמי זונין מין חמין אלא שהפירות מזונין כהדא דהני (כן הוא בערוך פיורו רל"ז, ובערוך השלם הגי' כהדא דכתיב) וכו'.

פ"א ה"א כהדא דתני. תו"כ קדושים פ"ז. ובהוספה קדושים פ"א בשם ר' יהודה. ובב"י אחר (בהוצאה צוקערמאנדעל) ר' יהודה בן בתירה. ובפ"י ר"ש משאנן בתו"כ הנ"ל ובגמרא דכלאים אמרינן זונין הוא בא מדרא דסופנא עכ"ל ולפנינו ליתא.

פ"א ה"א ר' יעקב בר זבדי בעא קומי ר' ירמיה. בסדר הדורות (צד 236 היצאה ס"ל ז"ל) נשמע זה.

פ"א ה"א והוה מסתבל ביה. במלאכה שלמה בפ"י כאן: גרמינ בירושלמי וכו' והוה ר' ירמיה (ב' מלות ליתא) מסתכל ביה.

פ"א ה"א ר' יוסה בשם וכו'. בס' הן עשיר מסוגיית הירושלמי דג"ר ההב ר' ייסא בשם וכו'.

פ"א ה"א כולהין זונות וזנות וכו'. באור זרוע ח"א סי' רי"ד והכי אמר התם בירושלמי להדיא ד' יוסי (יוסה) בשם ר' יוחנן כולן (כולהון) זונות וזנות מה על כל פירקא אה אמר (אהאסרת) או על דא מילתא (על הדא הלכתא) מן מה דאמר רב חמישה ידקות שאדם יוצא בהם ובהן) בפסח כולם מותרין לזרע בערוגה ואמר הדא דרב פליגא על ר"י הרא אמר על כל פרקין (פירקא) את אמרת (אהאסרת) עכ"ל ובב"י (סוד יו"ד סי' רצ"ה) והכי אמרינן בהדיא בפ"ק דכלאים ר' יוסי בשם ר' יוחנן וכו' ובס' הן עשיר הנ"ל מותרים לזרע (לזרע) בערוגה וכו' ע"ש.

פ"א ה"א על כל פירקא אתאמרת. בפ"י הר"ש בירושלמי וכו' על כל פירקא קא אמרת וכו' ואסיק על כל פירקא עכ"ל. ובפ"י הר"ש (בס' פי שנים) מפרש בירושלמי דכולי פרקי' זוני זוני קתני וכו' עכ"ל.

פ"א ה"א רבא בשם רב כילהן זונות. בכבלי פסחים ל"ט סע"א והא אומר רב זונות זונות קתני. וע"ש בפירש"י. ובפ"י רבינו חננאל שם זונות אנות. בפני עצמן אינן כלאים הא כולו כהדרי כלאים נינהו עכ"ל. ובאור זרוע סי' רי"ד ר' בא (רבא, וזה ס"ס) בשם רב כולהון זונות זונות אלמא וכו' ע"ש. וכן מובא בירושלמי באור זרוע ח"א סי' רנ"ב וע"ש. ובתוס' מנחות ד' ע' ע"א תנא וכולן זוני קתני. ועי' בבלי עירובין ל"ז ע"א זוני זוני קתני. וע"ש בגליון הגמ'.

פ"א ה"א תמן הוא אמר כולן מין אחד. לקמן בהלכה ד' וע"ש.

פ"א ה"א על פינקסיה דר' הלל וכו' על כיתלא דר"ה. פי' ר' יוסי אומר שהיה כתוב על פינקסיה דר' הלל, ור' יונה אמר שהיה כתוב על כותלא דר"ה.

פ"א ה"א פילה פישונה. הסאמר משובש. ומובא בגירסא מהוקנת בפ"י הר"ש ומדרי' במ"צ וז"ל ירושלמי הפול (ליתא) פולא הספיר (ליתא) פישונא וכו' וע"ש ששפ"שים המאמר. ובערוך ערך פול א' ירושלמי הפול פילא וכו' וע"ש. ובמסוף הערוך ערך פשון ירושלמי ריש כלאים פול פילא ספיר פישונא פי' בל"י וכו' מין קטניות עכ"ל.

פ"א ה"א גילבונה. בכפתור ופרח פרק נ"ו וכן הוא בירושלמי פרקין (ליתא) גילבונא שעועית (ליתא) פסילהא (פסילתה).

פ"א ה"א סרפונה. בערוך הנ"ל (פיורו רל"ז) פיל הלכן (ב' מלות חסר לפנינו) ספרונה ובערוך השלם הגי' ספרונה.

פ"א ה"א כיני כתניתא הלבן והשעועית. בפ"י מהר"י במ"צ ירושלמי כיני כהני' לא הימא פול הלבן אלא הלבן והשעועית עכ"ל ולי נראה לפי שיש ששנו במשנתנו והשעועים (בן הגי' במשנה שבמשניות) לזה אמר הגמרא 'ההני' הנכונה והשעועית.

פ"א ה"א למה נקרא שמה שעועית. מובא בערוך ערך פול א' ובכפתור ופרח פרק ג"ו.

פ"א ה"א שהיא משעשעה את הלב. בפ"י הר"ש ובמהר"י במ"צ שמשעעת הלב וכו' מלשון ועינו השע עכ"ל ובפ"י מהר"י קורקוס בה' כלאים פ"ג ה"ג ובירושלמי למה נקרא שמה שעועית שכתמסמת הלב וכו' עכ"ל.

פ"א ה"ב במשנה והמלפפון. באגודה ה' כלאים והמלפפונים פי' קשיאים לבנים עכ"ל. וכנדרסתינו כן בתרומות ספ"ב.

פ"א ה"ב במשנה וחזרת גלים וכו' כרישים כרישי שדה. בכפתור ופרח פנ"ו וחזרת גנים וכו' כרשינין וכרשיני שדה.

פ"א ה"ב במשנה והרוסצא. במתניהא דבני מערבא והמרוצה. וככפ"פ פנ"ו והרמוצה.

פ"א ה"ב במשנה וחרוב. כערוך ערך פיל והחרוב. וכן לקמן בה"ב בגמרא. **פ"א** ה"ב דברי חכמים וכו'. בפ"י הרא"ש בירוש' מפרש מעבא דחכמים דכשארם נוטל גרעון מצד הפטמא וכו' ע"ש ובפ"י ר"י נמ"צ מ"ט א"ר יודה (יודן) בר מנשה דברי חכמים דא' אינן כלאים (ג' מלות אחרונות מדברי ר"י במ"צ בעצמו) וכו'.

פ"א ה"ב והיא נעשת מלפפון. בפ"י הר"ש ירושלמי וכו' ונעשית מלפפונים. ובאור זרוע ח"א סי' רנ"ג כני' הרפוס. וכן מובא בפ"י הר"י במ"צ. ובערוך ערך מלפפון פי' בירושלמי אדם נוטל מעה אחת מפטמה של אבטיח ומעה של קישות ונומען והיא נעשת מלפפון עכ"ל כן הגי' הנכונה בד' פורו רל"ו ובן צ"ל בירושלמי. ובערוך השלם הגי' משונה. במוסף הערוך ערך קמ תר"י את הקשיאים ואת האבטיחים ית קטיא ויה מלפפניא ובל' משנה אבטיח ומלפפון שני מינים שונים עכ"ל.

פ"א ה"ב עיקרו כלאים. באו"ז הנ"ל עיקרן כלאים. ועי' בכ"ל הר"ש ובמהר"י במ"צ. ובערוך הנ"ל: ר' יהודה אומר כלאים דקא סבר עיקרן כלאים וכו'. ובב"י (בטור יו"ד סי' רצ"ה) הגי' משונה קצת ונ"ל והוא סבאר בירושלמי דכלאים פי' רבי יהודה אומר נוטל אדם מעה מפיטמא של תפוח ומעה מפיטמא של אבטיח וגוהן לתוך גומא ומהאחין עכ"ל.

פ"א ה"ב מפיטמא של אבטיח ומעה אחת וכו'. במוסף הערוך ערך מלפפון ומאמר הירושלמי לא יכולתי להולמו בדברי ר' יהודה כי מעה של אבטיח לא מתאחי' עם מעה של תפוח וכו' עכ"ל.

פ"א ה"ב והן נתאחין וכו' בלישנא יונא. באו"ז הנ"ל מהאחין וכו' צווחין ליה בלשון יין מלפפנין (מולפפון). ובפ"י מהר"י במ"צ לפום כן צווחין ליה אילופיפנן. ובפ"י מהר"ש משאנך בת"כ קדושים פ"א ובגמרא פ"א דכלאים ר' יהודה אומר וכו' ומתאחין וצווחין להון בלשון יין מלפפון וכו'.

פ"א ה"ב הקישות והאבטיח מה אמר בה ר' יהודה. באו"ז הנ"ל והכי מפרש לה התם בירושלמי הקישות וכו' הקישות והאבטיח צריכא (צריכה) פי' אני יכול להעמיד הברייתא דלצדדין קתני ולא תפשוט מינה הקישות והאבטיח וכו' ע"ש.

פ"א ה"ב הקישות והאבטיח צריכה. בפ"י הר"ש והקישואין והאבטיחין צריכה. **פ"א** ה"ב ר' חנניה אמר הסריגין. באור זרוע ח"א סי' רנ"ג ירושלמי ר'

חנינא (חנניה) אומר חסא דאגרון. ובפ"י הר"ש ירושלמי וכו' חסא דאיגרון. ובפ"י סה"י קורקוס בה' כלאים פ"ג ה"ג נהבאר בירושלמי חסא דאיגרון. ובירושלמי פסחים פ"ב ה"ה בחזרת חסין. וכן היא בכבלי פסחים ל"ב ע"א.

פ"א ה"ב שמעון בריה דרבי אבי. באור זרוע ח"א סי' רנ"ד ירושלמי וכו' שמעון בריה דר"א. ובמוסף הערוך ערך אינטובין כלאים בירושלמי פ"ק שמעון בריה דרבי אבין (אבי) וכו' עכ"ל ובדמאי פ"א ה"א בד"ו רבי שמעון בריה דר' אבי אמר אילו שהן יוצאות וכו'. אבל כד זימאמר שם בריה דר' אבא ובפ"י הר"ש שם ר' שמעון בר אמי. ובפ"י ר"י במ"ז בריה דר' אבא. ויחושב אני שזה הגיהו עפ"י דפוס זימאמר. ובירושלמי יבמות פ"א (ר') ווינציא י"ב ע"א שורה י"ד) ר' שמעון בריה דר' אייבוי. ובבראשית רבה פ"ח הג"י ר' שמעון בריה דר' אבהו.

פ"א ה"ב אינטובין. באו"ו הנ"ל אינטובין. ובמוסף הערוך הנ"ל אינטובין פי' בל"ו דומי סין ירק הנאכל וכו' עכ"ל.

פ"א ה"ב ר"י בן ר' בון אמר יסיה לי. בירושלמי פסחים פ"ב ה"ה ר' יוסה בן ר' בון אמר יסי חלי. ובדפוס זימאמר שם: אמר ר' יסי חלי. ואולי צ"ל כאן: ר"י בן ר' בון אמר חסי.

פ"א ה"ב עילשין טרוקסומין. באור זרוע הנ"ל ובירושלמי טרוקסומין. ובפ"י סה"י במ"ז ירושלמי טרוקסומין. ובפ"י הר"ש ובירושלמי טרוקסומין ובערוך (פזרו ווינציא) ערך עלש יערך טרוקסומין ירושלמי עילשין טרוקסומין (טרוקסומין) ובירושלמי פסחים פ"ב ה"ה בעילשין טרוקסומין.

פ"א ה"ב עולשי השרה עולתין. באו"ו הנ"ל עולשי שרה עלתין דחקלא. וכן טובא בערוך הנ"ל ע"ש. ובערוך פיזרו רל"ו עולשי שרה עולתין.

פ"א ה"ב כרתי שרה קפלוטין. באו"ו הנ"ל כריתי שרה קליעין. וכן בערוך הנ"ל כריתי שרה קפלוטין.

פ"א ה"ב סה"ג דרבי אלא כרבי נחמיה בשם רבי נחמיה. וכן הוא בר' אמטטרדם וקראקוי. ולא סצינו דוגמתו במ"א שיאמר ר' נחמיה בשם ר' נחמיה. אבל הג"י באור זרוע ח"א סי' רנ"ג ירושלמי וכו' דלעת מצרית מתני' ר' אילא בר נחמיה דלעת ארמית וכו', ולפני האי"ו הנ"ל היתה בכבלי נדרים נ"א גם כן הגירסא ר' אילא בר נחמיה אומר דלעת המצרית כלאים עם הרמוצה. ולפניו שם הגירסא ר' נחמיה אומר. ובפ"י הר"ש בכלאים כאן ירושלמי תנא בשם ר' נחמיה. ובפ"י ר"י במ"ז הני בשם ר' נחמיה. ובמלאכה שלמה בפ"י: ירושלמי מתני' דלא כרבי נחמיה דתני בשם ר' נחמיה דלעת ארמית וכו' עכ"ל והוא ג' מיושרה. בסדר ההורות צד 282 ר' נחמיה בש"ר נחמיה ירושלמי כלאים פ"א ה"ב עכ"ל וסמך בזה על גירסת הדפוס.

פ"א ה"ב דלעת ארמית היא דלעת מצרית. בתוספתא כלאים פ"א ר' נחמיה אומר דלעת ארמית ומצרית כלאים. ובכפתור ופרח פרק כ' טובא התוספתא בנוסח אחר וז"ל תוספתא מס' כלאים פ"ק דלעת יונית עם המצרית ועם הרמוצה אעפ"י שרומין זה לזה כלאים זה בזה עכ"ל.

פ"א ה"ב עם היונית כלאים וכו'. וכן הוא בתוס' כלאים שם היונית כלאים עם הרמוצה אבל באור זרוע ח"א סי' רנ"ג דלעת ארמית היא דלעת מצרית כלאים עם הרמוצה.

פ"א ה"ב והרמוצה אמר ר' חנינא כמין דלעת מרה היא וכו' בירושלמי נדרים פ"ו סה"א והן מסתקין אותה בכימצא. ובפ"י רב האי גאון בנענים פ"ט משנה א' כדאסרינן בהרמוצה דלעת מרה היא ומסתקין (והן מסתקין) אותה ברמץ עכ"ל

עכ"ל ובערוך ערך רמץ א' ירושלמי בריש כלאים אר' חנינא (חיננא) כמין דלעת והן ממהקין אותה ברמץ וכו' עכ"ל ובאור זרוע הנ"ל והרמוצה וכו' ובתלמוד דידן לא קיימא תך מילהא וכו' עכ"ל וכן בפ' הר"ש והרא"ש. שוב ראיתי בערוך ד' פיורו רל"ז ושם הגי' אר' חנינא כמין דלעת טרה (בערוך השלם חסר טלה אחרונה) והן ממהקין אותה ברמץ.

פ"א ה"ב כמין פול מצרי וכו'. בערוך ערך פיל א' ירושלמי והחרוב אר"י כמין פול מצרי פרסי הוא פי' והתרמילין שלו כילין דומה להרובין וכו' וקצצוי (וקצצוי) דמין לחרובא (לחרובה) ולפיכך אינן כלאים זה בזה עכ"ל ובפ' הר"ש ירושלמי וכו' וקצצוי דמין לחרובא עכ"ל ובפ' הרא"ש מפרש בירושלמי וכו' ועליו דוכין לעלי החרוב. ובערוך השלם ערך קץ ח' ובר"ג דכ"אום דבני מערבא וקצצוי דמין לחרובה עכ"ל ובר' פיורו רל"ז הגי' ובראש גמרא דכלאים דבני מערב וקצצוי דמין לה עכ"ל ובאור זרוע הנ"ל כמין פול מצרית פרסא (פרסי) הוא וקצצוי דמין לחרובא עכ"ל ובפ' המשניות להרמב"ם הוא מין (בהעתקת הרב ר"ש באמבערגער מין כמינו וכו') הפול המצרי ושמו חריב וכן פירשה הגמרא עכ"ל ובכפתור ופרח פנ"ו ירושלמי והחרוב אמר יונה כמין פול המצרי (מצרי) פרסי הוא.

פ"א ה"ג במשנה הלפת והנפים. וכן הוא בערוך ערך נפס. ולהלן מוסיף הערוך: ירושלמי נפין עכ"ל ובר' פיורו רל"ז ירושלמי נפין. ולפנינו ליתא. ובאור ח"א סי' רנ"ד הלפת והנפין. וכן הוא בכפ"פ פנ"ו.

פ"א ה"ג במשנה והתרבותור. באגודה והחרוב תור פי' שקלחו דקין עכ"ל ועי' להלן. ובערוך ערך תרבתר בריש כלאים החרוב והתרבתד פי' מין של כרוב הוא וכו'. ובמהניתא דבני מערבא והתרבתור. ובא"ז הנ"ל והתרבותת.

פ"א ה"ג במשנה והלעונים. במהניתא דבני מערבא והדלעונים. ושם הסרות המלות: אינם כלאים זה בזה. וכן ליתא בכפ"פ פנ"ו. וכן ליתא בבה"י ששמנו הדפים הרב ר"ש באמבערגער פיהמ"ש להרמב"ם (פראנקפורט הרנ"א).

פ"א ה"ג במשנה והבצלול. בהאגודה והבצלול צול. ובכפ"פ פנ"ו והבצלול.

פ"א ה"ג במשנה והתורשים והפלוסלוס. בערך ערך פלוסלוס (פיורו רל"ז) התרשים והפלוסלוס.

פ"א ה"ג והתרבותתור כרוב דקין. באור זרוע ח"א סי' רנ"ד ירושלמי תרבותתור כרוב דקין. וכן הוא בפ' הר"ש ובמהר"י במ"צ. ובכ"ז ה' כלאים פ"ג ה"ו ומ"ש עוד הראב"ד (לפנינו בהשגת ליתא) וכן נראה מהמשנה וכו' מהתרבותתור. ובערוך ערך תרבתר ובתלמוד ירושלמי פי' כרוב דקין. ובפ' המשניות להרמב"ם כרוב מדברי שקלחו דקין וכן פירשוהו בגמרא עכ"ל ובהעתקת הרב רש"ב נ"י וכן פירשוהו בגמרא כרוב דקין.

פ"א ה"ג והלענין (במשנה והלעונים) המעיין. באור זרוע הנ"ל לעונין המעמץ. ובפ' הר"ש ומהר"י במ"צ כגו' הדפים. ובערוך ערך לעין בירושלמי המעיין עכ"ל והמלאכת שלמה בפ' והלעונים פי' בירושלמי המעיין וכתב הרש"ש (ר' שלמה שיריליו) ו"ל ונ"ל שהן אשפינקאיש בלע"ז שהן חמוצין קצת מתרגום חסין חמיע עכ"ל שוב ראיתי בערוך הנ"ל פיורו רל"ז בירושלמי והלענין חמיעין ובערוך השלם לא התעורר ע"ז.

פ"א ה"ג והשומנית הומניהה. בפ' מהר"י במ"צ ירושלמי תומניתא פי' רב נסים ז"ל מקום היא ונקרא כך וכו' עכ"ל ובערוך עיך שם בריש כלאים השום והשומנית ירושלמי תומניתא עכ"ל ובכפתור ופרח (פנ"ו צד תשמ"ג) השומית שום מדברי וכו'. ובתוס' טבול יום פ"א והשום והשומנית. בורקהארד צד 49 מונה בין הכפרים

הכפרים אשר במחוז בעלבך (בעל בני) חסנין עילאי והסנין תחתאה. ואולי הוא המקום תומניחא כפי רנ"ג הנ"ל.

פ"א ה"ג והבצלצול פלל גולה. באור זרוע הנ"ל בצלצול פלנג. ובפי' הר"ש ומהר"י במ"צ ירושלמי בצלצול פללגולא בערוך פי' בצל של יער עכ"ל ובערוך ערך בצל בראש כלאים בירושלמי בצלצול פללגולה וכו' ע"ש. ובמערוך ערך בצלצול כתב הערוך בירושלמי וכו' ובירושלמי שלנו גרסינן פללגולה וכו' עכ"ל.

פ"א ה"ג והפלוססוה פרמועה. באור זרוע הנ"ל פלוסלוס פרמוטה ובירוש' שלפני לא מצאתי זה עכ"ל ובפי' הר"ש פלוסלוס פרמוטה.

פ"א ה"ד כמטנה האנסין וכו'. בערוך ערך קרסטמל כריש כלאים וכו' האנסין והקרוסטמלין וכו' ע"ש ובכת"י עם פי' המטני' להרב"ם הנ"ל ובאילן האנצין והקרצמטילין.

פ"א ה"ד במטנה והעורדי'. בה' כלאים להרא"ש סי' ב' העורדין. ובערוך ערך פריש כריש כלאים וכו' והעורדין ובערוך ערך חורר ועין עורה וראש המטנה הפרישין והעורדין. ובתשובות הגאונים (הוצאת הרב הגדול רא"א דה. הרבכוני') צד 10 עורדין וכן פירושו וכו' ודע כי יש שנון אורדין ויש ששינון זרדין וזה הוא הלישן המדויק עכ"ל ובמהניתא דבני מערבא והחורדין. ובכת"י הנ"ל והעורדין.

פ"א ה"ד במטנה והחורר. וכן במהניתא דבני מערבא. אבל בה' כלאים להרא"ש והחורר. ובסמ"ג ליון רע"ט והחורת. וכן הוא באגודה.

פ"א ה"ד במטנה הפרסקין. בסמ"ג שם והאפרסקין. ובערוך ערך אפרסק בראש כלאים האפרסקין וכו' ס"א פרסקין עכ"ל.

פ"א ה"ד במטנה השיופין. בה' כלאים לרא"ש השופים. ובפי' אדם לה' ירוחם (נתוב כ"א ח"א) ועוד במטנה וכו' והשרדפין והרמון.

פ"א ה"ד פרישין אמר ר' יונה אספרגלין. באו"ז ח"א סי' רנ"ו פרישין אמר ר' יונה אספרגלין. ובפי' מהר"י במ"צ ירושלמי אר' יוחנן (יונה) ספרגיוס. ובפי' הר"ש ר' יונה אמר אלספרגין. (ובכ"י (בטור יו"ד סי' רצ"ה) ור"ש כתב ירושלמי אר' יונה אספרגלין) ובערוך ערך פריש בירושלמי בראש כלאים ובראש מעשרות (פ"א ה"ג) פרישין א"ד יונה איספרגלין וכו'. ובפי' הר"ש בעיקצין פ"א משנה ו' בירוש' בריש כלאים ובריש מעשרות אמר ר' יוסי (יונה) אספרגלין. וכן הוא הגי' ב"ס הערוך ערך פריש. וכן העתיק לעו"י (ה"ד צד 141).

פ"א ה"ד בשם ר' יהושע בן לוי כלהון ונות ונות. בן הגי' בפי' הר"ש ור"י במ"צ בשם הירושלמי.

פ"א ה"ד רב אמר כולהון סין אחד. בן הוא גם כפי' הר"ש ור"י במ"צ. וזה סותר ל"ש לעיל הלכה א' בשם רב שכולהון ונות ונות.

פ"א ה"ד התיב (בר' ויטאמיר כמעות : התיב) ר"י בר"ב והתני אף הרוניני' (בר' ויטאמיר הרוניני')

ובאור זרוע סי' רנ"ו ירושלמי וכו' והתני הרוניני'.

פ"א ה"ד בשוקי יל צפורין וכו'. תוספתא כלאים פ"א וע"ש.

פ"א ה"ד בתחום אריח וכו'. באור זרוע ח"א סי' רנ"ו ירושלמי כתחום אריה (אריח ועי' בבלי סוף יבמות) וכו' ראהו (ובא) תלמיד אחד וכו'. אבל כפי' הר"ש אריח. (ובפי' רר"ש ד' קוש"ט) הגי' כמעות בתחום אמר ר' יוחנן. ועשו ממלת אריח אמר ר' יוחנן) והמקור בתוספתא כלאים פ"א. הרב ר"י רייפמאן ו"ל הגיה בקניה איכה ישבה חכצלת השיון חמה אריח: החום אריח. עפ"י הירושלמי כאן.

פ"א ה"ד הא חזורר על נבי אנס. באו"ז הנ"ל ליתא מלת חזורר.

פ"א ה"ד תני גוי שהרכיב וכו'. תוספתא כלאים פ"א וע"ש. ובאור זרוע ח"א

סי'

פ"א

סי' רנ"ו ירושלמי וכו' תני גוי שהרכיב אגוז על אפרסקי (ע"ג פרסק) וכו'.
 יבפי' הר"ש ע"ג הפרסק. ובתוס' ר"י הזקן בקדושין ל"ט ע"ב כדאיתא בירושלמי
 וכו' גוי שהרכיב אגוז ע"ג אפרסקין וכו'. וכרדב"ו ה' כלאים פ"א ה"ו
 ירושלמי פ"ק הני נכרי שהרכיב וכו'. ובאגודה ירושלמי כותי שהרכיב אגוז ע"ג
 אפרסקין וכו' ע"ש, ובכפתור ופרח פנ"ח ירושלמי גוי שהרכיב אגוז ע"ג פסתק (פרסק).
פ"א ה"ד נוטל טמנו ייחור. ברמב"ם ה' כלאים פ"א ה"ז ומותר לימיע
 ייחור מן האילן שהורכב כלאים וכו' ובכ"ט שם ירושלמי פ"ק דכלאים עכ"ל,
פ"א ה"ד והולך ונטע. בפ"י ר"י הזקן הנ"ל וחזור ונטע. ובמ"ד יו"ד סי'
 רצ"ה ומותר ליקח ענף מן המורכב ולנוטעו במקום אחר. ובכ"י שם ירושלמי
 בפ"ק דכלאים תני גוי שהרכיב אגוז ע"ג פרסק וכו' ע"ש.

פ"א ה"ד מה נפיק מינהון. בפ"י מהר"י במ"צ בשביעית פ"ב משנה ו' כדתניא
 בכלאים וכו' מה נפיק מינהון קריד ופירסקיא. ובאור זרוע הנ"ל מה נפק מנהון
 קידרו פירסקיא (קדריה פרסקיה). וכן הוא בפ"י הר"ש. ובערוך ערך שוף
 ירושלמי וכו' קדריה פרסקיה. (בר' פיזור רל"ו פרסקיה) ועי' בערוך השלם. ובמ"ס
 הערוך ערך קריה ירושלמי בריש כלאים מה נפק מנהון קרוה פרסקיא וכו' עכ"ל.
פ"א ה"ד הרכיב תריד ע"ג דרכון. תוספתא כלאים פ"א וע"ש. ובאור זרוע
 הנ"ל הרכיב תרדין ע"ג חרבון אעפ"י שישראל אסור לעשות כן (שאין ישראל
 רשאי לעשות כן) נוטל ממנו (הימנו) זרע וזרע (והולך וזרע) במקום אחר.
 ובפ"י הר"ש הרכיב תרדין ע"ג ירכון. ובערוך הנ"ל ע"ג דרקון. ובכפתור ופרח
 הנ"ל הרכיב תריד ע"ג דרקון (דרכון) וכרדב"ו ה' כלאים פ"א ה"ז ע"ג דרבון.
פ"א ה"ד מה נפיק מנהון. באור זרוע הנ"ל מה נפק מנהון כרוסלנין
 (כורכי לבנון) ובפ"י הר"ש קירכי לבנון. ועי' בערוך הנ"ל. ובמ"ד ערך כרכי
 לבנון בירושלמי בפ"ק דכלאים וכו'. ובכפ"פ הנ"ל מה נפק מינהון כורכי לבנון.
פ"א ה"ד ורנן ולפת. במוסף הערוך ערך ורנן כלאים בירושלמי ורנן ולפת
 סאי נפיק וכו' ע"ש.

פ"א ה"ד מה נפק מנהון פטר. באור זרוע הנ"ל מה נפק מנהון אסטפניני שומר
 וכרפס מה נפק מנהון (שש מלות אחרונות חסרות לפנינו) פטרוסלנין (פטר פיטרה
 סולנין). וכן הוא בפ"י הר"ש באיזה שנים קלים, ובמוסף הערוך ערך פטריה לנין ירוש'
 ריש דכלאים נפק מנהון פטרוסלנין עכ"ל ובמוסף הערוך ערך שמר ירוש' דכלאים פ"ק
 שמר וכרפס מה נפק מינהון פיטרוסלנין וכו'. ועי' בערוך השלם ערך אסטפניני.
פ"א ה"ד לוזין ובוטמין. באור זרוע הנ"ל לוזין ובטמין. ובערוך ערך פסתקא
 וערך שוף ירושלמי בפ"ק דכלאים אדם נוטע לוזין ובוטמין (בערוך השלם ע'
 שוף הגי' ובוטמין אבל כד' פיזור רל"ו ובוטמין) מה נפק מנהון פסתקין עכ"ל
 ולפנינו בשנים. ובכפתור ופרח פרק נ"ח ירושלמי ס' כלאים פ"ק אדם נוטע (ב'
 מלות ליתא) לוזין ובטמין מהנפק (מה נפק מביניהון) מנהון פסתקין עכ"ל.
פ"א ה"ד זיתין ורימון וכו'. בה' כלאים להרא"ש סי' ב' ובפ"י הרא"ש שופין
 מפרש בירושלמי הנוטע זתים ורימונים יחד נפק מנהון שופין (שיופין) עכ"ל ובאור
 זרוע הנ"ל הים ורימונים וכו' שופין. ובס' אדם לר' ירוחם (נתיב כ"א ח"א)
 שרפין מפרש בירושלמי הנוטע זתים ורימונים ביחד יוצא מהן מין שרפין ונקראין
 שופין עכ"ל. ועי' לעיל במשנה. ובכפתור ופרח פנ"ח זתים ורימון מהנפק מנהון
 שופין. ובמ"ד יו"ד סי' רצ"ה שרפים מפרש בירושלמי הנוטע זתים ורימונים
 יחד נפק מנהון שרפין עכ"ל ובערוך הנ"ל זתים ורימון (רימין) וכו'.

פ"א

פ"א ה"ה במשנה הצנן והנפוס. וכן הוא בעוקצין פ"א משנה ב', ובהשכות הגאנים (זכרון לראשונים סי' ל"ג) כאשר שנינו הצנן והנפוס וכו'. וע"ש בהערות. ובערוך ערך נפס כאשר שנינו הצנן והנפוס וכן הוא בכפ"פ פרק נ"ו. וברמב"ם ה' כלאים פ"ג ה"ג. אבל בא"ז סי' רנ"ז הצנן והנפוס.

פ"א ה"ה במשנה והרמוצא. במתניתא דבני מערבא ועם הרמוצא. ובכפ"פ פנ"ו יעם הרמוצא. בבבלי נדרים נ"א סע"א איתביה רבינא לרב אשי רבי נחמיה אימר דלעת ארמית היא דלעת המצריה וכו' תיובהא. ומדוע לא הקשו המשנתנו ודלעת יינית עם המצריה והרמוצא אעפ"י שדומין זה לזה כלאים זה בזה? במסורת הש"ס שם הראה למשנתנו. ובהגר"ב שם העיר במשנה דכלאים ליתא לדברי ר' נחמיה. ולא ידעו שמקור המאמר בתוספתא כלאים פ"א ועי' מ"ש לעיל ה"ג.

פ"א ה"ה א"ר יונתן וכו'. מוכא בפ"י המשוניות להרמב"ם ובפ"י הר"ש ובכ"מ ה' כלאים פ"ג ה"א וע"ש. ובח"י הרשב"ו שם ה"ה ירושלמי אמר רבי (ר' יונתן) יש מהם וכו'. ובפ"י מהר"י קורקוס בה' כלאים פ"ג ה"ו שאמרו בירושלמי אמ"ר יונתן וכו' ומצאהו ירושלמי מונה שכתוב בו מעתה צנן ולפת כלאים (ר' מלוח אחרונות לפנינו ליתא) אמ"ר יונתן וכו' ע"ש. (הירושלמי מינה מביא הר"י קורקוס גם כד' מעשר שני פ"ג ה"ד וז"ל ושוב מצאהו בירושלמי מונה שכתוב בו וכו') ובס' הון עשיר (כלאים פ"א ס"ה) ובה כיושב שפיר הירוש' שהביא התו"ט אמר רבי (כנ"ה הרשב"ו הנ"ל) יש וכו' עכ"ל. והרמב"ם ה' כלאים פ"ג ה"ו כתב הלפת עם הצנן אינן כלאים זה בזה. והראב"ד שם (וכן נראה מפירש"י עירובין ד' ע"ו ע"ב) כתב שכלאים זה בזה. וחולקים בניסחאות הירושלמי כאן.

פ"א ה"ה הלפת והנפוס וכו'. באו"ז סי' הנ"ד לקמן בירושלמי נפרש הלפת והנפוס (והנפוס) הלכו (הילכו) בהם (בהן) חכמים (ליתא) אחר העלים (העליון) כלומר כלפי שעליהן דמין אחדרי אינו כלאים זה בזה עכ"ל. ובס' הון עשיר הנ"ל הרי צנן ונפוס וכו'.

פ"א ה"ה ותימר כלאים. באו"ז סי' רנ"ז ואת אמרת כלאים.

פ"א ה"ו במשנה כלב הכופרי. בפסקים של מהר"ם מרוטנבורג (בס' השב"ץ סי' ש"ע) ירוש' וכלאים גרסינן הזאב והכלב (כלב הכופרי לא גרם) והשועל וכו' ובכת"י עם פיהמ"ש להרמב"ם חו"ל כלב הכפרי. ובערוך (פיורו הל"ז) ערך כלב כפ"א ככלאים כלב כפרי והשועל.

פ"א ה"ו במשנה הפרד והחמור. בפסקים הנ"ל לא גרם ב' מליה אלו.

פ"א ה"ו הא כלב עם כלב כופרין. בשטה מקובצת בככא קמא נ"ה ע"ב יהכי גרסינן לה בירושלמי וכו' וקאמר עליה בגמרא הכלב עם הכלב הכופרי וכו' ובאור זרוע ח"א סי' הנ"ח ירוש' הא כלב עם כלב כופרי (כיפרין) אינם (אינן) כלאים. ועי' בש"ת המיוחסת להרמב"ן סי' קע"ג ובתוס' דשביעית שנינו לא יהא כלבים כופרים וכו'.

פ"א ה"ו ודלא כר' מאיר. באו"ז הנ"י מתני' (ליתא) דלא כר' מאיר.

פ"א ה"ו אע"ג דר' מאיר אמר כלב וכו' בשטה מקובצת בב"ב הנ"ל וגרסי' בירוש' וכו' וקאמר עליה בגמרא הא (ליתא) כלב מין בהמה וכו' וכרדב"ו ה' כלאים פ"ט ד"ד ודלא כר' מאיר דאיה ליה כלב מין בהמה וכו' כופרי מין חיה והכי איתא בירושלמי עכ"ל. ובתוספרא כלאים פ"ה ספורש שכלב כיפר מין חיה.

פ"א ה"ו עיף לא הניתה. באו"ז ח"א סי' רנ"ח ירוש' עוף לא תנינן פי' במתניתין עכ"ל. ובפ"י מהר"י במ"צ עוף לא תנינן אם יש בו איסור כלאים אם לאו.

פ"א ה"ו אמר יוחנן אייתהיה מן דבר דליה. בירושלמי בכא קמא פ"ה ה"י אמר ר' יוחנן ואנא דאייתהיה מן דבית לוי. ופראנסענמ כתב יד מהירושלמי בכא קמא

הגיל שהוציא לאור החכם הגדול הפראפעסאר פ. קאקאוויצוב (פטרבורג 1898) הגי' א' ר' יוחנן ואנה אייתהיה מן דבית לוי. ובאור זרוע הג"ל אייתה מן דבר דליה. ובשמה מקובצת הג"ל אייתהיה מן דבר מליא. והגרו"פ ז"ל במבוא הירושלמי צד ע' ע"א כתב שהגי' מן דבית לוי מעות היא ע"ש. ולדעתי הגי' מן דבית לוי יותר נוח כי מצינו בירושלמי דונמהה בבבא בתרא פ"ד ה"ד אמר ר' יוחנן ואנה (כן הנירסא שם בדפוס ליווארנו אבל בד' וויניציא זנה, ובר' קושמנטינא זוה) אייתהיה מדבית לוי היו שם חצירות פתוחה וכו'. ומה שהביא ר' יוחנן מדבית לוי טפורש כן בתוספתא בבא בתרא פ"ג (הוצאת צוקערמאנדעל) רק שם הגי' חנויות הפתוחה וכו' ובירושלמי ב"ב שם ד' קושמנטינא הגי' ג"כ חנויות וכו'. וכן מה שהביא ר' יוחנן כאן בכלאים ובב"ק מן דבית לוי מפורש ג"כ בהוספתא כלאים פ"א. וכן מה שאמרו בירושלמי בבא בתרא פ"י ה"ו אמר רבי עוקבה הנה בכהובות דבי לוי (בירושלמי כהובות פ"ד ה"ד אמר ר' זעירא הגי' בכהובות דבית רב (אולי צ"ל דבית לוי) האומר אבד שמרי ב"ד עושין לו קיום. והו מפורש בתוספתא בבא בתרא פ"י (הוצאת צוקער' שורה 30), ובבבלי ב"ב נ"ב ע"ב תני ר' הושעיא (בכ"י בגמרא ר' משרשיא ובאגרת ר"ש גאון (בס' סדר החכמים ח"א צד 15 כדאמרי' תני רב שרביא בקדושין דבי לוי, ובכ"י אחר שם רב משרביא) בקדושין דבי לוי נעל גדר וכו' ובפ"י הרשב"ם שם בתוספתא בברייתא (עי' הג' הב"ח) דמס' קדושין שסדר לוי כמו שסדרו ר"ח ור' אושעיא ובפ"י רמב"ם שם במס' קדושין בבית המדרש של לוי עב"ל והוה באמת. בתוספתא קדושין פ"א (הוצאה הג"ל שורה 11) ובמנחות ד' מ"ח ע"ב דתנא לוי (כתום ריב"ן בניזר כ"ד ע"ב מביא זה וגורם דתנא לוי במהניתיה) ושאר שלמי ניזר וכו' וזה מפורש בתוספתא ניזר פ"ד כמו שהעיר רש"י שם ובהולין ד' ק"ח ע"ב ולוי אמר אף לוקה ע"י בשילו וכן תני לוי במתניתיה (עי' דקדוקי סופרים שם). וזה מפורש בתום מכות פ"ג ובקדושין ע"י ע"ב וכן תני רב שמעון בר זירא בקדושין דבי לוי. ובזכחים קט"ו ע"א ודמי תנא דבי לויאי אדתנא לוי ע"ש ובהו"כ אחרי פ"ט. ובמגלת הענית פ"ו דבית לוי אמר. ובבמות ד' י' ע"ב כדקה לוי במתניתא ובירושלמי ובמות פ"א ה"א לוי בר סיסי בעא קומי ר' וכו'. ולא נזכר במתניתיה דלוי. ובבבלי בבית לוי נ"ג ע"ב ולוי תני עד דתבגרון וכו' וכן תני לוי במתניתיה. ופירש"י שם דלוי סידר ברייתא ששה סדרים בר' חייא וברבי אושעיא עב"ל ודבריו נובעים מאיזה מקור קדמין. (ובר"ן חולין פ"ז ס' תהכ"ה דלוי נמי תנא הוא ותני מתניתא עב"ל) ובירושלמי כהובות פ"ד ה"ג רב חסדא אמר בגרו אברו מונית וכו' אתא עיבדא קומי ר' מנא ובעא מיעבד כהדא דרב חסדא א"ל ר' חנניה והא תני ר' חייא וכו'. ומדעת לוי ומתניתיה לא נזכר בירושלמי. ובבבלי סיפא ד' מ"ט ע"ב ולוי אמר אף של קנים ושל חילת אסור וכן תני לוי במתניתיה. ובירושלמי סוטה פ"ט המ"ז לא נזכר מדעת לוי ולא משה ששנה במשנתו ורק נזכר מדעת רב החולק על לוי. ובבבורות י"ד סע"ב מאן חכמים תנא דבי לוי הוא דתנא דבי לוי (בתמורה ל"ג ע"א הגי' דתנא לוי) הכל היו בכלל העמדה וכו' וכן תנא דבי לוי (בתמורה שם וכן תנא ר' לוי, ובשמה מקובצת טוחק שם מלת ר') במתניתיה אפילו חיה אפילו עוף. ובגדה ס"ה ע"א ולוי אמר ספק זבה וכו' וכן תנא לוי במתניתיה. ומהחמשה מקומות האחרונים מדעת לוי במשנתו לא נזכרו מאומה בהוספתא שלפנינו. ומכל אלו המקומות נראה שלוי סדר ברייתות (ושלא בצדק כתבי התו' במעילה ט' ע"ב, ד"ה הלמידין שלא מצינו לוי שהוזכר מעולם בברייתא ועי' תוס' מנחות ד' פ' סע"ב ד"ה א"ל לוי לרבי) והברייתות שלו עלו קצת בהתוספתא שלנו. ור' יוחנן השתמש בהברייתות

של לוי כמו שהשתמש בברייתות של בר קפרא וחילפא וחכמים אחרים. ועי' בירושלם בבא קמא פ"ה ה"ב אמר ריש לקיש כל אילין שמועתא דלוי אינון. ובפני משה שם כל אילין שמועתא דלוי אינון כל אלו הברייתות ודומיהן בהנא דבי לוי הן ולא סמכינן עלה וכו'. וזוה נראה שר' יוחנן היה סומך על הברייתות של לוי אבל ריש לקיש לא. וכעין זה בכבלי יומא כ"ד ע"א ולוי אמר אף תרומת הדשן וכן תני לוי במתניתיה ובירושלמי יומא פ"ב ה"א לוי אמר אפילו להרומת הדשן ואתיא כר' יוחנן אבל ריש לקיש חולק ע"ו י"ב. ואעיר עוד שאולי מ"ש בכבלי מצות י"ד ע"ב אמר ר' יוחנן תני בר דלא צ"ל תני לוי. ובכ"י בגמ' הני' תני בר ולא. עי' בדקדוקי סופרים שם.

פ"א ה"ו הרנגול עם הפסיוני. בבבא קמא שם הני' הרנגול עם פסיוני הרנגול עם המוסת. ובפרגמנטים הני' הרנגול עם הפסיוני והרנגול עם המוסת. ובא"ו הני' הר"ש הרנגול עם הפסיוני או עם המוסת. ובשטה מקובצת הני' הרנגול עם פסיוני או עם מוסת. **פ"א ה"ו** ר' שמעון בן לקיש אומר משנה שלימה שנה לנו רבי. וכן הוא בבבא קמא שם. ובפרגמנטים הני' רשב"ל א' משנה תמימה שנה רבי. וכן הוא בשפה מקובצת ובאור זרוע הני'. וכעין זה בירושלמי שבת פ"ב ה"א ובפסחים פ"ו ה"י ובסנהדרין פ"ח ה"ב ר' שמעון בן לקיש אומר משנה שלמה שנה רבי וכו'. והנה אהנו יודעים שר' יוחנן אמר בהרבה מקומות אני אין לי אלא משנה. בכל זה רואים שבמקומות אחרים הביאו מברייתות של לוי ור' שמעון בן לקיש חילק עליו ומביא מדרשנה! וראוי עוד להעיר שר' שמעון בן לקיש מביא ג"כ הלכות כ"ס לוי. ראה כבלי עירובין צ"ז ע"ב אמר ריש לקיש משום לוי סבא הכא במאי עסקינן במערין סחבית לחבית. ובירושלמי עירובין פ"י (בד"ו ד' כ"ו ע"א שורה ד' מלמטה) ריש לקיש כ"ס לוי סביא במערה מכר לכד היא טהנהא. (הסדר הדורות צד 259 לא ידע מהירושלמי הני') ואפשר שלוי סבא או סביא הוא אינו לוי בר סיכוי.

פ"א ה"ו רשב"ל אומר משנה שלימה שנה לנו רבי. רשב"ל דייק במשנתו של רבי עי' בירושלמי קדושין פ"ג ה"ו אמר רשב"ל לא מיתמנע ר' מיכלל באתר חד ופרט באתר חד. ובעירובין פ"א (בד"ו ד' י"ט ע"ב שורה י') אמר רשב"ל כל משנה שלא נכנסה לחבורה אין סימכין עליה.

פ"א ה"ו אר' יוחנן צרכה להרא דר' יוחנן, הני' תמה. אולם באיר זרוע הני' אר' יונה (לפנינו בט"ס ר' יוחנן) צורכא להא דאמר ר' יוחנן. וכן הוא בפ"י הר"ש. ובשטה מקובצת הני' אר' יונה צרכה לרבי יוחנן.

פ"א ה"ו תנינן הכא חיה וכו'. בשטה מקובצת הני' תנינא הכא חיה ופרשנוה (ופרשתנה, וזה ט"ס) תמן תנינא (תנינן) הכא בהמה ופרשנוה (ופרשתנה) תמן. ובאור זרוע הני' תנינן הכא חיה ופרשנתיה תמן תנינן הכא בהמה ופרשנתיה תמן. ובפ"י הר"ש ופרשנתה תמן וכו'.

פ"א ה"ו עיף תניתה וכו'. באיר זרוע הני' עוף תנינן תמן ופרשנתיה הכא (אתא ופרשנתה הכא) וע"ש שמפרש המאמר. ובפ"י הר"ש עוף תניתה תמן ופרשנתה הכא.

פ"א ה"ו שהעוף אסור בכלאים. בפ"י הר"ש שהעוף אסור אף (ליתא) בכלאים. ובאור זרוע הני' כני' הדפים.

פ"א ה"ו ר' ירמיה אומר כהנא שאל לר"ל וכו'. בכראשית רבה פ"ו ס' ד' נשנה המאמר כשנייים. ובפירש"י שם כך מפורש בתלמוד ירושלמי במסכת כלאים ר' יאשיה (כהנא) שאל את ר"ש המרביע מחיה הים זה בזה (ב' מלות ליתא) מהו שהן כלאים (ב' מלות ליתא) עכ"ל.

פ"א ה"ו המרביע בחיות הים מהו. כתום' כבא קמא נ"ה ע"א ד"ה המרביע

דקאמר

דקאמר בבראשית רבה המרכיב בין הית היס לוקה וכו'. ולא הביאו מירושלמי.
פ"א ה"ו עוד הן כתיב. בפ"י הר"ש: אף הן כתיב.

פ"א ה"ו ר' אחא לא אמר כן וכו'. כן גרס ברבה נס בפירש"י שם וז"ל
 ר' אחא לא אמר כן דלא שאל ממני המרכיב בפירוש ואמר בשם ריש לקיש
 בסתם כל שכתוב בו לסינהו כלאים נוהג בו מהיב רב (ליתא) כהנא הרי חיה
 היום כתיב בהן למיניהם דכתיב כל נפש החיה הרומשה אשר שרצו המים למיניהם
 (ט' מלות אחרונה ליתא) מעתה וכו' עכ"ל.

פ"א ה"ו מעתה כלאים בהן. בפ"י הר"ש: כלאים נוהג בהן.

פ"א ה"ו יכיל אנא פהר לה משום מנהיגו. בתוס' בבא קמא ג"ה ע"א ד"ה
 הסביע ר"י בר' יהודה היה מגיה המנהיג ב' מינים שבים לוקה משום דבראשית
 רבא וכו' וירושלמי דכלאים כשמע דאי אפשר להרכיב דגים וכו' ע"ש. ובפ"י הר"ש בכלאים
 כאן: ועל חנם הגיה דר' ירמיה למעט' דאמר בירושלמי דשייך בהו הרבעה עכ"ל.

פ"א ה"ו מייתי חוט וקטר וכו'. בפ"י הר"ש מייתי חוט וקטר (וקטר) באודניה דליכסא
 (דלכיסא) ובאודניה דירוקה (דיריקא) ואינון צייפין (שייפין) וכו'. ובמוסף הערוך ערך
 לכיס אבל מצאהו בירושלמי מס' כלאים מייתי חוט וקטר באידנא וכו'.

פ"א ה"ו במשנה אין מביאין אילן באילן. ברדב"ז ה' בלאים פ"א ה"ה
 תנן אין מרכיבין (מביאין) אילן באילן. ובתוס' חולין ד' ס' ע"א ד"ה הרכיב מהניתי
 היא במס' כלאים אין נוטעין (מביאין) אילן באילן. ובתוס' ר"י הזקן בקדושין ל"ט ע"ב
 דהנן פ"ק דכלאים אין מביאין ירק באילן ולא אילן באילן ולא אילן בירק. וכו'. וגירסתו
 משונה משלפנינו. ובכפתור זפרח פנ"ח וה"א אין מביאין וכו' כלומר אין מרכיבין
 וכו' ובכת"י מהמשנה שנדרס עם פיהמ"ש להרמב"ם הנ"ל הני' אין מרכיבין ונראה
 שזה הכת"י היה להרדב"ז הנ"ל וכן היה לפני הרמב"ם.

פ"א ה"ו במשנה ירק בירק. בסמ"ג לווין רע"ט ולא (ליתא) ירק בירק.
 וכן הוא בתוס' הילין הנ"ל. ובא"י סי' רנ"ט, אבל בכת"י הנ"ל ירק ביוק.

פ"א ה"ו מחלפה שיטתיה דר' יודה וכו'. באור זרוע סי' ר"ט ירוש' מוחלפת
 שיטתיה דר' יהודה וכו' פי' קשיא ליה הא דאמר ר' יהודה לעיל קישית וכו' ע"ש
 ובפ"י הר"ש והרא"ש ומהר"י במ"צ ירושלמי וקשיא תמן אר' יהודה מעה וכו' ע"ש.

פ"א ה"ו הני מניין שאין מרכיבין וכו'. תו"ב קדושים פ"ב. ובפ"י הרא"ש ה'
 כלאים סי' ב' והא דאסירא הרכבה היינו דוקא בעץ מאכל אבל באילן סרק שרי
 והכי תניא בירושלמי מניין שאין מרכיבין עין סרק על (על גבי) עץ מאכל או (ליתא)
 אבל איתא בא"י סי' ר"ט) עין מאכל על (על גבי) עין מאכל או (ליתא) מין
 בשאינו מינו וכו'. ובאגודה בירושלמי אין מרכיבין עין סרק על עין מאכל משמע
 דעין סרק על עין סרק לא אסור עכ"ל ובחי' הרמב"ן ברה"ש ד' י' ע"א וז"ל ושוב
 מצאתי בתו"כ הענין הזה סבואר דתניא התם מנין שאין מרכיבין עין סרק על עין
 סרק וכו' ונוסחא שלנו בירושלמי משובשת עכ"ל ובדריטב"א ברה"ש שם בת"כ מנין
 שאין מרכיבין וכו'. ובספר ארם לר' ירוחם (נתיב כ"א ח"א) ובירושלמי פשיטא דאפילו
 אילן סרק כלומר שאינו של מאכל על אילן של מאכל וכו'. ובפ"י הר"ש בכלאים כאן
 מובא באור זרוע סי' ר"ט ובפ"י הר"ש (בס' פי שנים) ואיה ספרים דגרסי מניין שאין
 מרכיבין אילן סרק על עין סרק ועל עין מאכל עכ"ל. ובבב"י (סדר יו"ד סי' רצ"ה) ירוש' וכו'
 או עין מאכל על עין סרק בשאינו מינו ה"ל וכו' וע"ש ובס' הישר לר"ה סי' תכ"ו ובת"כ
 דרשו בהדיא לתרווייהו ומנין שלא ירכיב אילן סרק על עין אילן של מאכל וכו'.

פ"א ה"ו ת"ל את חקותי תשבורו. בסמ"ג לאווין רפ"א הני' ת"ל את

חקותי

חקתי תשמורו בהמתך לא תרביע כלאים (ד' מלות אחרונות ליהא) וכו'.

פ"א ה"ו משום חוקים שחקקתי בעולמי. בכבלי סנהדרין ד' ס' ע"א חוקים שחקקתי לך כבר וע"ש בתוס' ד"ה חקים שלא זכרו נ"י ירושלמי דילן .

פ"א ה"ז ולא להרכיב אילני כלאים. בריב"ב קדושין ל"ט ע"א ומכאן אזהרה למרכיב אילן שהוא ליקה משם לאו דשדך לא תזרע ואסור לעשותו ע"י עבו"ם כדאיתא בירושלמי והיינו מדרבנן וכו' . וע' בברכי יוסף בי"ד ס' רצ"ו .

פ"א ה"ז ר' יודן בר' שלום אמר וכו' . בראשית רבה פ"ה ס' ט' בשנויים .

פ"א ה"ז כאינש דאכד לית ביזא דכן איינק . בפירש"י בבראשית רבא פ"ה כאדם שאומר לחבירו ארורים השדים שהניקודו ובהלמוד ירושלמי כתיב בזיעינא (ביזא) כמו קדויעית ומהרמטין בזועו על שם שהדדים נקובים במקום יניקה התינוק עכ"ל ובערוך ערך בו א לייט ביזא דכן איינק ב"ר ספ"ה ובירושמי פ"ק דכלאים לענין ארורה הארבה וכו' פ' לשון יון שרים ביזיא (בד' ראשין ביזואה) וכו' ע"ש ובערוך השלם. ובס' אהל מועד לרשב"א שרש שד וכתב הערוך כי בלשון יון שרים ביזואה עכ"ל

פ"א ה"ז אית הנ"י הני מאת חוקתי וכו' בפירש"י בבראשית רבה פ"ו ומפיק דה בירושלמי מאת חוקתי תשמורו רבוייא. דא עכ"ל .

פ"א ה"ז הני אין מרכיבין וכו' . בילקוט המכרי תהלים קכ"ח ט' זרעב ירושלמי הני אין מרכיבין וכו' ע"ש שנויים קלים .

פ"א ה"ז דא פליגא על רבי לוי. בילקוט שמעוני תהלים ר' תהפ"א סיבא הירושלמי וטם הנ"י אמר ר' יהושע בן לוי .

פ"א ה"ז מהותימין בהן הרכבה. לעיל בפ"א ה"ד זיתין ורימון מהנפיק מבניהן שיופין?

פ"א ה"ז כהדא ר' שמעון בר' . בילקוט המכרי שם כהדא דר' הוה וכו' ע"ש .

פ"א ה"ח במשנה אין נוטעין ירק. בס' הישר לר"ה ס' הכ"ז אין נוטעין אילנות (ירק, ונראה שני' הר"ה היא האמיתית) וכו' .

פ"א ה"ח במשנה בהוך סדן . בה' כלאים להרא"ש ס' ב' לתוך סדן. ובתוס' ירד"א בכבא בהרא י"ט ע"ב כדהנן בפ"ק דכלאים אין נוטעין ירקת (ירק) בהוך סדן של שקמה (שיקמא) . ובאור זרוע ס' רס"א אין נוטעין ירקת (ירק) להוך סדן (סדני) וכו' ובערוך ערך סדן ובכפתור ופרח פרק ג"ח אין נוטעין ירקת בהוך סדן וכו' פירש סדן נוף האילן עכ"ל וכן בכ"י עם פיהם"ש להרמב"ם הנ"ל .

פ"א ה"ח במשנה ע"ג קידה לבנה. בעירובין ל"ד ע ב ע"ג קידה לבנה וע"ש. ובערוך ערך קדה בריש כלאים אין מרכיבין פיגם ע"ג קידה לבנה וכו' וזו קידה לבנה מין אילן אבל קידה סתם מין ירק וכו' עכ"ל ובס' הישר לר"ה הנ"ל ע"ג קידה של לבנה (לבנה) .

פ"א ה"ח במשנה מפני שהוא ירק באילן. בערוך ובתוס' ירד"א הנ"ל מפני שהוא ירק. לעיל במשנה ז' בחלוקת בזה ור' יהודה סתיר ירק באילן .

פ"א ה"ח במשנה שהא מקירו. בה' כלאים להרא"ש ובא"ו ס' רס"א ובערוך ערך יחור שהא מקירו ובמתניהא דבני מערבא שהיא מקרו . ובס' הישר לר"ה הנ"ל מפני (ליהא) שהוא (שיהא) מקירו פ"י שהוא מקרה אותו וכו' ע"ש .

פ"א ה"ח במשנה אין תוחבין וכו' . בערוך ערך ההב אין תוחבין וסורה וכו' ע"ש .

פ"א ה"ח במשנה לתוך החלמית. בסתניהא דבני מערבא ובה' כלאים להרא"ש לתוך החלמית. ובתוס' חולין ד' ס' ע"א ד"ה הרכיב ועוד תנן וכו' בתוך החלמית מפני שהוא ירק בירק עכ"ל ובס' הישר לר"ה הנ"ל בתוך החלמית וכו' .

פ"א ה"ח ר' זכריה חתניה דר' לוי . וכן הוא בפ"י הר"ש ובפ"י מהר"י בס"צ , אבל בד' זימאמר בטעות : ר' זכריה . ביוהסין השלם (צד 134) ר' חתניה דריב"ל

נ"א חזניה דר' לוי עכ"ל ובסה"ד (צד 122) מ"ש ביוחסין חתניה דריב"ל מ"ם הוא עכ"ל ולא ראה שהיה לפני היוחסין שהי נוסחאית וכן מ"ש ביוחסין השלם (צד 163) ד' לוי חתניה דר' זכריה עכ"ל וכתב ע"ז הם' הדורות צד 259 לא מצאתי עכ"ל בין היוחסין להפסיקא רבתי והיה בחצי הלילה (הוצאות הרב הגדול רמא"ש נ"י ד' פ"ט ע"ב). ועי' מ"ש ידידי הרב הגדול רב"ז פראפעסאר באכער באגדה אסוראים חלק ב' צד 303 בהערה.

פ"א ה"ח בלא כך אינו אסור משום זרעים. באגודה בירושלמי הלא אסור משום זרעים תחת הגפן ומשני במעמיק שרשי הגפן למטה מנ' ספחים וכמקום שהענפים יוצאים רחוק ג' זה מזה עכ"ל.

פ"א ה"ח חוץ לששה. כפי' הר"ש ירושלמי וכו' חוץ מנ' וכו' והא דנקט בירושלמי חוץ לג' לרבנן וכו' הוה ליה למינקט חוץ לששה וכו' עכ"ל ובאור זרוע ס' רמ"א ירושלמי וכו' חוץ לשלשה וכו' והאי דנקט בירושלמי חוץ לשלשה לרבנן וכו' ע"ש. ולפני מהר"י כמ"צ נראה שלא ז"ו בהירושלמי המלות חוץ לששה.

פ"א ה"ח שרשי פאה הנכנסין. לקמן פ"ה ה"ג ופ"ו ה"ב שרשי פאה נכנסין. **פ"א** ה"ט כמשנה הסומן. בבבלי שבת ג' ע"ב מתיב רב קמינא תיובתא הסומן וכו'. ובתוס' סנהדרין ד' מ' ע"א ד"ה חסר משנה היא וכו' והימה שלא היה יודע רשב"ל וכו"ג קשה בפ' כמה שומנין דפרוך ממתניתין דהסומן לפת וצנינות עכ"ל ובתוס' שבת ד' מ"ד ע"א ד"ה דכ"ע ור"ה ושמואל הו"י ידעי לה דמהני' היא בסדר זרעים וכו' ע"ש.

פ"א ה"ט כמשנה הסומן לפת וצנינות תחת הגפן אם היו מקצת העלין מגולין וכו'. כמשנה שבמשניות אם היו מקצת עליו. וכן הוא בפ' הר"ש, אבל כפי' הר"י כמ"צ ובמתניתא דבני מערבא כגירסת הדפוס. וכן הוא בבבלי שבת ג' ע"ב וד' קי"ג ע"ב. אבל בעירובין ע"ז ע"ב הגי' בזמן שמקצת עלין מגולין וכו'. ובפי' רבינו חננאל ביטבת ג' ע"ב הגי' אם היו מקצתן מגולין. ולא גרס המלה העלין. אבל כפי' רבינו חננאל ישבת קי"ג ע"ב אם היו מקצת עלין מגולין. ובעירובין ע"ז ע"ב כפי' רבינו חננאל אם היו מקצת עליו מגולין. ונראה שהגרסא הנכונה היא כפי' רבינו חננאל בשבת ג' הנ"ל. ובשני המקומות האחרונים נשתבשה הגי' ע"י המניהים. כי כגירסת רבינו חננאל גרס גם רב האי גאון. וז"ל הערוך ערך לפת הסומן לפת וצנן תחת הגפן אם היו מקצת עליו מגולין פי' רב האי מעות דא זה שאם האיטהות טמינין והעלין מגולין הרי זו זריעה מעולה אלא דוקא אם היו מקצתן מגולין וכו' ע"ש (בן בד' פורזרל"ז) ובתוס' שבת ג' ע"ב ד"ה מקצת ובערוך ערך לפת שממע דמשום כולהי נקט דפירש בשם רב האי גאון דגרס אם היו מקצתם מגולים וכו'. ובתוס' ריד"א בשבת קי"ג ע"א כל מה שקלסתי בפרק כמה טימנין במהדורא תניינא פתרון רבינו יצחק (נראה שצ"ל ר' שלמה בר יצחק, והכוונה לרש"י ז"ל) וצוק"ל אינו נ"ל כלל דבע"כ לישנא דמתני' דתני אם היו מקצת העלין אכולהי שממע דקאי וכו' ומשום הכי נ"ל פתרון רבינו האי גאון וצוק"ל דמשבש עלין והני אם היו מקצתן מגולין וכו' עכ"ל. ובחי' הרשב"א בשבת ג' ע"א יש מקצת ספרים דגרסי אם היו מקצת עליו מגולין וכתב רה"ג ז"ל מעות הוא וכו' נראה שהוא ז"ל אינו גורס אותו כלל אלא כך אם היו מקצתן מגולין ויש גורסים אם היו מקצת העלין מגולין וכו' ולפי גירסא זו וגי' רבינו האי גאון ז"ל הא דנקט מקצתן מגולין בין לענין שבת בין לענין בלאים ושביעית ומעשר נקט לה אבל רש"י ז"ל גורס אם היו מקצת העלין וכו' עכ"ל. ובפי' תלמיד הרימב"א בעירובין ע"ז ע"ב (מוכא בדקדוקי

סופרים

סופרים עם) אם היו מקצה עליו מגולין כך גירסת רש"י וכו' יש מי שגורס עלין
 ומפרש עליון וכו' עכ"ל ועי' בחי' ריטב"א בשבת שם ובאור זרוע ח"א סי' רס"ב.
 ובמאירי ענת ד' נ' ע"ב וגאונים גירסים בשמועה זו אם היו מקצהם מגולים ואין
 מתירים אלא במקצת גיפה וכו' ובירושלמי שנינו כדברינו וכו' עכ"ל.
פ"א ה"ט במשנה אינו חיפש וכו'. במעשרות פ"ה ה"ב לא הניחן אלא אינו
 חיפש וכו'. וברב"ז ה' מעשר פ"א ה"א ואמרינן עלה בירושלמי וכו' לא הניח
 אלא אינו חיפש וכו'.

פ"א ה"ט במשנה ונימלין בשבת. במתניתא דבני מערבא ונוטלין בשבת.
 ובכ"ה העתים צד 22 ונוטלין בשבת ועי' בס' הישר לר"ת סי' ר"ד.
פ"א ה"ט במשנה הזורע חסה ושעורה כאחת וכו'. בתוס' כבא קמא נ"ה ע"א
 ד"ה אלא דהני הזורע חסה ושעורה כאחד (כאחת) חייב (הרי זה כלאים)
 ר"י אומר (אינו כלאים, ובמתניתא דבני מערבא אינן כלאים) שני (שתי) היסין
 (החסים) ושעורה אחת (ליהא) או שני שעורים וחטה אחת (או חטה ושתי שעורים)
 או חטה ושעורה וכוסמת ובלבד שיהיו שלשה (ג' מלות אחרונות ליהא) עכ"ל. ובערוך
 ערך הלל (פזרו רל"ז) עד שיהיו שני סינין (המלה סינין חסרה גם בערוך השלום)
 חטים ושעורה וכו'. ועי' לקמן סיף הלכה ט' שמוכאה המשנה בשנויים.

פ"א ה"ט חוקיה אמר וכו'. בכ"מ ה' כלאים פ"ג ה"א ובירושלמי חוקיה אמר וכו' ע"ש.
פ"א ה"ט שאר כל הדברים. כד' ויטאמיר היא שאר דברים.

פ"א ה"ט מה נן קיימין וכו'. בהשגות הראב"ד ה' כלאים פ"א ה"ז ובירושלמי
 וכו' גרסינן מה אנן קיימין וכו' למה לי גפן אפילו שאר אילנות (לפנינו
 בטעות: למה לי גפן וצנונות אפילו שאר כל הדברים האלו, וכד' ויטאמיר אפילו שאר
 כל הדברים האילן) וכו' ע"ש. וברב"ז שם בירושלמי במה (מה) אנן קיימין או
 משום זרעים באילן למה לי גפן אפילו שאר אילנות נמי (ליהא). וכפי מהר"י קורקוס
 שם טובא השגות הראב"ד הנ"ל ומסיים בירושלמי אמרו זרעים באילן לא זרעים
 עם זרע אילן אלא באילן נסוע וזרע אצלו וכו'. ובכסף משנה שם ובירושלמי וכו' למה
 לי גפן אפילו שאר אילנות וכו' עכ"ל. אבל בכסף משנה ה' כלאים פ"ג ה"א ובירושלמי
 וכו' למה לי גפן וצנונות וכו' עכ"ל וכו' וכבר זכרתי באהבת ציון בברכות שלמין
 היה כתבי יד שונים מהירושלמי.

פ"א ה"ט אי משום שאינו רוצה בהשרשתן. בחי' הרמב"ן בשבת נ' ע"ב וכן
 אמרו בירושלמי בכס' כלאים לפי שאינו רוצה בהשרשתן עכ"ל.

פ"א ה"ט דתני ר' חייא כגון אגודה. בחי' הרמב"ן הנ"ל ומתמצין לה
 במימין אגודה י"ל לפתות שהוא שלא כדרך זריעה ולהכי שרי וכן אמרו בירושלמי
 שם עכ"ל ובחי' הרב"ז ה' כלאים פ"ב ה"א ותני ר' חייא עד כדון אגודה י"ל
 לפה ואגודה של צנין (צנונות). ועי' בכ"מ שם. ובחי' מהר"י קורקוס בה' שמיטה
 פ"א ה"ט ורבנו (הרמב"ם) לא כתב כאן אגודה כמו שכתב בהלכות כלאים נראה
 שדעתו דלא תני ר' חייא דאגודה דוקא אלא לענין כלאים וכו' ע"ש.

פ"א ה"ט לית טעמא רלא משום. ברב"ז ה' כלאים פ"א ה"ז אלא משום
 וכן הוא בכ"מ ה' כלאים פ"ג ה"א.

פ"א ה"ט פנה שממנה בטבל. כפי הר"ש כלאים פ"א משנה ט' ירושלמי
 תני פנה שממנה כתבן (לפנינו בטעות. בטבל) וכו'. וכן הוא בירושלמי שבת
 פ"ג ה"א ובפסחים פ"ב ה"ד (ושם נשנה בדרך אנב).

פ"א ה"ט ר' לעזר בן תדאי. כפי' הר"ש ר' אליעזר בן תדאי וכן להלן.

פ"א ה"ם דהני לא ינור אדם. בפ"י הר"ש דתניא (הכונה להתוספתא: ביצה פ"ב) לא ינור אדם וכו' ואת הקתדרא (הקתידרה).

פ"א ה"ם עושה חריץ. בפ"י הר"ש ביטבת (ליתא) משום חריץ. ובהתוספתא ביצה הנ"ל ליתא הטלות שהיא עושה חריץ. והתוספתא כובאה בשנויים בבבלי יטבת כ"ב ע"א וי"ג.

פ"א ה"ם רכא בשם ר' הונא. בפ"י הר"ש ר' בא בשם ר"ה. וכן הוא בירושלמי שבת פ"ג ה"ג וביצה פ"ב ה"י.

פ"א ה"ם אר' יוסה אופן נן. בד' זיטאמיר אר' יוסי איהן נן נמי.

פ"א ה"ם דר"ש היא. בשבת וביצה הנ"ל אר' יוסי מתניהא אמרה בן כל הכלים אינן נגדרין חוץ מן העגלה מפני שהיא כובעת. ולפנינו בכלאים כאן חסרות מ"ז מלות אלו.

פ"א ה"ם אית לך מימר. בפ"י הר"ש אית לך למימר וכו'.

פ"א ה"ם דר"ש מתיר במפיה שביעית. שביעית פ"ם משנה א' וע"ש מ"י שם.

פ"א ה"ם איהן הכא אינו חושש וכו'. בשבת הנ"ל הנ"י והנינן על דר"ש מהרו מלמבא (שש מלות אלו ליתא בכריאים) אינו חושש וכו'.

פ"א ה"ם שני מינן וחלקן גדר. בפ"י הר"ש ירושלמי זרע וכו' שני מינים בחורבה וחולקן גדר.

פ"א ה"ם מודה ר"ש ב"ל בזורע וכו'. בפ"י ר"י במ"צ בשביעית פ"ה משנה ד' דגרסינן בכרפ"א דכלאים מודה ר"ש לקוש בזורע ע"ג היס ע"ג פיטרא (פמרה ולעיוי ח"ד צד 32 מביא ע"ג פיטורה (וכן הוא בד' זיטאמיר) וסניה פיטרא ולא ראה דפוס וויניציא) וכו' ע"ש.

פ"א ה"ם בזורע ע"ב להקין, בד' זיטאמיר ע"ם לחלקן.

פ"א ה"ם אר"ז ר' יודה וכו'. בכרפ"א משנה ה' כלאים פ"ג ה"י דגרסינן בירושלמי ספ"ק דכלאים אמר ר"ז ר' יודא (יודה) ברעיתיה (כרעיתיה) וכו' ללקות ששה על ששה טפחים (ליתא) וכו' ע"ש ובפ"י הר"ש ימפרש הירושלמי. ובמרכבת המשנה ה' כלאים פ"ג ה"י ה"ל הירושלמי וכו' באיסור בית רובע ללקות (ללקות) וכו' ללקות (ללקות) טפח ע"כ (בירושלמי) עכ"ל ונראה שזה מ"ם.

פ"א ה"ם מ"ם דרשב"ל. מיבא בפ"י הר"ש יע"ש.

פ"א ה"ם ראש תור מחורבה מותר. לקמן בפ"ב ה"ו וה"ו ראש תור הבא מחורבה מותר.

פ"א ה"ם ושעורה חבושה באמצע. בפ"י הר"ש ושעורה קבוע באמצע אר' מתתיה (מתתיה) וכו'.

פ"ב ה"א במשנה רובע זרע. הטלה זרע איתא כערך ערך בית רובע וכריאים סי' קנ"ג ובתשובות הרשב"א סי' רנ"ט אבל ליתא בתוס' בבא קמא פ"א ע"א ד"ה כאן ובפ"י הר"ש פאה פ"ג משנה ו' ובאשכול ה' יין נסך צד 155 וכשמה מקובצת כ"ב צ"ד ע"א ובאגודה וברב"ז וב"ב ה' כלאים פ"ב ה"א. ובסמ"ג לוויין רע"ט כל סאה שיש בו (בה) רוב (רובע) הקב (ליתא) זרע ממין אחר ימעט פירוש כגון וכו' ע"ש.

פ"ב ה"א במשנה ממין אחר ימעט. בס' יד רמה לרמ"ה (שאלונקי תקנ"ח) בב"ב צ"ד ע"א דתנן גבי כלאים כל סאה וכו' ימעט עד שלא יזרע (ג' מלות אחרונה ליתא). ובה"י מהר"י אבן מיגש בב"ב שם כל סאה שיש בה רובע ממין אחד ימעט וכו'. וכן בכת"י עם פיהמ"ש להרמב"ם הנ"ל ממין אחד ימעט.

פ"ב היא במשנה ר"י אומר יבור. בשו"ת הרשב"א הנ"ל ואפילו ר' יוסי דאמר יבור וכו'. ועי' בבבלי בב"ב צ"ד ע"א ולקמן בהלכה א'.

פ"ב ה"א במשנה אלא ממין אחד. באגודה אלא ממין אחד.

פ"ב ה"א מה נן קיימין וכו'. בהשנות הראב"ד ה' כלאים פ"ב ה"ג בירושלמי

מקשו

קקשו הכי מה אנן (נן) קייסין אי (אם) במתכוין לזרוע. (לזרוע) אפילו חמה אחת אסור וכו'. וע"ש ברדב"ז יב"ס. ובהשבות הרשב"א סי' רנ"ט וכדגריסין בירושלמי על ההיא מהני' בכל סאה שיש בה רובע (כאן לא גרס הרשב"א מלת זרע ועי' לעיל במשנה) מסין אחר יעמם מה נן קייסין אם במתכוין לזרע וכו' ע"ש. ובאשכול ה' יין נכך הב"ע צבבר נתערב לו הזרע בתלוש יטלא מדעתו וכו' והכין בירושלמי עכ"ל ובסמ"ג לאוין רע"ט ומפרש בירושלמי בד"א בשרא נתכוון לערב ובשלא נתכוון לזרוע הב' מינין ינתערבו וכו' ע"ש.

פ"ב ה"א אבא בר חייא בשם רב. בבבלי בבא בתרא צ"ג סע"ב הגי' רבה בר חייא קמוספאה משמיה דרבה. ובדקדוקי סופרים שם מביא הגי' מכתב יד משמיה דרב. וכן הוא בס' מקח והמסבר לרה"ג שער נ"ו. ובבבלי ביצה ל"ח ע"א הגי' אר' חייא קמוספאה. אבל בפ' ר"ח שם הגי' רבה בר חייא קמוספאה. ובפ' הר"ש בבבליים כאן ירושלמי וכו' ר"י בר אהא ורבי אבא בשם ר' (לפנינו בר חייא, ונראה שהמלה בר ר"ת: בשם ר' וכן ראיתי אה"ז בר' זוטאמר ב"ר) חייא ובפ' ר"י במ"צ דאר"י בר אחא בשם רב, ובפ' הרא"ש ותו דייק בירושלמי וכו' האמר רב אחא בר יעקב (ר' יעקב בר אחא) בשם רב הבורר וכו'.

פ"ב ה"א הבורר צדורות מתוך בריו וכו'. לכאורה זה סותר למ"ש בירושלמי תרומות פ"ה ה"ה חר בר נש אפיל שעריך נן חטין אתא עובדא קומי ר"י בר שלום ואמר יתן לו דבי שצורין וכו'. ובהגמ"ה ה' סברה פ"ח ה"ח רשון הסמ"ג לוין סי' ק"ע יש מקומות שנהגו לסבור פירות מניקין וכו' רפיכך אסר בירושלמי פ"ב דכלאים ה"א וכו' הבורר צדורות מתוך גרניו של חבירו נותן לו דמי חטין וכו' עכ"ל ולפנינו בסמ"ג שם בשנייים קליים. ובפ' הר"ש הבורר צדורות סכרי. חבירו וכו' ע"ש. **פ"ב** ה"א ותני עלה בגין (בד"א בגין) קב וכו'. המאמר משוכש וראה בפ' סהר"י במ"צ תני בגין דברים הנזרעין (ב' מלות להא) קב לבית סאה או חצי קב לבית סאה אחד מכ"ד בקב דהיינו ביצה וכו' ע"ש ובפיהמ"ש להרמב"ם ואמרו בגמרא שהוא קב וחצי וכו'.

פ"ב ה"א לחצי קב טב וכו'. במ"ז ר"י במ"צ והקשי ואחד מכ"ד לחצי קב טב הוא כלום ופירקו עד כאן חזו למדאית העין וכו'.

פ"ב ה"א באי זה צד הוא ממעט. בשמיה מקינצה בכבא בתרא ד' צ"ד ע"א כדאמרין עלה בירושלמי במס' כלאים כיצד (באי זה צד) יעמם או יפחה (פ"חת) או יוסף על סאה (הסאר) וכו' ומכל מקום למדנו סן הירושלמי וכו' ע"ש. וברדב"ז ה' כלאים פ"ב ה"א ירושלמי כיצד יעמם יוסף על סאה או פוחת כרובע וכו'. ובכ"ס שם ובירושלמי יעמם באי זה צד וכו'. ובפ' הר"ש ירושלמי כיצד יעמם וכו'. **פ"ב** ה"א לא כן אר' יוחנן ר' אבהו בשם ר' יוחנן. בפ' הרא"ש ובירושלמי פריך לא כן אמר ר' יוחנן כל איסורין שבתורה שריבה עליהן שונג (סותר) כו"ד אסור כלומר והאיך שדין הבא להוסיף על הסאה וכו' ומשני תמן את מרבה וכו'. ובר"ש וברדב"ז הנ"ל לא כן אר' אבהו בשם ר' יוחנן (במעוה לפנינו אמר ר' יוחנן ר' אבהו בשם ר' יוחנן) כל האיסורין שבתורה (ליתא) וכו' תמן מרבה (את מרבה) וכו'. ועי' מ"ש באהבת ציון בתרומות פ"ה צד 46.

פ"ב ה"א ר' יוסי אומר יברר. בפ' הר"ש ירושלמי ר' יוסי אומר יברר (כן במשנה לעיל) מ"ט דר' יוסי מכיון שהתחיל כרובע צריך להשלים את כל הרובע סודי (סודה) ר' יוסי וכו' אין (אינו) זקוק לי היך עבירא (עבירה) היה שם רובע א' טב' מינין בורר מין א' ודיו ואין (א) צריך לברר (לבור) כולן (את כולו) היך

עבירא

עכידא לישן כינד הוא וכו' עכ"ל. ובפי' הרא"ש ומפרש בירושלמי דאם הרובע הוא מב' מינין יברר מין אחד ודיו ופליג אתלמיד דידן וכו' ע"ש.

פ"ב ה"א שאם היה שם פחות וכו'. בפי' ר"י כמ"צ גרסי' בירושלמי לר' יוסף דוסן (צ"ל בזמן) שהרובע מב' מינין בורר מין אחד ודיו עכ"ל.

פ"ב ה"א שני מינין לא. בפי' הרא"ש בירוש' וכו' הא (ליתא) שני מינין לא וכו' ע"ש שמביא כר' הסאמר.

פ"ב ה"א עד היכן וכו'. בפי' ר"י כמ"צ גרסינן בירושלמי עד היכן והשיבו עד רובה של סאה.

פ"ב ה"א כמה דר"ש אמר. בפי' המשניות להרמב"ם (בהערתה הרב רש"ב) וביארזו בגמרא דעת ה' שמעין כפימה שאיכר שהוא אומר כשם שאמרו שני מינין אין מצטרפין לחתמיד (לאסור) וזה על דעתו שהוא אומר שהרובע לא יצטרף כשני מינין כך אמרו שאין שני מינין מצטרפין להקל (להותר) עכ"ל.

פ"ב ה"א היה שם כ"ב רבעים ומחצה. בפי' המשניות להרמב"ם פ"ב דכראים משנה ב' ובארזו בגמרא זה והוא שאמרו כגון שיתערב בכ"ב קב וחצי קב מחסה חצי קב שעורים ופחות מקב עדשים ויהיה הכל קרוב לבית סאה וכו' יע"ש. וגירסתו משונה משלפנינו. ובהערתה הרש"ב הגי' משונה בזה הלשון: כגון אם נתערב בכ"ב רובע קב וחצי רובע קב חמין חצי רובע קב שעורים ופחות מרובע קב עדשים ויהיה הכל קרוב לסאה או יאמר ר' שמעון לא גאמרי שני מינין מצטרפין להתר וכו'. ובפי' הרא"ש בירושלמי דמינין הרבה אינן מצטרפין וכו' כגון עדשים ושנים ומחצה רבעים של חמין וכו' ע"ש ובפי' הרא"ש.

פ"ב ה"ב במשנה באמה אמרו. במתניתא דבני מערבא ליתא מלה אמרו יכן לקמן בגמרא בה"ב בפסקא דמתניתין ליתא מלה אמרו. וכן ליתא בכפ"פ פנ"ו. ובכת"י עם פי' המשניות להרמב"ם הג"ל. ובסמ"ג לווין רע"ם הגי' אבל (באמת אמרו) ורעוני וכו'. וברדב"ז ה' כלאים פ"ב ה"ב במשנה באמה אמרו. **פ"ב** ה"ב במשנה אף להקל. במתניתא דבני מערבא כך להקל. ובכת"י מהמשנה עם פי' המשנה להרמב"ם הג"ל כך אמרו (ב' מלות ליתא) להקל.

פ"ב ה"ב אר' לעזר כל מקום שישנו באמה הל"ם. בערוך ערך אמה (פזרו רל"ז) אמר ר' אלעזר עדה אמרה כל באמת הלכה היא ובפ"ק בירוש' בשבת ובפ"ב דכראים עכ"ל ולא גרס הלכה למשה מסיני. וע' ס"ש באהבה ציון לשבת צד 18. ובדרב"ז ה' כלאים פ"ב ה"ב ואמרין בירושלמי אר' אלעזר (לעזר) כל מקום שנאמר באמה אמרו (ליתא) הל"ם.

פ"ב ה"ב ר' זעירא ר' אבונא בשם רב הונא חד אמר וכו'. בפי' הרא"ש בירושלמי וכו' ר' זורא ור' אבונא בשם רב הונא ורבי בא בשם ר' הונא (ה' מלות אחרונות) חסרות לפנינו) חד אמר עד (ליתא ואיתא בד' זימאמיר) מ' קבין וכו'.

פ"ב ה"ב רובע סאה אסור וכו'. בפי' הרא"ש מובא בשנייים וע"ש.

פ"ב ה"ב ג' רבעים של פשתן וכו'. ברדב"ז ה' כלאים פ"ב ה"ב אמרין התם (בירושלמי) שלשה רבעים של פשתן אסור (אוסרין) כסאה וכו' ג' רבעים ניתן (רובעין דכיתין) וכו'. וכן בכסף משנה שם ופי' בירושלמי הו"ך עכידא וכו'.

פ"ב ה"ג במשנה עד שיהלוע. באור זרוע ח"א סי' רס"ד ובכסף משנה ה' כלאים פ"ב ה"ג עד שתתלוע. וכן במתניתא דבני מערבא ובכת"י מהמשנה הג"ל ובערוך ערך הלע. ובראב"ן סי' נ"ג דתנן היתה שדה ורועה חמין ובקש לזרעה חמין (שעורים) לא אמר אורע אחר כך אופיך אלא הופיך ואח"כ זרע ופירוש שאם היה

היה וכו' ע"ש שגסרתו משינה משלפנינו. ובכפתור ופרח פנ"ו דהנן וכו' עד שהתלע ויפך וכו' כלומר ינענע הארץ עד שישיחה מה שזרע מה זמין עכ"ל.
פ"ב ה"ג במשנה עד שיתלע ויפך. ברמב"ם ה' כלאים פ"ב ה"ג ימחין לה עד שיפסידו החטים ויתלעו בארץ וכו' ואח"כ יהפכה וכו' ובהשגות הראב"ד שם נמצא לזה הלשון מה ששנו במשנה ימתין עד שיתלע ויפך אי יופך קאמר ובחדא סגי ליה עכ"ל.

פ"ב ה"ג במשנה אם צמחה. באיר זרוע הנ"ל ואם צמחה וכו' וכמה (כמה) היא חודש (חריש וכו'). ובמתניתא דב"מ וכמה יהא החריש.

פ"ב ה"ג במשנה כתלמי הרביעה. במתניתא דב"מ בתלמי הרביעה. וכן באו"ז הנ"ר, ובכת"י מס' משנה עם פיהמ"ש לרמב"ם הנ"ל בתלמי רביעה.

פ"ב ה"ג במשנה אבא שאול או' כדו. באור זרוע הנ"ל עד (יתא) כדו.

פ"ב ה"ג עד כמה דיא מזרעת. באור זרוע ח"א סי' רס"ד ירושלמי עד כמה מתלעת (וכן היא בתוספתא פ"א דכלאים ובפ"י הר"ש והרא"ש ובמהר"ר במ"צ בשם הירושלמי אבל לפנינו בטעית. מזרעת) עד כדו (מלה אחרונה הסרה בר' ויטאמיר) וכו'. ובכסף משנה ה' כלאים פ"ב ה"ג וכירושלמי עד כמה היא מזרעת וכו'. והיה לפנינו הגי' המשובשת, אבל ברדב"ז שם ומפרש בירושלמי עד כמה מתלעת וכו'.
פ"ב ה"ג במקום המינא. באו"ז הנ"ל במקום רמינה (ובפ"י הר"ש הטיט) ולא (אבל דא) במקום הנרוד כלומר במקום שהארץ מלוחלת ולא במקום שהוא יבישה עכ"ל. ועי' ככלי פסחים נ"ה ע"א שיתלה במקום הטיט ואין שיתלה במקום הנרוד. ובפ"י רבינו הנגאל שם שיתלה במקום המינא וכו' וע"ש בפירוש"י והי"ס ותראה שדני' עד כמה מתלעת וכו' הנזכרת לעיל מוכרחת.

פ"ב ה"ג ותני כן סקצה היום כבולו. כעין זה בירושלמי הלה פ"א ה"א ובפסחים פ"ח ה"ח ועי' בסדר עולם רבא פ"ד (בהוצאתו) הערה ל'.

פ"ב ה"ג ואם צמחה וכו' וקרטמתה. באור זרוע סי' רס"ד טובא כני' הדפוס. וברדב"ז ה' כ"א פ"ב ה"ד הכי איתא בירושלמי ואם צמחה והוריד בהמתו לתוכה וקרטמתה הרי זו מותרת עכ"ל. ובכ"מ שם ואם הוריד בהמתו לתוכה וקרטמה את הצמח וכו' שם בירושלמי עכ"ל ולא העירו שמקור הירושלמי בתוכפתא כלאים פ"א (הוצאת צוקערמאנדל שורה 27).

פ"ב ה"ג תני אבא שאיל אומר אין מחיבין אותו. (מלה אחרונה הסרה בר' ויטאמיר). ובפ"י ה"י כן מ"צ תני אין וכו'. ולא היו לפניו המלות אבא שאיל אומר. וכאמת הנן תמורות, הלא אבא שאיל אימר במשנתנו להיפך: כדו שלא ישיר רובע לבית סאה? וכן ליתא בתוספתא כלאים פ"א. אבל בפ"י הר"ש ובאיר זרוע סי' רס"ד מוכחו כגירסת הדפוס.

פ"ב ה"ד במשנה נטועה ונמך לזורעה. בראב"ן סי' נ"ג מדהנן במשנה כלאים וכו' היתה שדהו (ב' מלות ליתא) נטיעה וביקש לזרעה. ובכת"י מהמשנה עם פ"י המשניות להרמב"ם הנ"ל זרעה (זרועה) ונמך וכו' נטעה (נמועה) וכו'.
פ"ב ה"ד דא אמרה וכו'. בפ"י הרא"ש יבמת פרק י"ב סי' י' והא דגרס בירושלמי וכו' אמרין דא אמרה כלומר זה יכול להיות וכו' עכ"ל.

פ"ב ה"ד ואר' לעזר דר' מאיר היא. בר"ף כתובות פ"ג סי' רכ"א אר"י א"ד זו דברי ר' מאיר וכו' איכא מאן דאמר הלכה כר"מ וכו' ואין לא ס"ל הכי חדא דהא רב יהודה אמר זו דברי ר"מ וכו' דאלמא לא סבירא ליה כר"מ דיחידאה הוא וכו' ע"ש בר"ן ולקמן פרק ז' ה"ב.

פ"ב ה"ד אינו אוסר אלא מפני מראה העין. כעין זה בדיני כלאים לקמן בפ"ג משנה ה' (וע"ש) ובפרק ו' ה"ב ובפרק מ' משנה ב' וע"ש בנמרא.

פ"ב ה"ה במשנה היתה שדרו זרועה קנבס. עי' מנחות מ"ו ע"ב קנבוס ולוף וכו'. ובראב"ן סי' נ"ג היתה שדרו קנבוס ולוף. ובמהניתא דבני מערבא היתה שדרו זרועה קרנבוס וכו'. מהמשנה עם פי' המשינה להרמב"ם (בהעקת רש"ב) הנ"ל. ובפי' מהר"י במ"צ ראינו במשינה כתוב בהן קנבוס והוא מעות אלא קרנבוס עכ"ל. ובאור זרוע ח"א סי' רס"ו מיהו יש ספרים שכתוב בהם היתה שדרו זרועה קרנבוס ולא גרסינן קנבוס כלל עכ"ל. ובאור זרוע ח"ב סי' מ' דהרי מיני קנבוס איכא דפי בערך קנבוס פ"ב דכלאים היתה שדרו זרועה קנבוס או לוף מיני הבלין הוא וכו'. ולפינו בערוך ערך קנבוס (פיורו רל"ו) קנבים. ובהו"י יומא ע"ב ע"ב ד"ה ואיכא אותו קנבים שבמשינה אינו קנבוס שלנו דכפ"ב דכלאים הנן וכו' ע"ש. וכרדב"ו ה' כלאים פ"ב ה"ב היתה שדרו זרועה קנבוס וכו'.

פ"ב ה"ה במשנה שאינן עושין אלא לשלש שנים. במנחות מ"ו ע"ב שהן עושות לשלש שנים. והצאן קדשים הניה שם כגירסתינו. ובמ"ב ה' כלאים פ"ב ה"ב אעפ"י שאין מוציאין צמח אלא אחר כמה שנים וכו'. ועי' בהשגחה הראב"ד שם. ובכסף משנה שם בפ"ב דכלאים היתה שדרו וכו' אעפ"י (ג' מלות אחרונות ליהא לפנינו) שאינה עושות אלא לשלש שנים עכ"ל שוב ראיתי בכ"י מהמשנה עם פי' המשינה להרמב"ם הנ"ל ושם הגי': אע"פ שאינן עושות אלא לשלש שנים. ובהו"י יומא הנ"ל הנן שהוא עושה אחת לשלוש שנים. ועי' בראב"ן סי' נ"ג. ובס' ההשלמה בברכות (צד 17) ומעם קנבוס ולוף מצאנו. מונה בספר אבא מרי ז"ל כדתנן היה שדרו זרועה קנבוס ולוף לא יביא זרע לשם (ד' מלות אחרונות ליתא) מפני שעושות (שאינן עושין) לשלש שנים וכו' עכ"ל.

פ"ב ד"ה הניי יהושע. בפ"י רב נסים גאון בעירובין ד' י"ז ע"א י' דברים התנה יהושע תבצא פי' כולו וכו' ובנמרא דמגלה בני מערבא עכ"ל ולפינו במגילה שם דיתא.

פ"ב ה"ה בשורעה לעמיר. בבבלי בבא קמא פ"א ע"א כאן לזירין.

פ"ב ה"ה ר' אחא בשם ר' מישא. בירושלמי בבא בתרא פ"ה ה"א ר' שמואל בר נחמני בשם ר' יונתן וע"ש.

פ"ב ה"ה ר' זריקא בשם ר' ינאי. בחי' הרדב"ז ה' שמיטה פ"ד ה"ד ירושלמי דכלאים אמר ר' זריקא בשם ר' ינאי. ובחי' מהר"י קורקוס שם: בפ"ב דכלאים אמרינן אר' זריקא בשם רבי ינאי.

פ"ב ה"ה כל הספחין מותרין חוץ וכו'. בבבא בתרא הנ"ל הני' כל הספחין אסורין חוץ וכו' וכצ"ל. ובסמ"ג לווין רס"ח מסקינן בירו' דכלאים שספחיהם העולם בשדה בור ובשדה ניר ובשדה כרם וכו' מותרין באכילה עכ"ל. ובפי' הרמב"ן על התורה (ויקרא כ"ח ג') ולכך אמרו בירושלמי אמר ר' ינאי כל הספחיהם אסורין חוץ וכו'. ובחי' הרדב"ו ה' שמיטה פ"ד ה"ד כל הספחין מותרין וכו' ובאורא מעותא היא וכו' אלא וודאי כל הספחיהם אסורין גרסינן וכו' עכ"ל. ובפי' מהר"י קורקוס הנ"ל כל הספחין מותרין וכו' ונראה שהוא מעות וצריך להיות כל הספחין אסורין חוץ וכו'.

פ"ב ה"ה חוץ משדה תלתן שורען לזרע. בבבא בתרא הנ"ל ובשדה זרע וכו' בשדה זרע שאינו רוצה בהן. ובסמ"ג שם ובשדה זרע מותרים באכילה ומפני מה לא נזרו עליהם לפי שאין דרך לזרוע במקומות אלו עכ"ל. ועי' בפ"י הרמב"ן הנ"ל. וכרדב"ו הנ"ל ותימא על רבינו שכתב שדה זרע והלא לא אמרו אלא תלתן שורען לזרע וכו' עכ"ל ולא זכר בירושלמי דבבא בתרא הנ"ל.

פ"ב ה"ה כההיא דאמר ר' אימי עשירים היו בהשבות, בעין זה בירושלמי פסחים פ"א סה"ב ובגמרא פ"ה סה"ד, ושם בר' וייניציא במ"ס עשירי הו', וצ"ל עשירים היו.
פ"ב ה"ו במשנה שהעלה מיני עשבים, בבבלי ב"ק פ"א ע"א שהעלה עם מיני עשבים וע"ש בתוס', וכן בכפ"פ פנ"ו ולחנם העירו שם בהוצאה לונץ ובכ"ס ה' כלאים פ"ב ה"ח שהעלה מיני צמחים (עשבים) וכו'. ועי' ברדב"ז שם, ובערוך השלם ערך הלתן בפ"ב דכלאים וכן הלתן שהעלה מיני עשבים. אבל בערוך דפיסי פירושו רל"ו ורע"ז וד' וייניציא רצ"א הגי' שהעלה מיני עשבים, ובעל ערוך השלם ז"ל לא העיר על זה.

פ"ב ה"ו במשנה אין מחייבין אותו לנכש, בבבלי ב"ק שם אין מחייבין אותו לעקור, ובירושלמי ב"ב פ"ה ה"א המן הניגן וכן הלתן שהעלה מיני עשבים אין מחייבין אותו לנכש כגני מתניתא אין מחייבין אותו לעקור, ולפנינו בכלאים חסר זה.
פ"ב ה"ו במשנה ואם ניכש, בערוך ערך נכש בפ"ב דכלאים אם נכש וכו'. וכן היא בכל"ס הג"ל, ובמהניתא דבני מערבא ואם ניכש.

פ"ב ה"ו במשנה הוץ ממין אחד, במהניתא דבני מערבא ממין אחד.
פ"ב ה"ו ר"ו ר"ל בשם ר' חייא רובא, באור זרוע סי' רס"ח בשם ר' חייא בר בא, ובפ"י הר"ש ירושלמי ר' זורא בשם ר' חייא רבה, ובפ"י סהר"י במ"צ גרסינן אסר ר' אלעזר בשם ר"ח רבה, ובפ"י הרא"ש ר"ו ור' אליעזר בשם ר"ח רבה, וברדב"ז ה' כלאים פ"ד ה"ו ירושלמי ר' זורא בשם ר"ח רבה.

פ"ב ה"ו שתי אמות על שתי אמות, בחי' מהר"י קירקוס בה' כלאים פ"ד ה"ו וברדב"ז שם וכן אסרו בירושלמי וכו' שתי אמות (על שתי אמות) ומיצר והולך עד (אפילו) כל שהוא עכ"ל ובפ"י הר"ש עושה ב' אמות וכו' פי' עושה ב' אמות על ב' אמות כל משר ומשר וכו'. ובפ"י ה"ו במ"צ כגו' הדפוס, ובפ"י הרע"ב בירושלמי מפרש שהם שתי אמות רחב על שתי אמות אורך וכו' וע"ש בתו"מ.
פ"ב ה"ו אבא יוסי בן יוחנן איש ינוח, בתוספתא כלאים פ"ב ואבא יוסי בן חנן איש יאני, ובבית אבות להמאירי ובכלאים וכו' אבא יוסי בן חנן איש יאני עכ"ל, ויש נוסחא בתוספתא איש יוני.

פ"ב ה"ו במשנה משר משר ככל מין, באור זרוע ח"א סי' רס"ח מכל מין ומין (ליתא) ובאגודה מישר (מישר) ככל מין, וברדב"ז ה' כלאים פ"ד ה"ו משר מכל מין ומין וכו' ע"ש.
פ"ב ה"ו במשנה שלשה תלמין של פתיח, בא"ז הג"ר ג' תלמים (תריסן) של פתיח, ובכתי' מהמשנה עם פיהם"ש לרמב"ם הג"ל בש"א עושה (ליתא) ג' וכו', ובבבלי ופרח פרק נ"ו שלשה תלמין של הפוח (פתיח), ובערוך השלם ערך פתח: של פתיח, אבל בערוך פזרו רל"ז הגי' ג' תלמים של פתח פי' מלשון פתח תפתח עכ"ל ובערך תלם מפורש הגי': פתיח ובעל ערוך השלם ז"ל לא התעורר ע"ז.
פ"ב ה"ו במשנה מלא העול השרוני, ברדב"ז ה' כלאים פ"ג ה"ב וגם לשון התוס' טשטע ברברי רבינו כמלא השרומט היינו כמלא השרומט שעושה התלם עכ"ל ובהשגחה הראב"ד שם ולשון התוספתא ענין אחר כמלא העול השרוני עכ"ל ובערוך ערך על ד' פזרו רל"ז בפ"ב דכלאים או (ליתא, ואולי צ"ל אומרים) מלא העול השרוני.
פ"ב ה"ו אסר ר' יוחנן אינו וכו' במרכבת המשנה ה' כלאים פ"ז המ"ו אעתיק הירושלמי וכו' ובגמרא מי שיש לו בית רובע וכל (שהוא ז') סלות אחרונה ליתא לפנינו) א"ר יוחנן וכו'.

פ"ב ה"ו מתניתא פליגא, במרכבת המשנה הג"ל מתניתא פליגא על ר"י דתניא (ליתא והכוונה לתוספתא כלאים פ"ג) וכו'.

פ"ב

פ"ב ה"ז מותר להביא תבן. בהוספתא כלאים פ"ב מותר להביא תלם וכו'.

פ"ב ה"ז לתוך של שעורין חמיס. במרכבת המשנה הנ"ל לתוך של שעורים חטה, ושעורה אחר שעורה הנכנסה (נכנסה) לתוך של חמיס (ליהא) שעורה (שעורין). הרב בעל מרכבת המשנה חי בסוף ימיו במלוניקי ובה שם ובלא ספק השתמש שם בכת"י מירושלמי שהיה שם. הפראפעססאר דאלמאן בגראמאטיק שלו (הוצאה שניה צד 19) מחליט כי אין ערך מדעי להוצאה הירושל' קושטמנטיא. וזוה לא נכון כי ההוצאה הנ"ל נדפסה מכתב יד מתוקן והנוסחאות חדשות ונכבדות הן. בכלל להרכבים בארץ הקדם היו כת"י מהירוש' גם אחי' זמן הדפסת הירוש' בוויניצא? כנגד זה אין ערך גדול לנוסחאו' ר"ש שירי לי' (כמו שחשב שם דלמאן) כי רוב נוסחאות מלכו הנה.

פ"ב ה"ז מה נן קיימין. בפ"י הר"ש ולא תלם של מין אחר בירושלמי פריך וכו'.

פ"ב ה"ז אם בשאינו מתכוין, בפ"י הר"ש אם אינו (בשאינו) מתכוין לבדוק למה לי שאר המינין אפילו זרע פשתן אסור (לפנינו במעוה: למה לי זרע פשתן אפילו שאר כל המינין). וכן הוא באור זרוע ח"א פי' רע"א. ובפ"י הרא"ש (בס' פי שנים) ובמרכבת המשנה הנ"ל אף שאר כל המינין. ובח"י'ם ובירושלמי הביאו הר"ש דאף הנא קמא דוקא וכו' וכדפוס הירושלמי הגירסא משובשת עכ"ל.

פ"ב ה"ז במתכוין לבדוק אנן קיימין. בפ"י הר"ש ובאור זרוע הנ"ל ומשני לבדוק וכו'.

פ"ב ה"ז ר"ש בשם ר"ז דר"ש. במלאכה שלמה בפ"י: מן הירושלמי מוכח דר"ל מותר דהכי גרסינן התם ר"ש בשם ר"ז כדעיה דאמר לקמן פ' המברך אין אדם מקדש (מקדיש, וע"ש) דבר שאינו שלו כן הוא אומר (לפנינו: רב אמר אין אדם וכו') גבי כלאי זרעים אין אדם חובש דבר שאינו שלו עכ"ל.

פ"ב ה"ז דר"ש אמר וכו'. באו"י סי' רע"א מפרש בירושלמי משום דר"ש סבר אין אדם מקדיש דבר שאינו שלו כלומר מהוך דלא מתסר משום חבירו לא מתסר נמי משום דנפשיה עכ"ל וכן סיבא בפ"י הר"ש והרא"ש ע"ש.

פ"ב ה"ז אין אדם חובש דבר שאינו שלו. בהשגות הראב"ד ה' כלאים פ"ג הט"ו לי נראה מן הגמרא וכו' וכן אין אדם חירש (חובש) דבר שאינו שלו בזרעים אבל לרבנן אינו רשאי להרוש וכו'.

פ"ב ה"ז דר' שמעון אמר אין אדם מקדיש וכו'. וכן הוא יקמן בפ"ד ה"ז ובפ"ה ה"ז אלא כר' שמעון דאמר אין אדם מקדיש דבר שאינו שלו. ולקמן בפ"ז משנה ד' נאמר רבי יוסי ורבי שמעון אומר אין אדם מקדש וכו' וסדוע לא נזכר בכל הג' מקומות כדעת ר' יוסי? ובפסחים פ"ג ה"ג נאמר זה סתם: ויש אדם מקדיש דבר שאינו שלו. ובפ"י המשניות להרמב"ם בפ"ז משנה ב' כתוב: ואין הלכה כר' יוסי ולא כר' שמעון. ונראה מדבריו שהה"ק שם הוא ר' יוסי ובסיפא חילק ר' שמעון. וכן היתה לפניו הגירסא. ולפי זה אתא שפיר.

פ"ב ה"ז כן רב אומר אין אדם וכו'. בכבלי יבמות פ"ג ע"ב מחלוקת אמוראי בדעת רב, רב הונא אמר רב אין הלכה כר' יוסי ורב אדא אמר רב הלכה כר' יוסי ולקמן בפ"ד ה"ז לא נזכר מדברי רב.

פ"ב ה"ח במשנה ונכנס בתוך של שעורים. באו"י סי' רס"ט נכנס לתוך וכו'. ובכ"מ ה' כלאים פ"ג הי"ח היה ראש תור חמיס נכנס (ונכנס) בתוך שדה (ליהא) וכו'. ובברכ"ו שם לתוך שדה.

פ"ב ה"ח במשנה ושל חבירו מין אחר. באגודה ושל חבירו שעורין.

פ"ב ה"ח במשנה לסמוך לו מאיתו מין. באו"י סי' ר"ע לסמוך מאותו המין.

פ"ב ה"ח במשנה ולא תלם של מין אחר. ברמב"ם ה' כלאים פ"ג ה"ז לפיכך

אסור לזרוע מין אחר וכו'. ונירסו כנירסו. ובמתניתא דבני מערבא או תלם של מין אחר. ואח"ז ראיתי בס' מלאכת שלמה שב' וז"ל כתב הח' הר' יהוסף אשכנזי ז"ל ברוב דפוסים מצאהו וכו' או תלם של מין אחר וכו' עכ"ל.

פ"ב ה"ח במשנה סותר לכרוק בהלם של פשתן. במתניתא דבני מערבא סותר לסמוך תלם של פשתן. ובאגודה סותר לכרוק בתלם של פשתן (פי' לנסות) אם שדה זו יפה לפשתן) מפני שאינו בתכיון לקיום הפשתן עכ"ל עם המוסגר. **פ"ב ה"ח** מהו חריע. בערוך ערך חריע ובאור זרוע סי' רע"ב מהו חריע מוריקא עכ"ל ובערוך השלם שם פי' ירוק ככרכום וכו' ע"ש. ובמדרכי חילין סי' תרט"ו וחריע הוא הצמח (ס"א הצבע) שצובעין בו הבגדים והוא דומה לשערות אדומות מעט וניטה לירוק עכ"ל ועי' ירושלמי פסחים פ"ג ה"א כחלות חריע.

פ"ב ה"ח כינו מהנינתא אין סקיפין וכו'. כן הוא בתוספתא כלאים פ"ב. **פ"ב ה"ח** אלא לחסיות בלבד. בדפוס אמשם והמשנים אחריו אלא להחיות בלבד. ובאיר זרוע ח"א סי' רע"ב דהני עלה (מלה אחרונה חסרה לפנינו והכוונה להוספתא כלאים פ"ב) אין סקיפין וכו' אלא לחסיות בלבד וכו'. וכן הוא בפ' הר"ש שבכלאים כאן. **פ"ב ה"ח** ר"ש אומר לכל מקיפין חרדל וחריע. במלאכת שלמה ובירוש' וכו' רש"א לכל מקיפין חרדל וחריע ואפילו לתבואה (ב' מלוה אחרונות חסרות לפנינו) וכו'. ובפ' הר"ש רש"א לכל מקיפין עכ"ל ועי' בתוספתא הנ"ל.

פ"ב ה"ח וגדר יש בו להקל וכו'. באור זרוע סי' רע"ג ירושלמי גדר (וגדר) יש בו להקל ולהחמיר היך עבירא פחות פחות (ליתא) רובע (מבית רובע) סוקרה בתוך שדה תבואה אסור לזרוע (לזרוע) בו וכו' סותר לזרוע (לזרוע) בו שני מינין וכו' עכ"ל וכן מובא בשניים בפ' הר"ש.

פ"ב ה"ח בבקעה סותר לזרוע בו שני מינין. בפ' ר"י במ"צ ולהחמיר כיצד ביה רובע בבקעה סותר לזרוע בו מינין הרבה וכו'.

פ"ב ה"ח הני ר' יונתן בן יוסי אומר. כירושלמי עירובין ספ"ב והדא פליגא על דר' יונתן וכו' הדא מסייעא לר' יונתן וכו' ע"ש בקרבן עדה.

פ"ב ה"ט במשנה סומך לבור ולנור. באגודה וסומך לבור ולנור (וכן במתניתא דבני מערבא ולקמן בפ"ב ה"ח ובפרק ג' ה"ב ולפנינו : יינד) לדרך ולגפה (ולגפא) וכו' ובאור זרוע סי' רע"ג סומך לבור ולנור ולדרך ולגפה ולגדר שהוא גבוה עשרה ורובה ארבעה (ב' מלות אהרן ות ליתא). ועי' לעיל בהלכה ח' מן דרא סומך לביי ולנור וכו'.

פ"ב ה"ט במשנה ולחריין שהוא עמוק עשרה ורחב ארבעה. שש מלות אלו ליתא באור זרוע הנ"ל. וכרדב"ז ה' כלאים פ"ג הס"ו שם משנה בלשון רבינו והשמים רבינו חריין כיון דהני ביר וכו' עכ"ל ולפנינו ברמב"ם שם איהא חריין.

פ"ב ה"ט אפילו סמוכות. בפ' המשניות דהרמב"ם כלאים פ"ב משנה ט' וזהו ענין מה שאמרו בגמרא ר' מאיר אומר אפילו סמוכות (אפילו חבושות אפילו סמוכות) ורבנן בברי ובלבד שלא יהו סמוכות (לא חבושות ולא סמוכות) עכ"ל.

פ"ב ה"ט היך עבירא וכו'. בפ' ר"י במ"צ ולשון הירוש' היא כך תלת היתרתי וכו' ע"ש.

פ"ב ה"י במשנה הרוצה לעשות שדהו וכו'. בס' ברותי סי' ע"ד מובא המשנה בשנים וז"ל דהנן במתני' הרוצה לעשות קרחת מכל מין ומין עישה כ"ד קרחת לבית סאה מקרחת לבית רבע (וכן בכ"י מהמשנה עם פיהמ"ש לרמב"ם הנ"ל ולפנינו בית רובע) וכו'.

פ"ב ה"י במש' מקרחת בית רובע. באגודה מקרחת לבית רובע. וכן במתניתא דב"מ.

פ"ב ה"י במשנה זורען חידל. במשנה למיך ה' לילב פ"ח ה"ז זורעם חרדל.

פ"ב ה"י לא שנו אלא אוכלת הגפן. כפי' הר"ש ירושלמי וכו' לא שנו אלא אכילה דגפן הא הגפן וכו'. וכן ברדב"ז ה' כלאים פ"ד ה"ג ובפי' ר"י במ"צ גרמינן אר' אבא (בין) בר חיה בשם ר"ז לא שנו וכו' ובפי' הרא"ש (בס' פי שנים) בני' משונה. **פ"ב** ה"י והרי הקבר אסור בהנייה. עי' ירושלמי נויר פ"ט ה"ג נמצאה אוטר שלשה מיני קברות הן וכו'.

פ"ב ה"י אין עבודה לגפן יחידית והרי הקבר אסור בדנייה קבר וכו'. מן והרי הקבר אסור וכו' מ"ס שכפל דמאמר שכתוב לעיל בסמוך וכן לא היה זה בהירושלמי לפני הר"ש ור"י במ"צ והוי"ט ומלאכה שלמה.

פ"ב ה"י ובלבד שלא תהא חבושה. כפי' הר"ש והרא"ש ומפרש בירוש' ובלבד וכו' כלומר וכו'. וכן מובא כפי' מהר"י במ"צ וברדב"ז ה' כלאים פ"ג ה"ט ומפרש בירוש' ובלבד שלא תהא חבושה וכו' כאדם החבוש בבית הסוהר וכו' ועי' בכ"ט שם. **פ"ב** ה"י בקעת סימיניא. כמגילה פ"א ושמרון סימינייה.

פ"ב ה"י דאית לרבנן קל בשורה וכו'. ברדב"ז ה' כלאים פ"ג ה"ב ואמרין בירוש' דאית לרבנן קל בשורה וחומר במרובע כלומר בזמן שהוא שדה שהיא מרובעת הצריכו הרחקה יתירה דהיינו ששה טפחים על ששה טפחים מרובע ובזמן שנומע שורה הקילו וכני בחחקה תלם באורך ששה טפחים עכ"ל.

פ"ב ה"י הוצה יעשות שורה וכו'. כפי' מדר"י קורקוס בה' כלאים פ"ג ה"ג ובירושלמי אמרו ררוצה לעשות שורה של ירק לתוך שדה של הבואה עושה שורה אורך (לפנינו משו"ש: הרי זה עושה אורך שורה אורך) עשר אמות ומחצת ג' (רוחב) ששה טפחים (ליתא) וכן היא בהוספתא עכ"ל וכן הוא בשניים בהוספתא כלאים פ"ב (הוצאת צוקערטאנדל).

פ"ב ה"י אורך עשר אמות ומחצה. כפי' הרא"ש מפרש בירושלמי וכו' יעשה אורך השירה עשרת אמות ושני טפחים (ב' מלות ליתא) ומחצה על רוחב ישה. ועי' בר"ש. **פ"ב** ה"י מן מה דאמר ר' יוסי ר' (בר' זימאמר במעות: ור') חייא בשם ר' יוחנן. ר' חייא מהם הוא ר' חייא בר אבא כמו שמוכח כאן זימאמר: איתפלגון ר' חייא בר בא ור"ש בר רב יצחק וכו' ולא ידעון מאן דאמר דא ומאן דאמר דא מן מה דאמר ר' יוסי ר' חייא בשם ר' יוחנן וכו'.

פ"ב ה"י א במשנה במדת בית רובע. כפי' ר"י במ"צ למדת בית רובע. וברדב"ז ה' כלאים פ"ד ה"ג במדת בית רובע.

פ"ב ה"י א במשנה אכלת הגפן. באגודה וברדב"ז שם אכילה הגפן. ובכת"י מהמינה עם פיהמ"ש לרמב"ם הנ"ל אוכלת הגפן.

פ"ב ה"י א במשנה עולין במידת בית רובע. ברדב"ז הנ"ל עולין לבית רובע. ובערוך ערך אכל ג' דהכי תנן אוכלת דגפן וכו' לא (ליתא) עולין במידת וכו' ועי' בס' הגיון שלמה צד ב' ע"ב.

פ"ב ה"י א בס' תבואה בתבואה. כפי' הר"ש פאה פ"ג משנה ה' ובתבואה: בית רובע. **פ"ב** ה"י א במשנה ירק בירק ששה טפחים. כפי' הרא"ש כלאים פ"ג משנה א' והא דתנן לעיל ירק בירק ג' טפחים וכו' עכ"ל ואולי מ"ס הוא.

פ"ב ה"י א תני חמשה דברים וכו'. כפי' הר"ש אהלות פ"ח משנה א' תניא בתוספתא דכלאים פ"ק חמשה דברים נאמרו בדלעה יוגיה וכו' ע"ש שמוכא בשנויים. **פ"ב** ה"י א וידה טפח. כפי' הר"ש ירושלמי וכו' ועוקצה טפח וכו' אבל פחות כל שכן דחשיב יד דלא תקשי וכו' ע"ש.

פ"ב ה"י א ר' גטליאל בר'. וכן בר' זימאמר ובפי' ר"י במ"צ כאן. ובכפ"פ פ'

נ"ו ירושלמי אמר ר' יוסי גמליאל ברבי נפק לשוקא וכו'. וברוצאת לונץ הגיה שם לפנינו ברב ואיני יודע איפוא מצאו זה.

פ"ב ה"א סיבך שאמרו בנוגע. בפ"י ר"י בס"ק גרסינן בירוש' וכו' באו ושאלו לו זו ששנינו אסורה בסיבך על הזעין בנוגע היא הזעין וכו'.

פ"ב ה"א כי רבי וולם. בערוך השלם ווילם. אבל בערוך פיזרו רל"ו ורע"ו וולם.

פ"ב ה"א מהו רואה אני את דבריהן. באי"ז ח"א סי' רע"ד ירושלמי מהו רואה את דבריהם מדברי חנינא אר' (חיננא) מה (ליתא) אם דלעת מצרית שמסכתה ושהיא

מסכתה) יותר מקישה (ב' מלות אחרונות חסרות לפנינו ואיתא בפ"י הר"ש ובמהר"י כמ"צ) את (כד' אמשטרדם חסרה מזה את) אמר מותר קישות ופיל לא כל שכן עכ"ל.

פ"ב ה"א אמר ר' אבא זרי. באור זריע הנ"ל אמר ליה (ליתא) ר' אבא מארי (מרי וכד' אמשטרדם חסרה מלה זו) לא כן אמר (היה אמר) ר' מנא כל הן התנא

רבי (רבי אמר כל הן התנינן) קישות ופול המצרית (המצרית) אף דלעת מצרית בכלל מיהו (מהו) רואה אני את דבריהן מדברי שאין כולן מסבכין כדלעת

יוניה עכ"ל ובפ"י הר"ש ובמהר"י כמ"צ מובא הירושלמי בשניים אחרים.

פ"ב ה"א שאין כולן מסבכין. כדב"ז ה' כלאים פ"ג ה"ד והמעט אמרו בירושלמי שאין כולם מסבכין כמו דלעת יוניה עכ"ל.

פ"ב ה"ב במשנה וירק על גבי ירק. באגודה ירק על גבי תבואה (ירק) תבואה ע"ג ירק על גבי ירק (תבואה) הכל מותר. ובבבבבב ופרח פנ"ו

זו ששנינו גם כן פרק שני תבואה נוטה ע"ג תבואה וירק ע"ג תבואה (המלוה) וירק ע"ג ירק תבואה ע"ג ירק לא היה לפניו) הכל מותר וכו'.

פ"ב ה"ב במשנה הבואה ע"ג ירק. כמ"ג לאווין רע"ט כרתנן תבואה נוטה (ליתא) וכו'. ולפני ר"ת כס' הישר סי' ר"א לא היו בהמשנה המלות תבואה על גבי ירק וע"ש.

פ"ב ה"ב במשנה ר' אומר. ממה שנאמר לעיל בהלכה י"א מוכח שהג"ל רבי אומר מוכרה. אבל בפ"י המשניות להרמב"ם ור"י כמ"צ הג"ל ה' מאיר אימר. וכן הוא

באגודה ובמשנה שבמשניות. כדב"ז ה' כלאים פ"ג ה"ד ולא קי"ל כד' מאיר דאמר אף הקישות וכו' עכ"ל. ובמהניתי דבני מערבא רבי אימר. ובס' הישר

לר"ת סי' ר"א דהכי תנן וכו' ר' יהודה (ליתא) אומר אף הקישות ופול המצרית וכו' פ"ג ה"א במשנה ערוגה יתהא ששה וכו'. כבבלי שבת פ"ד ע"ב וש"ג בנין הערוגה שהיא וכו'.

פ"ג ה"א במשנה ארבעה בד' רוחות. במתני' דבני מערבא ארבעה על ארבע רוחות.

פ"ג ה"א במשנה ואחר באמצע. במשנה יטבת הנ"ל מוסף: שנאמר כי בארץ תוציא צמחה וכננה ורועיה תצמיח ורעה לא נאמר אלא ורועיה.

ולפנינו יתא י"ג מלות אחרונות.

פ"ג ה"א במשנה היה לה גבול גבוה טפה. כס' הישר לר"ת סי' ר"א היה לה גבול יתהא (ליתא) גבוה טפה וכו'. ובערוך ערך גבל בפ"ג דכלאים היה לו גבול (גבוה) גבוה

טפה וכו' ובערוך פיזרו רל"ו הג"ל היה לו גבול שלה (ליתא) טפה פ"י גובה וכו' ובערוך השלם לא התעורר ע"ז. ובמהניתי רב"ט היה לו גבול ולקמן בהלכה א' פ"ג תנינן היה לו גבול וכו'.

פ"ג ה"א במשנה שלושה על כל וכו'. במאירי שבת ד' פ"ט ע"ב ואף בשלישי של כלאים אס' ערוגה וכו' שלשה על כל אוכל ואוכל (גבול וגבול) ואחת (ואחד) באמצע וכו'.

פ"ג ה"א במשנה לא יטע ראש הלפת וכו'. בפ"י מהר"י קורקום בה' כלאים

כלאים פ"ד הי"ב ולא יזרע (יטע) ראש הלפת בתוך הנבול (הנבול) מפני שהיא סללאהי (סללהו) עכ"ל.

פ"ג ה"א זרעיה מעיט זרעים שנים. בד' זיטאמיר בטעות: מעיט זרעיה שנים. המאמר נשנה בירושלמי שבת פ"ט הי"ב וטס הגי' בשבויש. וכן סיבא בשבויט בילקוט המכירי בישעיה ס"א. ובפי' הר"ש והר"ש ועוד אמרונן בהירושלמי זרועיה (זרעיה) מעיט זרעים שנים.

פ"ג ה"א אמר ר"ש בר סיכרמא. בפ"י הרא"ש והר"ש אר"ש בר סרמאי וכו' ע"ש. **פ"ג ה"א** מה צנים את נותן. בפ"י הרא"ש וה"א דקאמר בירושלמי מה שנים וכו' ראו דוקא וכו' ע"ש.

פ"ג ה"א ומיצר והולך. לעיל בפ"ב ה"ו ומיצר והולך אפילו כל שהוא. **פ"ג ה"א** אמר ר' יונה. וכן היא בשבת ובפי' הרא"ש ובילקוט המכירי הנ"ל. וכד' זיטאמיר בירושלמי אמר ר' יונה.

פ"ג ה"א זרעיה זרעיה זרועיה. בירוש' שבת הנ"ל הגי' הנכונה: זרעה, זרעיה. זירועיה. (צ"ל זרועיה) וכן הוא בילקוט המכירי הנ"ל.

פ"ג ה"א זרע זרעה (כד' זיט' זרעיה) זרעיה. בשבת שם: זרע זרעה זרעיה זירועיה. ובפי' הרא"ש (בס' פי' שנים) בירושלמי דרוש טעמיה דר' יהודה זרע זרעה זרועיה (זרעיה) דהוד מצי למכתב זרע וכתב זרועיה וכו' עכ"ל. ובפי' סהר"י קרקוס בה' כלאים פ"ד הי"ב ואמר בירוש' דדרוש זרע זרעה זרעיה זרועיה וכו' עכ"ל.

פ"ג ה"א כל הן דאנא משכה לה וי' אנא מחיק ליה. בד' זיטאמיר חסרות שהיו מלות: לה וי'. וכן חסרות בשבת ובילקוט המכירי הנ"ל. ובפי' הר"ש בירוש' וכו' כל הדין (הן) דאשכחן לה ו' אנא מחיק וכו'. וכצ"ל וכעין זה בירושלמי מנהדרין פרק ז' ח"י"ב אמר ר' יוחנן בר מריא כל דין דאנא משבח וי' אנא מחיק ליה.

פ"ג ה"א ואמר זירועיה מליא. צ"ל זרועיה מליא. פי' מלא וי'.

פ"ג ה"א כולהן בתוך ששה. בחי' הרמב"ן שבת ד' פ"ה ע"ב ובירוש' מצאתי ר' יוחנן בשם ר' ינאי (ינאי) כולהן בתוך ששה פירוש ששה אף במקומן של זרעים כדפרישית עכ"ל. ובפי' רבינו חננאל בשבת פ"ה אמרו בתלמוד איזי כהנא בשם ריש גקיש (ר"ש בן גקיש) כולהן חוץ לששה עכ"ל.

פ"ג ה"א אם כולהן חוץ. בחי' הרמב"ן בשבת הנ"ל אי' (אם) כולהן חוץ לששה נהוי (ניתני) תשעה עכ"ל. ובפי' רבינו חננאל הנ"ל: אקטו עליה אי' ליתני ט' וכו' עכ"ל.

פ"ג ה"א ניתני תשעה. במאור שבת פ"ט ובתלמוד הירושלמי גרסינן ניתני תשעה אר' הנחום בוצריא וכן היא אלא (ליתא) וכו' עכ"ל. ובחי' הרמב"ן בשבת פ"ה ע"א ובירוש' ניתני תשעה אר' הנחום בר צדיא (ביצריא) אלא (בגני' המאור) בערוגה שבערוגות היא מהניתין (מתניתה) וכו'. ובפי' מהר"י במ"צ ויתרצו אר' הנחום הצראה בין הערוגות היא מהניתא פי' וכו' ע"ש. ובפי' המשניות לדרמב"ם וכבר יחדו זאת הערוגה בנמרא ואמרו ערוגה בחורבה שנינו רצה לומר וכו' ע"ש.

פ"ג ה"א ניתני ששה באמצע. בפ"י הר"ש והרא"ש ופריך בירושלמי ונתני ששה ונראה בטעות סופר היא דחמשה גרס וכו' ע"ש. ובפי' המשניות לדרמב"ם וכבר הקשה בנמרא על דברי ת"ק אחד באמצע ואמרו ונתני ו' באמצע והשתדלו לפרק זו הקושיא ולא עלתה בידם וכו' עכ"ל.

פ"ג ה"א אם בשהנבולין ממעטין ששה. בפ"י הר"ש ועל מה שתירין בירוש' שדגובלן ממעטין וכו' פריך עלה ניתני ר' יהודה ששה באמצע וכו' ומשני דארישא ופריך והתני ר' חייא ר' יהודה אומר י"א (י"ח) אלמא אסיפא קאי וכו' ע"ש. ולפנינו בשניים.

ובכמארי

זבמאירי שבת ד' פ"ה ע"ב וזה שאמרו עליה בירוש' על מה שאמרו זורע כהוכה שלשה עשר ר"י אומר שמונה עשר וכו'. ובפי' הרע"ב וכהב הר"ש ז"ל דבירוש' פריך למאי דשנין לעיל ל-בנן וכו' ובהוי"ט והכי איהא בירוש' וכו' נתני ששה וכו' ע"ש. פ"ג ה"א בדה תנינן ר"א. בפי' הר"ש בירוש' וכו' פריך עלה בדא (כדה) תנינן וכו' ומשני וקייכניה וכו' והדר פריך ואין על ראשה בדא (כדה) הני וכו'.

פ"ג ה"א מדו להקריח בית רובע. בפי' הר"ש והרא"ש ואמרין בירוש' מהו להקריח וכו'. ובס' יד מלאכי סי' שע"ח דאשכחנא בירושלמי וכו' מה אם ששה (ששה על ששה ועי לעיל ספ"א ללקוח ששה על ששה). שלוקין עליו וכו' ע"ש פ"ג ה"א אם בשעה שאין עבודה. נד' זימאמיר בשעה שעבודה פוגעה.

פ"ג ה"א כאן שאין עבודה פוגעה בעבודה. במרכבת המשנה ה' כלאים פ"ד ה"ט הגי' כאן עבודה פוגעה בעבודה לא כ"ש. וכצ"ל.

פ"ג ה"א ר' נסא שאל לא מסתברא. בפי' הר"ש דאמר' בירוש' ר' נסא שאל לא מסתברא בגנו של גביל ספח (של גיביל שני טפחים) בתמיהא וכו'. ובפי' סדר' במ"צ אמר ר' נסא מסתברא הנכול רחבי טפח עכ"ל ונירסחו משינה משלפנינו. ובפי' הרא"ש בירושלמי קאמר שגם החב הגיביל טפח וכו' ע"ש.

פ"ג ה"א זרע בנו מסין. אולי צ"ל בגרמיסין, והוא מטבעה קטנה.

פ"ג ה"א אר"י אביי דר' מתילא. אולי צ"ל אבוי דר' מתילא.

פ"ג ה"ב במשנה כל מין זרעים. ככבלי פסחים ל"ט ע"ב וההנן כל מני (מין) זרעים אין זורעין בערוגה אחת (ליהא) כל (וכל) ובמתניתא דב"מ כל מיני (מין) ירקות זורעין בערוגה אחת (ליהא).

פ"ג ה"ב במשנה מין ירקות זורעין. בספ"ג לאוינן רע"ם וכל מין ירקות זורעין (זורעין) בערוגה פו' שאמר לזרע וכו'. ובפי' מהר"י קרקוס בה' כלאים פ"ד ה"ג מין ירקות ניטעין.

פ"ג ה"ב במשנה השופין מין זרעונין. בערוך ערך שפין בפ"ג דכלאים הדרל ואפינן השיפין מין זרעים פירש קטנים עכ"ל. ונד' פזרו רל"ז בפ"ג ככלאים הדרל ואפינן חשופין מין זרעים קטנים עכ"ל ושם בערך אפנין ובכלאים בפרק ערוגה אפנין וחשופין מין זרעים עכ"ל ובערוך השלם לא התעורר ע"ז. ובפי' הרא"ש בפאה פ"ג משנה ג' כדתנן אפינן אשופין (השופין) מין זרע (זרעונין) עכ"ל ובפי' הר"ש בפאה פ"ב משנה ב' דתנן הדרל מין זרעים. וכן בכת"י מהמשנה עם פיהמ"ש להרמב"ם ד"ל. פ"ג ה"ב במשנה ג' וכל שהיה גבוה. כאנורה מס' גלאים) גבול גבוה וכו' ובכפ"פ פנ"ז ובלשון ערבי דר' הוא גבול והוי ששנינו גיבול שהיא גבוה בפח וכו'. ובהוצאת לונץ הגיהו שם לחנם.

פ"ג ה"ב במשנה התלם. בפי' ר"י במ"צ אמת התלם, ובס' הישר לר"ת סי' ר"א אלא בני מערבא קרי לוי' תלם לישנא קלילא ובבבלי קרי ליה שורה תלם עסיק הוא כדהנן התלם והאמת (ואמת) המים וכו'. ושם להלן: ועוד תנן התם אמת המים ותלם שהם עמוקין טפח זורע להוכן לאורכן (ליהא) שלש זרעוני' וכו'. פ"ג ה"ב הדרל והאפנין. בפי' הר"ש ירושלמי הדרל והפנין וכו' ע"ש. ובפי' ר"י במ"צ תניא (ליהא) ודכוונה להוכפתא כלאים פ"ב) הדרל וכו' אע"פ (ליהא) ואיהא גם במלאכת שלכה) שורען וכו'.

פ"ג ה"ב זרען לירק נוהנין אותן. בפי' ר"י במ"צ נתנן לירק נוהנין אותן. ס"א זרעין אותן על הערוגה.

פ"ג ה"ב ושאר זרעוני גינה וכו'. כן הוא בפי' הר"ש יר"י במ"צ. ובתוספתא שם ליתא כ"ז ורק בכת"י אחר כתוב: ושאר ירקות שדה וירקות גנה (לפנינו: שאינן גאכלין, וזה המדה. ובהוספהא ליהא) וכו'.

פ"ג ה"ב ר' זעירא ור' אימי. בפ' הר"ש ירושלמי וכו' ר' זירא ור' אמי (אימי) וכו' ואין סומכין לנבול (לטבל וכן הוא בפ' הר"ש בד' קישמניא) וחד אמר נבול (טבל) שנתמעט בשד.

פ"ג ה"ב זורעין לתוכה ששה מיני זרעונים. לפנינו במשנה ב' פרק זה הגי' זורעין לתוכה שלשה זרעונים.

פ"ג ה"ג במשנה היה ראש תיר וכו'. במספ' העיריך ערך הר' משנה בלאים היה ראש הוד נכנס פי' בלשון יוני חד ונכנס לפניו עכ"ל.

פ"ג ה"ג במשנה ונכנס לתוך שדה וכו'. כבבלי שבת פ"ה ע"ב בשנויים ע"ש בפ' רבתי תגנאל. ובתי' דרמב"ן בבבא בתרא י"ט ע"ב דהגן וכו' היה ראש הוד ירק נכנס לתוך שדה ירק אחר סותר מפני שהוא נראה בקי (בסיף) שדות בלוסר ואין כאן ערוכ וכו' וכו'. ובאגודה היתה (היה) ראש (ראש ראש, והמלה האחרונה פ"ט) הוד ירק נכנס (כני' הרמב"ן הנ"ל) וכו'. ובש"ת סדר"י אבן מנש"ט כ"ו דהגן ראש הוד ירק שנכנס לתוך שדה אחר סותר מפני שנראה כסיף שדה וכו'.

פ"ג ה"ג במשנה שדה ירק אחר סותר. בערוך ערך ראש לתוך שדה ירק סותר.

פ"ג ה"ג במשנה שורה של ירקי בס' הישר לר"ת סי' דו"א ומבקש ליטע בתוכו: שיעורא של ירק אחר. ולעיל שם היתה שדה זרוע ירק ומבקש לזרוע (ליטע) בתוכו וכו'.

פ"ג ה"ג במשנה ר' ישמעאל אומר. בתום שבת פ"ה ע"א ד"ה דהגן ר' שמעון (ישמעאל) אומר עד שיהא התלם מפולש (מפלוש) ושם ע"ב בתום ד"ה אמר רש"א עד שיהי' (שיהא) התלם מפולש וכו' עכ"ל. וכן הוא בס' הישר לר"ת הנ"ל ולעיל שם ספירש: ואיורי ר' שמעון זרע וכו'.

פ"ג ה"ג בס' מראש השדה ועד ראשו. בפ' ר"י בס"ז, וברדב"ז ה' בלאים פ"ג ה"ב ובתי' סדר"י קורקוס שם. מראש השדה ועד סיפי (ראשו) ובבבא משנ"שם כנידחת הדפוס.

פ"ג ה"ג במשנה ורוחב סלואו. בהשנת הראב"ד בה' בלאים פ"ג ה"ב לשון המשנה ורוחב כמלואו ופירושו כמלוא העול וכו'. וברדב"ז שם פי' ורוחב כמלואו. ובכת"י מהמשנה עם פיה"ש להרמב"ם הנ"ל ורוחב כמלואו. והוא גי' הראב"ד הנ"ל.

פ"ג ה"ג במשנה ר"י אומר רוחב כמלוא רוחב הפרסה. בסמ"ג לאווין דע"ט ה' יהודה אישר טפח על פני כל הגבול ונראה שהלכה כר' יהודה שסחם התלמוד מביא דבריו לראיה בפרק ר"ע עכ"ל. ולפנינו בשבת פ"ה ע"א הגורסא כניסחהוני ורקמן בירושלמי בנמרה ה"ג כמה יא שיעורה של פרסה טפח.

פ"ג ה"ג אינו זורע לתוכה. בפ' הר"ש בירושלמי הני כ"ק אינו זורע (לתוכה) אלא מין אחר (בלבד) עכ"ל. ובפ"י ר"י בס"ז זרעין בתוכו גי' זרעונים וכו' ובר קפרא הוא חילק (פי' על משנתנו) שאמרה זרעין לתוכה שלש זרעונים. ובירוש' שלפנינו הני' יהי' ראש תור כו' הני בר קפרא וכו'. ובאמת פ"ט המלות היה ראש תור כי דבריו כ"ק שחילק על המשנה התלם ואמת המים וכו' ולא על המשנה היה ראש תור) ואומר אין זרע בה אלא מין אחר עכ"ל.

פ"ג ה"ג מה אר' ישמעאל ברוחב. בפ' הר"ש ירוש' מה אומר ר"י ברוחב מה אין ר"ע שהובש (חובש) בני' רוחות (שיחות) אית ליה ברוחב (רוחב) סלואו ר"י שחובש (שהוא חובש) כב' רוחות לא כל שכן פירש אין כמי' אם וכו' עכ"ל. ובפ"י הר"ש ובירו' קאמר דמוקי בעי' ר' ישמעאל רוחב סלואו דמיון דר"ע דמיקל בעי' רחב סלואו כ"ש ר' ישמעאל דמחמיר וכו'. ובמרכבת המשנה ה' בלאים פ"ג ה"ב מפרש האמר וע"ש.

פ"ג ה"ג הנינן הכא דרבי יודה וכו'. במלאכת שלמה בירושלמי פרק הנינן הכא דר"י וכו' ופי' הר"ש שיריליו ז"ל ותנינן המן בריש פירקין ר"י אומר וכו' ע"ש.

פ"ג

זכמאירי שבת ד' פ"ה ע"ב וזה שאמרו עליה בירוש' על מה שאמרו זורע בהוכה שלשה עשר ד'י אומר שמונה עשר וכו'. ובפי' הרע"ב ובהב' הר"ש ז"ל דבירוש' פריך למאי דשנינן לעיל ל-בנן וכו' ובתוי"ט והכי איתא בירוש' וכו' נתני ששה וכו' ע"ש. פ"ג ה"א בדה הננין ר"א. בפי' הר"ש בירוש' וכו' פריך עלה בדא (בדה) הננין וכו' ומשני וקייכונה וכו' והדר פריך ואין על ראשה בדא (בדה) הני וכו'.

פ"ג ה"א סדו להקדיח בית רובע. בפי' הר"ש והרא"ש ואמרין בירוש' מהו להקדיח וכו'. ובס' יד מלאכי ס' שע"ח דאשכחנא בירושלמי וכו' מה אם ששה (ששה על ששה ועי לעיל ספ"א ללקוח ששה על ששה). שלוקין עליו וכו' ע"ש פ"ג ה"א אם בשעה שאין עבודה. בד' וימאמר בשעה שעבודה פוגעת.

פ"ג ה"א כאן שאין עבודה פוגעת בעבודה. במרכבת המשנה ה' כלאים פ"ד ה"ט הני' כאן עבודה פוגעת בעבודה לא כ"ש. וכצ"ל.

פ"ג ה"א ר' נסא שאל לא מסתברא. בפי' הר"ש דאמר' בירוש' ר' נסא שאל לא מסתברא בגנו של גבול טפח (של גבול ימי טפחים) בתמיהא וכו'. ובפי' סדר' במ"צ אמר ר' נסא מסתברא תגבול רחבי טפח עכ"ל וגירסתו משינה משלפנינו. ובפי' הרא"ש ובירושלמי קאמר שגם רחב הגבול טפח וכו' ע"ש.

פ"ג ה"א זרע בגו מסין. אולי צ"ל בגרמיסין, והוא מטבעה קמנה.

פ"ג ה"א אר"י אביו דר' מתליא. אולי צ"ל אביו דר' מהניא.

פ"ג ה"ב במשנה כל מין זרעים. ככללי פסחים ל"ט ע"ב וזהו כל מיני (מין) זרעים אין זורעין בערוגה אחת (ליהא) כל (וכל, ובמתניתא דב"מ כל) מיני (מין) ירקות זורעין בערוגה אחת (ליהא).

פ"ג ה"ב במשנה מין ירקות זורעין. בספ"ג לאוין רע"ם וכל מין ירקות זורעין (זורעין) בערוגה פי' שאסור לזרע וכו'. ובפי' מהר"י קרקוס בה' כלאים פ"ד ה"ג מין ירקות ניטעין.

פ"ג ה"ב במשנה השופין מין זרעונין. בערוך ערך שפין בפ"ג דכלאים הדרל ואפינן השיפין מין זרעים פירש קמנים עכ"ל. ובד' פירו' רל"ז בפ"ג בכלאים הדרל ואפינן חשופין מין זרעים קמנים עכ"ל ושם בערך אפנין ובכלאים בפרק ערוגה אפנין וחשופין מין זרעים עכ"ל ובערוך השלם לא התעורר ע"ז. ובפי' הרא"ש בפאה פ"ג משנה ג' כדתנן אפנין אשופין (השופין) מין זרע (זרעונין) עכ"ל ובפי' הר"ש בפאה פ"ג משנה ב' דתנן חרדל מין זרעים. וכן בכת"י מהמשנה עם פיהמ"ש להרמב"ם ה"ל. פ"ג ה"ב במשנה גבול שהיה גבוה. כאנורה מס' בלאים) גבול גבוה וכו' ובכפ"פ פנ"ז ובלשון ערבי דר' הוא גבל וזהו ששנינו גיבול שהיא גבוה טפח וכו'. ובהוצאת לונץ הגיהו שם לחנם.

פ"ג ה"ב במשנה התלם. בפי' ר"י במ"צ אמת התלם, ובס' הישר לר"ת ס' ר"א אלא בני מערבא קרי ל' תלם לישנא קלילא ובבבל קרי ליה שורה תלם עסיק הוא כדהנן התלם והאמה (ואמה) המים וכו'. ושם להלן: ועוד תנן התם אמת המים ותלם שהם עמוקין טפח זורע להוכן לאורכן (ליהא) שלש זרעוני' וכו'.

פ"ג ה"ב חרדל והאפנין. בפי' הר"ש ירושלמי החרדל והפנין וכו' ע"ש. ובפי' ר"י במ"צ תניא (ליהא) ודכינה להוכפתא כלאים פ"ב) החרדל וכו' אע"פ (ליהא) ואיתא גם במלאכת שלכה) שזרען וכו'.

פ"ג ה"ב זרען לירק נוהנין אותן. בפי' ר"י במ"צ נתנן לירק נוהנין אותן. ס"א זרעין אותן על הערוגה.

פ"ג ה"ב ושאר זרעוני גינה וכו'. כן הוא בפי' הר"ש יר"י במ"צ. ובתוספתא שם ליהא כ"י ורק בכת"י אחר כתוב: ושאר ירקות שדה וירקות גנה (לפנינו: שאינן נאכלין, וזה המזה, ובהוספתא ליהא) וכו'.

פ"ג ה"ב ר' זעירא ור' אימי. בפ"י הר"ש ירושלמי וכו' ר' זירא ור' אחי (אימי) וכו' ואין סומכין לנבול (לטבול וכן הוא בפ"י הר"ש בר' קושטמניא) וחד אמר נבול (טובל) שנתמעט כשר.

פ"ג ה"ב זורעין להיכה ששה מיני זרעונין. לפנינו במשנה ב' פרק זה הגי' זורעין לתוכה שלשה זרעונין.

פ"ג ה"ג במשנה היה ראש תור וכו'. כמוסף הערוך ערך הר משנת בלאים היה ראש הוד נכנס פי' בלשון יוני חד ונכנס לפניו עכ"ל.

פ"ג ה"ג במשנה ונכנס לתוך שדה וכו'. כבבלי שבת פ"ה ע"ב בשנויים ע"ש בפ"י רבינו חננאל. ובהי' הרמב"ן בבבא בהרא"ט ע"ב דהנן וכו' היה ראש הוד ירק נכנס לתוך שדה ירק אחר מותר מפני שהוא נראה כסף (כסוף) שדהו כלומר ואין כאן ערוב וכו'. וכאגודה היתה (היה) ראש (ראש ראש, והמלה האחרונה ט"ס) הוד ירק נכנס (כני' הרמב"ן הנ"ל) וכו'. ובשו"ת מדר"י אבן מנח"ס כ"ו דהנן ראש הוד ירק שנכנס לתוך שדה אחר מותר מפני שנראה כסף שדה וכו'.

פ"ג ה"ג במשנה שדה ירק אחר מותר. בינין ערך ראש לתוך שדה ירק מותר.

פ"ג ה"ג במשנה שורה של ירק. בס' הישר לר"ת ס' רי"א ומבקש ליטע כתוב: שיעורא של ירק אחר. ולעיל שם היתה שדהו זרוע ירק ומבקש לזרוע (ליטע) בתוכו וכו'.

פ"ג ה"ג במשנה ר' ישמעאל אומר. בתוס' שבת פ"ה ע"א ד"ה דהנן ר' שמעון (ישמעאל) אומר עד שיהא התלם מפולש (מפלוש). ושם ע"ב בתוס' ד"ה אמר רש"א עד שיהי' (שיהא) התלם מפולש וכו' עכ"ל. וכן הוא בס' הישר לר"ת הנ"ל. ולעיל שם ספירש: ואיירי ר' שמעון זרע וכו'.

פ"ג ה"ג במ' מראש השדה ועד ראשו. בפ"י ר"י במ"צ, וברדב"ז ה' בלאים פ"ג ה"ב ובהי' מדר"י קורקוס שם. מראש השדה ועד סופי (ראשו) יבכף משנ"שם כנידסתה דרפוס.

פ"ג ה"ג במשנה ורוחב מלואו. בהשנת הראב"ד בה' בלאים פ"ג ה"ב לשון המשנה ורוחב מלואו ופירושו כמלוא העול וכו'. וברדב"ז שם פי' ורוחב במלואו. וכתב"י מהמשנה עם פיהמ"ש להרמב"ם הנ"ל ורוחב מלואו. והיא גי' הראב"ד הנ"ל.

פ"ג ה"ג במשנה ר"י אומר רוחב מלואו רוחב הפרסה. בסמ"ג לאוין דע"ט ד' יהודה איש' טפח על פני כל הנבול ונראה שהלכה כר' יהודה שס'הם התלמוד מביא דבריו לראיה בפרק ר"ע עכ"ל. ולפנינו בשבת פ"ה ע"א הגירסא כניסחתינו ויקמן בירושלמי בנמרא ה"ג כמה יא שיעורה של פרסה טפח.

פ"ג ה"ג אינו זורע לתוכה. בפ"י הר"ש בירושלמי הני ב"ק אינו זורע (לתוכה)

אלא מין אחר (בלבד) עכ"ל. ובפ"י ר"י במ"צ זורעין בתוכו גי' זרעונין וכו' ובר קפרא הוא חילק (פי' על משנתנו) שאמרה זרעין לתוכה שלש זרעונין. וכירוש' שלפנינו הנ"ל יהי' ראש תור כו' הני בר קפרא וכו'. ובאמת ט"ס המלות היה ראש תור כי דבריו ב"ק שחילק על המשנה התלם ואמת המים וכו' ולא על המשנה היה ראש תור) ואומר אין זרע בה אלא מין אחר עכ"ל.

פ"ג ה"ג מה אר' ישמעאל ברוחב. בפ"י הר"ש ירוש' מה אומר ר"י ברוחב מה אין ר"ע שהובש (חובש) בנ' רוחות (שירות) איה ליה ברוחב (רוחב) מלואו ר"י שחובש (שהוא חובש) כב' רוחות לא כל שכן פירש אין כמו אם וכו' עכ"ל. ובפ"י הרא"ש וביירו' קאמר דמוקי בעיר' ישמעאל רוחב מלואו דמיון דר"ע דמיקל בעי רחב מלואו כ"ש ד' ישמעאל דמחמיר וכו'. ובמרכות המשנה ה' בלאים פ"ג ה"ב מפרש האמר וע"ש.

פ"ג ה"ג הנינן הכא דרבי יודה וכו'. במלאכת שלמה בירושלמי פרק הנינן הכא דר"י וכו' ופי' הר"ש שיריליו ז"ל ותנינן המן בריש פירקין ר"י אומר וכו' ע"ש.

פ"ג ה"ד במשנה שורה. של קישואין וכו'. בבבלי שבת ד' פ"ה ע"ב שורה אחת (ליתא) של קישואין ושורה (שורה) אחת (ליתא) של דילועין ושורה (שורה) אחת (ליתא) של פול המצרי אסור.

פ"ג ה"ד במשנה שורה של קישואין של דילועין שורה של פול המצרי. ט' מלות אלו לא היו בהמשנה לפני בעל האגודה (מס' כלאים).

פ"ג ה"ד במשנה של דילועין. במתניתא דבני מערבא שורה (ליתא, ואותא לקמן בפ"ג מה"ד) של דלועים שורה של פול המצרי או (ליתא) שורה (ושורה) של קישואים (קישואין) ר' אליעזר (ליעזר) מתיר וכו'. ובכת"י מהמשנה הנ"ל ר' אליעזר מתיר ולפני ה"ה בס' ה"ר סי' ר"א היתה הגי' משינה וז"ל וראה לדברי דקתני סיפא שורה א' של קישואין ושורה א' של אבטיחים (ליתא) ושורה א' של פול המצרי ר' אליעזר מתיר פי' האבטיחים היה הפסקה בין ב' שורות של קישואין ופול המצרי וחכמים אסורים באבטיחים ודלועין וכו' עכ"ל.

פ"ג ה"ד חזקיה אמר במחלוקת. במלאכת שלמה ירושלמי אמר חזקיה במחלוקת שניה וכו' ע"ש.

פ"ג ה"ד ר' ינאי אמר במחלוקת. בפ"י הר"ש ירוש' ר' ינאי אמר מחלוקת וכו' ע"ש שבפרש המאמר. ובפ"י הר"ש ובירו' פליגי רב ור' ינאי אמר דהך מציעתא דקאסרה ג' שורות רבנן היא וכו'. ובמלאכת שלמה ירושלמי ר' ינאי אמר בבא מציעתא דכתני נמי במחלוקת שניה דר"א פליגי בה נמי וכו' ע"ש.

פ"ג ה"ד ר' ינאי מניין מצמרפין ליאסר. לעי' פ"ב ה"א כמה דרש"א אין שני מינין וכו'. **פ"ג** ה"ד מהני' מסייעא לר' ינאי. בפ"י מהר"י קורקוס בה' כלאים פ"ג ה"א דבורוש' אס"ר ינאי דר' אליעזר דמתיר בהא מתיר נמי ברישא וכו' ובירושלמי אכרו דמתני' מסייעא לר' ינאי דלר' אליעזר מהר' גם ברישא וכו'.

פ"ג ה"ה במשנה נומע אדם קישות וכו'. בס' הישר לר"ה סי' ר"א כדתנן במס' כלאים אדם נוטה קישואין (קישות) או (ליתא) דלעת וכו' ע"ש להלן.

פ"ג ה"ה במשנה להוך נומא אחת. בתוס' סיכה נ"ו ע"ב ד"ה ביצינא דתנן וכו' בהך גימא א. וכן הוא בתוס' שבת ד' פ"ד ע"ב ד"ה והא וי"ט ד"ה איתיביה. ובסמ"ג לאיון רע"ט. וכן בכת"י מהמשנה הנ"ל.

פ"ג ה"ה במשנה ובלבד שתהא זו נוטה לצד זו וזו נוטה לצד זו. הלשון בהמשנה תמורה והיה ראוי לאמר נוטה מצד זו וכו'. והגי' הנכונה בהשבת דגאונים (זכרון לראשונים סי' הכ"ה) ויש שפירשו וכו' שזה נוטה לכאן וזה נוטה כאן שפיר דאמי כדתנן נומע אדם קישות ודלעת בתוך נוטה אחת ובלבד שלא תהא (ישתרא) זו נוטה אצל (לצד) זו ולא (ליתא) זו נוטה אצל זו עכ"ל וגי' זו ישרה ומוכרחת שדני' הנ"ל מוכא גם בפ"י רבינו חננאל בשבת פ"ה סע"ב וז"ל וכו' ואפרש תרין פירושי אחת וכו' אחת נוטה לכאן ואחת נוטה לכאן וכו' והנן נומע אדם קישות ודלעת בתוך (ע' לעיל) נומא אחת ובלבד שלא תהא נוטה אצל זה ולא זה נוטה אצל זו עכ"ל וכנראה שכן גרס דרמב"ם בה' כלאים פ"ב ה"ה וז"ל והיא שיהיה מין זה נוטה מעל שפת הגומה לכאן והמין האחר נוטה לצד השני וראו נכדלק זה מזה עכ"ל ובפ"י המשניות להרמב"ם בכלאים כאן (כפי העתקת הרב ר' ש' באמבערגער) אם תהא זה הצמח לצד זה והאחר לצד אחר נראה מובדל וכו'.

פ"ג ה"ה במשנה ונוטע שער של זו. כל הבבא ליתא במתניתא דבני מערבא. ובכת"י מהמשנה הנ"ל. ובמלאכת שלמה בפ"י תימא למה חזר ושנאו את דלא גרסי' ליה וכו' עכ"ל. ובמשנה שבמשניות נכתב בצדו: נ"א ל"ג. והמעין בפ"י סה"ר

במ"צ

במ"צ שלא הביא הכבא הנ"ל ומפרש מדעתו שכל האימורין לא אסרו חכמים אלא מפני מואית העין, יראה שלא היה גם לפניו בהמשנה כבא זו אבל ראשית הכבא היה בכתהניהין כבר לפני התוס' סוכה הנ"ל.

פ"ג ה"ה במשנה ונוטע שער, צ"ל ונוטה שער. וכן הוא בהוס' סוכה הנ"ל. **פ"ג ה"ה** הני מותר וכו'. הוס' כלאים פ"ב, ובתשובה הגאונים (זכרון לראשונים סי' תכ"ה): יהנו רבנן כריהא בהוספתא וכו' ומותר אדם לעשות בתוך שדרו גומא קמנה שהיא עבוקה טפח וליתן לתוכה ד' מינין (זירעונין) והיפכן לד' רוחותיה ובפ"י רבינו חננאל בשבת פ"ה סע"ב וברייתא בהוספתא וכו' ומותר אדם לעשות וכו' ע"ש. וברמב"ם ה' כלאים פ"ד ה"ה ומותר ינטיע שני מינין בתוך גומא אחת וכו'. וברדב"ז שם ירושלמי הני מותר אדם לעשות וכו' ובפ"י דר"ש ירושלמי הני מותר וכו' ע"ש. ולא העירו דר"ש והרדב"ז שהמקור בתוס' הנ"ל.

פ"ג ה"ה ולזרע בהוכו ארבע זירעונין. ע"י לעיל. וברמב"ם הנ"ל וכן אם נטע ארבעה מינין בתוך הגומא וכו'. וברדב"ז שם ירוש' וכו' ולזרוע (לזרוע) בתיבה (בתוכו), וע"י לעיל) ארבעה זירעונין ולהפכן בארבע (לארבע) רוחותיה ע"כ (בירושלמי) עכ"ל וע"י בפ"י דר"ש.

פ"ג ה"ה ר' אבא בר כהנא שמעון נרשייה בשם רשב"ל. בפ"י דרא"ש (בס' פי שנים) ירושלמי וכו' ר' בא ב"ש בר' כהן בשם ריש לקיש. ובפ"י דר"ש בכלאים נאן והכי הני בירושלמי וכו' ר' בא בר נתן (כהנא) בשם ריש לקיש בנושין להורבה שני עכ"ל. וכן הוא ברדב"ז ה' כלאים פ"ג ה"ו. ור' אבא בר נתן נזכר בירושלמי באיזה מקומות ע"י סבוא הירושלמי. רק ראוי להעיר שמ"ש בירושלמי מ"ק פ"ג ה"ב אתה גבוי ר' חננאל ושלחיה לגבי ר' אבא בר נתן. הנה לפני הרבה מהראשונים שהביאו את הירושלמי גרסו ושלחיה לגביה רבה בר בר חנא. ראה בהוס' מ"ק י"ט ע"א ד"ה רב יוסי ובהתוכ' מנחות ל"ו ע"ב ד"ה יצאו וכתוס' עירובין צ"ו ע"א ד"ה ימים ובפ"י דהר"ם ה' תפילין סי' ר"א (ודברי ס' הירויסה מובאים בשו"ת המיוחסות להרמב"ן סי' רל"ז) ובפ"י דרא"ש ה' תפילין ובספ"ג עשין הני' רבה בר בר חנא. ורק באור זרוע ח"א סי' הקפ"ט ובהנהגה מימוני ה' תפילין פ"ד הגי' ר' אבא בר נתן. וגירסת הגמרא בבלי מועד קמ"ד י"ט ע"א ואמרי לה רבה בר בר חנא מסייעה גירסת רוב הראשונים בהירושלמי. וכבר העיר הרמ"ע מפאנו בהשובתו סי' ק"ח דבקצה ספרים גרסין בירושלמי ר' אבא בר נתן בטקס רבה בר בר חנה וכו' עכ"ל ובתשובה בנימין זאב סי' קצ"ו משם הירוש' וכו' שלחיה לקמיה דרבה ב"ב חנה וכו' ע"ש.

פ"ג ה"ה שמעון נרשייה. לעיל בפרק נ' ה"א שמעון בר נרשיה. (כד' זיטאמיר שם במעות: נרשיה) ולפני הר"ש והרא"ש והרדב"ז הנזכרים לעיל לא היו בהירושלמי המלות שמעון נרשייה.

פ"ג ה"ו במשנה ונוטע שתי שורות. בכה"י מהמשנה הנ"ל ומניח שתי שורות. **פ"ג ה"ו** במשנה שתי עזרה לא יקיים זרע של בנתיים. בכתהניהא דבני מערבא שתיים עזרה אמה (ליהא) לא יקיים זרע של בנתיים. וברמב"ם ה' כלאים פ"ד ה"ב שנמצא בין כל שתי שורות של דילועין שתיים עשרה אמה אבל פחות מיכן אסור וכו' עכ"ל וע"י ברדב"ז שם. ובכה"י מהמשנה הנ"ל לא יקיים את הזרע שבנתיים.

פ"ג ה"ו כהנהאמר וכו'. בפ"י דרא"ש בירושלמי פליגי אמוראי בדברי ר' ישמעאל רב (ליתא) כהנא אמר וכו' ע"ש בשנויים, ובמלאכת שלמה ובירושלמי פליגי אמוראי בדברי ר' ישמעאל וכו' ע"ש מה שכתב בשם הר"ש שיריליו.

פ"ג ה"ז בשעה שהוא נוהן כל העבודה. בפ"י דר"ש ירוש' וכו' בשעה שנותן כל

פ"ב ה"ה כההיא דאמר ר' איטי עשירים היו בתשובות. כעין זה בירושלמי פסחים פ"ו סה"ב ובגזיר פ"ה סה"ד. ושם בר' וויניציא במ"ם עשירי הו'. וצ"ל עשירים היו.
פ"ב ה"ו במשנה שהעלה מיני עשבים. בבבלי ב"ק פ"א ע"א שעלתה עם מיני עשבים וע"ש בתוס'. וכן בכפ"פ פנ"ז ולחנם העירו שם בהוצאה לונן ובכ"ם ה' כלאים פ"ב ה"ח שהעלתה מיני צמחים (עשבים) וכו'. ועי' בדרב"ז שם. ובערוך השלם ערך הלתן בפ"ב דכלאים וכן הלתן שהעלה מיני בשמים. אבל בערוך דפיסי פזרו רל"ז ורע"ז וד' וויניציא רצ"א הגי' שהעלת מיני עשבים. ובעל ערוך השלם ז"ל לא העיר על זה.

פ"ב ה"ו במשנה אין מחייבין אוהו לנכש. בבבלי ב"ק ט"ס אין מחייבין אוהו לעקור. ובירושלמי ב"ב פ"ה ה"א תמן הנינן וכן הלתן שהעלת מיני עשבים אין מחייבין אוהו לנכש כני מתניתא אין מחייבין אוהו לעקור. ולפנינו בכלאים חסר זה.
פ"ב ה"ו במשנה ואם נכש. בערוך ערך נכש בפ"ב דכלאים אם נכש וכו'. וכן הוא בכ"ם הנ"ל. ובמהניחא דבני מערבא ואם נכש.

פ"ב ה"ו במשנה חוץ סמין אחד. במתניתא דבני מערבא סמין אחד.
פ"ב ה"ו ר"ז ר"ל בשם ר' חייא רובא. באור זרוע סי' רס"ח בשם ר' חייא בר בא. ובפ"י ה"ש ירושלמי ר' זירא בשם ר' חייא רבה. ובפ"י מהר"י במ"צ גרסינן אסר ר' אלעזר בשם ר"ח רבה. ובפ"י הרא"ש ר"ז ור' אליעזר בשם ר"ח רבה. ובדרב"ז ה' כלאים פ"ד ה"ו ירושלמי ר' זירא בשם ר"ח רבה.

פ"ב ה"ו שתי אמות על שתי אמות. בח"י מהר"י קורקוס בה' כלאים פ"ד ה"ו וברב"ז ט"ס וכן אסרו בירושלמי וכו' שתי אמות (על שתי אמות) ומיזר והולך עד (אפילו) כל שהוא עכ"ל ובפ"י ה"ש עושה ב' אמות וכו' פי' עושה ב' אמות על ב' אמות כל משר ומשר וכו'. ובפ"י ה"י במ"צ כגו' הדפוס. ובפ"י הרע"ב בירושלמי מפרש שהם שתי אמות רחב על שתי אמות אורך וכו' וע"ש בתו"מ.
פ"ב ה"ו אבא יוסי בן יוחנן איש ינוח. בתוספתא כלאים פ"ב ואבא יוסי בן חנן איש יאני. ובבית אבנה להמאירי ובכלאים וכו' אבא יוסי בן חנן איש יאני עכ"ל. ויש נוסחא בתוספתא איש יוני.

פ"ב ה"ו במשנה משר משר ככל סין. באור זרוע ח"א סי' רס"ח מכל סין ומין (ליתא) ובאגודה מישר (מישר) ככל סין. וברב"ז ז' ה' כלאים פ"ד ה"ו משר מכל סין ומין וכו' ע"ש.
פ"ב ה"ו במשנה שלשה תלמין של פתיח. באי"ז הנ"ל ג' תלמין (תרכ"ן) של פתיח. ובבתי' מהמשנה עם פיהמ"ש לרמב"ם הנ"ל בש"א עושה (ליתא) ג' וכו'. ובבבלי ופרח פרק ג"ז שלשה תלמין של הפוח (פתיח). ובערוך השלם ערך פתיח: של פתיח. אבל בערוך פזרו רל"ז הגי' ג' תלמין של פתיח פי' מלשון פתיח חפתיח עכ"ל ובערך תלם מפורש הגי': פתיח ובעל ערוך השלם ז"ל לא התעורר ע"ז.
פ"ב ה"ו במשנה מלא העול השרוני. בדרב"ז ה' כלאים פ"ג ה"ב וגם לשון תו"מ' ששמע ברברי רבינו כמלא השירמוט היינו כמלא השרמוט שעושה התלם עכ"ל ובהשגחה הראב"ד שם ולשון התוספתא ענין אחד כמלא העול השרוני עכ"ל ובערוך ערך על ד' פזרו רל"ז בפ"ב דכלאים או (ליתא, ואולי צ"ל אומרים) מלא העול השרוני.
פ"ב ה"ו אסר ר' יוחנן אינו וכו' במרכבת המשנה ה' כלאים פ"ו המ"ו אעתיק הירושלמי וכו' ונמרא מי שיש לו בית רובע וכל (שהוא ז') מלות אחרונה ליתא לפנינו) א"ר יוחנן וכו'.

פ"ב ה"ו מתניהא פלינא. במרכבת המשנה הנ"ל מתניהא פלינא על ר"י דתניא (ליתא והכוונה לתוספתא כלאים פ"ג) וכו'.

פ"ב

פ"ב ה"ז מותר להביא תבן. בהוספתא כלאים פ"ב מותר להביא תלס וכו'.

פ"ב ה"ז להיך של שעורין חיטים. במרכבת המשנה הנ"ל להיך של שעורים חטה, ושעורה אחר שעורה הנכנסה (נכנסה) להיך של חיטים (ליהא) שעורה (שעורין). ה"ב בעל מרכבת המשנה חי בסוף ימינו בסלונקי ומה שם ובלא ספק השתמש שם בכת"י סירושלמי שהיה שם. הפראפעסאר דאלמאן בנראמטיק שלו (הוצאה שניה צד 19) מחלים כי אין ערך כדעי להוצאה הירושל' קושמניא. וזה לא נכון כי ההוצאה הנ"ל נדפסה מכתב יד מתוקן והנוסחאות חדשות ונכבדות הן. בכלל להרבנים בארץ הקדם היו כת"י מהירוש' גם אח"י זמן הדפסת הירוש' בוויניצא. כנגד זה אין ערך גדול לנוסחאוי' ר"ש שירי לוי (כמו שחשב שם דלמאן) כי רוב נוסחאוי' מלבנו הנה.

פ"ב ה"ז מה נן קיימין. בפ"י הר"ש ולא תלס של מין אחר בירושלמי פ"ד וכו'.

פ"ב ה"ז אם בשאינו מתכוין, בפ"י הר"ש אם אינו (בשאינו) מתכוין לבדוק למה לי שאר המינין אפילו זרע פשתן אסור (לפנינו במעוה: למה לי זרע פשתן אפילו שאר כל המינין). וכן הוא באור זרוע ח"א סי' רע"א. ובפ"י הרא"ש (בס' פי שנים) ובמרכבת המשנה הנ"ל אף שאר כל המינין. ובחיי"ט ובירושלמי הביאו הר"ש דאף ה"ז קמא דוקא וכו' וכדפי' הירושלמי הגירסא משובשת עכ"ל.

פ"ב ה"ז במתכוין לבדוק א"ן קיימין. בפ"י הר"ש ובאור זרוע הנ"ל ומשני לבדוק וכו'.

פ"ב ה"ז ר"ש בשם ר"ז דר"ש. במלאכה שלמה בפ"י: כן הירושלמי מוכח דר"ל מותר דהכי גרסינן התם ר"ש בשם ר"ז כדעתי' דאמר לקמן פ' המכריך אין אדם מקדיש (מקדיש, וע"ש) דבר שאינו שלו כן הוא אומר (לפנינו): רב אמר אין אדם וכו') נבי כלאי זרעים אין אדם חובש דבר שאינו שלו עכ"ל.

פ"ב ה"ז דר"ש אמר וכו'. באו"ז סי' רע"א מפרש בירושלמי משום דר"ש סבר אין אדם מקדיש דבר שאינו שלו כלומר מתוך דלא מתסר משום חבירו לא מתסר נמי משום דנפשיה עכ"ל וכן מיבא בפ"י הר"ש והרא"ש ע"ש.

פ"ב ה"ז אין אדם חובש דבר שאינו שלו. בהשגות הראב"ד ה' כלאים פ"ג הט"ז לי נראה כן הגמרא וכו' וכן אין אדם חורש (חובש) דבר שאינו שלו בזרעים אבל לרבנן איתו רשאי להרוש וכו'.

פ"ב ה"ז דר' שמעון אמר אין אדם מקדיש וכו'. וכן הוא לקמן בפ"ד ה"ז ובפ"ה ה"ז אלא כר' שמעון דאמר אין אדם מקדיש דבר שאינו שלו. ולקמן בפ"ז משנה ד' נאמר דמי יוסי ורבי שמעון אומר אין אדם מקדיש וכו' וסרוע לא נזכר בכל הג' מקומות כדעת ר' יוסי? ובפסחים פ"ג ה"ג נאמר זה סתם: ויש אדם מקדיש דבר שאינו שלו. ובפ"י המשניות להרמב"ם בפ"ז משנה ב' כהוב: ואין הלכה כר' יוסי ולא כר' שמעון. ונראה מדבריו שהת"ק שם הוא ר' יוסי ובסיפא חילק ר' שמעון. וכן היתה לפניו הגירסא. ולפי זה אהא שפיר.

פ"ב ה"ז כן רב אומר אין אדם וכו'. כבבבלי יבמות פ"ג ע"ב מחלוקת אמוראי כדעת רב, רב הונא אמר רב אין הלכה כר' יוסי ורב אדא אמר רב הלכה כר' יוסי ולקמן בפ"ד ה"ז לא נזכר מדברי רב.

פ"ב ה"ח במשנה ונכנס בהיך של שעורים. באו"ז סי' רס"ט נכנס להיך וכו'. ובכ"ט ה' כלאים פ"ג ה"ח היה ראש תור חיטים נכנס (ונכנס) בהיך שדה (ליהא) וכו'. וברבכ"ז שם להיך שדה.

פ"ב ה"ח במשנה ושל חבירו מין אחר. באגודה ושל חבירו שעורין.

פ"ב ה"ח במשנה לסמוך לו מאותו מין. באו"ז סי' ר"ע לסמוך מאותו המין.

פ"ב ה"ח במשנה ולא תלס של מין אחר. ברמב"ם ה' כלאים פ"ג ה"ז לפיכך

אסיר לזרוע מין אחר וכו', ונידסהו כנידסהו. ובמהניחא דבני מערבא או תלם של מין אחר. ואח"ז ראינו בס' מלאכת שלמה שכ' וז"ל כתב הח' הר' יהוסף אשכנזי ו"ל ברוב הספרים מצאהו וכו' או תלם של מין אחר וכו' עכ"ל.

פ"ב ה"ח במשנה מותר לבדוק בתלם של פשתן. במהניחא דבני מערבא מותר לסמוך תלם של פשתן. ובאגודה מותר לבדוק בתלם של פשתן (פי' לנכות אם שדה זו יפה לפשתן) מפני שאינו כהכוין לקיום הפשתן עכ"ל עם המוסגר. **פ"ב ה"ח** מהו חריע. בערוך ערך חריע ובאור זרוע סי' רע"ב ירוש' מהו חריע מוריקא עכ"ל ובערוך השלם שם פי' ירוק ככרכום וכו' ע"ש. ובמרדכי חילין סי' תרמ"ז וחריע הוא הצמח (ס"א הצבע) שצובעין בו הבגדים והוא דומה לשערות אדומות מעט ונוטה לירוק עכ"ל ועי' ירושלמי פסחים פ"ג ה"א כחלות חריע.

פ"ב ה"ח כיני מהניחא אין מקיפין וכו'. כן הוא בתוספתא בלאים פ"ב. **פ"ב ה"ח** אלא לחסיות בלבד. בדפים אמשט והמנשכים אחריו אלא לחסיות בלבד. ובאור זרוע ח"א סי' רע"ב דהני עלה (מלה אחרונה חסרה לפנינו והכוונה לתוספתא בלאים פ"ב) אין מקיפין וכו' אלא לחסיות בלבד וכו'. וכן הוא בפ' הר"ש שבכלאים כאן. **פ"ב ה"ח** ר"ש אומר לכל מקיפין חרדל וחריע. במלאכת שלמה ובירוש' וכו' רש"א לכל מקיפין חרדל וחריע ואפילו להבואה (ב' מלות אחרונות חסרות לפנינו) וכו'. ובפי' הר"ש רש"א לכל מקיפין עכ"ל ועי' בתוספתא הנ"ל.

פ"ב ה"ח ונדר יש בו להקל וכו'. באור זרוע סי' רע"ג ירושלמי נדר (וגדר) יש בו להקל ולהחמיר היך עבדא פחות פחות (ליתא) רובע (מכית רובע) סוקה בתוך שדה תביאה אסיר לזרוע (לזרע) בו וכו' מותר לזרוע (לזרע) בו שני מינין וכו' עכ"ל וכן מובא בשנויים בפ' הר"ש.

פ"ב ה"ח בבקעה מותר לזרע בו שני מינין. בפ' ר"י במ"צ ולהחמיר כיצד בית רובע בבקעה מותר לזרוע בו מינין הרבה וכו'.

פ"ב ה"ח הני ר' יונתן בן יוסי אומר. בירושלמי עירובין ספ"ב והדא פליגא על דר' יונתן וכו' הדא מסייעא לר' יונתן וכו' ע"ש בקרבן עדה.

פ"ב ה"ח במשנה סומך לבור ולנדר. באגודה וסומך לבור ולנדר (וכן במהניחא דבני מערבא ולקמן בפ"ב ה"ח ובפרק ג' ה"ב ולפנינו: ריטוד) לדרך ולגפה (ולגפא) וכו' ובאור זרוע סי' רע"ג סומך לבור ולנדר ולדרך ולגפה ולנדר שהוא גבוה עשרה ורחב ארבעה (ב' מלות אחר: ות ליתא). ועי' לעיל בהלכה ח' מן דדא סומך לביור ולנדר וכו'. **פ"ב ה"ח** במשנה ולחריין שהוא עמוק עשרה ורחב ארבעה. שש מלות אלו ליתא באור זרוע הנ"ל. וברדב"ז ה' בלאים פ"ג הט"ו שם משנה כלשון רבינו והשמים רבינו חריין כיון דהני ביר וכו'. עכ"ל ולפנינו ברמב"ם שם איתא חריין.

פ"ב ה"ח אפילו סמוכות. בפ' המשניות דהרמב"ם בלאים פ"ב משנה ט' וזהו ענין מה שאמרו בנכרא ר' מאיר אומר אפילו סמוכות (אפילו חבושית אפילו סמוכות) וזכנן סברי ובלבד שלא יהו סמוכות (לא חבושית ולא סמוכות) עכ"ל.

פ"ב ה"ח היך עבדא וכו'. בפ' ר"י במ"צ ולשון ירוש' היא כך תלת יתרתו וכו' ע"ש.

פ"ב ה"ח במשנה הרוצה לעשות שדהו וכו'. בס' כריתות סי' ע"ד מובא המשנה בשו"ם וז"ל דהנן במתני' הרוצה לעשות קרחה מכל מין ומין עישה כ"ד קרחה לבית סאה מקרחה לבית רבע (וכן ככ"י מהמשנה עם פיהמ"ש רמב"ם הנ"ל ולפנינו בית רובע) וכו'.

פ"ב ה"ח במש' מקרחת בית רובע. באגודה מקרחת לבית רובע. וכן במהניחא דב"מ. **פ"ב ה"ח** במשנה זורעין חרדל. במשנה למיך ה' לולב פ"ח ה"ז וזרעם חרדל.

פ"ב ה"י לא שנו אלא אוכלת הגפן. בפ"י הר"ש ירושלמי וכו' לא שנו אלא אכילה הגפן הא הגפן וכו'. וכן ברדב"ז ה' כלאים פ"ד ה"ג ובפ"י ר"י במ"צ גרסינן אר' אבא (כ"ן) בר חיה בשם ר"ז לא שנו וכו' ובפ"י הרא"ש (בס' פי שנים) כני' משונה. **פ"ב** ה"י והרי הקבר אמור בהנייה. ע"י ירושלמי נזיר פ"ט ה"ג נמצאה אימור שלשה מיני קברות הן וכו'.

פ"ב ה"י אין עבודה לגפן יחידית ודרי הקבר אמור בדנייה קבר וכו'. מן והרי הקבר אמור וכו' מ"ס שכפל דמאמר שכהוב לעיל בסמוך וכן לא היה זה בהירושלמי לפני הר"ש ור"י במ"צ והוי"ט ומלאכה שלמה.

פ"ב ה"י ובלכד שלא תהא חבושה. בפ"י הר"ש והרא"ש ומפרש בירוש' ובלכד וכו' כלומר וכו'. וכן טובא בפ"י מהר"י במ"צ וברדב"ז ה' כלאים פ"ג ה"ט ומפרש בירוש' ובלכד שלא תהא חבושה וכו' כאדם החבוש בבית הסוהר וכו' וע' בכ"ס שם. **פ"ב** ה"י בקעת סימיניא. במגילה פ"א ושטרון סימינייה.

פ"ב ה"י דאית לרבנן קל בשורה וכו'. ברדב"ז ה' כלאים פ"ג ה"ב ואמרין בירוש' דאית לרבנן קל בשורה וחומר במרובע כלומר בזמן שהוא שדה שהיא מרובעת הצריכו הרחקה יתירה רהיינו ששה טפחים על ששה טפחים מרובע וכומן שנוטע שורה הקילו וסני כרחקה הלם באורך ששה טפחים עכ"ל.

פ"ב ה"י הרוצה יעשות שורה וכו'. בפ"י מדר"י קורקוס בה' כלאים פ"ג ה"ג ובירושלמי אמרו הרוצה לעשות שורה של ירק לתוך שדה של תבואה עושה שורה אורך (לפנינו משו"ש: הרי זה עושה אורך שורה אורך) עשר אמות ומחצת על (רוחב) ששה טפחים (ליתא) וכן הוא בתוספתא עכ"ל וכן הוא בשנים בתוספתא כלאים פ"ב (הוצאת צוקערטאנדרל).

פ"ב ה"י אורך עשר אמות ומחצה. בפ"י הרא"ש מפרש בירושלמי וכו' יעשה אורך השורה עשרת אמות ושני טפחים (ב' מלות ליתא) ומחצה על ריחב ישה וע"י בר"ש. **פ"ב** ה"י מן מה דאמר ר' יוסי ר' (בר' זימאמר במעות: ור') חייא בשם ר' יוחנן. ר' חייא סתם הוא ר' חייא בר אבא כמו שמוכח כאן שינאמר: איתפלגון ר' חייא בר בא ור"ש בר רב יצחק וכו' ולא ידעון מאן דאמר דא ומאן דאמר דא מן מה דאמר ר' יוסי ר' חייא בשם ר' יוחנן וכו'.

פ"ב ה"י"א במשנה במדה בית רובע. בפ"י ר"י במ"צ לכדת בית רובע. וברדב"ז ה' כלאים פ"ד ה"ג במדת בית רובע.

פ"ב ה"י"א במשנה אכלת הגפן. באגודה וברדב"ז שם אכילה הגפן. ובכת"י מהמנינה עם פיהמ"ש לרמב"ם הנ"ל אוכלת הגפן.

פ"ב ה"י"א במשנה עולין כמידה בית רובע. ברדב"ז הנ"ל עולין לבית רובע. ובערוך ערך אבל ג' דהכי תנן אוכלת דגפן וכו' לא (ליתא) עולין במידה וכו' וע"י בס' הגיון שלמה צד ב' ע"כ.

פ"ב ה"י"א בס' הבואה בתבואה. בפ"י הר"ש פאה פ"ג משנה: וכתבואה בית רובע. **פ"ב** ה"י"א במשנה ירק בירק ששה טפחים. בפ"י הרא"ש כלאים פ"ג משנה א' והא התנן לעיל ירק בירק ג' טפחים וכו' עכ"ל ואולי מ"ס הוא.

פ"ב ה"י"א תני חמשה דברים וכו'. בפ"י הר"ש אהלות פ"ח משנה א' תניא בתוספתא דכלאים פ"ק חמשה דברים נאמרו בדלעת יונת וכו' ע"ש שמוכח בשנויים. **פ"ב** ה"י"א וידה טפח. בפ"י הר"ש ירושלמי וכו' ועוקצה טפח וכו' אבל פחות כל שכן דחשיב יד רלא תקשי וכו' ע"ש.

פ"ב ה"י"א ר' גמליאל בר'. וכן בר' זימאמר ובפ"י ר"י במ"צ כאן. ובכפ"פ פ'

נ"ו ירושלמי אמר ר' יוסי גמליאל ברבי נפק לשוקא וכו'. ובהוצאת לונץ
הגיהו שם לפנינו ברב ואיני יודע איפוא מצאו זה.

פ"ב ה"א סיבך שאמרו בנוגע. בפ"י ר"י במ"ץ גרסינן בירוש' וכו'
באו ושאלו לו זו ששנינו אסורה בסיבך על הזרעין בנוגע היא הזרעין וכו'.

פ"ב ה"א בי רבי וילם. בערוך השלם וילם. אבל בערוך פיזרו רל"ז ורע"ז וילם.

פ"ב ה"א מהו רואה אני את דבריהן. בא"ז ח"א ס' רע"ד יהושלמי מהו רואה

את דבריהם מדברי חנינא אר' (חנינא) מה (ליתא) אם דלעה מצרית שמשכבת (שהיא

משכבת) יותר מקישות (ב' מלות אחרונות חסרות לפנינו ואיתה בפ' הר"ש ובמהר"י

כמ"צ) את (בר' אמשטרדם חסיה מיה את) אמר מוהר קישות ופיל לא כל שכן עכ"ל.

פ"ב ה"א אמר ר' אבא מרי. באור זרוע הנ"ל אמר ליה (ליתא) ר' אבא מארי

(מרי ובד' אמשטרדם חסרה מלה זו) לא כן אמר (הוה אמר) ר' סנא כל הן דתנא

רבי (רבי אמר כל הן דתנינן) קישות ופול המצרית (המצרית) אף דלעה מצרית

בכלל מיהו (מהו) רואה אני את דבריהן מדברי שאין כולן מסככין כדלעה

יוניה עכ"ל ובפ"י הר"ש ובמהר"י כמ"צ סוכא הירושלמי בשנייים אחרים.

פ"ב ה"א שאין כולן מסככין. ברדב"ז ה' כלאים פ"ג ה"ד והמעט אמרו

בירושלמי שאין כולם מסככין כמו דלעה יוניה עכ"ל.

פ"ב ה"ב במשנה וירק על גבי ירק. באגודה ירק על גבי תבואה (ירק)

תבואה ע"ג ירק על גבי ירק (תבואה) הכל מותר. ובבבבתיור ופרח פנ"ז

וזי ששנינו גם כן פרק שני תבואה נוטה ע"ג תבואה וירק ע"ג תבואה (המלות:

וירק ע"ג ירק תבואה ע"ג ירק לא היה לפניו) הכל מותר וכו'.

פ"ב ה"ב במשנה תבואה ע"ג ירק. כמ"צ לאווין רע"מ כדתנן תבואה נוטה (ליתא)

וכו'. ולפני ר"ת כס' הישר סי' רי"א לא היו בהמשנה המלות תבואה על גבי ירק וע"ש.

פ"ב ה"ב במשנה ר' אומר. ממה שנאמר לעיל בהלכה י"א מוכח שהג"י רבי אומר

מזכרתה. אבל בפ"י המשניות להרמב"ם ור"י כמ"צ הג"י ר' סאיד אימר. וכן הוא

באגודה ובמשנה שבמשניות. ברדב"ז ה' כלאים פ"ג ה"ד ולא קי"ל כ"י מאיד

דאמר אף הקישות וכו' עכ"ל. ובמהניהר דבני מערבא רבי אומר. ובס' הישר

לר"ת סי' רי"א דהני תנן וכו' ר' יהודה: (ליתא) אומר אף הקישות ופול המצרי וכו'

פ"ג ה"א במשנה ערוגה ישיה ששה וכו'. בבבלי שבת פ"ד ע"ב וש"ג

מניין ערוגה שהיא וכו'.

פ"ג ה"א במשנה ארבעה בד' רוחות. במתני' דבני מערבא ארבעה על ארבע רוחות.

פ"ג ה"א במשנה ואחד באמצע. במשנה ישבת הנ"ל מוסף: שנאמר כי

בארץ תוציא צמחה וכגנה ורועיה תצמיח ורעה לא נאמר אלא ורועיה.

ולפנינו ריתא י"ג מלות אחרונות.

פ"ג ה"א במשנה היה לה גבול גבוה טפה. כס' הישר לר"ת סי' רי"א היה לה גבול

שיהא (ליתא) גבוה טפה וכו'. ובערוך ערך גבל בפ"ג דכלאים היה לו גבול (גבוה) גבוה

טפה וכו' ובערוך פיזרו רל"ז הג"י היה לו גבול שלה (ליתא) טפה פ"י גבוה וכו' ובערוך

השלם לא התעורר ע"ז. ובמהניתא דב"ס היה לו גבול ולקמן בהלכה א' פ"ג תנינן

היה לו גבול וכו'.

פ"ג ה"א במשנה שלושה על כל וכו'. במאירי שבת ד' פ"ס ע"ב ואף בשלישי של

כלאים א"כ עיזגה וכו' שלשה על כל אוכל ואוכל (גובל וגובל) ואחת (ואחד) באמצע וכו'.

פ"ג ה"א במשנה לא יטע ראש הלפת וכו'. בפ"י מהר"י קורקוס בה'

כלאים

כלאים פ"ר הי"ב ורא יזרע (יטע) ראש הלפת בתוך הגבול (הגובל) מפני שהיא מסלאהו (מסליוהו) עכ"ל.

פ"ג ה"א זרעיה מיעוט זרעים שנים. בד' זיטאמיר בטעיה: מיעוט זרעיה שנים. המאמר נשנה בירושלמי שבת פ"ט הי"ב ושם הגי' בשבויש. וכן סיבא בשבויש בילקום המכירי בישיעה ס"א. ובפי' הר"ש והר"ש ועוד אמרין ביהירושלמי זרעיה (זרעיה) מיעוט זרעים שנים.

פ"ג ה"א אמר ר"ש בר סיפרטא. בפי' הר"ש והר"ש אר"ש בר סרטאי וכו' ע"ש. **פ"ג** ה"א מה צנים את נותן. בפי' הר"ש והר"ש והר"ש דקאמר בירושלמי מה שנים וכו' ראו דוקא וכו' ע"ש.

פ"ג ה"א ומיצר והולך. לעיל בפ"ב ה"ו ומיצר והולך אפילו כל שהוא. **פ"ג** ה"א אמר ר' יונה. וכן היא בשבת ובפי' הר"ש ובילקום המכירי הנ"ל. ובד' זיטאמיר בירושלמי אמר ר' יונתן.

פ"ג ה"א זרעיה זרעיה זרעיה. בירוש' שבת הנ"ל הגי' הנכונה: זרעה, זרעיה, זירועיה. (צ"ל זרועיה) וכן הוא בילקום המכירי הנ"ל.

פ"ג ה"א זרע זרעה (בד' זיט' זרעיה) זרעיה. בשבת שם: זרע זרעה זרעיה זירועיה. ובפי' הר"ש (בס' פי שנים) בירושלמי דריש טעמיה דר' יהודה זרע זרעה זרועיה (זרעיה) דהיה מצי למכתב זרע וכתב זרועיה וכו' עכ"ל. ובפי' מהר"י קורקום בה' כלאים פ"ר הי"ב ואמרו בירוש' דדריש זרע זרעה זרעיה זרועיה וכו' עכ"ל.

פ"ג ה"א כל הן דאנא משכח לה וי' אנא מחיק ליה. בד' זיטאמיר חסרות ישהי מלות: לה וי'. וכן חסרות בשבת ובילקום המכירי הנ"ל. ובפי' הר"ש בירוש' וכו' כל הדין (הן) דאשבתן לה וי' אנא מחיק וכו'. וכצ"ל. וכעין זה בירושלמי מנהדרין פרק וי' הי"ב אמר ר' יוחנן בר מריא כל הן דאנא משכח וי' אנא מחיק ליה.

פ"ג ה"א ואמר זירועיה מליא. צ"ל זרועיה מליא. פי' מ"א וי'.

פ"ג ה"א כולהון בתוך ששה. בחי' הרמב"ן שבת ד' פ"ה ע"ב ובירוש' טעאתי ר' יוחנן בשם ר' ינאי (יניי) כולהון בתוך ששה פירוש ששה אף במקומן של זרעים כדפרישית עכ"ל. ובפי' רבינו חננאל בשבת פ"ה אמרו בתלמוד איי בהנא בשם ריש לקיש (ר"י בן לקיש) כולהון חוץ לששה עכ"ל.

פ"ג ה"א אם כולהון חוץ. בחי' הרמב"ן בשבת הנ"ל אי (אם) כולהון חוץ לששה נהוי (ניתני) תשעה עכ"ל. ובפי' רבינו חננאל הנ"ל: אקטו עליה א"כ ליתני מ' וכו' עכ"ל.

פ"ג ה"א ניתני תשעה. במאור שבת פ"ט ובהלמוד הירושלמי גרסינן ניתני תשעה אר' הנחום בוצריא וכן היא אלא (ליתא) וכו' עכ"ל. ובהי' הרמב"ן בשבת פ"ה ע"א ובירוש' ניתני תשעה אר' הנחום בר צדיא (ביצרייא) אלא (בני' המאור) בערוגה שבערוגה היא מהניתין (מתניתה) וכו'. ובפי' מהר"י בס' צ' הירצו אר' הנחום חצראה בין הערוגה היא מהניתא פי' וכו' ע"ש. ובפי' המשניות להרמב"ם וכבר יחדו זאת הערוגה בגמרא ואמרו ערוגה בחורבה שנינו רצה לומר וכו' ע"ש.

פ"ג ה"א ניתני ששה באמצע. בפי' הר"ש והר"ש ופריך בירושלמי ונתני ששה ונראה במעות סופר היא דחמשה גרם וכו' ע"ש. ובפי' המשניות להרמב"ם וכבר הקשה בגמרא על דברי ת"ק אחד באמצע ואמרו ונתני וי' באמצע והשתדלו לפרק זו הקושיא ולא עלתה בידם וכו' עכ"ל.

פ"ג ה"א אם בשהגובלין ממעטין ששה. בפי' הר"ש ועל מה שתירין בירוש' שהגובלין ממעטין וכו' פריך עלה ניתני ר' יהודה ששה באמצע וכו' ומשני דארישא ופריך והתני ר' חייא ר' יהודה אומר י"א (י"ח) אלמא אסיפא קאי וכו' ע"ש. ולפינו בשנויים.

ובמאירי

וזכאירי שבת ד' פ"ה ע"כ וזה שאמרו עליה בירוש' על מה שאמרו זורע בתוכה שלשה עשר ר"י אומר שמונה עשר וכו'. ובפי' הרע"ב ובהב הר"ש ז"ל דבירוש' פריך למאי דשנינן לעיל ל-בנן וכו' ובהוי"ם והכי איתא בירוש' וכו' נתניי ששה וכו' ע"ש. פ"ג ה"א ברה הנינן ר"א. כפי' הר"ש בירוש' וכו' פריך עלה בדא (כדה) הנינן וכו' וכשני וקייכונה וכו' יהדר פריך ואין על ראשה בדא (כדה) הני וכו'.

פ"ג ה"א מהו להקדיח בית רובע. כפי' הר"ש והרא"ש ואמרין בירוש' מהו להקדיח וכו'. ובס' יד סלאבי ס' טע"ח דאשכחנא בירושלמי וכו' מה אם ששה (ששה) על ששה ועי' לעיל ספ"א ללקוח ששה על ששה). שלוקין עליו וכו' ע"ש פ"ג ה"א אם בשעה שאין עבודה. נד' זימאסיר בשעה שעבודה פוגעת.

פ"ג ה"א כאן שאין עבודה פוגעת בעבודה. במרכבת המשנה ה' כלאים פ"ד הוי"ם הגי' כאן עבודה פוגעת בעבודה לא כ"ש. וכצ"ל.

פ"ג ה"א ר' נסא שאל לא מסתברא. כפי' הר"ש דאמר' בירוש' ר' נסא שאל לא מסתברא בגנו של גבול טפח (של גיבול שני טפחים) בתמיהא וכו'. ובפי' סדר' כס"צ אמר ר' נסא מסתברא הגבול רחבי טפח עכ"ל וגירסתו משינה משלפנינו. ובפי' הרא"ש ובירושלמי קאמר שנים רחב הגיבול טפח וכו' ע"ש.

פ"ג ה"א זרע בנו מסין. אולי צ"ל בגרמיסין, והוא מטבעה קטנה.

פ"ג ה"א אר"י אכיוי דר' מתליא. אולי צ"ל אכיוי דר' מהניא.

פ"ג ה"ב במשנה כל מין זרעים. כבבלי פסחים ל"ט ע"ב והתנן כל מני (מין) זרעים אין זורעין בערוגה אחת (וליהא) כל (וכל, ובמהניתא דב"מ בל) מיני (מין) ירקות זורעין בערוגה אחת (ליהא).

פ"ג ה"ב במשנה מין ירקות זורעין. בספ"ג לאוין רע"ט וכל מין ירקות זורעים (זורעין) בערוגה פ'י שאסיר לזרע וכו'. ובפי' מהר"י קרקוס בה' כלאים פ"ד ה"ג מין ירקות ניסעין.

פ"ג ה"ב במשנה השופין מין זרעונין. בערוך ערך שפין בפ"ג דכלאים החדל ואפינין השיפין מין זרעים פירש קטנים עכ"ל. וכד' פזרו רל"ו בפ"ג בכלאים החדל ואפינין השופין מין זרעים קטנים עכ"ל ושם בערך אפנין ובכלאים בפרק ערוגה אפנין וחשופין מין זרעים עכ"ל ובערוך השלם לא התעורר ע"ז. ובפי' הרא"ש בפאה פ"ג משנה ג' כדתנן אפנין אשופין (השופין) מין זרע (זרעונין) עכ"ל ובפי' הר"ש בפאה פ"ב משנה ב' דתנן חרדל מין זרעים. וכן בכת"י מהמשנה עם פיהם"ש להרמב"ם דל"ל. פ"ג ה"ב במשנה גבול שהיה גבוה. באגורה מס' כלאים) גבול גבוה וכו' ובכפ"פ פנ"ו ובלשין ערבי דר הוא גבל וזהו ששנינו גיבול שהיה גבוה טפח וכו'. ובהציאת לונץ הגיהו שם לחנם.

פ"ג ה"ב במשנה התלם. כפי' ר"י כמ"צ אמת התלם, ובס' הישר לר"ת ס' ר"א אלא בני מערבא קרי ל' תלם לישנא קלילא ובבבלי קרי ליה שורה תלם עסיק הוא כדהנן התלם והאמת (ואמת) המים וכו'. ושם להלן: ועוד תנן התם אמת המים ותלם שהם עמוקין טפח זורע להוכן לאורכן (ליהא) שלש זרעוני' וכו'. פ"ג ה"ב חרדל והאפנין. כפי' הר"ש ירושלמי החרדל והפנין וכו' ע"ש. ובפי' ר"י כס"צ תניא (ליהא ויכנינה להוכפתא כלאים פ"ב) החרדל וכו' אע"פ (ליהא) ואיתה גם במלאכה שלמה) שורען וכו'.

פ"ג ה"ב זרען לירק נוהנין אותן. כפי' ר"י כמ"צ נתנן לירק נוהנין אותן. ס"א זרעין אותן על הערוגה.

פ"ג ה"ב ושאר זרעוני גינה וכו'. כן הוא כפי' הר"ש יר"י כמ"צ. ובהוספתא שם ליהא ב"ז זרק בכת"י אחר כתוב: ושאר ירקות שדה וירקות גנה (לפנינו: שאין נאכלין, יזה תמוה. ובהוספתא ליהא) וכו'.

פ"ג ה"ד במשנה שורה. של קישואין וכו'. בבבלי שבת ד' פ"ה ע"ב שורה אחת (ליהא) של קישואין ושורה (שורה) אחת (ליהא) של דילועין ושורה (שורה) אחת (ליהא) של פול המצרי אסור.

פ"ג ה"ד במשנה שורה של קישואין של דילועין שורה של פול המצרי. מ' בלות אלו לא היו בהמשנה לפני בעל האגודה (מס' כלאים).

פ"ג ה"ד במשנה של דילועין. במתניתא דבני מערבא שורה (ליהא, ואותא לקמן בפ"ג מה"ד) של דלועים שורה של פול המצרי או (ליהא) שורה (ושורה) של קישואים (קישואין) ר' אליעזר (ליעזר) מתיר וכו'. ובכת"י מהמשנה הנ"ל ר' אליעזר מתיר ולפני הר"ה בס' ה' ר' סי' ר"א היתה הגי' משינה וז"ל וראה לדברי דקתני סיפא שורה א' של קישואין ושורה א' של אבטיחים (ליהא) ושורה א' של פול המצרי ד' אליעזר מתיר פי' האבטיחים הוה הפסקה בין ב' שורות של קישואין ופול המצרי וחכמים אסורים באבטיחים ודלועין וכו' עכ"ל.

פ"ג ה"ד חזקה אמר במחלוקת. במלאכת שלמה ירושלמי אמר חזקה במחלוקת שנויה וכו' ע"ש.

פ"ג ה"ד ר' ינאי אמר במחלוקת. בפ"י הר"ש ירוש' ר' ינאי אמר מחלוקת וכו' ע"ש שמפרש המאמר. ובפ"י הר"ש וכירו' פליגי רב ור' ינאי אמר דהך מציעתא דקאסרה ג' שורות רבנן היא וכו'. ובמלאכת שלמה ירושלמי ר' ינאי אמר בבא מציעתא דכתני' נמי במחלוקת שנויה דר"א פליגי בה נמי וכו' ע"ש.

פ"ג ה"ד רואין שני מינין מצטרפין ליאסר. לעי' פ"ב ה"א כמה דרש"א אין שני מינין וכו'. **פ"ג** ה"ד מהני' מסייעא לר' ינאי. בפ"י מהר"י קודקוס בה' כלאים פ"ג ה"א ברורוש' אמ"ר ינאי דר' אליעזר דמתיר בהא מתיר נמי ברישא וכו' וכירושלמי אכרו דמתני' מסייעא לר' ינאי דלר' אליעזר מתיר גם בדישא וכו'.

פ"ג ה"ה במשנה נומע אדם קישות וכו'. כס' הישר לר"ת סי' רי"א כדתנן במס' כלאים אדם נומע קישואין (קישות) או (ליהא) דלעת וכו' ע"ש להלן.

פ"ג ה"ה במשנה לתוך נומע אחת. בתוס' סיכה נ"ו ע"ב ד"ה ביצינא דתנן וכו' בתוך גימא א'. וכן היא בתוס' שבת ד' פ"ד ע"ב ד"ה והא ויזם ד"ה איתיביה. ובספ"ג לאוין רע"ט. וכן בכת"י מהמשנה הנ"ל.

פ"ג ה"ה במשנה ובלבד שתהא זו נומה לצד זו וזו נומה לצד זו. הלשון בהמשנה תמוה והיה ראוי לאמר נומה מצד זו וכו'. והגי' הנכונה בתשובת הגאונים (זכרון לראשונים סי' הכ"ה) ויש שפירשו וכו' שזה נימה לכאן וזה נומה כאן שפיר דאמי כדתנן נומע אדם קישות ודלעת בתוך נומה אחת ובלבד שלא תהא (שתהא) זו נומה אצל (לצד) זו ולא (ליהא) זו נומה אצל זו עכ"ל וגי' זו ישרה ומוכרחת שרגי' הנ"ל מוכח גם בפ"י רבינו חננאל בשבת פ"ה סע"ב וז"ל וכו' ואפרש תרין פירושי אחת וכו' אחת נומה לכאן ואחת נומה לכאן וכו' והנן נומע אדם קישות ודלעת בתוך (עי' לעיל) נומה אחת ובלבד שלא תהא נומה אצל זה ולא זה נומה אצל זו עכ"ל וכנראה שכן גרס דרמב"ם בה' כלאים פ"ב ה"ה וז"ל וזיא שיהיה מין זה נומה מעל שפת הגומה לכאן והמין האחר נומה לצד השני וידאו נבדלן זה מזה עכ"ל ובפ"י המשניות להרכב"ם בכלאים כאן (כפי העתקת הרב ר' ש' באסכברגער) אם תהא זה הצמח לצד זה והאחר לצד אחר נראה מובדל וכו'.

פ"ג ה"ה במשנה נומע שער של זו. כל הבבא ליהא במתניתא דבני מערבא. ובכת"י מהמשנה הנ"ל. ובמלאכת שלמה בפ"י תיסא למה חזר ושנאו אית דלא גרסי' ליה וכו' עכ"ל. ובמשנה שבמשניות נכתב בצדו: נ"א ל"ג. והמעין בפ"י מהר"י

במ"צ שלא הביא הבבא הנ"ל ומפרש מדעתו שכל האיכורין לא אכרו חכמים אלא מפני מואית העין, יראה שלא היה גם לפניו בהמשנה בבא זי אבל ראשית הבבא היה בכתניהין כבר לפני התוס' סוכה הנ"ל.

פ"ג ה"ה במשנה ונוטע שער. צ"ל ונוטה שער. וכן הוא בתוס' סוכה הנ"ל. **פ"ג** ה"ה הני מותר וכו'. תוס' כלאים פ"ב. ובתשובה הגאונים (זכרון לראשונים ס' הכ"ה) והני רבנן כריהא בתוספתא וכו' ומותר אדם לעשות בתוך שדרו גומא קמנה שהיא עמוקה מנח וליתן לתוכה ד' מינין (זירעונין) והיפכן לד' רוחותיה וכפי' רבינו חננאל בשבת פ"ה סע"ב וכרייתא בתוספתא וכו' ומותר אדם לעשות וכו' ע"ש. וברמב"ם ה' כלאים פ"ד ה"ה ומותר ינטיע שני מינין בתוך גומא אחת וכו'. וברדב"ן שם ירושלמי הני מותר אדם לעשות וכו' וכפי' דר"ש ירושלמי הני מותר וכו' ע"ש. וראו העירו דר"ש והרדב"ן שהמקור בתוס' הנ"ל.

פ"ג ה"ה ולורע בתוכו ארבע זירעונין. עי' לעיל. וברמב"ם הנ"ל וכן אם נטע ארבעה מינין בתוך הגומא וכו'. וברדב"ן שם ירוש' וכו' ולורע (ילורע) בתיבה (בתוכו), ועי' לעיל) ארבעה זירעונין ולהפכן בארבע (לארבע) רוחותיה ע"כ (בירושלמי) עכ"ל ועי' בפ' הר"ש.

פ"ג ה"ה ר' אבא בר כהנא שמעון נרשיה בשם רשב"ל. בפ' הרא"ש (בס' פי שנים) ירושלמי וכו' ר' בא ב"ש בר' כהן בשם ריש לקיש. ובפי' הר"ש בכלאים נאן והכי הני בירושלמי וכו' ר' בא בר נתן (כהנא) בשם ריש לקיש בניטין להורבה שני עכ"ל. וכן הוא ברדב"ן ה' כלאים פ"ג ה"ז. ור' אבא בר נתן נזכר בירושלמי באיזה מקומות עי' מבוא הירושלמי. רק ראוי להעיר שמ"ש בירושלמי מו"ק פ"ג ה"ב אתא רבבי ר' חננאל ושלחיה לגבי ר' אבא בר נתן. הנה לפני הרבה מהראשונים שהביאו את הירושלמי נרסו ושלחיה לגביה רבה בר בר חנא. ראה בתוס' מו"ק י"ט ע"א ד"ה רב יוסי ובהי"ב מנחה ל"ו ע"ב ד"ה יצאו וכתוס' עירובין צ"ו ע"א ד"ה ימים ובפי' התרימה ה' הפילין ס' ר"א (ודברי ס' התרימה מובאים בשו"ת המיוחסות להרשב"ן ס' רל"ז) ובפי' הרא"ש ה' הפילין ובספ"ג עשין הני' רבה בר בר חנא. ורק כאור זרוע ח"א ס' הקפ"ט ובהנהגה מיכוני ה' הפילין פ"ד הני' ר' אבא בר נתן. ונירסה הגמרא בכלי מועד קמן ד' י"ט ע"א ואמרי לה רבה בר בר חנא מסייעה. ונירסה רוב הראשונים בהירושלמי. וכבר העיר הרמ"ע מפאנו בהשבתו ס' ק"ח דבקצה ספרים גרסינן בירושלמי ר' אבא בר נתן בטקס רבה בר בר חנה וכו' עכ"ל ובתשובה בנימין זאב ס' קצ"ו משם הירוש' וכו' שלחיה לקמיה רבה בר בר חנה וכו' ע"ש.

פ"ג ה"ה שמעון נרשיה. לעיל בפרק נ' ה"א שמעון בר נרשיה. (בר' זימאמר שם בטעות: נרשיה) ולפני הר"ש והרא"ש והרדב"ן הנזכרים לעיל לא היו בהירושלמי המלות שמעון נרשיה.

פ"ג ה"ה במשנה ונוטע שתי שורות. בכתי"י מהמשנה הנ"ל ומניח שתי שורות. **פ"ג** ה"ה במשנה שהים עזרה לא יקיים זרע של בנתיים. במתניהא רבני מערבא שהים עזרה אמה (ליהא) לא יקיים זרע של בנתיים. וברמב"ם ה' כלאים פ"ד ה"ב שנמצא בין כל שתי שורות של דילועין שתיים עשרה אמה אבל פחות מיכן אסור וכו' עכ"ל ועי' ברדב"ן שם. ובכתי"י מהמשנה הנ"ל לא יקיים את הזרע שבנתיים.

פ"ג ה"ה כהנא אמר וכו'. בפ' הרא"ש בירושלמי פליגי אמוראי בדברי ר' ישמעאל רב (ליהא) כהנא אמר וכו' ע"ש בשנויים, ובמלאכת שלמה ובירושלמי פליגי אמוראי בדברי ר' ישמעאל וכו' ע"ש מה שכתב בשם הר"ש שירליו.

פ"ג ה"ה בשעה שהוא נוהן כל העבודה. בפ' הר"ש ירוש' וכו' בשעה שנותן כל

כל עבודתה וכו'.

פ"ג ה"ז מה ביניהן סמיכה. בפ"ה המשינית להרמב"ם וזה ענין מה שאמרו בגמרא הא ר' ישמעאל אומי וכו' מאי ביניהו סמיכה וכו' ע"ש. ובפ"ה הר"ש ובפ"ה מהר"י כמ"צ גרסין רבנן היינו ר' ישמעאל והירצו סמיכה ביניהן וכו'.

פ"ג ה"ז במשנה דלעה בירק ירק. באגודה ובמתני' דבני מערבא ובבב"א מהמשנה עב פיהמ"ש דג"ל דלעת בירק בירק (ליהא). וכן בכפתור ופרח פרק נ"ו. ובירדב"ז ה' כנאים פ"ג ה"ג במשנה דלעת בירק פי' אע"ג שעליה מתפשטין דינה בירק עכ"ל. **פ"ג** ה"ז במשנה כהבואה נוהגין לה. באגודה יכפול"פ דג"ל ובמתניתא דב"ט ובבב"א מהמשנה הנ"ל ובתבואה נוהגין לה.

פ"ג ה"ז במשנה נוהגין לעבודה. בערוך ערך עבד נוהגין לה עבודה. **פ"ג** ה"ח במשנה ולדלעת יחידית בית רובע. במתניתא דבני מערבא נוהגי' לה (ב' מלות ליהא) בית רובע. ובבב"א מהמשנה הנ"ל ודלעת (ולדלעת) יחידית נוהגין לה עבודה (ג' מלות ליהא) בית רובע.

פ"ג ה"ח במשנה בן החוטף אפרתים. במתניתא דבני מערבא אפרתי אמר (ליהא) טיט (משים) ר"י כל ג' דלועים לתוך (ליהא) בית כור. ועי' לקבן פרק ט' ה"ד כגון יוסי אפרתי. ובכתובות פי"ב ה"ג נגין יוסף אפרתי. ובערוך ערך חוטף חוטף אפרתי שם ארס בערונה פ"ג ככלאים עכ"ל וגירסתו, משונה.

פ"ג ה"ח מהו בכל הדלועין מטעין. בפ"ה הר"ש והר"י כמ"צ מובא בשנויים קלים וע"ש שמפרשים המאמר.

פ"ג ה"ח אמר ר"י כ"ד בין בוא וראה וכו'. בפ"ה הר"ש ירוש' אמר ר' יוסי ברכי בין בוא וראה מה בין החילת ר' ישמעאל לסיפוי שהחילתו בבית סאה (בבית כור, אבל מפירש במשנתנו בדברי ר' מאיר כל שלושה דלועין לבית סאה וע"כ גי' הר"ש היא הנכונה) וסיפוי בבית כור (בבית סאה) פי' דמה שישנה לר' מאיר בהחילת ימיו ולר' יוסי בן החוטף בסיפוי ימיו עכ"ל ובפ"ה מהר"י כמ"צ גרסין אר"י בר בון בא וראה בין החילת ר"י לסיפוי שהחיל בבית סאה (בגי' הר"ש) וסיפוי בבית כור וכו' עכ"ל ובס' הבריות (לשון למורים סי' ג"ט) ואמרו בירושלמי אמר ר"י בר בון בוא וראה וכו' שהחלתו בבית סאה וסופו בבית כור פי' מה שישנה לר' מאיר היה בהחילת ימיו ולר' יוסי בן החוטף בסוף ימיו עכ"ל וביוחסין (ר' קראקא שמ"א ד' מ"א) ערך ר' מאיר ובירוש' הכלאים כי בהחילת חייו של ר' ישמעאל רוצה לומר בשהתחיל ללמוד קרא עם ר' מאיר ולמד בסוף ימיו עם ר' יוסי בן החוטף אפרתי עכ"ל.

פ"ד ה"א במשנה קרחת הכרם וכו'. בפ"ה רבינו חננאל בעירובין ג' ע"ב דתנן בכלאים בתחלת פרק רביעי בכרם יתהרב באמצעותו צריך להיות המקום החרב שאין בו גפנים ו"ו אמה באמה בת ו' טפחים עכ"ל. ובתוס' דכלים (בבא מציעא ספ"ו) ר' מאיר אימר כל המדות שאמרו חכמים בכרם כגון חורבן הכרם ומחול הכרם וכו' ע"ש. ובפ"ה הר"ש בכלים פרק י"ז משנה י' מביא התיספתא הנ"ל ומפרש חורבן הכרם היא קרחת הכרם (עי' לקמן בגמרא ריש הלכה א') וכו'. וברוקח סי' קע"ד דאמרינן בתוספתא דכלים קרחת (בתוספתא שלפנינו הגי' חורבן) הכרם מחיל הכרם וכו' כלן ו' (לפנינו בתוספתא ה' טפחים) טפחים עכ"ל. ובפ"ה רב נסים גאון בעירובין ג' ע"ב ובתוס' גרסין וכו' כל מדות שאמרו חכמים בכרם כגון חורבן הכרם וכו' ע"ש.

פ"ד ה"א במשנה מחול הכרם. בפ"ה המיוחס לרש"י בהענית ל"א ע"א מחול סביב לשון מחול הכרם עכ"ל. שוב ראיתי שכן הוא בערוך.

פ"ד ה"א במשנה כרם שחרב כרם מאצעו. במתניתא דבני מערבא כרם שחרב

מאצעו

באמצעו גשתהירו כי חמש גפנים מיכן וחמש גפנים מיכן (ח' מלות אחרונות ליהא לפנינו במשנה ועי' הוספתא כלאים פ"ג (היצאה צ"מ) כרם שחרב אמצעיתו ונשתהירו בו ארבע וחמש גפנים וכו' בין משתי רוחותיו כנגד זו ולגירסתנו בהמשנה ואי זו היא קרחת דכרם כרב וכו' אם אין שם שש עשרה אמה וכו' קשה הלא בהרישא דהמשנה מחלוקה בזה ב"ש וב"ה ואיך סתם המשנה כהסופא כב"ה? אלא ודאי גי' המתניתא דבני מערבא נכונה) וכו' וכיראים הנדפס מכתב יד סי' שפ"ט קרחת דכרם כל (כרם) שחרב באמצעו.

פ"ד ה"א במשנה נוהגין לה עבדתה. בסמ"ג לאווין ר"פ ניתנין לו כדי (ליהא) עבודתו וכו'. וכן הוא בכבלי עירובין ג' ע"ב וצ"ג ע"א.

פ"ד ה"א אר"י קרחת דכרם. בפ"י מהר"י קידקוס בה' כלאים פ"ו ה"א וכירושלמי אר"י היא (ליהא) קרחת דכרם היא (הוא) כרם שחרב וכו'.

פ"ד ה"א והוא שבא ממטע. בפ"י הרא"ש כפרש בירושלמי אר"י והוא שבא ממטע כרם גדול פי' שהיה כאן כרם גדול ונחרב באמצעו וכו'.

פ"ד ה"א ב"ש מחסרין. מובא בפ"י הר"ש ובמהר"י בכ"צ וע"ש.

פ"ד ה"א ע"י עקימה הרת"י מתבלען. בפ"י הראב"ד בעדיות פ"ב מטנה ד' ותירץ ר"ל בערים המעיקם שני כלומר שהוא כמין גם שע"ו עקימה הרת"י מתבלען והכי איתא התם (בירושלמי) כלומר שאין נראה בה' גפנים עכ"ל.

פ"ד ה"ב במשנה ואין זהו מחל דכרם. במתניתא דבני מערבא אי זו היא מחל וכן הוא בערוך ערך חל וכצ"ל. וברדב"ז ה' כלאים פ"ו ה"א איזהו מחל וכו'.

פ"ד ה"ב במשנה לא יביא זרע לשם. בערוך ערך חל דהגן ככלאים וכו' לא יביא זרע אחר (ליהא) לשם עכ"ל.

פ"ד ה"ב במשנה נוהגין לה עבדתה. בכבלי עירובין ג' ע"ב ניתנין לו כדי עבודתו. ובסמ"ג לאווין ר"פ שנינו בכלאים וכו' כדי עבדתה. ובמתניתא דכ"מ כני' הדפים. ובתוס' בבא בתרא ד' י"ח ע"א ד"ה אלא נקט עבודת דכרם לפי שנוכר לשין זה במסכת כלאים וכו'. ועי' בפיהמ"ש להרמב"ם כלאים פ"ד משנה א' והיא עבדת דכרם וכו'.

פ"ד ה"ב לא סוף דבר. בפ"י מהר"י בכ"צ גרסינן לא סוף דבר וכו'.

פ"ד ה"ב אין האסור וכו'. לקמן פ"ח ה"א אין האסור נעשה מחיצה וכו'.

פ"ד ה"ג במשנה ואי זהו גדר. בכ"מ ה' כלאים פ"ו ה"ט' איזהו גדר וכו' ע"ש.

פ"ד ה"ג כשאין הכרתים וכו'. בפ"י הר"ש זמן מוכח בירושלמי דאר' יונה הדא דתימר בשאין הכוררת' מכוונין אבל אם היו מכוונין אסורין (אוסר) פי' לגזע קרי כוררת וכו'.

פ"ד ה"ג ר' יוסי (יסא) בשם רב מנה. ברדב"ז ה' כלאים פ"ו ה"ג ירושלמי אמרו ר"ו ר' יוסי (יסא) בשם רב (רב מתנה) וכו'.

פ"ד ה"ג ואי זהו כרם קטן. בכ"מ ה' כלאים פ"ו ה"א וכן מבואר ע"ד בירושלמי וכו' גבי מחל דכרם איזהו כרם קטן שרי כנגד ילש עכ"ל.

פ"ד ה"ג הא שלש כנגד שלש. מוכח ברדב"ז וכסף משנה שם. אבל בפ"י מהר"י קורקוס שם: ושם (בירושלמי) אמרו שלש על שלש כרם קטן שלש על שלש על שלש כרם גדול וכו' עכ"ל ובכ"מ שם כתב ואיני יודע למה השמיטו רבינו עכ"ל. ואפשר שהרמב"ם ג"כ נסח שלא כגירסתנו.

פ"ד ה"ג עשה גדר וכו'. בפ"י המשניות להרמב"ם בכלאים כאן: אבל אמרו בגמרא רבן נמליאל ובית דינו התקינו שיהא מרחיקין ד' אמות מעיקרי הגפנים. ולגדר וכו' וזה ליהא לפנינו בסמ"ג כלאים. ורק בתוספתא כלאים פ"ג.

פ"ד

פ"ד ה"ד במשנה מחיצת הקנים. בפ"ד רב נסים גאון בשבת ק"א ע"א עיקר דילה במס' כלאים פ"ד מחיצת הקנים אם אין (שם, ובמהניחא דבני מערבא ובכ"י מרמזנה הנ"ל ליתא, וכן לא היה לפני רנ"ג, וכן ליתא במס'ג לוויין ר"פ וברדב"ז ובכ"י ה' כלאים פ"ז הט"ו) יכו' היו זו מחיצה (כמחיצה, ובמהניחא דב"ם במחיצה) וכו' עכ"ל ובפ"ד רב נסים גאון בכרית כ"ה ע"ב שנינו מחיצת הקנים אם אין בין קנה לקנה (להבדיל) ג' טפחים כדי שיכנס הגדי והרי זה כמחיצה עכ"ל ועי' בפירש"י עירובין ט"ו ריש ע"א נמצאת וכו' רישא במס' כלאים תנינן לה עכ"ל.

פ"ד ה"ד במשנה הרי הוא כפתה. כפתה"י מהמשנה הנ"ל הרי הוא כפתה. **פ"ד** ה"ד במשנה וגדר שנפרק. כהו"ס עירובין ג' ע"ב ד"ה והא דתנן במס' כלאים גדר (וכן בתו"י עירובין ט"ו ע"א ולפנינו וגדר) שנפרצה (שנפרק) עד י' אמות הרי הוא כפרח יותר (במהני) דב"ם ובכת"י הנ"ל וכן בתו"י הנ"ל יתר) טבאן (טיבן) וכו'.

פ"ד ה"ד במשנה אם העומד מרובה על הפרוץ מותר. ברמב"ם ה' כלאים פ"ז הט"ו אם היה העומד כפרוץ הרי זה מותר.

פ"ד ה"ד ריש בן לקיש בשם ר' יודה בן חנינה. בירושלמי סיכה פ"א ה"א ר"ש בן לקיש בשם ר' יוסי בן חנינה. אבה בעירובין פ"ד (בר"זו ד' י"ט ע"ג שורה י"ב) בשם ר' יודה בן חנינה. ובפ"ד רבינו חננאל בעירובין י"א ע"א בירושלמי ריש לקיש בשם ר' יהודה בן חנינה. ובבבלי עירובין י"א ע"א נאמר זה בשם ריש לקיש משום ר' יהודה בן חנינה. ובפ"ד ר"ה שם ר"י בן חנינה. ובבבלי כתובות ט"ט ע"ב אמר ר"א אמר ריש לקיש משום ר' יהודה בר חנינה. והג' הו"ש בגליון צ"ל ר' יוסי בן חנינה. וזה שביש בו המאמר נשנה בירושלמי כתובות פ"ד ה"ה ושם (בר"זו) הגי' ר"ש בן לקיש בשם ר' יודה בן חנינה וע"ש. ובפאה פ"א ה"א נשנה המאמר וכו' ויטאמר בירושלמי שם דמר ריש לקיש בשם ר' יוסי בן חנינה. אבל בר' וייניצא שם דג'י' בשם ר' יהודה בן חנינה. ובפ"ד ר"י במ"צ בפאה פ"א משנה א' פי' בירושלמי וכו' כדאמר ר"ש בשם ר' יהודה בן חנינה וכו' והגידו שם המנהיגים ר' יוסי בן חנינה. וזה ללא צורך. והגידו עפ"י ירושלמי ד. ויטאמר.

פ"ד ה"ד אמר ר' יונה כמחיצת. בעירובין ובסיכה שם אמר ר' יוחנן. ובפ"ד רבינו חננאל הנ"ל אר' יוחנן כמחיצת ייבת וכו'.

פ"ד ה"ד מעשה שהלך ר' יהושע בן קרחא אצל ר' יוחנן בן נורי. בבבלי עירובין י"א ע"ב הגי' ר' יהושע סתם. והגי' תמוה שר' יהושע בן חנינה לא ילך אצל ר' יוחנן בן נורי. וגירסת הירושלמי יתר נכונה. ובפ"ד רבינו חננאל שם הגי' גם כן ר' יהושע בן קרחא. ובסדר הדורות (צד 186) הלך ור' יהושע בן חנינה) ללמוד תורה אצל ר' יוחנן בן נורי עכ"ל וכיון בזה לגבי עירובין הנ"ל וסבך על הגי' תמוה. **פ"ד** ה"ד יבית חביתה היה נקראת. וכן הוא בעירובין הנ"ל אבל בסוכה שם הגי' וביתרתה היתה נקראת. ובפ"ד רבינו חננאל הנ"ל והותרה היתה נקראת. וזה ט"ס. **פ"ד** ה"ד לענין שבת שדפיאה מצלת. בעירובין וסוכה הנ"ל הגי' לענין שבת שאין פאה מצלת. וכצ"ל.

פ"ד ה"ד דיוי חבל אחד. בעירובין הג"ל: כמו כן חבל אחד. **פ"ד** ה"ד אין תימר טלמלען לא אמר ר' חגי כלום. בעירובין ובסוכה הנ"ל אין תימר טלמלען יאות אמר רבי חגי אין תימר מן הצד (ח' היבות אחרונות חסרות בכלאים כאן) לא אמר רבי חגי כלום.

פ"ד ה"ד לא ההא פיאה גדולה. בעירובין וסוכה הג"ל פיאה גבוה. **פ"ד** ה"ד אמר ר' יוסי. בעירובין אמר ר' יוסה אמר רבי.

פ"ד

פ"ד ה"ד א"ד בא בר סמל מיטרפלויה וכו'. בתשובות הגאונים (זכרון לראשונים סי' ל"ו) ומצאנו בתלמוד א"י במס' דכלאים אמר ר' אבא (בא) בר סמל מטפראות (מיטרפלויות) שבכרכין (שבכרמים, ובסיכה ובעירובין הנ"ל שבכרכים) אסור למלטל החתיהן מפני שהן סוף הקרה ונראה שהן זיוין שעשוין כסנפירין וכו' עכ"ל ובערוך ערך ספף ומצינו בכלאים ירושלמי אר' אבא בר סמל מטפראות שבכרם אסור למלטל החתיהן מפני שהן סוף הקרה (בר' פורו: הקרה) ונראה שהן זיוין שהן עשוין כסנפירין וכו'.

פ"ד ה"ד ועליהן ארבעה פיסמליות. בעירובין הנ"ל פצמליות. ובסיכה הנ"ל כמו שהוא כאן. ובמוסף הערוך ערך אפסמליות ירושלמי דסוכה בארבעה עמודים ועליהם ארבעה אפסמליות כל"י ורומי כותרות וראשי העמודים עכ"ל ובערך פסמולי כתב וז"ל ירושלמי דכלאים פ' קרחת הכרם עובדא קומי ע"ב ר' ירמיה בארבעה עמודין ועליהן פסמוליות פי' אפיסמולי כל"י ורומי קורות על גב העמודים עכ"ל.

פ"ד ה"ד ר' בון ורבנין. בעירובין וסוכה הנ"ל ר' בון ור' בון.
פ"ד ה"ד אר' אבהו כל אילין מיליאי. כפי' דבינו חננאל בעירובין י"א ע"ב ואסיקנא אר' אבהו כל אילין בייליא לענין מיסב ומיתן (משא ומתן) הא להורות אסורי (אסור להורות).

פ"ד ה"ד א"ל (ר' זעירא) אדהי הנא. כן בסיכה הנ"ל אבל בעירובין הנ"ל א"ל הדא תנה ונראה שג"ל אדחי הנא. וכעין זה בדכאי פ"ז ה"א א"ל (ר' זעירא) אדהי תנא. ובר' קראקא שם הגי' בטעוה: אדחי הנא. ובר' אדחי הנאי ובפי' הר"ש ור"י במ"צ שם ובכפ"פ פל"ח מביאים הירושלמי, וגורסים אדחי הנא בלומר איסמייא עכ"ל. לעווי ח"א צד 27 מניה כאן ארא הנא. ולא דק.

פ"ד ה"ד נמצאה אסור לענין כלאים. כפי' רב נסים גאון בעירובין י"ד ע"א עיקר בירור זה בהוספת כלאים פ"ג והיא הבריתא וכו' ע"ש ובפי' רב נסים גאון בברכות כ"ה סע"ב ובגמרא דהאי פירקא תא שמע ג' סדות במחיצה כו' והיא שניה בתוספתא כלאים עכ"ל.

פ"ד ה"ד אס העומד רבה וכו'. בר' זוטאמר בטעיה אין העומד וכו'.
פ"ד ה"ד כארבעה ועד עשר. בריטב"א עירובין מ"ז ע"ב כל שהוא מד' טפחים ועד ד' אמות וכו' וכירושלמי לא גרסי' לה אלא מד' טפחים (ליתא) ועד עשר עכ"ל.
פ"ד ה"ד אס עומד מרובה על הפרוץ וכו'. בתוס' כלאים פ"ד (הוצאת צוקערמאנדל) הגי' משנה. ושוה לגירסת הבבלי עירובין מ"ז ע"א וע"ש.

פ"ד ה"ד לענין שבת. בעירובין שם: אבל (ליתא) לענין שבת.
פ"ד ה"ה במשנה הנוטע שורה. כפי' הראב"ד ערוה פ"ד משנה ובתוס' ב' שאנק שם וכנפתור ופרח פנ"ח הנוטע שורה אחת (ליתא) וכו'.

פ"ד ה"ה במשנה עד שיהו שתי שורות. בסמ"ג לווין ר"פ וברדב"ו ה' כלאים ספ"ו ה"ג במשנה וכו' עד שיהיו שם (ליתא). ואיתא בכת"י שהמשנה שם פיהמ"ש הנ"ל) שתי שורות וכו'.

פ"ד ה"ה במשנה ובה"א שתי שורות. במתניהא דבני מערבא ובה"א קידש (ליתא), אבל כן הוא לעיל כגמרא פ"ד סה"א ובערוה שם) שתי שורות.
פ"ד ה"ה והוא שזרע כנגד האמצעי. כפי' הר"ש ירוש' וכו' פי' והוא שזרע כלומר זרע כנגד אמצעי ויש ספרים שכתוב כן בהדיא ולא גרסינן והוא וכו' עכ"ל. וכן גרס ר"י במ"צ. ובמרכבת המשנה ה' כלאים פ"ו ה"ג מובא כל המאמר ומפרשו.

פ"ד

פ"ד ה"ה אוסר את כל השורה. וכן בפי' הר"ש ור"י במ"צ. וכד' אמשטדרם את כל השדה.

פ"ד ה"ה אוסר שלש כנגד שלש. בכ"מ ה' כלאים פ"ז ה"א ומה שכתב (הרמב"ם) ובמה יהיה בכל שורה שלש גפנים או יותר שם בירוש' אמרו זרע כנגד האמצעי ע"ד דב"ה אוסר שלש כנגד שלש ומשמע לרבינו סירוש' זה דשלש כנגד שלש וכו'.

פ"ד ה"ה זרע כנגד הבניין. בפי' הר"ש ור"י במ"צ זרע כנגד הבינים.

פ"ד ה"ה כנגד קרן הזויה. בפי' הר"ש זרע כנגד הזויה.

פ"ד ה"ה זרק כנגד הבניין. בפי' הר"ש זרע כנגד הבינים. וכד' זוטאמיר חסרה המלה זרע. ובפי' הר"ש ור"י במ"ץ מפרשים המאמר.

פ"ד ה"ה ששית איזו היא. בפי' הר"ש ור"י במ"צ שלישיה איזו שלישיה וכו' ע"ש. **פ"ד** ה"ז במשנה הנובע שתיים (בסמ"ג לוויין ר"פ שנינו בפ"ד הנובע שתיים גפנים) (מלה אהרונה ליתא) כנגד שתיים ואחת יוצא זנב הרי זה כרם (ט' מלות אחרונות לא היו בהמשנה לפני בעל סי' יראים הנדפס מכבר סי' קנ"ב וכן הנכון כי זה מפורש בהסיפא) וכו' ועי' בשאלתה לרא"ג סי' ק' והוא דהוי שתיים כנגד שתיים ואחת יוצא זנב דמיקרי כרם באנפי נפשיה וע"ש בהעמק שאלה.

פ"ד ה"ז במשנה זתיים כנגד שתיים ואחת ביניהם. בסמ"ג לאוויין ר"פ (משנה רפ"ב) או שלש בשורה זו ושתיים כנגדן בשורה שניה. ועי' בפי' ר"י במ"צ.

פ"ד ה"ז גבולות שברו להם הכנענים. בפי' הר"ש ירוש' גבולות שברו הכנענים.

פ"ד ה"ז במורד לבסן. בפי' הר"ש והרא"ש במורד אלכסן.

פ"ד ה"ז ר' יוסי בר זמינא בשם ר' יוחנן. בפי' הר"ש בכלאים כאן: ר' יוסי בר זמינא בשם ר' יוחנן. ובירוש' חגיגה פ"ג ה"ב ר' יוסה בירבי זמינה בשם ר' יוחנן (כן בדו"ו). אבל בתוס' חגיגה ד' כ"ג ע"ב ד"ה שאם מביאים בשם ר' גסים גאון הירוש' דחגיגה וז"ל זה לשון הירושלמי ר' יוסי בר חנינא בשם ר' יוחנן וכו'. ובפי' המיוחס בסעודה להראב"ד בתמיד בפ"ד (הפי' הוא מר' ברוך בר' יצחק כמו שהביאו הפי' הנ"ל בתוס' יוסא מ"ז ע"ב ד"ה כי ושוב מצאתי בתוספת תמיד של רבי ברוך ברכי יצחק שהקשה הקושיא והירץ: כמו שהירצתי וכו' ומה שהביאו משמו בתוס' מפורש בהפי' המיוחס להראב"ד בפ"ג דתמיד). וז"ל ובמגילה סתרים של ר"ג גאון מקשה וכו' דהכי מסיק ההם בירושלמי וכו' וקפריך התם (בירושלמי) לר' יוחנן ור' יוסי ב"ח וכו' עכ"ל הרי שגם לפניו היתה הגי' בירושלמי שם ר' יוסי בר חנינא.

פ"ד ה"ז את רואה כילו אחת נטועה כאן. בפי' הר"ש והרא"ש ובמהר"ם במ"צ את רואה כאלו אחרת (אחת) נטועה כאן וכו' דרואין כאילו גפן ג' נטועה כנגד הזנב וכו' עכ"ל **פ"ד** ה"ז במשנה וגדר שהוא נמוך עשרה טפחים הרי אילו מצטרפין. במתני' דבני מערבא וגדר שהוא נמוך מ' טפחים אינן מצטרפות. ובכ"י מהמשנה הנ"ל וגדר שהוא נמוך בעשרה טפחים הרי אלו מצטרפיה.

פ"ד ה"ז כמה דר"ש אמר וכו'. בפי' הר"ש מפרש בירושלמי דאפילו לר"ש דאמר וכו' ע"ש. ובדב"ז ה' כלאים פ"ז ה"ה ומפרש בירושלמי דכתני' אפי' לר"ש דאמר אין אדם אוסר דבר שאינו שלו הכא מודה דמצטרפין לאוסר הורעים כיון דאיכא שלו ושל חבירו עכ"ל.

פ"ד ה"ח במשנה היו שלש ואם אין בין שורה לחבירה מ"ז אמה. ברמב"ם ה' כלאים פ"ז ה"ג וכן אם היו שלש שורות ובין כל שורה ושורה שמונה אמות או יותר הרי זה זרע בין השורות עכ"ל וגידסתו משונה ועי' בהשגות הראב"ד שם.

פ"ד ה"ח במשנה ר' ליעזר אוסר משום וכו' במתניתא דבני מערבא ר' אליעזר בן יעקב (ב' מלות ליתא) אוסר משם חנניה בן חכיניי ובתוספתא נגעים פ"א

הוצאת

(הוצאה צ"ם) ר' אלעזר בן יעקב אומר בשם ר' חנניא בן כינאי שאמר משום ר' עקיבא. ובנמוקי יוסף בכבא בתרא פרק ה' סי' ה"פ"ו דהנן ר"א בן יעקב אומר משום ר' חנניא (תנניה בן חכינאי). וכן הוא בסמ"ג לאוויין ר"פ. וברדב"ז ה' כלאים פ"ו ה"ג ר' אליעזר בן יעקב אומר משום ר' חנניא בן חכינאי וכו' והלכה כר' אליעזר בן יעקב שמשנתו קב ונקי עכ"ל ובכ"כ שם בלא מלה ר'. וכן הוא במשנה ככות פ"ג וביחסין (קראקא שמ"א ד' ל"א ע"ב) ובפ"ד דכלאים אמר ר' אליעזר בן יעקב משם (כני' מתניתא דב"ב) וכו'. ומ"ש הרדב"ז שהלכה כראב"י שמשנתו קב ונקי, זה אינו כן. כי ר"א ב"י זה שאמר בשם ר"ח בן חכינאי הלמיד ר"ע איננו ראב"י הקדמון רק ראב"י השני.

פ"ד ה"ח במשנה אפילו חרבה האכזעיה. במתניהא דבני מערבא אפילו חרבה האמצעיה. ובנמוקי יוסף הנ"ל אפילו חרבו האמצעים.

פ"ד ה"ח במשנה שאילו מתחילה נמען. בנמוקי יוסף הנ"ל שאילו מתחילה נמען (נמען).

פ"ד ה"ח אר"ז שמונה חוץ ממקום כרתין. בפ"י הר"ש ובמפרש בירושלמי דהנך שמונה חוץ ממקום גפנים עכ"ל ובכסף משנה ה' כלאים פ"ו ה"ג בירושלמי אר"ז שמונה חוץ ממקום כורתין (כרתין) פ"י גזע הגפן נקרא כורתין עכ"ל וברדב"ז שם ובפרש בירושלמי דהנך שמונה אמות חוץ ממקום גפנים עכ"ל.

פ"ד ה"ח אמר ר' לעזר החמירו וכו'. בס' ה"ן עשיר וזהו שאמרו בירושלמי אר' אלעזר (לעזר) החמירו תוכה (תוכו) יותר מחוצה לה (ל"י) עכ"ל ואנא לא ידענא מה קאמר וכו' ע"ש ובהוי"ט כלאים פ"ד מ"ח וזה שאמרו בירושלמי אמר רבי אליעזר החמירו תוכה יותר מחוצה לה וכו'.

פ"ד ה"ח אמר ר"ל סארבע אמות וכו'. לקמן בפ"ה סה"ה.

פ"ד ה"ח ר' יוסי בשם ר' יוחנן. בפ"י הר"ש בירושלמי אכר רבי אבי בשם ר"י וכו' ע"ש.

פ"ד ה"ח שמונה אמות וכל שהוא. בפ"י הר"ש שמונה ומשהו יותר וכו' ע"ש.

פ"ד ה"ט במשנה הנוטע את כרמו ט"ז על ט"ז אמה. וכן הוא בכבלי בבא בתרא ד' פ"ב ע"ב, אבל במתניתא דבני מערבא ובכת"י מהמשנה הנ"ל הני' על ט"ז ט"ז אמה. וכן הוא בפ"י הרשב"ם בב"ב שם ועי' בדקדוקי סופרים שם ובכפתור ופרח פנ"ה. ובפ"י רבינו גרשון ובשיטה מקובצת שם. ובפ"י מהר"י במ"צ ככלאים פ"ד משנה א' כדתנן לקמן הנוטע את כרמו על ט"ז אמה נותר וכו'. ובכסף משנה ה' כלאים פ"ו ה"ג הנוטע את כרמו על ט"ז אמה וכו'.

פ"ד ה"ט במשנה מותר להביא זרע לשם. בנמוקי יוסף בכבא בתרא פ"ב סי' ה"פ"ד מרתנן גבי כלאים הנוטע כרמו ט"ז אמה מותר להביא כלאים (זרע) לשם וכו'. **פ"ד ה"ט** במשנה בצלמין. כערוך ערך צלמים (פזרו) כפ"ד דכלאים וכו' מעשה בצלמים.

פ"ד ה"ט במשנה ט"ז על ט"ז אמה. וכן הוא בכבא בתרא שם. ובגמרא כת"י שם ט"ז אמה על ט"ז אמה. עי' בדקדוקי סופרים שם. ובמתניתא דבני מערבא ובכת"י מהמשנה הנ"ל על ט"ז ט"ז אמה וכן בכפ"פ הנ"ל ובאגודה (סס' כלאים) שנמע כרמו על ט"ז אמות.

פ"ד ה"ט במשנה היה הופך מער שהי שורות. בגמרא בכא בתרא שם והיה הופך שער וכו'. ובגמ' כת"י שיעור שהי זמורות. ובמתניתא דבני מערבא

ובכת"י

ובכת"י מהמשנה הנ"ל והיה הופך שער שתי שורות וכו'. ובשמה מקובצת בבבא בתרא שם והיה הופך שער שתי שורות לכאן (לצד אחר, ובגמרא לצד אהר. ובהוס' שבת ד' פ"ה ע"ב ד"ה והא והיה הופך שער שורה לכאן. ובאגודה והיה הופך שיער על ב' שורות) וכו'. ובהוס' ריד"א בב"ב שם היה הופך שיעור שתי שורות וכו'. ובס' יד רבה בבבא בתרא שם והיה הופך שער שתי שורות (שורות) לצד אחד כלומר היה הופך את הענפים על שתי דצורות וכו' עכ"ל.

פ"ד ה"ט במשנה זוורע את הניר. בד' זימאמיר ופמקוב במעות: זוורע את הבור. ובשמה מקובצת הנ"ל ונוטע את הניר.

פ"ד ה"ט במשנה ובשעה האהרת. בב"ב שם לשנה האחרת. ובמהניתא דבני מערבא ובב" מהמשנה הנ"ל ובס' המליצה לרשב"ט צד 36 ובשנה האחרת. **פ"ד ה"ט** במשנה היה הופך את הסער וכו'. בערוך ערך סער (פירו: רנ"ו) היה הופך את השיער (סער) במקום (למקום) הזרע זוורע (זוורע) את הבור פי' וכו'. ובערוך השלם במעות: זוורע את הבור.

פ"ד ה"ט בטיטנה אף הנוטע את כרמו. בבבא בתרא ד' פ"ג ע"א ובהוס' שם ד' ל"ז ע"א ד"ה מסמע ליהא מלת אף. אבל בפ"י הרשב"ם שם הכי גרסינן במס' כלאים ר"ט ור"ש (ר"ש ור"ט) אומרים אף הנוטע וכו'. וכן הוא בגמ' כה"ע דקדוקי סופרים שם. ובכת"י מהמשנה הנ"ל.

פ"ד ה"ט במשנה על שמונה אמות מותר. בבבא בתרא שם שמונה אמות על שמונה אמות מותר. ובמהניתא דבני מערבא על שמונה שמונה (ליהא) אמות מותר. וכן בכה"י מהמשנה הנ"ל והיא גירסת הגמרא הנ"ל. ועי' בד"ם שם. ובאגודה (מס' כלאים) אף הנוטע כרמו על י"ז (שמונה) אמות מותר.

פ"ד ה"ט הלכתא מותר לזרוע. בד' זימאמיר הלכתא מותר הזרע ומותר לזרוע. ובפי' הר"ש ובמהר"י בס"צ מיבא הירושלמי. וברדב"ז ה' כלאים פ"ז ה"ד יחזי איהא בירושלמי וכו' ומסיק התם דאפילו לכתחילה מותר לזרוע וכו' עכ"ל. **פ"ד ה"ט** רב חייא בר אשי בשם רב וכו'. בבבלי בבא בתרא ד' פ"ג ע"א לא נזכר במאמר ר"ח בר אשי בשם רב. וכן לא נזכר ממחלוקת ר' יונה ור' יוסי כאן בדעת רב מותר הזרע ואסור לזרוע, וכו'.

פ"ד ה"ט הלכה כר"ט ור"ש. בגמ' יוסף בבבא בתרא פ"ה סי' תשפ"ד ובירוש' דכלאים פוסק כר"ט וכו'. וכן הוא בסמ"ג לאווין ר"פ. ועי' בפ"י הר"ש וברדב"ז הנ"ל. **פ"ד ה"ט** מה מותר הזרע וכו'. בפ"י ר"י בס"צ גרסינן בירושלמי מה מותר הזרע ומותר לזרוע או מותר הזרע כדיעבד ואסור לזרוע לכתחילה מאי והשיבו מן מה דאמר ר' בא משח לי ר"ח בר אשי כרמי מן (ליתא) מטע על ח' ח' (שמונה על שמונה) וכו'.

פ"ד ה"ט והגני הכן הלכה כרברו מי שהוא טיבל בחו"ל. לקמן פ"ו מה"א. ובבבלי ברכות ל"ז ע"א כל הטיבל בארץ (ליתא) הלכה כמותו בחו"ל.

פ"ה ה"א במשנה הרי זה נקרא כרם כרם דל וכו'. אבל במהניתא דבני מערבא ובמשנה שבמשניות ובמשנה כת"י הנ"ל הגי' במעות: הרי זה נקרא כרם דל כרם (במשנה כת"י הנ"ל וכרם) שהוא וכו'. ובערוך ערך כרם: פרק ה' הכלאים הרי זה נקרא כרם כל כרם שהוא נמוע ערבוביא וכו'. וכן הגי' בערוך בד' הראשון פירו: רל"ז ובכל ד' הישנים. ובכפתור ופרח פרק ג"ח הגי' כני' מהניתא דב"מ.

פ"ה ה"א במשנה שהוא נמוע ערבוביא. ברדב"ז ה' כלאים פ"ז ה"ט שם במשנה היה נמוע בערבוביא וכו'. ועי' לעיל.

פ"ה היא בכשנה שתיים כנגד שלש. בשנוי נוסחאות להדמכ"ם (פראנקפורט הר"ן) כלאים פ"ז הי"ט ב' כנגד ב'. ובנוסחאות שלפנינו: שתיים כנגד שלש. **פ"ה** היא אמר ר' יוחנן וכו'. מובא בפ"ה הר"ש כאן. ובפ"ה הרא"ש בירושלמי אר"י היא קרחת הברם היא הכרם (כרם) שחרב אלא (ליהא) קרחת הכרם מקריחין (מקריחין ובפ"ה הר"ש מקרחים) איהו כאמצעיהו (כאמצעי) וכו'. **פ"ה** ה"א ר' זעירא מחוי לחברייא כעין זה בירושלמי סוף נדה ר' זעירא מחוי לחברייא ובירושלמי ברביה פ"ז ה"א ע"ד דר' יורה וכתותיה. ובראש השנה פ"ד ה"א ר' זעירא מפקד לחברייא. ובסנהדרין פ"ב ה"ג ר' זעירא מפקד לחברייא יבשבעות פ"ה ה"ד חברייא אמרי ח"ה ר' זירא אמר וכו'. וכעין זה בכרכות פ"א ה"א ר' יבא מפקד לחברייא. ובפ"ה ר"י במ"צ ר' זירא היה מלמד זו המשינה לתלמידו וכו'. **פ"ה** ה"א השע שורין. בפ"ה הר"ש מ' שורין מן שבע שבע (שבע שבע) נסב שורה (שורא) פרח (פרא) שורה (שורא) וכו' פרח כמו קרח וכו' עב"ל ועי' שביעית פ"א ה"ג שנה פרא שנה. ועוד בכ"ם. **פ"ה** ה"א נשתירו שם כ' גפנים. בפרה"ש נשתירו שם י' גפנים. וע"ש בפ"ה ר"י במ"צ.

פ"ה ה"א שאין זנב לכרם גדול. לעיל פ"ד ה"ג וה"ו וע"ש. **פ"ה** ה"א הוא פשיטא שאילתיה דר"י בר זמינא. בר' זימאמיה הגי' משוכשת. לעיל פ"ד ה"ו ר' יונה בעי וכו' את רואה כילו אחרת נטועה וכו' ולא נזכר בשם ר' יוסי בר זמינא זה.

פ"ה ה"א הכוורת מכונן. בפ"ה הר"ש ומפרש בירושלמי כיצד מכונן מכא חוט ומותח (ה' מלות ליהא כאן ואיהא להלן) הנורות וכו' הניף אינו (ליהא) מכונן וכו' ע"ש. וברדב"ז ה' כלאים פ"ז ה"י תוספתא (כלאים פ"ה) ודוכאה בירושלמי הכוורת וכו'. ובכ"ם שם היו העיקרים וכו' ירושלמי שם עב"ל. ובפ"ה הר"ש בירושלמי מפרש וכו' ותני (ליהא, והכוונה להתוספתא הנ"ל) הכוורת וכו'. **פ"ה** ה"א העבי והרי הן מכוונות. בפ"ה הר"ש היו עבים והן מכוונות. וברדב"ז הנ"ל העבו וכו'. ובתוס' הנ"ל העבו ונעשו מכוונות הרי זה אינו (ליהא) כרם. **פ"ה** ה"א אית הני תני מכפנים. בפ"ה הר"ש בירושלמי אית הני מכפנים ואית הני מבחיץ פי' איכא הנא בכרייהא דתני מכפנים שמיחח החוט מכפנים של הגפנים והיינו עד פנים הכרם ואיכא הנא דהנא מבחיץ וכו'.

פ"ה ה"א שאם היו זורעין. בפ"ה הר"ש בכלאים פ"ה משנה ב פי' מילתיה דר' יוחנן (יוסי) אהטר התם לעיל וכו' אר"י שאם היו זרעים בהוך ששה וכו'. **פ"ה** ה"ב כמשנה כרם שהוא נטוע על פחות. בירושלמי נזיר פ"ט ה"ג דהנין תמן וכו' עד פחות וכו'. ובירושלמי שביעית פ"א ה"ד כני' הדפוס. ובפ"ה רבינו חננאל בעירובין ד' ד' ע"א דהנן בכלאים פ"א (צ"ל פ"ה) כרם הנטוע על פחות מד' אמות וכו' דברי ר"ש וכו' ולפנינו בשנויים. ובסמ"ג לאוין ר"פ על פחות פחות (ליהא) וכן ליתא בסמ"ג טשנה רפ"ב) וכו'. וכן הוא באגודה וברדב"ז ה' כלאים פ"ז ה"ב. ובס' יד רטה מרביני מאיה הלוי בבבא בהרא ד' ל"ז ע"ב (שאלוניקי תקנ"ח) איכא נוסחי דאית בהו הכי כרם שהוא נטוע על פחות מארבע אמות ר"ש אימר אינו כרם ומותר להביא זרע לשם (ד' מלות אחרונות ליהא) וחכ"א כרם ודואים את האמצעים כאלו אינן ואסיר להביא זרע לשם (ד' מלות אחרונות ליהא) וכו' ואיכא נוסחי דאית בהו איפכא כרם שהוא נטוע על פחות מד' אמות אינו כרם (ב' מלות ליהא) ר"ש אומר כרם ודואין את האמצעים כאלו אינן (לפנינו הגי' הופכת) וכו' ע"ש.

פ"ה ה"ב במשנה כילו אינן. בירושלמי נזיר ובשביעית הנ"ל כאילו אינם. יכן באגודה ובכ"ס, ה' בלאים פ"ו ה"ג.

פ"ה ה"ג במש' וחכ"א כרם ורואין וכו'. בכ"ס הנ"ל וחכ"א רואין וכו' ומלת כרם ה"ג.

פ"ה ה"ב אמר להן ר"ש וכו'. במרכבת המשנה ה' בלאים פ"ו ה"ב מפרש המאמר.

פ"ה ה"ב הדא אמרה כשהיו שש כנגד שש. בפ"י הרא"ש בירושלמי הדא אמרה כשהיה ו' כנגד ו' וכו'. ובכסף משנה הנ"ל ובירושלמי אמר ר"ח הדא אמרה כשהיו שש וכו' ורבינו (הרמב"ם) נראה שהיה נזרם הדא אמרה כשהיו שהים אבל אם היו שלש כל עמא מידו שהם רואים האמצעיות כאלו אינם וצ"ע עכ"ל ועי' בתו"ס בלאים פ"ה משנה א'.

פ"ה ה"ב הדא דתנינן וכו'. בפ"י הר"ש ירושלמי מהו (מהו) דתנינא (הדא דתנינן) רואין האמצעים כאילו (כילו) אינן אמר רב הונא שמתיר להדלותן (כד' זימאמר לדלותן) על גבי זרעים (נפנים). וכו' שאם (אם) וכו' ובפ"י המשניות להרמב"ם פ"ה משנה ב' כבר פירשו בגמרא שהוא מתיר להדלותן על גבי זרעים (כגו' הר"ש) מפני שהן וכו' וכן הוא ברדב"ן ה' בלאים פ"ו ה"ב.

פ"ה ה"ב שמעון בר בא בשם ר"י. בפ"י הר"ש ובירושלמי פליג אסוגיא דסיף המוכר פירות דאמר ר"ש בר בא בשם ר"י כשם שחלוקים וכו'.

פ"ה ה"ב אמר ר' יונה ולא דמיא. כל דמאמר משוכש כאן אבל בירושלמי נזיר פ"ב ה"ג הנ"י מתוקנת אר' יונה ולא דמיא המן (לפנינו במעות: מרווחין ורצפן) יש עליהן שכונת קברות כרם הכא (ב' מלות ליתא) אין עליהן שכונת קברות אר' יוסי ולא דמיא המן (ו' מלות אחידנות חסרות בכלאים כאן) מרווחין ורצפן במחלוקת וכו' ע"ש. והר"ש בפ"י כאן הביא בירושלמי דילן בנוסח המשובש.

פ"ה ה"ב רצופין וריווחן דברי הכל. בפ"י ר"י במ"צ גרסינן רצופין וריווחן דברי הכל כרם (כרם) מה (הכא מה) פליגי במרווחין ורצפן (כשבא ומצין רצופין) וכו' ע"ש ובמז"ק פ"א ה"ג.

פ"ה ה"ג במשנה מראש הכרם ועד סיפוי. במתניתא דבני מערכא ובבב"א כהמשנה הנ"ל מראש הכרם ועד ראשו. וכן הוא בכפתור ופרח פרק נ"ח.

פ"ה ה"ג במשנה הרי זה נראה. באגודה הרי זה כב' כרמים.

פ"ה ה"ג במשנה ואם לאו הרי הוא כנת. במתניתא דכ"ס ואם לאו הרי הוא כנת שבכרם (הנה שבכרם) הגת עטיקה וכו'. ונכפ"פ הנ"ל ואם לאו הרי הוא כנת שבכרם (בג' מתני' דב"ס) עמוק (עמוקה) עשרה ורוחב (ורחבה) ארבעה שאסור לרוע בתוכו (בהוכה) עכ"ל ולפנינו זה דעת חכמים ור' לקור מתור.

פ"ה ה"ג במשנה שומרה שבכרם. ברדב"ן ה' בלאים פ"ו הכ"ב שימירה (שומרה) שבכרם גביה עשרה ורוחב (ורחבה) ד' וזרעין בתוכה. ובאגודה שימרים שבכרם וכו'.

פ"ה ה"ג במשנה וזרעין בתוכה. במתניתא דב"ס ובכ"י מהמשנה הנ"ל וזרעין בראשה. ובמלאכת שלמה וזרעין בתוכה כלומר בראשה למעלה וכ"כ הרמב"ם וכו' והר' יהוסף ז"ל הגיה בראשה וכו' עכ"ל ובכפתור ופרח הנ"ל שומירה שבכרם וכו' וזרעין בראשה. וכן הוא בערוך ערך סער (פירו' רל"ז).

פ"ה ה"ג במשנה ואם היה סער כותש אסור. במשנה פאה פ"ב משנה נ' ואם היה סער כותש וכו' וע"ש בגמרא ה"ג. וברדב"ן הנ"ל ואם היה סער וכו' ופ"י סער כותש השרינים כהערכים למעלה ע"ג השומירה והכי אסיקו בירושלמי עכ"ל ובח"י סהר"י קורקום שם ואם היה שיער כותש. ובכ"פ הנ"ל ואם היה שיער כותש אסור כלומר שיהיו זמורה הכרם מניעות לקרקע השומירה עכ"ל וכן הוא בכ"י מהמשנה הנ"ל ובערוך הנ"ל.

פ"ה ה"ג בתריץ מבריק בהוספתא כלאים פ"ג בתריץ המכורץ.
פ"ה ה"ג ועשה כהנוכ, בפ"ה הר"ש ובירושלמי פריך ויעשה כסתום ויהא
 מותר לא כן אמר (תני) שורשי (שרשי) פ"ה וכו' הרי הן (אילו) מותרות שניא
 היא שאבר (שאור) הכרם מקיף כלוכר ומרות הכרם כלשון אברים של אדם
 ואיה דגרסי אורי הכרם מלשון אורי עכ"ל ובפ"ה ר"י במ"צ פ"י ומרות זכרם
 נקראין אביר הכרם כמו אברין לאדם ס"א אורי הכרם עכ"ל. וברדב"ז ה' כלאים
 פ"ז היכתיצו בירושלמי משום דאורי הכרם מקיף את הנה (ב' מלות ליתא) עכ"ל.
פ"ה ה"ג אמר להן ר' ליעזר בן יעקב. בפ"ה הר"ש ובירושלמי אמר להם
 ד' אלעזר (צ"ל ר' אליעזר, וכן בפ"ה ר"י במ"צ והכוונה לר' אליעזר שחולק
 בנה שבכרם) אי אהם מודים שעמוק כנבזה אמרו לו אין (ג' מלות אחרונות
 ליתא) אלא שאורי הכרם מקיף עכ"ל. ועי' בפ"ה מהר"י במ"ץ. ובמלאכת שלמה
 בפ"ה: ובירושלמי תני א"ל ר"א אי אתם מודים לי שעומק כנבזה (שעמוק
 כנבזה) א"ל הן (כ"ג שצ"ל בהר"ש) אלא שאורי וכו'.

פ"ה ה"ג הדא דתימר בענולה וכו'. ברמב"ם ה' כלאים פ"ז הכ"ב בר"א במדובעת
 וכו' ובכ"ס שם בר"א במדובעת וכו' עד ג' מפחים ירושלמי שם עכ"ל ועי' ברדב"ז שם.
פ"ה ה"ג ר"ח בן שאול אמר. ברדב"ז ה' כלאים פ"ז ה"ב בירו' ר"ח בן שאול וכו' ע"ש.
פ"ה ה"ד במשנה גפן שהיא נמועה. ברמב"ם ה' כלאים פ"ז הכ"ד גפן
 יחידית וכו' וברדב"ז שם במשנה גפן יחידית (ליתא) שהיא וכו'.

פ"ה ה"ד במשנה טהנין לה עבודתה. באגודה נוהגין לו כדי עבודתו ובפ"ה הר"ש
 ויש ספרים שכתוב כאן נוהגין לה עבודתה ר"א ושיבוש הוא עכ"ל.

פ"ה ה"ד במשנה והבית שבכרם זורעין אוהו. ברדב"ז ה' כלאים פ"ז הכ"ג
 שם במשנה והבית שבכרם זורעין בתוכו (אותו) עכ"ל שוב ראיתי שכני' הרדב"ז
 כן בכתי' מהמשנה הנ"ל.

פ"ה ה"ד משלשה ועד ארבעה משלים וכו'. ברמב"ם ה' כלאים פ"ז הכ"ג
 הבית שבכרם אם היה יותר משלשה מפחים וכו'. ובכ"ס שם הבית שבכרם
 וכו' משנה וירושלמי שם בפ"ה וסובר רבינו בירושלמי קאי אבית שבכרם עכ"ל
 וברדב"ז שם וראיתי מי שכתב דהא דקאמר בירושלמי משלשה ועד ארבעה
 משלים ד' וזרע (זרע, ועי' להלן) לא קאי אבית וכו' ע"ש.

פ"ה ה"ד זרע מיד. בפ"ה הר"ש והרא"ש ואמרי' בירושלמי וכו' וזרע מיד.
פ"ה ה"ד ר' אבין בשם שמואל. בפ"ה הר"ש בירושלמי אסמכיה אקרא ר'
 שמואל בר' אבין (ר' אבין בשם שמואל) וכו'.

פ"ה ה"ה במשנה הנוטע ירק בכרם או המקיים. בכ"י מהמשנה הנ"ל
 והמקיים. ובערוך ערך קדש או מקיים:

פ"ה ה"ה במשנה הרי זה מקדש. ברב"ן סי' נ"ג הרי זה קידש.

פ"ה ה"ה במשנה אימתי בזמן וכו'. בהשגות הראב"ד ה' כלאים פ"ז ה"ב
 במשנה אמרו וכו' בסה דברים אמורים (אימתי) כנסועות וכו' אבל הנסיעות
 (היו נסועות) וכו' ע"ש. ובכתי' מהמשנה הנ"ל אימתי בזמן שהן נסועות על
 ארבע ארבע ועל חמש (ארבע על ארבע או חמש על חמש וכני' הכ"י
 בן הוא במשנה למלך ה' לולב פ"ה סה"ז) וכו' עגולית אבל (ליתא) לא טרובעות.
פ"ה ה"ה ר' אבין בשם שמואל. בהשגות הראב"ד הנ"ל שאמרו כגמרא
 ר' אבין בשם שמואל והוא שההא האמצעית עגולה ירק כלימר הרבה ירק
 סביביתה עכ"ל ובפ"ה הרא"ש בירושלמי ר' אבין בר' שמואל והוא וכו'. וברדב"ז
 ה'

ה' כלאים פ"ו ה"ב ונראה שלא רבינו זה מהיחושלמי דגרסינן עלה וכו' ר' אבין בן (כני' הרא"ש הנ"ל) שמואל והוא שהיה (שתהא) אמצעיה (האמצעי) ענולה ירק ע"כ ופרש רבינו וכו' ע"ש. ובכ"מ ה' כלאים פ"ו ה"א נראה שזה פירוש סה שאמרו בירושלמי ר' יוסי בר"ח וכו'.

פ"ה ה"ה ר' אבין בשם שמואל. הרא"ש והרדב"ז נרמזו כאן ר' אבין בן שמואל. עי' לעיל. וביוחסין השלם (צד 105) ר' אבין בר שמואל בירושלמי עכ"ל ובסדר החרות צד 26 הביא זה ולא גלה המקור. ונראה שהיחסין כיון לירושלמי דילן. והיה לפניו הגי' כמו שהיה לפני הרא"ש והרדב"ז.

פ"ה ה"ה ה"ך עבירא וכו'. בפ"י הסשניות להרמב"ם והוא שאמרו בנמרא וכו' האיך עבירא שבע שורין של שבע שבע צא מהן ד' גפנים לארבע זוויות וכו' ע"ש. **פ"ה ה"ה כסיעא לר' ועירא דר' לעזר אמר.** צ"ל דר' ועירא אמר. וכן הוא בפ"י הרא"ש בכלאים כאן. וכפ"י הרא"ש כסיע לר' זירא דאמר ח' וכו'. וכן הוא בשם ר' ועירא לעיל פ"ד ה"ח ולקמן פ"ו ה"ה.

פ"ה ה"ו כמשנה הרואה ירק וכו'. בחי' הרמב"ן (כדינא דגרמי, בסוף בבא בתרא) ונמרו לה סמתניתן דהנן במס' כלאים הרואה ירק בכרם ואמר לכשאניע (כשאניע) לו אלקטנו מותר. ובהוס' עירובין צ"ב ע"ב ד"ה גפנים הנן במס' כלאים היה עובר בכרם, ג' סיות ליתא) וכו' ואמר לבשאחזור וכו'. ובהוס' ב"ק ד' פ"א ע"א ד"ה אין כדהנן הרואה ירק בכרכו וכו' ע"ש.

פ"ה ה"ו במשנה כשאניע לו אלקטנו מותר. בהוס' יבמות ד' פ"ג ע"ב ד"ה אין כדאמר במס' כלאים נבי הרואה וכו' כשאניע אלקטנו אפילו הוסיף מאתים (וכן הוא באגודה יבמות סי' פ', ולפנינו ג' מלות אחרונות ליהא) מותר לבשאחזור אלקטנו אסור עכ"ל ובהוס' הרא"ש ביבמות יש במס' כלאים בפ"ה דהנן הרואה ירק בכרם ואמר כשאניע שם (ליהא) אלקטנו אם הוסיף מאתים אסור (מותר) עכ"ל ובסמ"ג לאווין ר"פ לכשאניע שם (כני' התוס' והר"ש) וכו'.

פ"ה ה"ו כמשנה כשאחזור אלקטנו. בחי' הרמב"ן הנ"ל אמר אלך לביתו (ג' מלות ליהא) ואחזור (כשאחזור) ואלקטנו (איקטנו) וכו'.

פ"ה ה"ו במשנה אם הוסיף במאתים. בתוס' עירובין הנ"ל אם הוסיף מאתים. **פ"ה ה"ו בפועל שנו.** בהשנות הראב"ד ה' כלאים פ"ה ה"ט א"א ירושלמי בפועל שנו ובעל הבית שעושה במלאכתו עשו אוהו כפועל עכ"ל ובכסף משנה שם קאמר בירושלמי ר"י בר' חנינא אמר בפועל שנו וכו' ע"ש שמפרש כל הכניא.

פ"ה ה"ו בעל הבית שקיים ירקות. בפ"י ר"י במ"צ בכלאים כאן: הניא (כונהו להתיספתא כלאים פ"ג ולפנינו כתיספתא משובש הני' גם כהוצאה צוקערמאנדל) בעל הבית שקיים ירקות וכו'. ובפ"י ר"ש ירושלמי וכו' בעל הבית וכו'. ובפ"י טהר"י קורקוס ה' כלאים פ"ה ה"ט ירושלמי וכו' תני בעל הבית שקיים ירקות בכרם וכו'. ונירסתי שזה לני' ר"י במ"צ הנ"ל.

פ"ה ה"ו וקשיא אם אסור וכו'. בחי' הרמב"ן (כדינא דגרמי) ומפרשי' כאי מותר שלא נאסר הירק ולא הכרם ומאי אסור שקדש וכו'.

פ"ה ה"ו שאסור לו בעלה קטן אחר. ג' מלות אחרונות ליתא בפ"י הרא"ש הרא"ש ובמהר"י בן מ"צ. ונוספו כאן מאיזה מנייה. וכנראה שעוד לא היו בירוש' ם לפני הכסף משנה ה' כלאים פ"ה ה"ט. וברדב"ז יש הביא ניסח אחר וז"ל גרסינן בירושלמי וכו' טידה הוא הכא דאסור לו כלקטן אחר אבל (ג' מלות. חרונות ליתא) אם ליקם הוא אסור בין לו בין לאחרים (לכל אדם) וכו' עכ"ל.

פ"ה

פ"ה ה"ז אבל אם לוקם הוא וכו'. בפ"י ר"י במ"צ והר"ש והרא"ש הגי' ואם ליקמן אח"כ הוא אסור וכו'.

פ"ה ה"ז דבי ר"י משערין בהדין ירכוזה. ערלה פ"א ה"ד. ובסמ"ג לווין ר"פ ובירושלמי גרסינן דבי ר' ינאי משערין בהדין ירכהא לוקם וכו' פירוש כשילקיש ירבת. אהד ומניח אחד וכו'. ובפ"י הר"ש כהדין ירכיזאי. ובפ"י ר"י במ"צ ירכיזאי.

פ"ה ה"ז כיצד הוא בודק. בהשגחה הראב"ד ה' כלאים פ"ה הכ"א א"א עיקר הדברים הללו בירוש' כיצד בודקין רב ביבי בר חנינא (רב ביבי בי"ס ר' חנינה) אמר (ליתא) עוקר (לוקם) אחד ומניח אחד כל (ליתא) מה שיה פותח זה מוסף יעל דבר זה בנה בנינו וכו' ע"ש. ובפ"י הר"ש והרא"ש וברב"ז שם הכי איתא בירושלמי וכו'. ונידחתם כנידסתה הדפוס ועי' בכ"מ שם. ובפ"י ר"י במ"צ אר' אייבו (ביבי) בי"ס ר' חנינא וכו'. ובפ"י המשניות להרמב"ם וזה ענין מה שאמרו בנברא לוקם אחד ומניח אחד וכו'. ובאור זרוע ח"א סי' ש"ט ומפרש בירוש' וכו' ר' ביבי (ביבי) בי"ס ר"ח לוקם וכו'.

פ"ה ה"ז כמ"ש לאחריו מותר. בערוך ערך סער ובכ"ז מהמסנה הג"ל לאחריו מותר. **פ"ה** ה"ז במשנה סיערתו הרוח לפניו. בסתניתא דבני מערבא סעירתו הוח לפניו. ובפ"י הרע"ב הגי' ולפניו אסור (ליתא).

פ"ה ה"ז במשנה סיערתו הרוח לפניו רע"א וכו'. בכפתור ופרח פרק ג"ח הגי' סיערתו לפניו אסור (ליתא).

פ"ה ה"ז במשנה ר"ע אסור. בפ"י הרע"ב כיצד יעשה (ב' מלות ליתא) אם וכו'. ובפירוש המשניות להרמב"ם והלכה כר' מאיר. ור' מאיר לא נזכר בהמשנה. ובהעתקת הרב רש"ב הגי' והלכה כר' עקיבה.

פ"ה ה"ז במשנה אם עשבים וכו'. בפ"י הר"ש כלאים פ"ו משנה ז' והא דהנן לעיל עשבים יופך אביב (אם אביב) ינפץ הביאה (אם הביאה) דנ' הדלק (וכן בסתניתא דב"מ ולפנינו ידלק). ובשרשי ר"י ב"ג (אב, בהערה) בענינים. **פ"ה** ה"ז מתני' בעומד בשדה לבן. בפ"י הר"ש בירושלמי אמר ר' אליעזר (ליעור). מתני' בשדה לבן. וטובא גם כן בפ"י מהר"י במ"צ ע"ש. ובפ"י הרדב"ז בה' כלאים פ"ה ה"ז ובירוש' מוקי לה בעומד בשדה לבן וסיערתו הרוח לחרם (לשדה חרם) עכ"ל.

פ"ה ה"ז בעומד או אפילו עומד. בפ"י הר"ש בעומד בשדה לבן (ב' מלות ליתא) אין תימר בעומד בשדה (ליתא) לבן וכו' אפילו בעומד בשדה חרם (ב' מלות ליתא) וכו' ובפ"י הרא"ש בירוש' ר' זורא בעי מה איתאסרה בעומד וכו' פ"י היאך נאמרה מילתא דר"א וכו' ע"ש.

פ"ה ה"ז עוכד עבירה ואת אמר מותר. בפ"י הר"ש עוכד עבירה ואת אמרה מותר. וכן הגי' ברפוס אמשטרדם.

פ"ה ה"ז הכל אסור וכו'. ברמב"ם פ"ה מכלאים ה"ז שהכל אסור בהנאה. ובכסף משנה שם ומה שכתב שהכל אסור בהנאה פלוגתא בירושלמי ופסק כר' יוחנן דאמר אף הקשין אסורין עכ"ל ובחי' הרדב"ז שם פירש רבינו בפ"י המשנה וכו' והימא הוא דבירושלמי הוי פלוגתא דריש לקיש ור' יוחנן דר' יוחנן אמר דכל אסור וכו' ובשו"ה הרדב"ז ה"ב סי' רפ"ט כתב וז"ל ואין זו השגחה על הרב ז"ל דמצינו בכמה מקומות שחזר בו בפסק ממה שכתב בפ"י המשניות וכו' ע"ש ובפ"י הר"ש (בכ"ז פי שינים) בירושלמי פליגי בה אמוראי ר' הושעיא אוסר אם עשבים יופך והכל מותר וכו'.

פ"ה ה"ז מהו הרא דתנינן. בפ"י הר"ש ופריך ליה מהו דתנן אם עשבים יופך אם אביב ינפץ ומשני כהרא דתנן בערלה וכו' ע"ש.

פ"ב ה"ז זרע בהיהר וכו'. ברמב"ם פ"ח הי"א ה' כלאים זרע ירק או תבואה וכו' ובפ"י מהר"י קדקוס בה' כלאים פ"ח הי"א בירוש' זרע בהיהר וסבך (וסיבך) ע"ג

קשין (הקשין) מותרים ודגן (והדגן) אסור ע"כ (ובירושלמי) עכ"ל ובב"מ שם ירושלמי בפ"ה וכו' והוא מפרש בירושלמי עכ"ל.

פ"ה ה"ו שאין גידולי איסור מעלין את האיסור. ברמב"ם ה' כלאים פ"ה הכ"ד שאין גידולי היתר (לפנינו איסור וזה מ"ס) מעלין את העיקר האסור. וברדב"ז שם שבירושלמי וכו' שאין גידולי היתר מעלין את האיסור ע"כ (בירושלמי) עכ"ל. **פ"ה** ה"ה במשנה המקיים קוצים בכרם. בבבלי שבת קמ"ד ע"ב ובספרי הצא פ' ר"ל בשנויים.

פ"ה ה"ח במשנה ר' ליעזר אומר. בסמ"ג לאווין ר"פ ר' אלעזר (ליעזר) אומר קדש (קידש). וכתוב' בבא בתרא ד' קנ"ז ע"ב ד"ה ר"א ולקמן בנמרא נבי המקיים קוצים בכרם גרם רבי אלעזר וכן בשבת וכו' עכ"ל ובפ"י הר"ש והרא"ש כלאים פ"א משנה א' ובפ"ה משנה ח' ובפ"י מהר"י במ"צ שם ר' אליעזר אומר קידש. וכן באגודה ובכ"י מהמשנה הנ"ל. ועי' בדרדוקי סופרים בכנא בתרא ש"ס. ובשו"ת לרב האי גאון סי' א' (בית נכות הלכות צד 54) דר' אליעזר אומר קידש וכו'. ובבית אבות להמאירי (ד' מ"ו ע"ב) בכלאים ר' אלעזר והוא ר' אלעזר בן שמוע עכ"ל ושם א"ה בגירסתינו לא יש ר"א סתם ולא ר"א בן שמוע במס' כלאים כ"א ר' אליעזר עכ"ל וכוונת המאירי למשנתנו כפי גירסת הסמ"ג והתוס' הנ"ל. **פ"ה** ה"ה במשנ' האירוס. במ' המליצה לרשב"ש אילום וע"ש בהערות מהרב רב"ז באכער נ"י.

פ"ה ה"ח במשנה וכל מין זרעים. ברמב"ם ה' כלאים פ"ה ה"ט ושאר מיני זרעים. אבל בהשגות הראב"ד שם האידום וכו' מין זרעים ואינן נלאים בכרם ובסמ"ג הנ"ל מיני זרעים הם. וברדב"ז ה' כלאים פ"ה ה"ו האירוס וכו' וכל מיני זרעים וכו' זו היא גרסתו של רבינו וכו' אלא שהיה גורם (הראב"ד) במשנה האירוס וכו' מין זרעים וכו' ע"ש ובהשגות הראב"ד ה' כלאים פ"ה ה"ו א"א דבר זה מן המעות שמעה במקום אחר לפנינו (עי' בהשגות שם ה"מ) מפני שגפלה לו מעות במשנתו והרי הוא מוגה לפנינו עכ"ל וע"ש ובס' הישר לר"ת סי' תכ"ה כדתנן הארים (האירוס) וכו' לכל (וכל) מין זרעים. ועי' בערוך ערך אירוס.

פ"ה ה"ח במשנה כלאים בכרם. כמתניתא דבני מערבא ובכ"י מהמשנה הנ"ל אינן (ליתא) כלאים בכרם. וכן הוא במשנה שבמשניות. וכן גרס הר"ש ובמהר"י במ"צ. וכן הוא ברמב"ם דנ"ל ובסמ"ג לוויין ר"פ ובאגודה. ובכפ"פ פרק ג"ח וכתוב' ר"י הזקן בקדושין ל"ם ע"ב והגן בכלאים פ"ה כל (וכל) מין זרעים אינן כלאים בכרם. וכן בס' הישר סי' תכ"ה. ועי' לעיל. ובאלו הגירסאות בהמשנה פלוגתא בתוספתא כלאים פ"ג (הוצאה צוקערמנדל).

פ"ה ה"ח במשנה רמ"א אינו כלאים. בכפ"פ פנ"ח רמ"א אינו כלאים בכרם (ליתא). ועי' לעיל. ובס' הישר לר"ת סי' תכ"ז ר"מ אומר כלאים (אינו כלאים) וחכ"א אינן (ליתא) כלאים עכ"ל.

פ"ה ה"ח במשנה והקנינים. ברמב"ם הנ"ל הקנינים והקנינים. ובכסף משנה שם ומה שכתב רבינו שהקנינים מקדש בכרם משנה ס"ה ובספר הרפוס (ברמב"ם) כתוב הקנינים ומ"ס וכו' עכ"ל וכתב' ר"י הזקן בקדושין הנ"ל הקנינים (הקנינים) ר"מ אומר וכו' והקנינים כלאים בכרם. וצ"ל הקנינים כמו שהוא גם בערוך ערך קנינים. ובמתני' דב"מ והקנינים.

פ"ה ה"ח האירוס ארסיה. בפ"י מהר"י במ"צ ירוש' האירוס אירוסא הקיים קיסומא (קיסומא) וישנה המלך קרינון (קרינון) לשון יין שישנה קרינון עכ"ל ובפ"י הר"ש באהלות פ"ח משנ' א' ובידו' סוף פ"ה דכלאים מפרש אירוס אירוסא קיסום קיסומא עכ"ל.

פ"ה

פ"ה ה"ח ושושנה המלך קדינמן. במוסף הערוך ערך קדינמן ירושלמי דכלאים ושושנה המלך קדינמן פי' בל"י מין פרח לבן עכ"ל.

פ"ה ה"ח דקנ"ו והאגין וכו'. בתוס' ברכות ד' ב' ע"ב ד"ה איתיה מיהו הרב ר' מנחם הביא ראיה מירושלמי במס' כלאים דמברכין על כל מיני דאסר בורא פרי האדמה רקאמר התם ההגין (והאגין) ואמרין מין אילן הם (ליהא) ואינן כלאים בכרם ופריך והתניא (יההני ר"ה) ואלו (אילו) הן מיני דשאים הקונד' (הקנרס) והאסר ומשני המן לברכה והבא (וכאן) לכלאים וכו' עכ"ל ובמרדכי ברכות סי' קל"א והוביא הר' מנחם אליהו ראיה מירושלמי דמס' כלאים דמברכין על כל מיני אסר בפה"א דקאמר התם ההגין והאימרין מין אילן הם ואינם כלאים בכרם ופריך והתניא וכו' ע"ש. ובאגודה (ברכות סי' קס"ו) מיהו הר"ר כנח הביא ראיה מירושלמי דכלאים לברך בורא פרי האדמה ונהגו העם כהלמוד שלנו עכ"ל. מזה נראה שבתוס' ברכות הג"ל צ"ל הרב ר' מנחם. ומר' מנחם אליהו בר' יעקב הלוי נמצא תשובה שהשיב לר' יצחק בעל אור זרוע (אויז ח"א סי' השס"ז).

פ"ה ה"ח הקנ"ו והאגין וכו'. בשו"ת הדרכ"ז סי' הקס"ג דאמרין פרק בכל מערבין הקנים והקדין והאובני' מין ירק הם וכו' ע"ש וכנפתור ופרח פרק מ"ח עוד הביא ז"ל ראיה מהתוספתא מס' כלאים פ"ג הקנים וההגין וכו' ע"ש ובכ"ס ה' כלאים פ"ה ה"ם הקנים וכו' ירושלמי פרק ה' עכ"ל.

פ"ה ה"ח השיפה והחיסין וכו' ואינן כלאים בכרם. כן הוא בתוספתא כלאים פ"ג (הוצאת צוקערמאנדה) אבל בכתב יד אחר שם הגי' הרי הן כלאים בכרם. ובערוך לר"ש נסע (עשרה צבי צד 20) ובתוספתא דכלאים והקנים וכו' ואינם כלאים בכרם וכו' עכ"ל ובפי' הדרכ"ז ה' כלאים פ"ה ה"ם ואינא למידק דבירושלמי משמע איפכא דאמרין השיפה והאגין והגבי וכו' ע"ש.

פ"ה ה"ח והחיסין. בערוך לר"ש נסע (שם) בתוס' כלאים וכו' והאגין וכו' ע"ש. **פ"ה** ה"ח אילו הן מיני דשאים וכו'. טובא בהלכות גדולות ה' ברכות (ריש פרק ו' ובה"ג הוצאת מק"נ לא מצאתי) וע"ש. ובכ"ס הג"ל ומ"ש וכן כל מיני דשאים וכו' ירושלמי ספ"ה עכ"ל.

פ"ה ה"ח הקינרס והחלמה. במוסף הערוך ערך הלמה ירושלמי דכלאים וכו' הקינרס והחלמה וכו' פי' בל"י ורומי מין נסע וכו'.

פ"ה ה"ח הדא אמרה אתרוג וכו'. בפי' מבעל ס' חרדים בכרכות פ"ו סה"א על דרך שאמרין וכו' הדא אמרה אתרוג וכו' אתה אומר על התמרות (התמורו') שלו וכו' ונראה דהתם חסר בספריב ברייתא זו של ר' יהושע דעלה קאי הדא אמרה עכ"ל.

פ"ה ה"ח עולה מנועו מין אילן. בירושלמי כבא בתרא פ"ה ה"ה העולה משרשיו ומנועו זה שורש מנועו ולא משרשיו זהו אילן. וזהו סותר לכאן.

פ"ה ה"ח את שהוא עולה מנועו וכו'. בתוספתא כלאים פ"ג כל המוציא עליו מעיקרו הרי זה מין ירק וכל שאינו מוציא עליו מעיקרו הרי זה אילן. ובשו"ת לרב האי גאון סי' ב' (בית נבוה הלכות ח"ב צד 56) דהבין אמר גאון האני בתוספתא כל שמוציא עליו מעיקרו עשב היא למאי נ"ם לברוכי עליה בורא פרי האדמה וכו' ע"ש. ובספ"ג לוי"ן ר"פ זה הכלל כל המוציא וכו'. ובאור זרוע ח"א סי' קע"ב תניא בתוספתא כל שמוציא עליו מעיקרו פי' כן השורש עשב הוא וכו' ובירושלמי כלאים ס"ז כרם שחרב תני ר' חנינא (חיננא) בר פפא העולה מנועו מין אילן הוא משרשיו מין ירק הוא עכ"ל ובהוס' ר"י בר יצחק מפאריז בכרכות ד' ס' ע"א ובירושלמי דמס' כלאים וכו' תני ר' חנינא בר פפא העולה מנועו וכו'. ובשכל טוב (שמות ו' ה')

ה') תני בהוספתא כל וכו' וע"ש בהערות. ובשלמי הגבורים סביב המרכזי בברכות ס' קל"א תניא בתום כלל לא אחרינא כל מלהא דמפיק עלין מן העיקר עשב הוא ומברכין עליו בורא פה"א (ה' מלה ליהא ועי' לעיל בשם רה"ג) וכו' וכן בירושלמי עכ"ל וכן הוא בבב"ג ה' ברכות צד 72 הוצאת מק"ן) ובכפתור ופרח פרק נ"ה הוספתא זה הבלל כל הסוציא וכו' ירושלמי תני ר' חנינא העולה מגזעו מין אילן כשרשו מין ירק התיבין הרי כרוב וכו'.

פ"ו ה"א במשנה אי זהו ערים. המלות האלו כנראה שלא היו לפני הכפתור ופרח פרק נ"ח צד השנ"ח ובאמת המוהות הן כי עד הנה לא נזכר מערים כלום. **פ"ו** ה"א במשנה אי זהו ערים וכו'. בתום שאנן בעדיות פ"ב משנה ב' מובאה המשנה בשנויים בזה"ל פ"ו דכלאים תנן איזהו ערים הנוטע שורה של ה' גפנים בצד גבוה, (בס' קבוצה הגאונים ששם נדפס פי' הר"ש הני' בצד גדר שהוא גבוה, וכו') עשרה טפחים ורחב ד' נותנין לו עבודתו ד' אמות פי' וכו' ע"ש. ובכפתור ופרח פנ"ח הנוטע וכו' בצד גדר (הגדר) וכו' ע"ש וכן במשנה כה"י הנ"ל.

פ"ו ה"א במשנה שהוא עמיק י'. בכת"י מהמשנה הנ"ל עמוק עשרה טפחים (ליהא). **פ"ו** ה"א במשנה מעיקר גפנים ולשדה. בפ"י הראב"ד בעדיות שם: מעיקר גפנים לשדה, וכן בכת"י מהמשנה הנ"ל. אבל במתניתא דבני מערבא מעיקר גפנין ולגדר (ולשדה) ובפ"י מהר"י קורקוס בה' כלאים פ"ח ה"א בריש פ"ו ב"ש אומרים מורדין ד' אמות מן הגדר עכ"ל.

פ"ו ה"א במשנה ובה"א מן הגדר ולשדה. בפ"י מהר"י קורקוס הנ"ל ובה"א מן הגפנים (מן הגדר ולשדה) ע"ב (כמשנה) עכ"ל ובכת"י מהמשנה הנ"ל מן הגדר לשדה. **פ"ו** ה"א במשנה וכמה היא עבודה הגפן. בפירש"י עירובין ג' ע"ב דתנן כמה עבודה דכרם מלא ד' אמות כסלא בקד וכלים וכו' ע"ש יגרוסתו משונה משלפניו. ובפ"י הראב"ד בעדיות הנ"ל כמה (ובמה) עבודת וכו' ע"ש.

פ"ו ה"א במשנה ור"ע אומר שלושה. בפ"י הרא"ש (בס' פי שנים) ואית דניסי שלש בלא ה"א וקאי אדברי ר' יוחנן בן נורי דנעי ד' אמות בין גפנים לגדר וקאמר ר"ע דדי ב"ג וכו' עכ"ל ובפ"י הראב"ד בעדיות הנ"ל ר' עקיבא אומר ג' טפחים (ליהא).

פ"ו ה"א וקשיא ע"ד רב"ש. בפ"י הראב"ד בעדיות פ"ב משנה ד' גרסינן התם כגמרא דבני מערבא וקשיא על רב"ש בלא גדר (כך) אינו אסור משום כרם פי' משום דקסברי ב"ש כי הנוטע שורה אחת של חמש גפנים כרם וכו' ע"ש, ובפ"י הר"ש בכלאים כאן ירושלמי וקשיא על דעהיה דר' ישמעאל (רב"ש). בלא בן (כך) אינו אסור משום כרם. ובפ"י מהר"י במ"צ גרסינן בירושלמי טעמא דבצד הגדר הא לא הכי וכו' ע"ש. ובפי' הרא"ש בירושלמי פריך לב"ש וכו'.

פ"ו ה"א רשב"ל אמר בערים וכו'. בפ"י הראב"ד הנ"ל ותירץ ריש לקיש בערים המעוקם שנו כלומר וכו'. ובפ"י הר"ש אמר ריש לקיש בערים וכו'.

פ"ו ה"א נימר כגון בית הלל. בפ"י הראב"ד הנ"ל וימד כגון ב"ה יתננה (הינינה) כלומר דב"ה סברי שורה אחת אינו כרם וכו'. ובפ"י הר"ש ור' יוחנן משני התם בערים סכוון שנו ובלא גדר אינו אסור משום כרם דאיתא בבית הלל דאמר לעיל בפ"ד אינו כרם עד שיהו ב' שירות.

פ"ו ה"א היו שם שתי אמות וכו'. בפ"י הר"ש דאמרי' בירושלמי היו שם ב' אמות וכו' ע"ש.

פ"ו ה"א מאן דאמר מעיקר הגפנים וכו'. עי' ברמב"ם פ"ח מה' כלאים ה"ג.

ובהשגחה

ובהשגת הראב"ד שם למ"ד מן הגדר (מעיקר הגפנים) מושחין אינו אסור אלא שהי אסיה וב"ש דאמרי מן הגפנים (מעיקר הגדר) מושחין אסור עד שהי אסיה וכו' והכי איתא בירוש' עכ"ל ובבב"ב משנה שם ובירושלמי וכו' מ"ד מעיקר דגפנים וכו' מזה טבואר בפירושו רבינו מאן וכך היא גירסת ר"ש בירושלמי והראב"ד שכתב דבירושלמי איתא בפירושו גראה שהיתה גירסתו בירושלמי מהיפכה ששלנו עכ"ל וגי' ברדב"ז שם.

פ"ו ה"א עד שתי אמות אחד. בהשגת הראב"ד הנ"ל שתי אמות אחרות (אחד). ובב"ב ה' כלאים פ"ח ה"ג עד שתי אמות אחרים. ובחי' מהר"י קורקום שם ה"א ולשון הירושלמי וכו' מ"ד מן הגדר (מעיקר הגדר) מושחין אסור עד שתי אמות אחרות עכ"ל. ובפי' הר"ש ליתא מלת אחד. ובמרכבה המשנה ה' כלאים פ"ח ה"ג נעתיק הירושלמי וכו' מ"ד מעיקר הגדר מישחין אסור עד (עד) ב"א אחר ע"כ (הירושלמי) עכ"ל.

פ"ו ה"א ר"י ור' ישמעאל. בפי' הראב"ד בעדיות פ"ב משנה ד' והתם (בירושלמי) גרסינן אמר ר' יוחנן ר' יוסי ור' שמעון (ישמעאל) וכו'. וכתום' שאנץ שם ומפ"ש בירושלמי ר' יוסי ור' ישמעאל וכו'.

פ"ו ה"א ר' ישמעאל דתנינן. בפי' הראב"ד בעדיות פ"ב משנה ד' ר' ישמעאל דתנינן ועל (על) גנה קמנה שהיא מוקפת ערים אם יש בהכלא בוצר וסלו (סלו) מכאן (מיכן) וסלא (יסלוא) ביצר וסלו (סלו) מכאן תורע וכו'.

פ"ו ה"א אמר ר' יונה אמה וכו'. בפי' הראב"ד הנ"ל אר' יוסי (יונה) אמה בוצר ואמה סלו. ובה"ס' משאנץ בעדיות שם ומפ"ש בירושלמי ר' יוסי ור' ישמעאל וכו' אר' יוסי (כני' הראב"ד) אמה בוצר ואמה סלו ואמה בוצר ואמה סלו. כן הני' בש"ס ד' ויילנא. אבל בספר קבוצת הגאונים (תקס"א) נדפס פי' דר"ש משאנץ ושם הני' אר"י אמה בוצר ואמה סלו מכאן (ליתא) ואמה בוצר ואמה סלו מכאן (ליתא) וכו'. ה"ס' קבוצת הגאונים לא נזכר בס' אוצר הספרים להרה"ח בן יעקב ז"ל.

פ"ו ה"א סמעטין ארבע. במרכבה המשנה הנ"ל סמעטין ר"א.

פ"ו ה"א לא ארבע אינן. במרכבת המשנה שם: לא ארבע אינן (אינן) כלום הלכות (הלכת) ערים אלא (ליתא) בחמש פי' דפריך וכו'.

פ"ו ה"א תפחר שהיו שהים וכו'. בפי' הראב"ד בעדיות הנ"ל ומפ"ש התם (בירושלמי) דהאי גנה קמנה שהיא מוקפת ערים וכו' אלא שהן אחת אחת בכל רוח ושתיים בקרן זוית אחת וכו' והכי אתמר התם עכ"ל.

פ"ו ה"א דתנינן ר' יוסי אומר אם אין שם. במלאכת שלמה בפי': ויש נוסחא בירושלמי שכתוב בהביא ר' יוסי דתנינן (לקמן בפרק זה משנה ח') ערים שהיא יוצא מן הכותל סתך הקין (קין) וכלה ניתנין לו עבודתו וזורע את המותר (י"ד מלות אחרונות חסרות לזנינו) ר' יוסי (יוסה) אומר וכו' ע"ש וכני' המלאכה שלמה כן הוא בפי' הראב"ד בעדיות הנ"ל ובמרכבת המשנה הנ"ל.

פ"ו ה"א והכין ר' יוחנן ב"נ דהכא. בפי' הראב"ד בעדיות הנ"ל יאדן ריב"ז דהכא.

פ"ו ה"ב במשנה אלא כנגדו. ברדב"ז פ"ח ה"ח כמשנה וכו' אלא שכנגדו.

פ"ו ה"ב במשנה אף הגוטע אחת. ברדב"ז ה' כלאים פ"ו ה"ו במשנה אחת בארץ ואחת במדרגה וכו' ומהם מהני' היא ולא ר' אליעזר קתני לה וכו' עכ"ל ובכ"ס שם משנה בפ"ו בשם ר' אליעזר ואין עליו חולק עכ"ל.

פ"ו ה"ב במשנה אס נבזה. בכת"י מהמש' הנ"ל אס נבזה מן הארץ (ב' מלות ליתא).

פ"ו ה"ב בשם ר' ליעזר. צ"ל בשם ר' ליעזר בן יעקב כמו שהוא בשביעיה.

ספ"א.

כפ"א. ובכפ"פ פנ"ד ירושלמי אמר רשב"נ בשם ר"י בשם ר' אליעזר בן יעקב. פ"ו ה"ב מפני מראית העין עד שינום מע"ה. צ"ל מפני מראית העין דברי חכמים עד שינום מע"ה. וכן הוא בשבועות פ"א סה"ט. ובס' אדם לר' ירוחם (נתיב כ"א ה"ב) הגומס כרסו פחות מטפח סמוך לקרקע כלומר שקוצצו כלו. למטה שאין נשאר בו אלא פתח מספה חייב בערלה דברי ר"א בן יעקב ור"ש וחכמים אומר אינו חייב עד שיקצצו סמוך לקרקע וכו'. עכ"ל ובכתור ופרח הנ"ל הגומס כרסו פחות מטפח וגרל (ליתא) חייב בערלה כפני מראית העין וחכמים אומרים (כמו שהגהתי לעיל) עד שינום (שינום) מעם הארץ כלומר וכו' ע"ש.

פ"ו ה"ב העושה כרי מן הלקם וכו'. בכסף משנה ה' תרומות פ"ב ה"ט לאפיקו סמ"ש בירושלמי פ"ה דפאה אמר ראב"י העושה כרי מן הלקם וכו' חייב בתרומה גדולה וכו' ע"ש.

פ"ו ה"ב ליה דא אמרה שיפוע המדרגה כלסמן. בשבת פ"א ה"ג בשנויים קלים. פ"ו ה"ב שתי גינות זו. ע"ג זו טובא ברמב"ם ה' כלאים פ"ז ה"ח וברדב"ז וכ"ט כביאים ירושלמי דילן יע"ש. ובשו"ת המכ"מ ח"ב סי' קכ"ח והרמב"ם ז"ל פ"ו דביא מן הירושלמי ב' גנות זו ע"ג זו וכו' ע"ש.

פ"ו ה"ב ליה כאן לעיקר הגפנים. כחי' מהר"י קורקוס בה' כלאים פ"ה ח"ה בירושלמי וכו' ליה כאן עיקר הגפנים אלא למטה משלש (משלשה) וכו' עכ"ל.

פ"ו ה"ב כהדא דהני שרשי פיאה וכו'. בפ"י מהר"י קורקוס בה' כלאים פ"ה ה"א ירושלמי פ"ו והוספתא פ"ד היו שרשים יוצאים לתוך ד' אמות שבכרם הכל מודים שיעקוד (י' מלות אחרונות ליתא בירושלמי שלפנינו ואיתה בשנויים בתוספתא כלאים פ"ד) שרשי פיאה יוצאים לתוך ד"א שבכרם מותר (לפנינו בשנויים) ע"כ (בירושלמי) ופי' שרשים שרשי הגפן ופי' שרשי פאה שרשי הזרעים עכ"ל ובכ"מ שם ופירוש שרשי פיאה שרשי הזרעים ואיתה בירושלמי פ"ו עכ"ל.

פ"ו ה"ג במשנה על סקצת אפיפירות. בערוך ערך אפיפירות בכלאים וכו' על סקצת אפיפירות פי' אילן שעושה פירות הרבה וכו' ע"ש. ובפ"י מהר"י במ"צ כלאים פ"ו משנה ג' בערוך פי' אפיפירות אילן שעושה פירות הרבה ולא סבירא לן וכו' עכ"ל וכן הוא בפ"י הר"ש שם בשם הערוך. ובערוך השלם הגיה שעושה פארות הרבה וכו'. ובאור זרוע סי' ר"ם על סקצת האפיפירות. ובכתור ופרח פרק ג"ח המדלה את הגפן על סקצת אילן (ליתא) אפיפירות וכו'.

פ"ו ה"ג במשנה אל החת המותר. בפ"י הר"ש בכלאים פ"ו משנה ג' דתנן וכו' לקצת המותר. ובפ"י הר"ש בכלים פכ"ז משנה ד' כרתנן וכו' אל חתה האילן (ליתא) המותר. ובפ"י ר"י במ"צ שם אל המותר. ובאו"ז ח"א סי' ר"ם לא גרס מלה אל. וכן ליתא בכת"י מהמשנה הנ"ל.

פ"ו ה"ג במשנה ואם הילך החרש. בפ"י הר"ש בכלאים הנ"ל אם (ואם) הביא לא קרש (קידש) ואם הלך החדש אסור. ובאור זרוע סי' ר"ס ואם הלך החדש. וברדב"ז ה' כלאים פ"ו ה"ב במשנה וכו' ואם הלך החדש אסור. וכן בכת"י מהמשנה הנ"ל. פ"ו ה"ג וכן המדלה על סקצת אילן כרק. בפ"י הר"ש כלים פכ"ז משנה ד' וקהני רישא המדלה את הגפן (ב' מלות ליתא) על סקצת אילן כרק לא יביא זרע יחת המותר (ה' מלות ליתא) עכ"ל.

פ"ו ה"ג חוקיה אמר וכו'. לפלא קצת מדוע לא נזכר כאן מהתוספתא כלים (בבא בתרא פ"ה) מותר אפיפירות מהו לקרש אמרו לו וכו' ע"ש.

פ"ו ה"ג כשלשה ועד ארבעה וכו'. לעיל בפ"ה ה"ד בשנויים.

פ"ו ה"ג עד ארבעאמות. בפ"ו הר"ש ולר' יעקב בר אידי עד ד' אמות ולא
 מסתבר כלל עכ"ל ולפני הר"י במ"ן נראה שלא היה זה בהירושלמי.
 פ"ו ה"ג עד שש אמות. בפ"ו הר"י במ"צ בכלאים פרקו' משנה ג' דתנן המדלה
 אה הגפן על מקצת וכו' וגרסינן עלה (בירושלמי) עד איכן אר' אהא (ר' חיינא)
 בשם ריש לקיש (ר"ש בן לקיש) עד ששה מפחים (עד שש אמות) וכו'. ובפ"ו הר"ש
 שב גרסינן בירושלמי עד היכן אמר ר' אחא בשם ר"ל עד ו' מפחים וכו'.

פ"ו ה"ג והני כן ר' שמעון ב"ל וכו'. תוספתא כלאים פ"ד בהוצאה (צוקערסאנדל)
 אבל בדפוסים הישנים הני' ר' ישמעאל בר' אלעזר. וכבר הוכחתי לקמן פ"ט
 ה"ח שר' ישמעאל בן אלעזר לא היה ולא נברא.

פ"ו ה"ד במשנה ואם הלך החדש. באו"ו סי' ר"ם וברב"ז ה'
 כלאים פ"ו ה"ב ואם הלך החדש. וכן בנת"י מהמשנה הנ"ל זרע (אל)
 תחת הכותרת ואם הלך וכו'. וכן בר"ש כלים פכ"ו משנה ד'.

פ"ו ה"ד אדם סבטל אילן סרק. בפ"ו הר"ש בכלים פרק ב"ו משנה ד' ובירושלמי
 דכלאים וכו' ואמרינן בנכרא מה בין אילן סרק לאילן מאכל אילן סרק אדם
 סבטלו על גבי גפנו ואילן מאכל אינו סבטלו וכו' עכ"ל ועי' בפ"ו הר"ש כאן.
 ובפ"ו ר"י במ"צ גרסינן בירושלמי מה בין אילן סרק וכו'. ובאור זרוע ח"א כ"ו ר"ם
 בירושלמי אמרינן מה בין אילן סרק וכו' ע"ש שמפרש המאמר.

פ"ו ה"ד כל חמטות צרורות. בפ"ו הראב"ד בעדיות פ"ה משנה א' כל
 החמטות צרורות וכו'. ועי' מנחות ל"ז סע"ב.

פ"ו ה"ד רמ"א צרור היערה סהורות. בפ"ו הר"ש כלים הנ"ל ובירוש' דכלאים כשמע
 דאיכא דהני איפכא צרור שעה טמאות (טהורות) צרור עולם סהורות וכו'.

פ"ו ה"ד אית הני מחלף. בפ"ו הר"ש כלים הנ"ל אית הני הני
 מחלף פי' בדברי ר' סאיד כדפרישית.

פ"ו ה"ד בשם ר' יסא במתניתין. וכן בר' זוטאמיר ובפ"ו הר"ש כלים הנ"ל ד' יעקב
 ב"א בשם רבי יסא כסתני' (במתניתין) כלומר כמשנתנו היה שונה ורא היה מחלף
 עכ"ל מפרשי הירושלמי כאן דחקו בפירושם כי לא ידעו מפ"ו הר"ש הנ"ל.

פ"ו ה"ד דל כן מה בין צרור עולם. בפ"ו הר"ש בכלים שם פי' דל כן כמו דאם לא כן
 כלומר משנה של כלאים הוא סימן משנה של כלים היכי תנינן וכו' ע"ש.

פ"ו ה"ה במשנה אצל ר' ישמעאל מכפר עזיו. בערוך ערך חזיו בפ"ו דכלאים.
 וכו' לכפר חזיו פי' שם מקוב עכ"ל ובפ"ו הרא"ש עזין שם מקום. וכיוחסין
 טובא בסדר הרורות צד 249 בפ"ו דכלאים שהלך ר"י אצל ר' ישמעאל לכפר
 עזיו נ"א חזיו עכ"ל ובכ"י מהמשנה הנ"ל לכפר עזיו.

פ"ו ה"ה במשנה והראוהו גפן. כיוחסין הנ"ל והראוהו ירושתו (ליהא) בגפנים עכ"ל.
 פ"ו ה"ה שאמרו חכמים ועוד מפח. בהשנות הראב"ד ה' כלאים פ"ח ה"ה בשמונה
 מאות ועוד והוא מפח יותר והכי איתא בירוש' עכ"ל ובסלאכה שלמה ברסב"ם פי'
 דועוד היינו א' מששים (אולי אחר מששה) באמה ונראה שבך היתה גרסתו בתוס'
 וכו' ומפרש בירוש' עשירית מפח ע"כ עכ"ל ואח"כ ראיתי בפ"ו הר"ש ובמהר"י
 במ"צ קתני בתוספתא וכמה ועוד אחד מששה באמה וכפרש בירושלמי מפח
 עכ"ל ובכפתור ופרח פרק נ"ח ומפרש בתוספתא מכלהין פ"ד כמה ועוד אחד
 מששים באמה וכו' ע"ש וזהו מרמב"ם פ"ה דכלאים ה"ה וע"ש בכ"מ.

פ"ו ה"ה ריבה ציבחר. בחי' טהר' קורקים בה' כלאים פ"ח ה"ו וכן אמרו בירוש'
 שמונה אמות וכו' כל כדות שאמרו חכמים רבה (ועוד) מפח וכאן רבה (וההן ריבה).
 צבחר

צבחר ע"כ (בירוש') ופי' צבחר דבר מועט עכ"ל וגירסתו אמיתית ולפנינו משובש פ"ן ה"ה כל מדות שאמרו חכמים אין בהן ועוד. לפנינו לעיל במשנה הגי' וכל מדות שאמרו חכמים בכרם (ליתא) אין בהן ועוד וכצ"ל.
 פ"ן ה"ה ששה עשרונין וערוויין. במשנה מנחות פרק ח' ד' ע"ח ע"א ששה עשרונות וערוויין. יכן מיבא המשנה בכסף משנה ה' נזירות פ"ח ה"א. ובמהניתא דבני מערבא שם ועודין.

פ"ן ה"ה ששה עשרונים וערוויין. מדוע לא הקשו סמ"ש בחלה פ"ב משנה ו' חמשה רבעים קמח ועוד (לפי גירסת הראשונים שם)? אולם לפנינו ליתא שם במשנה ועוד עי' באהבת ציון שם צד 126.

פ"ן ה"ה ועוד קב למאה. לפנינו במשנה הרומות פ"ד משנה ו' מוסף: ועוד זה אין לו ישיעיד. אבל באהבת ציון שם העירוותי שלפני רבינו הננאל בפ"י לעירובין ד' פ"א ע"א לא היו במשנה ה' מלות אלו. ועי' בס' העתים צד 94 ר"י בן המשולם (משולם) אומר ועוד קב ממאה (למאה) סאה שתות המדמע (למדמע). וע"ש צד 111.

פ"ן ה"ה על שבעים ושיריים. במלאכת שלמה ובירוש' וכו' ומשני דתנינן וכו' והני יש כאן דבר מועט ולא יכלו חכמים לעמוד עליו שאין סמנו לעשות רצועה להקיף סמנו ד' רוחות (י"ח מלות אחרונות ליתא לפנינו) וכו' עכ"ל ועי' בבבלי עירובין כ"ג ריש ע"ב.
 פ"ן ה"ה שהיא שבעים ושיריים על ע' ושיריים. במשנה בבבלי עירובין ד' כ"ג ע"א הגי' יח; שבעים אמה ושיריים על ע' אמה ושיריים. אבל במהניתא דבני מערבא בעירובין שם הגירסא כמו שהיא בירושלמי כאן.

פ"ן ה"ה שמואל אמר בשני שלישי אמה שנו. בירוש' עירובין פ"ב ה"ה (דו"ד) כ' ע"ב שורה כ"ב) ותני שמואל אמה ושני שלישי אמה שנו. והגי' הנכונה כמו שהיא בכלאים כאן. ובפי' רבינו חננאל בעירובין כ"ג ע"ב ירושלמי וכו' והני שמואל שיריים הללו הן שני שלישי אמה עכ"ל ועי' בפירש"י בבבלי עירובין שם.

פ"ן ה"ה ולא שנייא בין שבנה גדר וכו'. כרמב"ם ה' כלאים פ"ח ה"ב אחר הבונה את הגדר וכו'. ובכסף משנה שם בירושלמי וכו'.

פ"ן ה"ה חרב הגדר וכו'. במלאכת שלמה ירושלמי וכו' ואם (ליתא) חרב הגדר ואין (אין) בו עשרה (ב' מלות ליתא) אין כאן ערים וכו'.

פ"ן ה"ה ר' אבודמי אחוה דר' יוסי. בשבת פ"ב ה"ה ר' אבדימי אחוי דר' יוסה. ובב"ב פ"ב ה"ג ר' אבדומי אחוי ר' יוסי.

פ"ן ה"ה חזר ובנייה וכו'. במלאכת שלמה: חזר ובנאו חזר (את אמר חזר) ערים וכו'. וברמב"ם ה' כלאים פ"ח ה"ו חזר ובנה הגדר חזר ערים למקומו וכו'. ובכ"מ שם ומ"ש חזר ובנה הגדר וכו' ירושלמי פ"ו משנה חמישית עכ"ל.

פ"ן ה"ה ר' יוחנן אמר אסור ומקדש. בפ"י סהר"י קורקוס ה' כלאים פ"ח ה"ו ובירושלמי מצאתי וכו' ר' יוחנן אמר מקדש וכו'.

פ"ן ה"ו במשנה ר"ם אומר הכל אילן סרק. בערלה פ"א ה"א דאמר (ר"ם) כל האילנות אילן סרק וכו'.

פ"ן ה"ו במשנה הכל אילן סרק. במתניתא דב"מ הכל אילן סרק לגנן (ליתא).
 פ"ן ה"ו והוא שיהא בקרן. כפי' הראב"ד בעריות פ"ב משנה ד' ומפרש כנכרא לדעת ר' יוסי והוא שיהא בקרן זוית ד' טפחים כדי מקים כי או נסרך וכו'.

פ"ן ה"ו תנינן הבא ר' יוסי והגינתה תמן. בפ"י הראב"ד הג"ל וקא מקשו עלה בגמרא תנינן הבה ד' יוסי אומר: תנינן התם פי' הא תנא ליה לעיל דהנן בפ"ה גמן וכו' ר' יוסי אומר.

פ"ו ה"ו הכא ע"י שהיא הלכת ערים. בפ"י הראב"ד הנ"ל ע"י שהוא הלכתא (בפ"י הר"ש הלכות ולפנינו: הלכת) עדים פי' וכו' המן ע"י שאינו הלכתא (הלכת) ארס וכו'.

פ"ן ה"ו על ידי שאינו מגופף. בפ"י הר"ש ירושלמי וכו' שאינו מגופף.

פ"ו ה"ו במשנה וכל מידות וכו' בכת"י מהמשנה הנ"ל כל אמות וכו'.

פ"ו ה"ו במשנה אילו הן פיסקי ערים. בכפ"פ פ"ח ובהם פסקי ערים.

פ"ו ה"ו במשנה ונשתתרו בו חמש גפנים מוכן. בכפ"פ הנ"ל ונשתתרו בו חמש גפנים בעד הגדר (ב' מלות ליתא) מכאן וחמש מכאן כנגדן (מיכן וכן כהוב ברמב"ם ה' בלאים פ"ח ה' באיזה שנים קטנים) אם יש ביניהם (שם) שמונה אמות ועוד (ליתא).

פ"י ה"ו במשנה אם יש שם שמונה אמות. בפ"י הר"ש כלאים פ"ו משנה ג' אם אין ח' אמות לשם וכו'. ואילי מ"ם הוא.

פ"ו ה"ו במשנה נותנין לו עבודתו. ברדב"ז ה' בלאים פ"ח ה"ה נותנין לו כדי (ליתא) עבודתו.

פ"ו ה"ו כילו שפוד. בפ"י הר"ש ירושלמי וכו' כאילו שפוד וכו'.

פ"ו ה"ו עד מקום שהוא נקמן. בירושלמי עירובין פ"ו (בד"ו כ"ו ע"ב שורה י"א) נקמן ר"י כ"א בי"ם רבנן מדריהן בראשי אצבעותיו. ובפ"י רבינו חננאל בעירובין ד' ק"ב ע"א בירושלמי וכו' סדרו זהו הנקמן בראשי אצבעותיו עכ"ל.

פ"ו ה"ו ר' חמא בר עוקבא. ברדב"ז ה' בלאים פ"ו ה"א ירושלמי ה' אבא (חמא) בר עוקבא.

פ"ו ה"ו תחת האשכולות וכו'. בשו"ת המב"ט ח"ב סי' קכ"ח ובירושלמי אר"י בר חנינא דרוקא תחת האשכולות מקדש ולא תחת העלין שאינו הלכה וכו' ע"ש וברמב"ם ה' בלאים פ"ו ה"א כל הורע תחת השרינים וכו' ובכ"מ שם משנה וירושלמי בספ"ו (צ"ל בספ"ו) עכ"ל.

פ"ו ה"ח במשנה סן הכותל. בפ"י הראב"ד בעדיות פ"ב עם הכותל. וכן בכת"י הנ"ל.

פ"ו ה"ח במשנה מתוך קרן. ברדב"ז ה' בלאים פ"ח ה"ט ליתא ב' טילות אלו. ובכ"מ שם כהוך הקרן. וכן בכת"י מהמשנה הנ"ל.

פ"ו ה"ח במשנה ר' יוסה אומר. בפ"י הראב"ד בעדיות פ"ב משנה ד' ר' יוסי אומר. וכן הוא ברדב"ז ה' בלאים פ"ח ה"ט ובכ"י הנ"ל.

פ"ו ה"ח במשנה אם אין שם ארבע. במתניתא דב"מ אם יש שם ארבע.

פ"ו ה"ח במשנה כדי שיהלך בהן. במתני' דב"מ כדי שיהלך עליהן. וכן בכת"י הנ"ל.

פ"ו ה"ט במשנה רואין אותו כילו סמוטלת. ברדב"ז ה' בלאים פ"ו ה"ט' כאילו סמוטלת וכו' ופי' סמוטלת היינו קו המשקולת של הבנאין וכן כדלת פי' פרח וכו' עכ"ל ובכת"י מהמשנה הנ"ל כאלו סמוטלת וכו'.

פ"ו ה"ט במשנה המותח ומורה. בתוס' ריב"א בב"ב ד' פ"ב ע"ב המותח ומורה וכו'.

ובכ"י אהל כועד לרשב"א שרש שטח ובלשון רז"ל בפ"ו בכלאים המותח ומורה וכו'.

פ"ו ה"ט במשנה סיפקה בחבל וכו'. בחי' הרמכ"ן ברה"ש ד' י"ע"ב וכן תנן בכלאים ספקה (סיפקה) בחבל או בגמי מאילן (ליתא) וכו' וכן מצאתי בגליוני משניות ישנות של ארץ ישראל שפי' לשון ספוק וכו' עכ"ל וכאור זרוע סי' ש"ח וש"ך לשון ספוק ברז"ל הקצר כשמחבר בו וכו' כדחתן בכלאים וכו' סיפק בחבל או בגמי עכ"ל.

פ"ו ה"א במשנה המכריך את הגפן וכו'. בס' ארם לר' ירוחם (נתיב כ"א ח"א) המכריך ומורה פירוש שהשכיבו בקרקע והוא מחוברת וכו'.

פ"ו ה"א במשנה לא יביא זרע עליה. כה' בלאים להרא"ש סי' ז' וכן ביראים סי' קנ"ב הגי' לא יביא זרע לשם. ועי' ביראים הנדפס סתהב יד סי' ע"ו שהביא המשנה בשני.

פ"ו ה"א במשנה הברוכה בסלע. בדרבנן ה' בלאים פ"ו ה"ה ו"ל שם במשנה הברוכה ע"ג הסלע וכו'.

פ"ז ה"א במשנה הארבעה שבגפן. ברמב"ם ה' בלאים פ"ה ה"ו גפן שעלה וכו' והור ועדה כמו ארבעה וע"ו בדרבנן שם.

פ"ח ה"א במשנה אין מידדן וכו'. בדרבנן וכו"ם ה' בלאים פ"ה ה"י אין מידדן לה (ליתא) אלא מן העיקר (מעיקר) השני.

פ"ט ה"א לא יביא זרע וכו'. בח"י הרמב"ן כבבא בתרא י"ט ע"ב ומצינו בירושלמי שם במס' בלאים שרקשו לא יביא זרע עליה וכו' ובח"י המאורי שבת ד' פ"ה ע"ב ואף בתלמוד המערב נראה וכו' והוא שאמרו שם לא יביא זרע לשם אבל זרע הוא את הצדדים (הא מן הצד מותר).

פ"י ה"א הא מן הצד מותר. כבבלי בבא בתרא ד' י"ט ע"ב והני עלה אבה זרע את הצדדן אילך ואילך.

פ"יא ה"א לכה לו גפן אפילו שאר כל האילן. בתוס' בבא בתרא י"ט ע"א ד"ה הכבודך ואת ומאי איריא הנקט גפן וכו' והאי פירוקא מצא ר"י בירוש' בגמרא בהך משנה עכ"ל וע"ו במאורי שם.

פ"יב ה"א אי משום עבודה וכו'. בח"י הרמב"ן הנ"ל אי משום עבודה נהני ששה כלומר אי בשיש שם ערבוש וצריכא הא ליתן לה כדי עבודתה ולזרוע השאר נתן לה ששה בפתים שכך שיעור גפן יחידית עכ"ל.

פ"יג ה"א אין כר"ע אפילו מן הצד נהני שלישה. בה' בלאים להרא"ש סי' ה' ומדקדק עלה בירוש' וכו' אי כר"ע אפילו מן הצד יהא אכור (נהני שלישה) ומשמע דיקא ע"ג לא יביא הא מן הצד מותר עכ"ל ודברי הרא"ש טובא ביטויים כב"י בטור יו"ד סי' רצ"ה ובמאורי הנ"ל אי כר"ע אף מן הצד נהני שרשה.

פ"יד ה"א ר' ירמיה בשם ר' חייה כ"א. בפ"י הר"ש בשם ר' המא בר בא.

פ"טו ה"א משום זרעים על גבי הגפן. בח"י הרמב"ן כב"ב הנ"ל ומדדן וכו' משום זרעים על הגפן פירוש בשאין שם ערבוש שאין עיקר הגפן נראה וכו'. ובסמ"ג לאוין ר"ג ובירושלמי הכלאים מפרש העל גבה מישים זרעים כגפן נגעו בה וכו'. ובס' אדם (נתיב כ"א ה"א) ומפרש בירושלמי דאסור משום הרבכה הגפן שרשיי רבין וכו'. וברבנן ה' בלאים פ"ו ה"ו ומסקי בירושלמי דמנעמא המתני' מישים (משום וכו' ומאמר מישים) זרעים ע"ג הגפן וכו' ע"ש ובמאורי שבת הנ"ל ותדקן בו אלא מישים זרעים שבגפן, ובס' חושה לד"ת סי' תכ"ט לא הביא ירושלמי דהך וע"ו בפ"י הר"ש ור"י כס"צ שהביאו בירושלמי.

פ"טז ה"א תמן את אמר אין השרשין מהלבן מן הצד. צ"ל תמן את אמר השרשין מהלבן וכו'. וכן הוא בפ"י הר"ש.

פ"יז ה"א והבא את אמר השרשין מהלבן. צ"ל אין השרשין מהלבן.

פ"יח ה"א דתנין תמן מי הנלים. בח"י הרמב"ן כבבא בתרא ד' כ"ב ע"א וכך אמרו בירושלמי פ"ו הכלאים הדע לך שהוא מן התנן (דתנין תמן, וע"ו הרמב"ן יותר נוח) מי הנלים ומי הנלים מן הצד מהלבן בהמיהא עכ"ל.

פ"יט ה"א כסילוקן של חרס. בפ"י המיטות להרמב"ם ובארו בגמרא ואמרו בסלוקן של חרס. וכן טובא בשם בירושלמי בסמ"ג לאוין ר"פ ובפ"י הר"ש ובמהר"י כס"צ. וע"ו מקואות פ"ו משנה ה' מביא סילוקן של חרס או של אמר וכו' ונתוספתא טובא בפ"י הר"ש שם מביא סילוקן של עין ושל עצם ושל זבובות. **פ"כ** ה"א בהרין צלמא וכו'. כב"י (סור יו"ד סי' רצ"ה) גרסינן בירושלמי וכו' הרא.

דתימא

דהיכא בדרין צינמא כלומר קשה וכו'. וכן בפ' הר"ש. ובפ' מהר"י קורקים בה
 בלאים פ"ו ה"ה ולשון הירושלמי סיכה בדיקה רבינו נאמרו שם הבריכה כפלג דדא
 דהיכא בהרא צינמא (צלמא) וכו'. והני צינמא אמיתיה ע"י בעדיך ערך צנמ אבל
 הוא קושה של זכוכות ושל צינמא פ"י אבן הזקה וקשה סאד עכ"ל שבי ראיתי
 בכפתור ופרח פרק נ"ז ואיכא דסיקים לה בצונמא אבל אי ליכא צינמא כי הכא
 וכו' פידוש צונמא אבן קשה וחזקה עכ"ל ומ"ש ואיכא דסיקים לה כזוק לירוש' דייק.
 פ"ז הוא ברם בדרין הרכבה. בדרב"ז ה' בלאים פ"ו ה"ח ובפרש בירוש'
 דקא סלע קשה אבל סלע המתפרכה (רכיבה מתפתפת) וכו' עכ"ל ובכ"ס שסודע
 דבירוש' קאמר דדוקא בסלע קשה אבל סלע רך השדשים מפעפעים ועוברים ולא חש
 הכינו לכתבו וכו' עכ"ל ובה' מהר"י קורקים הנ"ל ברם בהדין הרכיבה מתפתתת. ובפ'
 הר"ש ובדברי המידות בדרא"ש ה' בלאים סי' י"ב ירוש' וכו' ברם בהדין רכיבא
 מתפתתת היא. וכן בכ"י הנ"ל. לעווי ח"ד צד 159 מהרגם הירוש' כפי' דני' שברפוס.
 פ"ז היא והאי כשאין הראשין נראה. בח' מהר"י קורקים הנ"ל והאי כשאין
 הראשונה וכו'. ובדרב"ז ה' בלאים פ"ה ה"י ואמרינן בירוש' דה"ס כשאין הראשין נראה
 אבל אם היה הראשין נראה וכו' ובכרכבת המשנה ה' בלאים פ"ו ה"ט דגנדר
 אחר הירושלמי וכו' והוא (האי) שאין הראשין נראה וכו'.
 פ"ז היא נותן ששה ספחים. בדרב"ז ה' בלאים פ"ו ה"ח ואמרי' נמי ה"ג
 וכו' נותן י"ב ספחים (וכן בפ' הר"ש ולפנינו ג' סלות אחרונות ליתא) ששה ספחים
 סכאן וששה ספחים ככאן כלומר בזמן שרוצה לזרוע סביבות הגפן וכו'.
 פ"ז היא אבל לענין עבודה. בח' מהר"י קורקים בה' בלאים פ"ו ה"י וכן
 נראה מהירושלמי וכו' אבל לענין נפנים (עבודה) וכו'.
 פ"ז ה"ב במשנה ר' לעזר בי ר' צדוק אומר. בדרב"ז וכ"ס ה' בלאים
 פ"ו ה"ט ר' אליעזר בר' צדוק. ועי' בר"ם ככא בתרא ד' פ"ג ע"א.
 פ"ז ה"ב במשנה גפן שיבשה וכו'. בירושלמי ביצה פ"ה ה"ב דר' מאיר
 אמר (ג' סלות ליתא) גפן שיבשה וכו'.
 פ"ז ה"ב במשנה רמ"א אף צמר גפן. לעיל בפרק ב' ה"ד דר' מאיר
 אמר אפילו (אף) גפן הצמר (צמר גפן) אסור.
 פ"ז ה"ב במשנה ר' אלעזר בר' ר' צדוק אומר משמו. כעין זה במשנה
 פאה פ"ב משנה ד' ר"א בי ר' צדוק אומר משמו. ובאמת שני ר' אלעזר בר'
 צדוק היו א' בזמן הבית והשני בזמן ר' מאיר וחולקים ביחד. וכאן אמר ר"א
 בר' צדוק השני בשם ר' מאיר. וביחסין (ד' קראקא ד' כ"ו ע"ב) בפרק ג'
 דכלאים אמר ר' אלעזר בר' צדוק משום ר' מאיר וכו'.
 פ"ז ה"ב במשנה אף על גבי הגפן. בפ' הר"ש ליתא מלת גבי.
 פ"ז ה"ב אמר ר' לעזר הלכה דר' מאיר היא. לעיל בפ"ג ה"ד ואמר ר' לעזר
 דר' מאיר היא. ומדרבו של ר' לעזר במקומות רבים להראות שהמשניות כד' מאיר.
 פ"ז ה"ב נחא בסיתוא. בהשנות הראב"ד ה' בלאים פ"ה ה"ט"ז נמרא נחא בסיתוא
 אם נשרו עליה בסיתוא אפילו הכי אסורה אפשר שעדיין לא יבשה לגמרי וכו'
 ושני ליה יש מקומות בקרקע שמשיר עליה אפילו בקיץ ואפשר שלא יבשה
 לגמרי וכו' עכ"ל וע"ש בדרב"ז וככ"ס שם. ובפ' הר"ש ופריך בירוש' נחא
 בסיתוא אפילו (אבל) בקיימא בהמיה וכו' וכן הוא בפ' ר"י במ"צ.
 פ"ז ה"ב ר' בון בר חייא. בפ' הר"ש בירושלמי וכו' ר' בון בשם ר'
 חייא. ובפ' מהר"י במ"צ כני' הדפוס. ובצ"ל.

פ"ו ה"ב הוינן סברין. בפ"י הר"ש ירושלמי אד"י הוינן סברין מימר (לותא) כרם יש לה (לו) וכו'. ובש"ת המבי"ם (ח"ב סי' קכ"ח) הביא הירושלמי כרם יש לה אייר כרם (גפן) יחידית אין לה אייר מן סה דאמר ר' בין כ"ח בשם רשב"י לאייר עשרה הינו (היא מהניתא) היא אמרה וכו'.

פ"ו ה"ג במשנה אלו אסורין וכו'. כאור ודוע סי' ר"ם ובפי' הרא"ש וברדב"ז ה' כלאים פ"ה ה"ו תנן פ"ו ארו אסורין וכו'. ובכת"י מהמשנה הנ"ל ואלו אסורין. **פ"ו** ה"ג במשנה הרי אלו מקדשין. בס' הן עשיר לר"ע חי ריקו הרי אלו מתקדשות בנוסחא מדוייקת נרסין מקדשות ובנוסחת הירושלמי גרים מקדשין עכ"ל.

פ"ו ה"ג מותר מחול הכרם. בפ"י מהר"י במ"צ כלאים פ"ו משנה ג' אבל בירוש' אמרין מותר מחול הכרם ד' אמות מותר חורבן הכרם וכו' וכסבורין אנחנו דגמרא משבשתא היא ובין ו' לד' איחלף ובין שפח לאמות איחלף וכו' ע"ש ובפי' הר"ש.

פ"ו ה"ג מותר הפיירות ששה טפחים. בתוספתא בלוי (בבא מציעא פ"ו) ה' מאיר אומר וכו' ומותר אפיירות כלן באמה של חמשה טפחים. ועי' בפ"י רב נסים גאון בעירובין ד' ג' ס"ב. ובפי' הר"ש בכלים פרק י"ו אבל בירושלמי מפרש מותר אפיירות שש טפחים ושטא ר' מאיר היה שינה אמה עכ"ל.

פ"ו ה"ד במשנה ע"ג הבואה. בראב"ן סי' נ"ג ע"ג הבואה. ועי' בס' הישר לר"ת סי' הכ"ה.

פ"ו ה"ד במשנה הרי זה קודש. באגודה (מס' כלאים) ה"ו מקדש.

פ"ו ה"ד במשנה וחיוב באחריותו. בבבלי יבמות ד' פ"ג ע"א מסיים דברי ה' מאיר. ובאשכול ה' שחיטת חולין (צד 31) תנן בכלאים המסבך וכו' דברי ר' מאיר עכ"ל. ומהגמרא לקמן בהלכה ד' מ"ד בין שלו בין של אהרים אסור ר' מאיר זר' יודה. נראה שצ"ל בהמשנה דברי ר' מאיר זר' יהודה. ובדינא דגרמי להרמב"ן דתנן בהמסבך גפנו וכו' ופתם מהני' ודאי ר' מאיר עכ"ל ובס' הישר לר"ת סי' תקכ"ט משובח האי משנה דהמסבך גפנו ע"ג תבואתו של חבירו דמתניתין היא ור"ם היא ומשום סתם משנה עכ"ל ולקמן בריש הלכה ר' אה' לעיר דר' מאיר היא.

פ"ו ה"ד במשנה ר' יוסי זר' שמעון אומר. בתוס' ריד"א בבבא בתרא ד' ב' ע"א דדרשי ר' יהודה (יוסי) זר' שמעון מלא תורע כרמך כלאים וכו'. ועי' מ"ש לעיל פ"ב סה"ו. ובס' הישר לר"ת הנ"ל ופליג ר' יוסי זר' שביפא דהאי במס' כלאים וכו' עכ"ל.

פ"ו ה"ד במשנה אין אדם מקדש. בחי' הרמב"ן בכ"ב ב' ע"א ובתוס' ריד"א שם ובהוס' בבא קמא ק' ע"א ד"ה טחיצה וכמנחת ט"ו ע"ב ד"ה והתירו הני' אין אדם אסור. וכן הוא ביבמות הנ"ל. ובחי' הרמב"ן בדינא דגרמי ובסמ"ג לאוויין ר"פ אין אדם אסור דבר שאינו שלו פי' דכתיב כרמך עכ"ל. אבל בתוס' ריד"א ע"ו (מהדורא ג') ד' נ"ד ע"א וקתני סיפא ר"י זר' אומרין אין אדם מקדש דבר ש"ש.

פ"ו ה"ד אין לי אלא כרמך. בספרי תצא (מוכא בילקוט יש' ר' תתק"ל) אין לי אלא כרם שלך כרם של אחרים בניין ת"ל לא תורע כרמך מכל מקום (ת"ל כרם ולא כלאים). ובפי' הר"ש בכלאים פ"ו משנה ר' ומעמא דת"ק מרבי בירושלמי פקרא דאמרין וכו' ת"ל כלאים עכ"ל ובאשכול ה' שחיטת חולין צד 32: וה"ק דאוסר דורש בירושלמי ל"ת כרמך כלאים מכל מקום עכ"ל. ובפי' מהר"י קורקוס בה' כלאים פ"ט ה"א כבר אמרו בירוש' על כלאי הכרם אין לי אלא כרמך כרם חברך בניין ת"ל כלאים מכל מקום עכ"ל ובפי' הרא"ש בכלאים כאן מוכא הירוש' בנרסת הדפוס. וברדב"ז ה' כלאים פ"ג המ"ז בירוש' מפרש מעטא דה"ק דאמר קרא לא תורע וכו' ת"ל כלאים כן העתיק זה הלשון ר"ש וכו' ובספרים שלנו גירסא אחרת וכו' ע"ש.

פ"ו

פ"ו ה"ד הכל מודין בענבים וכו'. בדרב"ז ה' כלאים פ"ה ה"ח ותו דנרסינן
בירושלמי אר' יוחנן הכל מודים וכו' ע"ש.

פ"ו ה"ד בענבים שהן אסורות. בראב"ן סי' נ"ג מצאתי בירוש' דפליגי בה ר' יוחנן
וה' אלעזר ר' יוחנן אמר הכל מודין בענבים שהן אסורין (אסורות) כלומר אע"ג
האמרי ה' יוסי ור' שמעון אין אדם אוסר וכו' ולא נאסרת התבואה מודין דהענבים
נאסרו ולא אמרינן קל וחומר ומה התבואה וכו'.

פ"ו ה"ד א"ל ר' לעזר וכו'. בראב"ן הנ"ל וא"ל ר' אלעזר האוסר אינו
נאסר ושאינו אוסר נאסר כלומר אמרינן קל וחומר וכו'.

פ"ו ה"ד מה פליגי במסבך וכו'. בראב"ן הנ"ל ואמר התם מה פליגי
יכו' כלומר עד כאן לא פליגי ר' אלעזר התם וכו' ע"ש.

פ"ו ה"ד ואמר אין אדם מקדיש דבר וכו'. בפ"ה הר"ש ירושלמי וכו' אין
אדם אוסר דבר שאינו שלו וכו' עכ"ל ועי' לעיל בהמשנה.

פ"ו ה"ה במשנה מעשה באחד וכו'. בחי' הרמב"ן (בדניא דגרמי) מעשה
בצ"מין (ליתא) וכו'.

פ"ו ה"ה במשנה אין אדם מקדיש. בחי' הרמב"ן בב"ב ד' ב' ע"א אין אדם אוסר
ועי' לעיל במשנה ד'. ובכפתור ופירח פ"ו ואמר אין מקדיש דבר שאינו שלו. וכן בסמ"ג
ד"יין ה"פ. וכן במתניתא דכ"ס. ובתוס' ריד"א ע"ז (מהדורא ג') ובא מעשה לפני
ה"ע ואמר אין אדם אוסר או (ב' מלות ליתא) מקדיש דבר שאינו שלו עכ"ל.

פ"ו ה"ה ה' בא בר יעקב בשם ר' יוחנן. בתוס' סיכה ד' ל' ע"ב ד"ה וקרקע
יוסרינן עלה בנמרא דירוש' אבא (ר' בא) בר יעקב בשם יוחנן כיני מתניתא
וכו'. ובפ"ה הר"ש ירושלמי כיני מתניתא וכו'.

פ"ו ה"ה כיני מתניתא סותר לקוצרו אפילו במועד. ובפ"ה הר"ש בירושלמי
כיני מתניתא סותר וכו'. ובמשנה שלפנינו מפורש קוצרו אפילו במועד? וכעין
זה במעשר שני פרק ב' משנה ג' תלתן של מע"ש היאכל צמחונים. ושם
בנמרא ה"ג כיני מתניתא סותרת להאכל צמחונין.

פ"ו ה"ה עד כמה הוא נוהן לבעלים. בתוס' סיכה הנ"ל עד כמה יהא נוהן לפועלים
(כן הגי' בדפוס אששטרדם וכו') וויניציא לבעלים וזה ס"ס) וכו'.

פ"ו ה"ה רב הונא ורב שזת חד אמר שלישי לשכר. בכבלי בבא קמא ד' ט'
סע"א אמר רב הונא במצוה עד שלישי וע"ש. ובירושלמי פיאה פ"א ה"א
דו"י ט"ו ע"ב שורה כ"ח) רב הונא אמר למצות עד שלישי.

פ"ו ה"ה חד אמר שלישי לשכר. בתוס' סיכה הנ"ל עד (ליתא) שלישי
לשכר וחד (וחרנה) אמר עד (ליתא) שלישי דרמים. וכן מובא בפ"ה הר"ש.
יבחי' מהר"י קורקום בה' כלאים פ"ה ה"ב. ובירושלמי רב הונא ור"ש חד
אמר עד שלישי בשכרן וחד אמר עד (ליתא) שלישי דרמים פי' עד שלישי דמי
התבואה יתן להם עכ"ל.

פ"ו ה"ה אמר ר' אחא. בתוס' סיכה הנ"ל אר"א וכו' ולא נתיאשו (הבעלים) אסורין
(איסורו) דבר הירדה. וברמב"ם ה' כלאים פ"ה ה"י אם נשתקעו הבעלים וכו'.

וברב"ז שם דאמרינן בירושלמי אר' אחא נשתקעו.
פ"ו ה"ה נתיאשו הבעלים ולא נשתקעו וכו'. בתוס' סיכה הנ"ל ולא נשתקעו אסורין
מדברי סופרים (איסורן מדבריהם). ובסמ"ג עשין ע"ג אמנם נרסינן בירושלמי נתיאשו
הבעלים נשתקעו אסורו מדברי סופרים. ובהגהות מיימיני ה' גולה ואכרה פ"ח ה"ג
ודלא כהירושלמי דנרסינן נתיאשו הבעלים נשתקעו אסור מדברי סופרים (נרסותו
משונה משלפנינו) וברב"ז הנ"ל נתיאשו ולא נשתקעו איסורו (איסורן) מדבריהם.

פ"ז ה"ה ויש קרקע נגזל. בירוש' פאה פ"ב ה"ז אכר ר' דושקיא בר שכיבזי ואין קרקע נגזל. ובבבא קטא פ"ה ה"ז אכר ר' יוחנן והלא אמרו אין הקרקע נגזלת וכו'. ועי' בברכים פ"א ה"ב עד כהן כשנגזל קרקע גזל זמורה וכו' ע"ש.

פ"ז ה"ה יש קרקע נגזל אכר ר' לא אקפ"י וכו'. בירוש' ערלה פ"א ה"ב ויש קרקע נגזל אכר רבי הלא אקפ"י וכו'. וברסב"ם ה' כלאים פ"ה טובא הירושלמי ע"ש בדרב"ז. ובתוס' סוכה ה"ג ובירוש' דכלאים סוף פרק שביעי כשסע דיש יאוש לקרקע דפריך ויש קרקע נגזלה (נגזל) אמר ר' לוי (ר' לא) אקפ"י כ' יש יאוש לקרקע וכו' ויש קרקע נגזלה אמר ר' לוי וכו' עד כאן ירושלמי והכי פירושו מותר לקצרו וכו' ע"ש. ולהלן שם בתוס' ובמס' ערלה פ"ק וכו' ויש קרקע נגזלת אר' אילעי (הילא) אקפ"י וכו' עכ"ל. ובתוס' בבבא בהרא ד' כ"ד ע"א ד"ה דוקא וקשה לר"י דבירושלמי אמר דיאוש מועיל בקרקע דאקפ"י שאינה נגזלת מכל מקום מהני בה יאוש וכו' עכ"ל. ובתוס' בכא מציעא ד' ס"א ע"א ד"ה אלא דהא קרקע אינה נגזלת אינו מן המקרא וכו' ולא זכרו ירושלמי דילן: ובס' התרומה ס' רי"ג ולא קשה עלה מהירוש' דכלאים דמשמע דקינה קרקע ביאוש וכו'. ובאור דדע ח"א ס' השנ"ח ואמר בירושלמי ויש קרקע נגזלת אר' אילא יש יאוש לקרקע וכו' עכ"ל. ובמס' עשין ע"ג וכו' קרקע נגזלת אר' אילא וכו'. וכן טובא הירוש' במס' עשין ס"ה. ובנפתור ופרח פרק ד' (ר' ו' דפוס ברלין) וכן הירוש' נוטה לזה דאמרינן אקפ"י שאין קרקע נגזלת יש יאוש לקרקע והאמת שיש שינוי רשות אבל יאוש אין שם יכו' ובהגהות סיכומי הנ"ל וכו' קרקע נגזלת אר' אילעי (בג' התוס' בסוכה במס' ערלה) אקפ"י יש יאוש לקרקע ותלמוד שלנו עיקר עכ"ל ובפ"י הר"ש והוא"ש בכלאים כאן האריכו בזה. יבפ"י מהר"י קורקיס בה' כלאים פ"ה ה"י ופריך התם (בירושלמי) דאפילו בדרבנן אין קרקע נגזלת ולמה אמר ומשני כאן דגתיאשו יש יאוש לאמר מדרבנן אבל אי נשתקעו יש יאוש מן התורה עכ"ל.

פ"ז ה"ה אשכח הני וכו' בן עזאי אומר יספור. (לעווי ח"ג צד 574 יספור) כן מפורש בתוספתא כלאים פרק ד'. וכפ"י הר"ש ובירושלמי תני (אשכח הני) ר"ע וכו'. **פ"ז** ה"ה ס"ד משתשליש מסייעא לר' יוחנן וכו'. בפ"י כהר"י קורקוס בה' כלאים פ"ה ה"ג עוד בירוש' וכו' מאן דתני משתשיריש (משתשליש) מסייעא לר' יוחנן מאן דתני משתשליש (משתשיריש) מסייעא לר' אושעיא ע"כ (בירוש') פ"י דר' אושעיא ור' יוחנן נחלקו שם פ"ה נבי הוורע וכן ע"ש וכו' הוא בפ"י הר"ש (כלאים פ"ז) משנה ז' ובר' קישט' שם הג"י בפ"י הר"ש בב' מקומות שם משובש) בשם הירושלמי יג"מם אמיתיה ולפנינו משובש.

פ"ז ה"ה דכתיב ותבואת הכרם. בראב"ן ס' ג"ג ונראה לי טעם וכו' ובגפנים כתב ותבואת הכרם דהיינו פרי הכרם וכפירושי מצאתי בירושלמי עכ"ל.

פ"ז ה"ה כיני מתני' אינן מתקדשות. כן מפורש בהמשנה. אבל בפ"י הר"ש בירושל' תני כיני מתני' אינן מתקדשין. והגמרא כגיה אינן מתקדשין ולא אינן מתקדשות.

פ"ז ה"ז במש' עד כמה הוא נותן. בתוס' סוכה ל"ו ע"ב ד"ה וקרקע עד כמה יהא נותן.

פ"ז ה"ז במשנה יותר מיכן. בתוס' הנ"ל יתר (וכן במתני' דב"ם) מכאן קוצרו (קוצר).

פ"ז ה"ז במשנה משישקע. בר' זימאמר משישקע. ובאגודה משישקע פ"י משישקע שם הבעלים פ"י מן השרה עכ"ל ובאור זרוע ח"א ס' השנ"ח דהנן מאימתי נקרא אונס (אנס) משישקע.

פ"ז ה"ז ר' יוסי אמר לה סתם. במעשרות פ"ה ה"ב ר' יוסי בשם ר' לא. ובשבת ספ"י כגרתינו כאן.

פ"ז ה"ז תני עציץ שאינו נקוב, חלה פ"ב ה"ב.
פ"ח ה"ו מעשרותיו מהלכה. בדמאי פ"ג ה"ד שהוא מפריש מעשרותיו מהלכה. ובס' התרימות סי' רי"ג שבפריש מעשרותיו מהלכה פי' מדרבנן עכ"ל. ובהוספת ר' אלחנן בע"ז ד' כ"א ע"א (הוסיאמין הרס"א) ובירושלמי וכו' שבפריש מעשרותיו מהלכה פי' מדרבנן עכ"ל.

פ"ז ה"ו בחמישה עציצין שאינן נקובין. בפ"ה הר"ש העביר ה' עציצין נקובין (שאינן נקובים) וכו'. ובס' הון עשיר מביא פי' הר"ש ומסיים וכמנו למדה דעציצין נקובין גרבינן כי בנוסחה שלפני כתוב שאינן נקובין ואין ספק דטעות סופר הוא וכו' עכ"ל.

פ"ז ה"ו במעביר החת כל גפן וגפן. בפ"ה המשניות להרמב"ם וזכרו אותה בגמ' והוא שאמרו ובלכד שיניחנהו החת הגפן עכ"ל ובפ"ה הר"ש ירושלמי שמואל אמר וכו'.

פ"ז ה"ו אמר ר' יוחנן לאויר עשרה וכו'. לעיל פ"ז ה"ב ר' בון ב"ח בשם רשב"י לאויר עשרה היא מהניהא. ולעיל פ"ו ה"ב עד שהוא מגיע לאויר עשרה.

פ"ז ה"ו אבל אם העביר עציץ אחד. בפ"ה הר"ש ירושלמי וכו' אבל אם העביר עציץ וכו' נקוב (אחד) וכו' עכ"ל.

פ"ז ה"ו במשנה הרוח שעילעלה וכו'. ביראים הגרפס מכהב יד סי' צ"ט כדהנן הרוח שצלצלה את הגפנים.

פ"ז ה"ו במשנה ע"ג תבואה. בנמוקי יוסף בבבא בתרא פ"א סי' הקצ"ט ע"ג תבואה. וכן ביראים הנ"ל. ובריטב"א עירובין צ"ב ע"א תבואה המשנה בשניים.

פ"ז ה"ו במשנה יגדוד מיד. באגודה יגדוד סי' א"א יגדוד מיד עכ"ל. וכן הוא בפ"ה הר"ש והרא"ש, וברמב"ם ה' כלאים פ"ה ה"א יגדוד אותן מיד, ובכסף משנה ישפ' וס"ש יגדוד ברלי"ה פירושו יתרוך מלשון נדוד אילנא עכ"ל ועי' ברדב"ז שם, ובכת"י מהמשנה הנ"ל יגדוד מיד.

פ"ז ה"ו במשנה ואם אירעו אונס. בחי' הרמב"ן (בדינא דגרמי) ליתא מלת ואם.

פ"ז ה"ו במש' וכן בירק מחזיר. בסמ"ג לאויון ר"פ וכן בירק מחזיר פי' לצר אחד עכ"ל.

פ"ז ה"ו במשנה מאימתי תבואה מתקדשת משהשליש. בכת"י מהמשנה הנ"ל כשתשרש. ובמשנה שבמשניות משהשריש. ובספרי הצא (פ' ר"ל) מאימתי מלאה (תבואה) מתקדשת משהשריש. וכתום' ריד"א בבבא בתרא ד' צ"ד ע"א ובספרי נמי הנינא לה בהדיא תבואה (והיה לפניו בהספרי כני' הכשנה) משייתרש עכ"ל, ובפ"ה רשב"ם בב"ב שם ובספרי נמי הניא לה בהדיא תבואה משהשריש עכ"ל ובראב"ן סי' נ"ג כדתניא מאימתי תבואה מתקדשת משהשריש וכו' עכ"ל וכיון להספרי הנ"ל. ולא כמו שכתב המו"ל הראב"ן סחדש. ובסמ"ג לאויון ר"פ משהשליש. ובשטח מקובצה בבבא קמא ק' ע"ב כדהנן וכו' משהשליש. ולקמן בנמרא בהלכה זו מיבא שתי הנוסחאות. ובכפתור ופרח פנ"ח מאימתי תבואה מתקדשת משהשליש לפי מה שפי' הר"ם משהשריש גרבינן וכו' עכ"ל ובס' היטר לר"ת סי' תכ"ה יתנן בשלהי הכרם (צ"ל המכריך) מאימתי תבואה מתקדשת משהשליש (משהשליש) וענבים עד שיעשו (משיעשו) כפול (כפול הלבן) עכ"ל ובס' השרשים לר"י בן גנאה שורש קדש אמרו במשנה מאימתי תבואה (תבואה) מתקדשת משהשריש וכו'.

פ"ז ה"ו במשנה תבואה שיבשה כל צורכה. (ב' מלות אחרונות ליתא בראב"ן הנ"ל).

פ"ז ה"ח במשנה עציץ נקוב מקדש בכרם. בירושלמי דמאי פ"ה ה"ט ובשבת ספ"י והתנינן וכו' ושאינו נקוב אינו מקדש בכרם (ליתא) ובשו"ת הרשב"א סי' הרנ"ט בנקוב לנבי כלאים שנינו עציץ נקוב מקדש ושאינו נקוב אינו מקדש וכו' עכ"ל ועי' בראב"ן סי' נ"ג **פ"ז** ה"ח במשנה ולא מקדשין. בפ"ה רבינו חננאל בשבת צ"ו ע"ב ואין מקדשין וע"ש. ובכ"י מהמשנה הנ"ל זה וזה אומרין (אסורין) וכו'.

פ"ז ה"ח במשנה המעביר עציץ וכו'. בתוס' נדרים ד' נ"ח ע"א ד"ה אמר סהך דהמעביר עציץ נקוב בכרם אם הוסיף במאתים אסיר לא הוסיף מאתים מותר (וד' סלות אחרונה ליהא), ועי' חילוק קמ"ו ע"א.

פ"ז ה"ח במשנה אם הוסיף במאתים אסיר. בפ"י ר"י במ"צ אסיר העציץ (ליתא). ובכפתור ופרח פנ"ו כדתנן המעביר עציץ נקוב בכרם הרי זה קידש עכ"ל וגירסתו משנה.

פ"ח ה"א במשנה אסורין מלזרוע. בה' בלאים להר"ש סי' ג' אסורים לזרוע ולקיים (ומלקיים). וכן הוא בס' השלמה בכרכות (צד 17) ובמהניחא דבני מערבא מלזרוע.

פ"ח ה"א במשנה ואסורין בהנאה. בתוס' ריד"א נבבא בתרא צ"ד ע"א דהכי תנן בפ"ח דכלים (צ"ל כלאים) כלאי הכרם אסורין מלזרוע ומלקיים ומותרין באכילה עכ"ל וב' סלות אחרונות ביודאי מ"ס.

פ"ח ה"א במשנה כ"ז אסורין מלזרוע ומלקיים. בה' כלאים להרא"ש לזרוע ולקיים. ובמהניחא דבני מערבא מלזרוע ומלקיים. ועי' ברב"ז ה' ט"א פ"י ה"ז.

פ"ח ה"א במשנה וכל שכן בהנאה. בה' כלאים להרא"ש ובמהניחא דבני מערבא ליתא ג' סלות אלו. וכנראה שלא היו גם לפני התוס' נבבא בתרא ד' צ"ד ע"א ד"ה

סאה שכתבו אבל כלאי זרעים מותרין הן באכילה ובהנאה עכ"ל ולא זכרו מפ"ש במשנ' כאן. ע"ש בגליון. שוב ראיתי בכת"י מהמ"ש עם פיהמ"ש להרמב"ם הנ"ל שליתה שם ג' סלות הנ"ל. ובסמ"ג לוויין רפ"א ד' קאפוסט איתא. אבל בסמ"ג (וויניציא רפ"ב) ליתא.

פ"ח ה"א במשנה כלאי בגדים מותרין בכל דבר. במהניחא דבני מערבא מותרין לכל. וכן באו"י סי' רע"ז לכל דבר. ואנב אעיר לדבר נפלא שמ"ש במשנה נבבא

בבלי ביצה י"ד ע"ב משלחין כלים בין הפירין בין שאינן הפורין ואעפ"י שיש בהן כלאים והן לצורך המועד וכו'. ובנמרא שם אלא כלאים למאי חזו וכו'. אבל במשנה שבידוש' הגי' משלחין כלים בין הפורין בין שאינן תפורין אעפ"י שאין לצורך המועד.

ובכלאים לא נזכר דבר. וגם בנמרא בירושלמי שם לא נזכר מכלאים מאומה. וראוי לדעת שבמהניחא דבני מערבא שם הגי' בהמשנה. בגירסה הנמרא בבלי.

ונעיר עוד על מ"ש בארחות היים (הוצאת מקיצי נדרסים צד 221) כתב הר"י משולם בר' יעקב ז"ל בתשובה שהשיב לרב ר' אברהם בר' יצחק אב בית דין ז"ל סספקא אי דאורייתא או דרבנן וכו' ועיקר דבר זה במס' כלאים והאריך בזה הרב ז"ל והביא

ראיות אחרות ובהן דבריו כתב ואני בעצמי יודע שהלכות כלאים כמה מעורבבין מפני שאין לה נמרא ואותן המשניות לא נתחווירו לנו יפה כשאר המסכתות דהשתא מה שבררו לנו רז"ל מן הזריעה ועד עריבת השלחן אין לנו פה לאכול על אחת כמה

וכמה כמה שלא הניחו לנו ספורש שאנחנו כסומים בארובה ומשמשים ומלקיים קצה מן ההלכות אילך ואילך וגם ראיתי מן הגאונים כגון רבינו האי והריא"ף ז"ל שהם לא יכלו לברר מן ההלכה אי זה כלאים דאורייתא ואי זה דרבנן

וסתמו דבריהם וכו' עכ"ל.

פ"ח ה"א במשנה אלא מלהרביע. בה' הרא"ש כלאים הנ"ל אלא להרביע.

פ"ח ה"א אין לי אלא הזרע. באור זרוע ח"א סי' רס"ח ירושלמי כתיב

לא הזרע כרמך כלאים אין לי אלא לזרוע (הזרוע) ת"ל (מקיים מניין ת"ל) כרם (וכן בפ"י הר"ש ולפנינו זכרם) ולא כלאים. ובפ"י הר"ש בכלאים. אין

לי אלא זרוע מקיים מניין ת"ל כרם ולא כלאים עכ"ל ועי' בבלי סו"ק ד' ב' סע"א ובפרש"י ובפיר"ח שם. ובפ"י הר"ש משאנן בתו"כ קדושים פ"ב כיניין

שלא יקיים וכו' ובערוך בערך קס פ"י טקיים בכלאים ברואה ומניחן והוא לשיטה הירושלמי דמשמע כן בריש פרק ח' עכ"ל. ולפנינו בערוך ערך קס א' הגי' שרואה

שרואה

שְׂרֹוּאָה כְּלָאִים זֹרֵעַ וְאִינוּ עֹקֵרֵן עַכ"ל (בד' פִּיזֵרוּ רַל"ז וְאִינוּ עֹקֵרוּ) וְעַי' בְּבַבְלִי ע"ו סִדְר עִיא וּבְתוּס' שֵׁם דְּרַה ר"ע וְדִלָּא כְּפִי הֶעֱרַךְ שְׂפִירֵשׁ מְקִיִּים בְּהִנְחָה דְּכִלָּאִים וְכוּ' ע"ש . וּבְרַאבִּין ס' נ"ג דִּתְנֵיא אִין לִי אֵלָא זֹרֵעַ מְקִיִּים מְנִיין ה"ל כֶּרֶם לֹא כְּלָאִים ע"כ וּבִירָאִים הִנְדַּפֵּס מִכְתָּבֵי סִי ש"צ כִּדְתֵנִיא בְּסַפְרֵי לֹא תִזְרַע וְכוּ' ע"ש וּבִס' הוֹשֵׁר לְרַת סִי תַכ"ה דְּאִמְרִינֵן בְּסַפְרֵי הַמְּקִיִּים זֹרַע וְכוּ' . פ"ה ה"א מְקִיִּים מְנִיין וְכוּ' . בְּרִיטְב"א קְדוּשָׁן ד' לִיט ע"א וְלֹא מְצִינוּ אִיסוּר בְּמְקִיִּים אֵלָא בְּכִלָּאִי הֶכֶרֶם דְּכִתִּיב בְּהוּ לֹא תִזְרַע תְּרֵי יוֹמֵי כִּדְאִיְהָא הֵתֵם (בִּירוּשְׁלַמִּי) וְכֹה בְּהִמְתָּךְ אִפִּילוּ בְּחוּלָל דְּהָא חֻבַּת הַגּוֹף הִיא אִף הֶרְכַּבָּה אִפִּילוּ בְּחוּלָל עַכ"ל וּלְפָנֵינוּ אִינוּ . וְעַי' לְעִיל .

פ"ה ה"א מַה כֶּר"ע . כְּפִי ר"י בְּמ"צ בְּכִלָּאִים כֹּאן : וְלֹא הוּסָא מִתְנִי ר"ע דְּאִמְרַה הַמְּקִיִּים עֹוֹבֵר בְּלִית וְלֹא כֶּרְבֵּנִן (ב' מְלוֹת אַחֲרוֹנוֹת לִיתָא) אֵלָא מִתְנִי דְּבִרֵי הַכֹּל הוּא עַכ"ל . וּבְסוּדְרֵי אִבְנֵי מִגְלִילָה ד' י"ג ע"כ כְּדִאֲמַרִי בִירוּשְׁלַמִּי רַפ"ח דְּכִלָּאִים אַהָא דִּתְנֵן הֵתֵם כְּלָאִי הֶכֶרֶם וְכוּ' מַה כֶּר"ע וְכוּ' ע"ש שֶׁהֶאֱרִיךְ בּוֹה .

פ"ה ה"א דְר"ע אִוְסַר וְכוּ' . הוּסַפְתָּא כְּלָאִים פ"א רַע"א אִף הַמְּקִיִּים וְכוּ' וּבְאִוּר זֹרֵעַ הִנְל דְּאִמְרַה הַמְּקִיִּים עֹוֹבֵר בְּלִית אַר' (ר' יוֹסִי) דְּבִרֵי הַכֹּל הוּא . וּבְכִפִי הַר"ש : דְּאִמְרַה הַמְּקִיִּים כְּלָאִים לֹוֹקָה (הַמְּקִיִּים עֹוֹבֵר בְּלִית, וְעַי' לְקַמֵּן בְּהַלְכָּה זֹו כְּלוּם אִמְרַה ר"ע אֵלָא לְעַבְדֵי שְׂמָא לְלִקוּת וְכוּ' וְעַי' בְּבַבְלִי מִכּוֹת ד' כ"א ע"כ) וּבְכִכְפֵי מִשְׁנַה ה' בְּלָאִים פ"א ה'ג וְאִמְרִינֵן עֲלֵה בִירוּשְׁלַמִּי מַה כֶּר"ע דְר"ע אִוְסַר הַמְּקִיִּים עֹוֹבֵר בְּלִית אַר' יוֹסִי וְכוּ' . וְע"ש שֶׁהִנְיָהוּ הַמְּנִיָּהִים לְחַנֵּס בְּדְבָרֵי הַכִּסְפָּה מִשְׁנַה .

פ"ה ה"א הַכֹּל מוֹדִים בְּאִסוּר שְׁהוּא אִסוּר . בְּסַפ"ק לְאוּוִין קַס"ח וּמִיְהוּ מִירֵי רַבִּינוּ יְחִיאֵל הִבִּיא מִירוּשְׁלַמִּי רֵאִיָּה דְקִאֲמַר וְהַכֹּל מוֹדִים לְעַנְיִן אִיסוּר שְׁהוּא אִסוּר וְלֹא נַחֲלָקוּ אֵלָא לְעַנְיִן מְלִקוּת וְכוּ' עַכ"ל .

פ"ה ה"א בְּשֵׁלֵא קִיִּים ע"י מַעֲשָׂה . בְּאִוּר זֹרֵעַ הִנְל בְּשֵׁלֵא קִיִּים ע"י מַעֲשָׂה לֹוֹקָה (בְּשֵׁלֵא קִיִּים ע"י מַעֲשָׂה אֲבָל אִם קִיִּים ע"י מַעֲשָׂה לֹוֹקָה) כִּהִדְאָ דִּתְנֵי וְכוּ' . וּבְכִפִי הַר"ש מוֹבָא כְּנִירְסַת הַדְּפּוּס .

פ"ה ה"א כִּהִדְאָ דִּתְנֵי הַמְּחַפָּה בְּכִלָּאִים לֹוֹקָה . ה' מְלוֹת אֵלוּ לִיתָא כְּפִי הַר"ש .

פ"ה ה"א נִאֲמַר כֹּאן פִּן הַקִּדֵּשׁ . (דְּבִרִים כ"ב ט').

פ"ה ה"א וְנִאֲמַר לְהֵלֵן פִּן הַקִּדֵּשׁ בּו . כְּפִי הַר"ש וּבְמַהֲר"י בְּמ"צ הִנְיָ וְנִאֲמַר לְהֵלֵן פִּן הַנֶּקֶשׁ בּו (וּבְכִפִי הַר"ש ד' קוֹשְׁטִינְטִינָא פִּן הַקִּדֵּשׁ בּו) וּבְדְבָרִים י"ב ל' פִּן הַנֶּקֶשׁ אַחֲרֵיהֶם . וְשֵׁם ז' כ"ה פִּן הַקִּדֵּשׁ בּו . וּבְאִוּר זֹרֵעַ הִנְל וְנִאֲמַר לְהֵלֵן פִּן הַקִּדֵּשׁ בּו . וּבְדְבָרֵינוּ ה' מֵאֲכֻלוֹת אִסוּרוֹת פ"י ה"ו וְנִרְאָה דְסַמְךָ עַל הִירוּשְׁלַמִּי וְכוּ' וְנִאֲמַר לְהֵלֵן פִּן הַקִּדֵּשׁ בּו .

פ"ה ה"א אִף כֹּאן אִסוּר בְּהִנְיָה . בְּאִוּר זֹרֵעַ הִנְל אִף קִדֵּשׁ הַאִסוּר כֹּאן אִסוּר בְּהִנְאָה . וְעַי' סַפְרֵי תַצֵּא סִי ר"ל נִאֲמַר כֹּאן קִדֵּשׁ וְכוּ' . וּבְכִפִי הַר"ש אִסוּר בְּהִנְאָה וְקִדֵּשׁ אִסוּר בְּהִנְאָה (ג' מְלוֹת אַחֲרוֹנוֹת חֲסֵרוֹת לְפִנֵּינוּ) .

פ"ה ה"א אִדְרֵי חוּנָא . כְּפִי הַר"ש אִדְרֵי חוּנָא (חוּנָא) בִּיאֲתֵי אִסוּר (אִסוּרָה) בְּהִנְאָה .

פ"ה ה"א דִּאֲר' חִנְיָה פִּן תּוֹקֵדֵשׁ פִּן הַקִּדֵּשׁ בְּאִשׁ . עֲדִילָה פ"ג ה"א וּבְפַסְחִים פ"ב ה"א וְע"ש וּבְבַבְלִי קְדוּשָׁן נ"ו ע"ב בְּשֵׁם הַזְּקִיָּה . וּבְכִפִי הַר"ש וּבְאִוּר זֹרֵעַ הִנְל פִּן תּוֹקֵדֵשׁ הַקִּדֵּשׁ אִשׁ .

פ"ה ה"א מְלַמֵּד שְׂאִינוּ חַיִּיב עַד שִׁיזְרַע . כֶּתוּב' בְּכּוֹרֹת ד' נ"ד ע"א ד"ה דִּגֵּן זֶכֶן מוֹכַח נְמִי בִירוּשְׁלַמִּי בְּסַפ' כְּלָאִים פַּר' ח' דְקִאֲמַר הֵתֵם כְּתִיב לֹא תִזְרַע כְּלָאִים בְּרִמְךָ אֵלְמָד (מְלַמֵּד) שְׂאִינוּ חַיִּיב עַד שִׁיזְרַע כ' מְנִיין כֶּכֶרֶם דְּבִרֵי רַי ר' יוֹנָתָן אִמְרַה מִין (אִפִּילוּ מִין) אַחַר . וּבְתוּס' חוּלִין ד' פ"ב ד"ה וְלֹא אִפּוֹקִי וְכוּ' מִשְׁמַע

מסמק בירוש' במס' בלאים פ"ט (ג"ל בפ"ה) דקאמר ע"ד וכו'. וכתום' נכחם ס"ו ע"א ד"ה וספקדשן וכן מסמק בירוש' דקאמר וכו'. וכתום' ר"י כתיב יצחק מפארה (ברכות כ"ב ע"א, כ"ב ברכה משלמה) ועד האיה פדאמר בירושלמי פ"ה (פ"ח) הכלאים דקאמר לא תודע כרמך כלאים אינו חייב עד שזרע שני מינין בטרם. ובראב"ן ס' נ"ג וכן מצאתי בכלאים יישראלים לא תודע נ"י מלמד שאינו חייב וכו'. ובח"י הרמב"ן בחלק ר' פ"ב (כ"ב כזכה כפחה) ובירושלמי דכ"ב כלאים כתיב לא תודע וכו'. ובש"ה הרשב"א ס' ה"ה הכי מוכח בירושלמי וכו' כתיב לא תודע כרמך כלאים מלמד וכו' ע"ש. ובאיר זרוע ח"א ס' רס"ג בירושלמי כתיב לא תודע כרמך כלאים מלמד שאינו חייב עד שזרע י"ו. ועי' בפ"י דר"ש ור"י במ"צ.

פ"ה ה"א עד שזרע שני מינין בטרם דברי ר' יאשיהו. בירושלמי ברכות פ"ג (ד' ז' ע"ג שורה 44 בר' ווינציא) התני ר' יאשיהו אימר לעילם אינו חייב עד שזרע חמה ושעורה וחרצן במפלה יד. וכן הוא בשם ר' יאשיהו בבבלי בכמה מקומות. הנה סתם לדעת ר' יאשיהו בירושלמי כאן שחייב בשני מינין? ומצאתי בערוך ערך תלת שהתעירר בזה קצת רב נסים נאן ח"ל קשיא ליה לה' נסים בר ד"ו ז"ל מכריז חמה ושעורה שני מינין הן וכו' ואמר מצאתי טעם מפירוש בגמרא דבני סערבא כתיב לא תודע כרמך כלאים וכו' דאלמא אינו חייב עד שזרע כרמי מעיקרא כלאים יזרע חמה ושעורה וחרצן במפלה יד כי היכי דנהו שני מינין בטרם עכ"ל ולפנינו בירושלמי אינו מביאר מה שכתב הר"ן נאון. וכבר העירו רוב מהראשונים הג"ל שדעת ר' יאשיהו סתם לכמה משניות בכלאים. ואנו בענינו הייתי אומר דכוונת ר' יאשיהו עד שזרע חמה וחרצן או שעורה וחרצן במפלה יד. אך זה כנגד כל הראשונים הג"ל.

פ"ה ה"א דברי ר' יאשיהו. בערוך הג"ל דברי ר' יונתן.

פ"ה ה"א ר' יונתן אמר. בערוך הג"ל ר' יאשיהו אמר.

פ"ה ה"א על דעתיה דר' יונתן כתיב. בתים' ככורות הג"ל ע"ד דר' יונתן שרך לא תודע כלאים לאיזה (לאי זה) דבר נאמר לא תודע כרמך כלאים להעביר עליו (חברייא אמרין להחמיר עליו) אפילו מין אחד (אחר). וכתום' ר"י בר' יצחק בברכות הג"ל להחמיר עליו אפילו על מין אחד וכו' וכמו כן כי מקשה הירושלמי לר' יונתן בענין זה אינו מקשה משום לאו יתירא למה נכתבו שני לאין אלא שואל למה נכתב כרמך כלל תיפיק ליה דלקי משום שרך וכו' עכ"ל ועי' באור זרוע הג"ל.

פ"ה ה"א חברייא אמרין להחמיר וכו'. בערוך הג"ל הגי' חברייא אמרין להתירא וכו'. וכן הוא בח"י הרמב"ן בחילוק הג"ל וע"ש.

פ"ה ה"א ע"ד ר' יאשיהו וכו'. בתום' קדושין ד' ל"ט ע"א ד"ה לא וכן מוכח בירוש' דקאמר התם וכו' לאיזה (לאי זה) דבר נאמר כרמך לא תודע כלאים כלומר בלא הרצון מחייב משום כלאים כחמה ושעורה עכ"ל וכתום' ר"י הוקן בקדושין שם דגרסי' בירוש' פ"ח כתיב וכו'. וכתום' ר"י בר' יצחק בברכות הג"ל ועל הירוש' שמקשה למה נאמר כרמך. אומר רבי דה"ט לשנויי לענין איסור הנאה דכלאי זרעים שרי בהנאה ואינהו אמרי אלא רוצה לסצוא טעם בכלאי הכרם עצמם שהוצרך בהם לכתוב שרך וכרמך עכ"ל ובאיר זרוע הג"ל פ"י לר' יאשיהו אינו חייב משום (שרך לוקה) כלאי הכרם עד שזרע חמה ושעורה וחרצן במפלה יד וכו' ע"ש ובח"י הרשב"א בחילוק פ"ב ע"ב ובח"י הרמב"ן בקדושין ל"ט ע"ב שמביאים ג"כ הירושלמי.

פ"ה ה"א להתרייה שאם התרו בו. בעין זה בירושלמי יבמות פ"א ה"א וסנהדרין פ"ט ה"א להתרייה שאם התרו בו משום אשה אב לוקה משום כנף לוקה. ובהשבות

דנאונים

הגאונים (ד' ליק סי' ק"ו) ומצאתי טעם בנמרא דבני מערבא דלענין התראה קאמר שאם התרו בו משום שדך לוקה משום כרמך אינו לוקה (לפנינו משום כרמך לוקה) עד שיזרע חטה ושעורה והרצץ במפולת יד עכ"ל ועי' לעיל בשם הערוך ערך תלת. ובתוס' בכורות נ"ד ע"ב חברייא אמרי להתראה שאם התרו בו משום שדך לוקה ובתוס' לוקה וכו', ובתוס' קדושין הנ"ל חברייא אמרי להתראה שאם התרו בו משום שדך ומשום כרמך לוקה שתיים כלומר כי איכא כרם בהדי בלאים לוקה שתיים וכו'. (גי' ההוס' בקדושין משונה מגירסתנו כפי שיראה הלומד) ועי' בתוס' ר"י הוקן בקדושין י"ט, ובתוס' ר"י בר"י בברכות הנ"ל כג"ל כני' הדפוס. ובחי' מהר"ם חלאיה בפסחים ד' מ"ו ע"א והכי משמע בירוש' דגרסינן דהם במס' כלאים ע"ד דר' יאשיה וכו' שאם התרו בו משום שדך לוקה משום כרמך לוקה וכן נמי משום תרווייהו לוקה שתיים עכ"ל ועי' כפי' הד"ש, ובספ"ג לאוין ר"ב ובירושלמי מפרש שלוקה שתיים.

פ"ה ה"א משום כרמך לוקה. ברב"ז ה' בלאים פ"ה ה"א ואמרינן בירוש' וכו' ואם התרו בו (ג' מלת ליחא) משום כרמך לוקה ע"כ (בירושלמי) עכ"ל.

פ"ה ה"א כראמר ר"ה אין האוסר וכו'. לעיל פ"ד ה"ב ראמר ר"ח אין האוסר וכו'.
פ"ה ה"א דאר' ועירא לא תורע וכו'. בכ"מ ה' בלאים פ"ה ה"ו דהא דשרי (הרמב"ם) לזרע זרע זורע אילן ביחד וכו' דגרסינן בירושלמי פ"ה דפאה וכו' אמר ר' זורא כתיב לא תזרע כרמך בלאים וכו'. והמניחים הגיהו גם לחנם אמר ר' ומחקו מלת זורא.

פ"ה ה"א עיקר כרמך בלאים. לעיל פ"ו ה"ג אין לוקין אלא על עיקר הכרם.

פ"ה ה"א תמן את אמר אין זרעי אילן. בירושלמי פאה פ"א (ד' מ"ו ע"ג שורה 12 בדו"ק) הגי' במעית; תמן אמרין זרעי אילן קרויין זרעים וכו' אבל בכתב יד ליהדען שם הגי' לנכין כמו שהיא כאן. עי' סבוא הירושלמי להגדו"פ ז"ל.

פ"ה ה"א להיות קודם זרעים. בד' זימ' חסר המלה להיות. ובפאה הנ"ל קודם איתן.

פ"ה ה"א א"ל ר' יוחנן ולא מתניתא היא וכו'. והוה ר' יניי מקלס ליה הולים גני'. כעין זה בירוש' סימא פ"ב ה"ה, קדושין פ"ג ה"ה (וביבמות פ"א ה"א נשנה המאמר ושם הגי' במעית והוה ר' יוחנן מקלס לה הולים וגו' וצ"ל והוה ר' ינאי מקלס ליה וכו') ובכבא בתרא פ"ט ה"ח.

פ"ה ה"א ולא מתני' היא. בכבלי מכות ד' כ"א ע"ב אר' ינאי בהבורה נמנו וגמרו החיפה בכלאים לוקה אמר לחן ר' יוחנן לאו משנתנו היא וכו' ע"ש.

פ"ה ה"א א"ל רשב"ל בהר כל אילין קילוסיא וכו'. כעין זה בירושלמי ב"ב פ"י ה"ו ר' יסא בשם ר' יוחנן אמר אע"פ שקילסו ר' ישמעאל את בן ננס על מדרשו קילסו אבל אינה כבן ננס. ובכבלי גיטין ט' ע"א אע"פ שקילסו רבי יוסי את ר' שמעון הלכה ברבו מאיר.

פ"ה ה"א דר' לעזר אמר לוקין וכו' ר' יוחנן אמר אין לוקין ע"י חרישה בשביעיה. בכבלי מ"ק ד' ג' ע"א איתמר החורש בשביעיה ר' יוחנן ור' אלעזר חד אמר לוקה וחד אמר אינו לוקה. וכאן בירושלמי מפורש מחלקיהם. ובפי' הר"ש בשביעיה פ"א משנה ד' כראיתא כהדיא בירושלמי דכלאים בריש פ"ח דר"א אמר לוקין על החרישה בשביעיה ור' יוחנן אמר אין לוקין וכו' עכ"ל ובפי' סהר"י קורקוס בה' שביעיה פ"א ה"ב ועוד דבירושלמי הביאו מחלוקת זה ושם סימוך דר' יוחנן סבר אין לוקין ור' אלעזר חלכה כר' יוחנן ואע"פ שנתלמוד שלנו לא אסתים ילמוד סתום מן המפורש עכ"ל ובשו"ת ר' בצלאל אשכנזי סי' ס"א ובירושלמי וכו' סימוך להדיא דר' יוחנן סבירא ליה דאין לוקין עכ"ל.

פ"ה ה"א לוקן על ידי חרישה. כד' דמאסד לוקן על חרישה. וביהשלם. שבת פ"ו ה"א וסנהדרין פ"ו ה"א לוקן על ידי חרישה וכו'.

פ"ה ה"א ושבתה וכו' כלל. בתים' מ"ק ג' ע"א ד"ה אין ודבי איכא הירוסא בירוש' דכלאים בפ"ח (ע"ש בחי' רש"א) חד אימר לוקה סבר לה כד' אילעא דאינו גרוך בכלל ופרם וכו'. וכל זה ליתא בירוש' ולפנינו הגי' מהופכת. ועי' בפ"ה הר"ש בשביעית הג"ל.

פ"ה ה"א הודע והזכר בכלל היו. כפי' רב נסים גאון בשבת ס"ח ע"א ועיקר דילה בתורכ דודע והזכיר בכלל היוולמה יצאו להקיש אליהן מה דודע וזמר מיוחדין וכו'. ובפ"ה הר"ש בשביעית הג"ל דודע וזמר בכלל היו.

פ"ה ה"א מה דודע וזמר מיוחד. בפ"ה הר"ש הג"ל מה דודע וזמר מיוחדין (מיוחד) שהן עבודת (עבודה) הארץ (בארץ) ובמלין (ובאילון) וכו'.

פ"ה ה"א ושני דברים יצאו מן הכלל חילקין. בירוש' שבת הג"ל הגי' אינן חילקין. אבל בסנהדרין הג"ל חילקין. ובחי' הרמב"ן בשבת ר' ע' ע"א ובירושלמי מצאתי בן על ענף א' שני דברים שיצאו מן הכלל אינן חילקין וכו' וכד' ישמעאל חולקין וכו'.

פ"ה ה"א ואין ל"ה מלמד על עשה בירוש' שבת שם מוסף: אמר ר' אלעזר ועשה מלמד על ל"ה ואין ל"ה מלמד על עשה. וי"ד מלות אלו חסרות בכלאים כאן.

פ"ה ה"א מעם דר' יוחנן וכו'. בפ"ה הר"ש שביעית פ"א מסנה ד' ובמסקנא בירושלמי מפרש מעמא אחרנא שאינו בנמ' שלנו במועד קטן עכ"ל.

פ"ה ה"א כל (בירושלמי שבת הג"ל: כלל) ל"ה שהוא בא מכח עשה עשה הוא ועובר בעשה. כעין זה בירוש' בטרם פ"ב ה"א שבת פ"ו ה"ב יבמה פ"ח ה"ב קדושין פ"ד ה"ו סנהדרין פ"ה ה"ג ופ"ו ה"ה כל ל"ה שבא מכח עשה עשה הוא.

פ"ה ה"א יכול יהו לוקן על ההוספית. בבבלי מ"ק ג' ע"ב כי אתא רב דימי אמר יכול לוקה על ההוספת וכו' ומאי הוספת ר' אלעזר אמר חרישה וכו' ור' יוחנן אמר ימים וכו'. ולפנינו כאן בהפך שר' יוחנן פתר יכול יהו לוקן ע"י חרישה. וע"ש בתום ד"ה ר"א שלא הביאו ירושלמי דילן. ובשו"ת ר' בצלאל אשכנזי סי' מ"א ומיהו בירוש' נסיב גם הא דרב דימי להפך דר' יוחנן פירוש לה בחרישה עיין שם עכ"ל.

פ"ה ה"א השמר ל"ה. בירושלמי שבת וסנהדרין הג"ל מוסף: פן ל"ה.

פ"ה ה"א שם תעשה בנין דכתיב. בירושלמי סנהדרין הג"ל: וכתיב שם תעלה עולותיך (ל"הא) ושם תעשה שם תעלה זו העלייה ושם תעשה זו השחוטמה וזריקה מה העליה שהוא בעשה הרי הוא בלא תעשה אף שחייבה וזריקה שהן בעשה יהו בלא תעשה; כ"ה מלות אחרונות חסרות כאן בכלאים והסופר השמיט מן תעשה עד תעשה) בנין דכתיב שם תעלה ושם תעלה והא אילולא כתיב שם תעלה ושם תעשה אין עשה מלמד על לא תעשה ואין לא תעשה מלמד על (כ"ה מלות אחרונות חסרות לפנינו) עשה מה עבר ל"ה ר' יוחנן (ה' מלות אחרונות חסרות לפנינו) וכו'. ובשבת הג"ל בשנינים קלים.

פ"ה ה"א חפר חרין נעץ וכו'. בבבלי שבת ד' ע"ג ע"ב הנא החורש והתופר והחירץ כולן מלאכה אחת הן.

פ"ה ה"א הרי לא שנייא. בירושלמי שבת וסנהדרין הג"ל הרי לא שנייא נסע וזמר בשבת (ג' מלות אחרונות חסרות בגלאים כאן) בין וכו'.

פ"ה ה"ב במשנה בהמה עם בהמה וכו'. בברבי יוסף להררוד' ז"ל (ו"ד סי' רצ"ז ס' י"ד) וראיתי לחד מן קמאי מרבני הגליל כזמן האר"י ז"ל מהר"ד יהוסף אשכנזי זל"ה בחידושו ופרושו כ"י שכתב וז"ל יש ספרים דגרסי כמה דברים אמרים

אמרים כהמה עם בהמה וכו' ע"ש ובכת"י מהמשינה עם פי' המשניות הרמב"ם הנ"ל באמת הני' כמה דברים אמרים בהמה וכו'.

פ"ה ה"ב במשינה טמאה עם טמאה וכו'. בהלכות גדולות (הוצאת מקיצי נרדמים צד 640) ובסמ"ג לאיון רפ"ב מיבאה המשנה והבנות מהיפכות : טמאה עם טהורה וטהורה עם טמאה טמאה עם טמאה וכו' ע"ש ובשו"ת הרדב"ז ח"ב סי' פ"ה וממשינת כלאים אינו רואה קושיא על דברי רבינו והכי תנן בהמה וכו' וטהורה עם טהורה כלומר כל אלו יש בהם כלאי הרבעה אבל טמאה עם טהורה וטהורה עם טמאה יש בהם תוספת על איסור הרבעה והוא שהם אסורין לחרוש ולמשוך וכו' ע"ש ובברכי יוסף להרחיד"א הנ"ל וראיתי בס' שושנים לדוד שכתב וז"ל סרן הרב כ"י כתב דסמ"ג הביא ראיה וכו' וגרים להופך מנרסא דידן דהיינו טהורה עם טמאה ומטמאה עם טהורה וכו' ע"ש.

פ"ה ה"ב במשינה אסורין לחרוש ולמשוך ולהנהיג בכראשית רבא פ"ז סי' ד' דתנן כלאים שאמרו להנהיג בהן אסורין לזריע ולמשוך ולנהוג יחדיו. ובמדרש רבא שהו"ל הרב הגדול ר"י מהעאדאר ני' מובא שם מכהני יד נוסחאות שונות בזה. ובאור"ח ה"א סי' ר"פ בהמה עם בהמה וכו' כולה משנה יתירה הוא עכ"ל.

פ"ה ה"ב יכול לא יהא מעמיד וכו'. בפ"י ר"י במ"צ גרסינן בירושלמי יכול וכו'.

פ"ה ה"ב אבל מעמיד את זכרים אצל נקבות. בחי' מדר"י קורקוס ה' כלאים פ"ט ה"א בירושלמי פ"ח דכלאים אמרו אינו אסיר אלא להרביע אבל מכנס הוא לדיר זכרים אצל נקבות וכו' ע"ש.

פ"ה ה"ב איסי בן עקביה אומר. בה' כלאים להרא"ש סי' ה' ירושלמי איסי בן יהודה (עקביה) אומר אסור וכו' ומה בגדים שאני (שאת) מותר ללבוש וכו' בהמה שאני (שאת) וכו' לא כ"ש שאני (שאת) אסור לרכוב עליה. ובתוס' חגיגה ד' ב' ע"ב ד"ה לישא ובהוספתא דמס' כלאים הניא אמר רבי איסי בן יהודה (כני' הרא"ש) אסור לרכוב וכו' וע"ש בהגהת הב"ח שם. ובאור זרוע ח"א סי' רנ"ח דהניא בירוש' וכו' איסי בן עקיבא אומר וכו'. ובס' ערם לרבינו יוחס (נתיב כ' ח"א) ואין הלכה כאיסי דאמר הירוש' דאסור וכו'. ובפי' הר"ש ירושלמי איסי בן עקיבא אומר וכו' עכ"ל ובפסקים של מהר"ם מרוטנבורג (תשב"ץ סי' ש"ע) זהו גרסינן התם (בירוש') איסי בן יהודה אומר וכו'. ובבפתור ופרח פרק ג"ח ירוש' איסי בן עקיבא אומר וכו' ע"ש.

פ"ה ה"ב איסי בן עקביה אומר. בהוספתא כלאים פ"ה (בהוצאת צוקערמאנדל) הני' איסי הבבלי אומר. ובכפ"פ פנ"ח מביא ההוספתא וגורס איסי בן הבבלי אומר ולפי מה שהבאתי לעיל רואים בזה גירסאות שונות : איסי בן עקיבא איסי בן יהודה , איסי הבבלי, והוא עפ"י מאמרם בבבלי פסחים ק"ג ע"ב וזוהי איסי בן יהודה וכו' ומה שמו איסי בן עקיבא שמו וע"ש בדקדוקי סופרים .

פ"ה ה"ב ומה אם בכנדים. בב"י (מור יו"ד סי' רצ"ו) מדקאמר בירושלמי ומה כלאי (ליתא) בגדים שמתרים ללבוש זה ע"ז אסור בתערובת כלאי (ליתא) בהמה שאסורים להנהיג זה את זה וכו' עכ"ל וכתשבי"ץ ח"ב סי' ד' אע"ג דבירושלמי וספרי קא אסר איסי בן עקיבא מק"ו ומה בגדים שמתרים ללבוש זה ע"ג זה כגד צמר על סדין של פשתים אסורים בתערובות סוס וחמור וכו' שאסורין להנהיג זה על גב זה וכו'.

פ"ה ה"ב כהמה שאת אסור להנהיג בה. בה' כלאים להרא"ש סי' ז' ובירושלמי משמע אעפ"י שאין עושה טלאכה אלא מנהיג לחודיה לוקה דקאמר התם וכו' כלאי

בהמה

בהמה שאסור להנהיג זה את זה (כזו עם זו) וכו' תרע לך דכהנהגה בקשירה איירי מדמיתיה לה אמהניהין דאין קושרין את הסיס (לפנינו קאי זה על המשנה ב' בהמה עם בהמה וכו' ולא על המשנה ד' אין קושרין את הסיס) וכו' עכ"ל.

פ"ח ה"ב אין למדין מן המלכות. בה' כלאים להרא"ש הגי' אין למדין מכני המלכות פירוש שלא כדון עשו ולא יכלו למחות בהן עכ"ל ובשו"ת הרשב"א סי' תצ"א שאלה מה ששנינו בתוספתא כלאים בפרק כלאי הכרם איסי הבבלי אומר אסור לרביב ע"ג פרדה מק"ו וכו' ע"ש ובפסקים כמהר"ם מרוטנבורג הנ"ל ופריך והכתיב והרכבתם וגו' ומשני אין לכדין משם עכ"ל ובהשב"ץ הנ"ל וכבר הקשו בירושלמי מדכתיב וירכבו וגו' ופריקו אין למדין מן המלכות כלום' שלא עשו כן כרצון חכמים עכ"ל.

פ"ח ה"ב ביריה מששה וכו'. בתשב"ץ הנ"ל אלא שלשון היהושלמי הוא בריה נעשה (ליתא) מששת ימי בראשית וכו'.

פ"ח ה"ב המנהיג קולו בכלאים לוקה. בבבלי בבא מציעא ד' צ' ע"ב וסנהדרין ד' ס"ה ע"ב פליגי בזה ר' יוחנן ורישלקיש. ובירושלמי כ'ן לא נזכר ממחלוקתם. ברמב"ם פ"ט טה' כלאים ה"ז ואפילו בקול לוקה. ובכ"מ שם וב"ש ואפילו בקול לוקה שם בירושלמי עכ"ל.

פ"ח ה"ב נתחייב בה לשלם כשואל. בתוספתא קדושין פ"א (בהוצאת צוקעצומאנדל) בין שמשך וכו' הרי זו משיכה.

פ"ח ה"ב וההני טיפח כנגד עינו וכו'. במכילתא משפטים פ"ט מכאן אמרו וכו' כנגד עינו ואינו רואה כנגד אוזו ואינו שומע אינו יוצא בן חורין דברי ר"ח בן גמליאל. ועי' תוספתא בבא קמא פרק ט'.

פ"ח ה"ב דהני הפש בו הרי זה חייב. בבבלי בבא קמא צ"א ע"א אחזו והקע באזנו וחורשו חייב.

פ"ח ה"ב עמד פרעה ועשה שלש. במדרש שה"ש (הוצאת הרב ר"א גרינרוט) ב' י"א שהיתה המרכבה על שלשה סוסים וע"ש בהערה. ובאור זרוע סי' רפ"ב ירושלמי בראשונה וכו' עמד פרעה ועשה שלש וכו' עמדה מלכות הרשעה ועשהה (ועשה אותן) ארבעה פי' פרעה קשר שלשה סוסים במרכבה כדי שילכו במהרה וירדפו עכ"ל ובפי' הר"ש ירושלמי בראשונה וכו' ע"ט שניים קלים.

פ"ח ה"ג במשנה והיושב בקרון. ברא"ש עירובין פ"ד סי' ג' היושב בקרון.

פ"ח ה"ג במשנה ר' מאיר פומר. בבבלי בבא מציעא ד' ח' ע"ב ר"ם פומר את היושב בקרון (ג' מלות ליתא). ועי' בפ"י רבינו חננאל שם. וכן היה בהמשנה לפני האור זרוע סי' רפ"א והב"י במד' יו"ד סי' רצ"ו וכ"מ ה' כלאים פ"ט ה"ט. ולחנם הניהו שם המניהים ברכ"מ. וכן הוא בהגהת מרדכי עירובין פ"א סי' הקכ"ח. ושם להלן כתב וז"ל אי נטי סמי ההיא דמפ"ך שמואל מקמי מהניתין דהנן וחכמים מחייבין עכ"ל ולפנינו ליתא זה במשנה ומלשון הנמרא בבלי ב"מ ח' ע"ב ומדאפ"ך שמואל ותני וחכמים פומדין נראה שבהמשנה היה כתיב: וחכמים מחייבין בגי' הנהת מרדכי הנ"ל. שאל"כ היח אומר שמואל ר' מאיר מחייב.

פ"ח ה"ג במשנה והשלישית שהיא קשורה לרצועתיהן אסורה. בפי' המיוחס להראב"ד בתמיר פ"א תנן התם השלישית שהיא קשורה ברצועה אסורה ומפרשים באותם הפרושים כמו כן וכו' ע"ש. ובמתניתא דבני מערבא וכת"י מהמשנה הנ"ל שהיא קשורה לרצועה. ובא"ו סי' רפ"ב שהיא קשורה לרצועה אסורה. ובב"י טור יו"ד סי' רצ"ו בפ"ח דכלאים הנן השלישית הקשורה לרצועות אסורה וכו'.

פ"ח

פ"ו ה"ד הכל מודין בענבים וכו'. בדרב"ז ה' כלאים פ"ה הל"ח ותו דגרסינן
בירושלמי אר' יוחנן הכל מודים וכו' ע"ש.

פ"ו ה"ד בענבים שהן אסורות. בראב"ן סי' נ"ג מצאתי בירוש' דפליגי בה ר' יוחנן
ור' אלעזר ר' יוחנן אמר הכל מודין בענבים שהן אסורין (אסורות) כלומר אל"ג
דאמר ר' יוסי ור' שמעון אין אדם אוסר וכו' ולא נאסרת התבואה מודין דהענבים
נאסרו ולא אסורין קל וחומר ומה התבואה וכו'.

פ"ו ה"ד אל"ר' לעזר וכו'. בראב"ן הנ"ל וא"ל ר' אלעזר האוסר אינו
נאסר ושאינו אוסר נאסר כלומר אסורין קל וחומר וכו'.

פ"ו ה"ד מה פליגי בספקן וכו'. בראב"ן הנ"ל ואמר התם מה פליגי
וכו' כלומר עד כאן לא פליגי ר' אלעזר התם וכו' ע"ש.

פ"ו ה"ד ואמר אין אדם מקדיש דבר וכו'. בפ"ה הר"ש ירושלמי וכו' אין
אדם אוסר דבר שאינו שלו וכו' עכ"ל ועי' לעיל בהמשנה.

פ"ו ה"ה במשנה מעשה באחד וכו'. בחי' הרמב"ן (בריא דגרמי) מעשה
בצדקין (ליתא) וכו'.

פ"ו ה"ה במשנה אין אדם מקדיש. בחי' הרמב"ן בב"ב ד' ב' ע"א אין אדם אוסר
ועי' לעיל במשנה ד'. ובכתורה ופירח פ"ו ואמר אין מקדש דבר שאינו שלו. וכן בסמ"ג
דיוקן ה"פ. וכן במתניתא דב"מ. ובזו"ט ריד"א ע"ו (מהדורא ג') ובא מעשה לפני
ר"ע ואמר אין אדם אוסר או (ב' מלות ליתא) מקדש דבר שאינו שלו עכ"ל.

פ"ו ה"ה ר' בא בר יעקב בשם ר' יוחנן. בתוס' סיכה ד' ל' ע"ב ד"ה וקרקע
יומרינן עלה בנמרא דירוש' אבא (ר' בא) בר יעקב בשם יוחנן כיני מתניתא
וכו'. ובפ"ה הר"ש ירושלמי כיני מתניתן וכו'.

פ"ו ה"ה כיני מתניתא מותר לקוצרו אפילו במועד. ובפ"ה הר"ש בירושלמי
כיני מתניתן מותר וכו'. ובמשנה שלפנינו מפורש קוצרו אפילו במועד? וכעין
זה במעשר שני פרק ב' משנה ג' תלהן של מע"ש היאכל צמחונים. ושם
בנמרא ה"ג כיני מתניתא מותרת להאכל צמחונין.

פ"ו ה"ה ער כמה הוא נותן לבעלים. בתוס' סוכה הנ"ל ער כמה יהא נותן לפועלים
(כן הגי' ברפוס אמשטרם וכו') וויניציא לבעלים וזה ט"ס) וכו'.

פ"ו ה"ה רב חונא ורב ש"ת חד אמר שליש לשכר. בבבלי בבא קמא ד' ט'
כע"א אמר רב חונא במצוה ער שליש וע"ש. ובירושלמי פיאה פ"ה ה"א
דו"י ט"ו ע"ב שורה כ"ה) רב חונא אמר למצות ער שליש.

פ"ו ה"ה חד אמר שליש לשכר. בתוס' סוכה הנ"ל ער (ליתא) שליש
לשכר וחד (וחדנה) אמר ער (ליתא) שליש דמים. וכן מובא בפ"ה הר"ש.
ובחי' מהר"י קורקוס בה' כלאים פ"ה ה"ב. ובירושלמי רב חונא ור"ש חד
אמר ער שליש בשכרן וחד אמר ער (ליתא) שליש בדמים פי' ער שליש דמי
התבואה יהן להם עכ"ל.

פ"ו ה"ה אמר ר' אחא. בתוס' סיכה הנ"ל אר"א וכו' ולא נתיאשו (הבעלים) אסורין
(איסורו) דבר הירדה. וברמב"ם ה' כלאים פ"ה ה"י אם נשתקעו הבעלים וכו'.

פ"ו ה"ה נתיאשו הבעלים ולא נשתקעו וכו'. בתוס' סוכה הנ"ל ולא נשתקעו אסורין
מדברי סופרים (איסורן מדבריהם). ובסמ"ג עשין ע"ג אמנם גרסינן בירושלמי נתיאשו
הבעלים נשתקע אסורו מדברי סופרים. וכדגהות מיימיני ה' גולה ואכרה פ"ח ה"ג
ודלא כהירושלמי דגרסינן נתיאשו הבעלים נשתקע אסור מדברי סופרים (גרסתו)
בשונה משלפנינו) וברב"ז הנ"ל נתיאשו ולא נשתקעו איסורו (איסורן) מדבריהם.

פ"ז ה"ז תני עציץ שאיט נקיב, חלה פ"ב ה"ב.
פ"ז ה"ז כעשרותיו מהלכה. בדמאי פ"ג ה"ד שהוא מפריש מעשרותיו מהלכה.
 ובס' התרומות סי' רי"ג שפריש מעשרותיו מהלכה פי' מדרבנן עכ"ל. ובהוספת ר'
 אלהן בע"ז ד' כ"א ע"א (הוסיאמן הרס"א) ובירושלמי וכו' שפריש מעשרותיו
 מהלכה פי' מדרבנן עכ"ל.

פ"ז ה"ז בחמישה עציצין שאינן נקובין. בפ"ה הר"ש העביר ה' עציצין נקובין (שאינן
 נקובים) וכו'. ובס' ה"ז עשיר מביא פי' הר"ש ומסיים וכמנו לסדהי דעציצין נקובין
 גרבינן כי בנוכחה שלפני כתוב שאינן נקובין ואין ספק דמעות סופר הוא וכו' עכ"ל.

פ"ז ה"ז כמעביר החתה כל נפן ונפן. בפ"ה המשנייה להרכב"ם וזכרו אותה בגמ' והוא
 שאמרו ובלכד שינחהו החת הגפן עכ"ל ובפ"ה הר"ש ירושלמי שמואל אמר וכו'.

פ"ז ה"ז אמר ר' יוחנן לאויר עשרה וכו'. לעיל פ"ז הז"ב ר' בון ב"ח בשם רשב"י לאויר
 עשרה היא מהניחא. ולעיל פ"ז ה"ב עד שהוא מגיע לאויר עשרה.

פ"ז ה"ז אכל אם העביר עציץ אחד. בפ"ה הר"ש ירושלמי וכו' אכל אם
 העביר עציץ וכו' נקוב (אחד) וכו' עכ"ל.

פ"ז ה"ז במשנה הרוח שעילעלה וכו'. ביראים הגרפס סכתה יד סי' שפ"ט
 כדתנן הרוח שצלעלה את הנפנים.

פ"ז ה"ז במשנה ע"ג תבואה. בנמוקי יוסף בכבא בתרא פ"א סי' תקצ"ט
 ע"ג תבואה. וכן ביראים הנ"ל. ובריטב"א עירובין צ"ב ע"א מובאה המשנה בשנויים.

פ"ז ה"ז במשנה יגדור מיד. באגודה יגדור ס"א יגדור מיד עכ"ל. וכן הוא
 בפ"ה הר"ש והרא"ש. וברמב"ם ה' כלאים פ"ה ה"א יגדור אותן מיד. ובכסף
 משנה שפ"ט וס"ש יגדור בדל"ה פירושו יחתוך מלשון נדו אילנא עכ"ל ועי'
 בדרב"ז שם. ובכת"י מהמשנה הנ"ל יגדור מיד.

פ"ז ה"ז במשנה ואם אירעו אונם. בח"י הרמב"ן (ברינא דגרסי) ליתא מלה ואם.
פ"ז ה"ז במש"ן וכן בירק מחזיר. בסמ"ג לאוין ר"פ וכן בירק מחזיר פי' לצד אחד עכ"ל.

פ"ז ה"ז במשנה מאימתי תבואה מתקדשת משהשליש. ככה"י מהמשנה הנ"ל
 כשתשרש. ובמשנה שבמשניות משהשריש. ובספרי הצא (פ' ר"ל) מאימתי מלאה
 (תבואה) מתקדשת משהשריש. ובהוס' ריד"א בכבא בתרא ד' צ"ד ע"א ובספרי נמי
 הנינא לה בהדיא תבואה (והיה לפניו בהספרי נגי' המיטנה) משהשריש עכ"ל. ובפ"ה
 רשב"ם ב"ב שם ובספרי נמי הניא לה בהדיא תבואה משהשריש עכ"ל ובראב"ן
 סי' נ"ג כדתניא מאימתי תבואה מתקדשת משהשריש וכו' עכ"ל וכיין להספרי
 הנ"ל. ולא כמו שכתב הסו"ל הראב"ן מחדש. ובסמ"ג לאוין ר"פ משהשליש. ובשטה
 מקובצת בכבא קמא ק' ע"ב כדתנן וכו' משהשליש. ולקמן בנוכח בהלכה זו מיבא
 שתי הנוסחאות. ובכפתור ופרח פנ"ח מאימתי תבואה מתקדשת משהשליש לפי מה
 שפי' הר"ם משהשריש גרבינן וכו' עכ"ל ובס' היטר לר"ת סי' הכ"ה והתנן בשלהי
 הכרם (צ"ל המבריך) מאימתי תבואה מתקדשת משהביא שלי"ש (משהשליש) וענבום
 עד שיעשו (משיעשו) כפול (כפול הלבן) עכ"ל ובס' השרשים לר"י בן גנאח שורש
 קדש אמרו במשנה מאימתי תבואה (תבואה) מתקדשת משהשריש וכו'.

פ"ז ה"ז במשנה תבואה שיבשה כל צורכה. (ב' מלות אחרונות ליתא בראב"ן הנ"ל).
פ"ז ה"ח במשנה עציץ נקיב מקדש בכרם. בירושלמי דמאי פ"ה ה"ט ובכשת ספ"י
 והתנינן וכו' ושאינו נקיב אינו מקדש בכרם (ליתא) ובשו"ת הרשב"א סי' הרנ"ט בנקוב
 לנביכלאים שנינו עציץ נקיב מקדש ושאינו נקיב אינו מקדש וכו' עכ"ל ועי' בראב"ן סי' נ"ג
פ"ז ה"ח במשנה ולא מקדשין. בפ"ה רבינו חננאל בשבת צ"ז ע"ב ואין מקדשין
 וע"ש. ובכ"י מהמשנה הנ"ל זה וזה אוסרין (אסורין) וכו'.

פ"ז ה"ח במשנה המעביר עציץ וכו'. בתוס' נדרים ר' נ"ח ע"א ד"ה אמר סהך דהמעביר עציץ נקיב בכרם אם הוסיף במאתים אמר לא הוסיף במאתים מותר ור' סלות אחרונה (להא). ועי' חילוק קב"ו ע"א.

פ"ז ה"ח במשנה אם הוסיף במאתים אמר. בפ"י ר"י בס"ז אמר העציץ (ליתא). ובכפתור ופרח פנ"ו כדתנן המעביר עציץ נקיב בכרם הרי זה קדש עכ"ל ונידמו משנה. **פ"ח** ה"א במשנה אסורין מלזרוע. בה' בלאים להר"ש סי' ג' אסורים לזרוע ולקיים (ומלקיים). וכן הוא בס' השלכה בברכות (צד 17) ובמתניא דבני מערבא מלזרוע. **פ"ח** ה"א במשנה ואסורין בהנאה. בה"ס ריד"א בבבא בתרא צ"ד ע"א דדכי תנן בפ"ח דכלים (צ"ל כלאים) בלאי הכרם אסורין מלזרוע ומלקיים ומותרין באכילה עכ"ל וכו' מלות אחרונה ביודאי ס"ס.

פ"ח ה"א במשנה כ"ז אסורין מלזרוע ומלקיים. בה' בלאים להרא"ש לזרוע ולקיים. ובמתניא דבני מערבא מלזרוע ומלקיים. ועי' ברדכ"ז ה' ס"א פ"י ה"ז.

פ"ח ה"א במשנה וכל שכן בהנאה. בה' בלאים להרא"ש ובמתניא דבני מערבא ליתא ג' מלות אלו. ובנראה שלא היו גם לפני התוס' בבבא בתרא ד' צ"ד ע"א ד"ה סאה שכתבו אבל בלאי זרעים מותרין הן באכילה ובהנאה עכ"ל ולא זכרו ס"ס במשנ' כאן. ע"ש בגליון. שזכר ראיתי בכת"י מהמ"ש עם פיה"ש להרמב"ם הנ"ל שליתא שם ג' מלות הנ"ל. ובסמ"ג לוויין רפ"א ד' קאפוסט איתא. אבל בסמ"ג (וויניציא רפ"ב) ליתא. **פ"ח** ה"א במשנה בלאי כגדים מותרין בכל דבר. במתניא דבני מערבא מותרין לכל. וכן באו"ס סי' רע"ז לכל דבר. ואנכי אעיר לדבר נפלא שם"ש במשנה בנכרא בבבלי ביצה י"ד ע"ב משלחין כלים בין הפרדן בין שאינן הפרדן ואעפ"י שיש בהן בלאים והן לצורך המועד וכו'. ובנכרא שם אלא בלאים למאי חזו וכו'. אבל במשנה שבידוש' הגי' משלחין כלים בין הפרדן בין שאינן הפרדן אעפ"י שאין לצורך המועד. ובכלאים לא נזכר דבר. וגם בנכרא בירושלמי שם לא נזכר בכלאים מאומה. וראוי לדעת שבמתניא דבני מערבא שם הגי' בהמשנה. בנידובה הנכרא בבבלי. ונעיר עוד על ס"ס בארחות היים (הוצאת מקיצי נרדמים צד 221) כתב הר"ש שו"ס בר' יעקב ז"ל בתשיבה שהשיב לה"ב ר' אברהם בר' יצחק אבי בית דין ז"ל מספקא אי דאורייתא או דרבנן וכו' ועיקר דבר זה במס' בלאים והאריך כזה הרב ז"ל והביא ראיות אחרות ובהן דבריו כתב ואני בעצמי יודע שהלכה בלאים כמה מערבבין מפני שאין לה נכרא ואותן המשניות לא נתחזרו לנו יפה כשאר המסכתות דהשתא מה שבררו לנו רז"ל מן הוריקה ועד עריכת השלחן אין לנו פה לאכול על אחת כמה וכמה כמה שלא הניחו לנו ספורש שאנחנו כסומים בארובה ומשמשים ומלקטים קצה מן ההלכות אילך ואילך וגם ראיתי מן הנאנים כגון רבינו האי והריא"ף ז"ל שהם לא יכלו לברר מן ההלכה אי זה בלאים דאורייתא ואי זה דרבנן וסהמו דבריהם וכו' עכ"ל.

פ"ח ה"א במשנה אלא מלהרכיב. בה' הרא"ש בלאים הנ"ל אלא להרכיב. **פ"ח** ה"א אין לי אלא הזרע. באיר זרוע ח"א סי' רס"ח ירושלמי כתוב לא הזרע כרמך בלאים אין לי אלא לזרוע (הזרע) ת"ל (מקיים מניין ת"ל) כרם (וכן בפ"י הר"ש ולפנינו וכרם) ולא בלאים. ובפ"י הר"ש בכלאים. אין לי אלא זרוע מקיים מנין ת"ל כרם ולא בלאים עכ"ל ועי' בבבלי מ"ק ד' ב' ס"א ובפרש"י ובפיר"ח שם. ובפ"י הר"ש משאנן בתו"כ קדושים פ"ב כיניין שלא יקיים וכו' ובערוך בערך קס פ"י מקיים בכלאים ברואה ומניחן והוא לשיטה הירושלמי דמשמע כן בריש פרק ח' עכ"ל. ולפנינו בערוך ערך קס א' הגי' שרואה

שרואה כלאים זרוע ואינו עוקרן עכ"ל (בד' פיזרו רל"ז ואינו עוקרו) ועי'
בבבלי ע"ז סיד ע"א ובתוס' שם ד"ה ר"ע ודלא כפי' הערך שפירש מקיים
בהנחה דכלאים וכו' ע"ש. ובראב"ן סי' נ"ג דהניא אין לי אלא זרוע מקיים
מניין הל' כרס לא כלאים ע"כ וביראים הנדפס מכה"י סי' ש"צ כדהניא
בספרי לא תזרע וכו' ע"ש ובס' הישר לר"ת סי' תכ"ה דאמרינן בספרי המקיים זרע וכו'.
פ"ה ה"א מקיים מניין וכו'. ברימב"א קדושן ד' לי"ט ע"א ולא מצינו
איסור במקיים אלא בכלאי הכרס דכהניב בהו לא תזרע תרי יומי כדאיהא
התם (בידושלמי) וכה בהסתך אפילו בחול' דהא חובת הגוף היא אף הרכבה
אפילו בחול' עכ"ל ולפנינו אינו. ועי' לעיל.

פ"ה ה"א מה בר"ע. כפי' ר"י במ"צ בכלאים כאן: ולא הימא מהני' ר"ע
דאמר המקיים עובר בל"ה ולא כרבנן (ב' מלות אחרונות ליתא) אלא מהני'
דבריו הכל הוא עכ"ל. ובמטרי אבן במגילה ד' י"ג ע"ב כדאמרי' בירושלמי רפ"ח
דכלאים אהא דתנן התם כלאי הכרס וכו' מה בר"ע וכו' ע"ש שהאריך בזה.

פ"ה ה"א דר"ע אומר וכו'. הוספתא כלאים פ"א רע"א אף המקיים וכו'
ובאור זרוע הנ"ל דאמר המקיים עובר בל"ה אר' (ר' יוסי) דבריו הכל היא.
ובפי' הר"ש: דאמר המקיים כלאים לוקה (המקיים עובר בל"ה) ועי' לקמן בהלכה
זו כלום אמר ר"ע אלא לעבור שמא ללקות וכו' ועי' בבבלי מכות ד' כ"א
ע"ב) ובכסף משנה ה' כלאים פ"א ה"ג ואמרינן עלה בירושלמי מה בר"ע דר"ע אומר
המקיים עובר בל"ה אר' יוסי וכו'. וע"ש שהגיהו המגיהים לחנם בדברי הכסף משנה.
פ"ה ה"א הכל מודים באסור שהוא אסור. בסמ"ק לאוין קס"ח ומיהו מירי
רבינו יחיאל הביא מירושלמי ראייה דקאמר והכל מודים לענין איסור שהוא
אסור ולא נחלקו אלא לענין מלקות וכו' עכ"ל.

פ"ה ה"א בשלא קיים ע"י מעשה. באור זרוע הנ"ל בשלא קיים ע"י מעשה
לוקה (בשלא קיים ע"י מעשה אבל אם קיים ע"י מעשה לוקה) כהדא דתני
וכו'. ובפי' הר"ש מובא כנירסת הדפוס.

פ"ה ה"א כהדא דתני המחפה בכלאים לוקה. ה' מלות אלו ליתא כפי' הר"ש.
פ"ה ה"א נאמר כאן פן תקדש. (דברים כ"ב ט').

פ"ה ה"א ונאמר להלן פן תוקדש בו. כפי' הר"ש ובמהר"י במ"צ הגי' ונאמר
להלן פן תנקש בו (ובפי' הר"ש ד' קושטנטניא פן תוקש בו) ובדברים י"ב, ל'
פן תנקש אחריהם. ויש ו' כ"ה פן תוקש בו. ובאור זרוע הנ"ל ונאמר להלן
פן תוקש בו. וכרוב"ז ה' מאכלות אסורות פ"ו ה"ו ונראה דסמך על הירושלמי
וכו' ונאמר להלן פן תוקדש בו.

פ"ה ה"א אף כאן אסור בהנייה. באור זרוע הנ"ל אף קדש האסור כאן
אסור בהנאה. ועי' ספרי תצא סי' ר"ל נאמר כאן קדש וכו'. ובפי' הר"ש
אסור בהנאה וקדש אסור בהנאה (ג' מלות אחרונות חסרות לפנינו).

פ"ה ה"א א"ר חונא. כפי' הר"ש א"ר חונא (חונא) ביאתו אסור (אסירה) בהנאה.

פ"ה ה"א דאר' חנינה פן תוקדש פן תוקדש פ"ג באש. ערלה פ"ג ה"א ובפסחים
פ"ב ה"א וע"ש ובבלי קדושין נ"ו ע"ב בשם חזקיה. ובפי' הר"ש ובאור זרוע
הנ"ל פן תקדש תוקד אש.

פ"ה ה"א מלמד שאינו חייב עד שיוזע. בתוס' בכורות ד' נ"ד ע"א ד"ה
דגן וכן מוכח נמי בידושלמי במס' כלאים פר' ח' דקאמר התם כתיב לא
תזרע כלאים כרסך אלמא (מלמד) שאינו חייב עד שיוזע ב' מינין בגרם דברי
ר"י ר' יונהן אמר מין (אפילו מין) אחר. ובהוס' חולין ד' פ"ב ד"ה ולא אפוקי וכן
משמע

כחטק בירוש' במס' בלאים פ"ט ג"ל בפ"ה דקאמר ל"ד וכו'. וכתוב' בפרקים ס"ו ק"א דה' ומקדשין יבן כחטק בירוש' דקאמר וכו'. וכתוב' ר"ל ברבי יצחק מפאה (בבבית כ"ב ע"א בב' ברכה משולשת) ועוד יאהו בראמר בירושלמי פ"ה (פ"ה) הכלאים דקאמר לא תורע ברמך בלאים אינו חייב עד שיוורע שני מינין בפרס. ובראב"ן ס' ל"ג וכן מצאתי בכלאים ירושלמי לא תורע י"ל מלמד שאינו חייב וכו'. ובח"י הרמב"ן בחלק ד' פ"ב (בס' מוכח בפרה) ובירושלמי המס' בלאים כתוב לא תורע וכו'. ובסו"ת הרשב"א ס' ה"ה והכוונת בירושלמי וכו' כתוב לא תורע ברמך בלאים מלמד וכו' ל"ש. ובאור הורע ה"א ס' ה"ט בירושלמי כתוב לא תורע ברמך בלאים מלמד שאינו חייב עד שיוורע יכו'. ועי' בפ"ה דר"ש ו"י כמ"צ.

פ"ה ה"א ק"ד שיוורע שני מינין בפרס דכו'. ה' יאשהו בירושלמי בבבית פ"ג (ה' י' ל"ג סו"ת 44 ב' ויניציא) התני ה' יאשהו אימר לעילם אינו חייב עד שיוורע חמה ושעורה וחרצן במפולת יד. וכן הוא בשם ה' יאשהו בבבלי בבבית מקובלת. וזה סו"ת לדעת ה' יאשהו בירושלמי כאן שחיים בשני מינין? ומצאתי בערוך ע"ד תלת שהתעורר בזה קצת רב נחום נאמן ה"ל קשיא ליה לר' נחום בר רז"ל מכוון חמה ושעורה שני מינין הן וכו' ואמר מצאתי טעם מפירוש בגמרא דבני מערבא כתוב לא תורע ברמך בלאים וכו' דאלמא אינו חייב עד שיוורע בריי מיעקרא בלאים יורע חמה ושעורה וחרצן במפולת יד כי הוכי דהתני שני מינין בפרס עכ"ל ולפנינו בירושלמי אינו מכוון מה שכתב הר"ן נאמן. וכמה העירו רוב מהראשונים הנ"ל שדעת ה' יאשהו סו"ת לכמה משניות בכלאים. ואני בעניי העירו אומר דכוונת ה' יאשהו עד שיוורע חמה וחרצן או שעורה וחרצן במפולת יד. אך זה כנגד כל הראשונים הנ"ל.

פ"ה ה"א דכוון ה' יאשהו. בערוך הנ"ל דכוון ה' יונתן.

פ"ה ה"א ה' יונתן אמר. בערוך הנ"ל ה' יאשהו אמר.

פ"ה ה"א על דעתיה דר' יונתן כתוב. בתוס' בפרות הנ"ל ע"ד דר' יונתן שרך לא תורע בלאים לאיזה (לאי זה) דבר נאמר לא תורע ברמך בלאים להעביר עליו (חבריו) אמרין להחמיר עליו אפילו מין אחד (אחד). ובתוס' ר"ל בר' יצחק בברכות הנ"ל להחמיר עליו אפילו על מין אחד וכו' וכמו כן כי מקשה הירושלמי לר' יונתן בענין זה אינו מקשה משום לאו יתירא למה נכתבו שני לאין אלא שואל למה נכתב ברמך כלל תיפיק ליה דלקי משום שרך וכו' עכ"ל ועי' באור הורע הנ"ל.

פ"ה ה"א חבריו אמרין להחמיר וכו'. בערוך הנ"ל הגי' חבריו אמרין להתירא וכו'. וכן הוא בח"י הרמב"ן בחילוק הנ"ל וע"ש.

פ"ה ה"א ע"ד דר' יאשהו וכו'. בתוס' קרושין ד' ל"ט ע"א ר"ה לא וכן מוכח בירוש' דקאמר התם וכו' לאיזה (לאי זה) דבר נאמר ברמך לא תורע בלאים כלומר בלא חרצן מחייב משום כלאים בחטה ושעורה עכ"ל ובתוס' ר"ל הוקן בקרושין שם דגרסו' בירוש' פ"ח בתוב וכו'. ובתוס' ה"י ב' יצחק בברכות הנ"ל ועל הירוש' שמקשה למה נאמר ברמך. אומר רבי דה"ט לשנויי לענין איסור הנאה דכלאי נרעים שרי בהנאה ואינהו אמריו אלא רוצה למצוא טעם בכלאי הכרם עצמם שהוצרך בהם לכתוב שרך וכרמך עכ"ל ובאר הורע הנ"ל פי' לר' יאשהו אינו חייב משום (שרך לוקה) כלאי הכרם עד שיוורע חמה ושעורה וחרצן במפולת יד וכו' ע"ש ובח"י הרשב"א בחילוק פ"ב ע"ב ובח"י הרמב"ן בקרושין ל"ט ע"ב שמכוונים ג"כ הירושלמי.

פ"ה ה"א להתרייה שאם התרו בו. בעין זה בירושלמי יבמות פ"א ה"א וסנהדרין פ"ט ה"א להתרייה שאם התרו בו משום אשת אב לוקה משום כנף לוקה. ובתשובות

דנאונים

הנאונים (ד' ליק סי' ק"ו) ומצאתי טעם בנמרא דבני מערבא דלענין התראה קאמר שאם התרו בו משום שדך לוקה משום כרמך אינו לוקה (לפנינו משום כרמך לוקה) עד שיזרע חטה ושעורה והרצין במפולת יד. עכ"ל ועי' לעיל בשם הערוך ערך תלת. ובתוס' בכורות נ"ד ע"ב חברייא אמרי להתראה שאם התרו בו משום שדך לוקה ובתוס' קדושין הנ"ל חברייא אמרי להתראה שאם התרו בו משום שדך ומשום כרמך לוקה שתיים כלומר כי איכא כרם בהדי כלאים לוקה שתיים וכו'. (גי' התוס' בקדושין משונה מגירסתינו כפי שיראה הלומד) ועי' בתוס' ד"י הוקן בקדושין י"ט. ובתוס' ר"י בר"י בכרכות הנ"ל כגי' הדפוס. ובחי' מהר"ם חלאיה בפסחים ד' מ"ו ע"א והכי משמע בירוש' הגרסינן דתם בכס' כלאים ע"ד דר' יאשיה וכו' שאם התרו בו משום שדך לוקה משום כרמך לוקה וכן נמי משום הרווייהו לוקה שתיים עכ"ל ועי' בפ"י הר"ש. ובסמ"ג לאוין ר"פ ובירושלמי מפרש שלוקה שתיים.

פ"ה ה"א משום כרמך לוקה. ברב"ז ה' כלאים פ"ה ה"א ואמרין בירוש' וכו' ואם התרו בו (ג' מלות ליתא) משום כרמך לוקה ע"ב (בירושלמי) עכ"ל.

פ"ה ה"א כראמר ר"ה אין האוסר וכו'. לעיל פ"ד ה"ב ראמר ר"ח אין האוסר וכו'.

פ"ה ה"א דאר' ועירא לא הורע וכו'. בכ"מ ה' כלאים פ"א ה"ו דהא דשרי (הרמב"ם)

לזרוע זרע וזרע אילן ביחד וכו' הגרסינן בירושלמי פ"א דפאה וכו' אמר ר' זורא כתיב לא תזרע כרמך כלאים וכו'. והמגיחים הגיהו שם לחנם אמר ר' ומחקו מלת זורא.

פ"ה ה"א עיקר כרמך כלאים. לעיל פ"ו ה"ג אין לוקין אלא על עיקר הכרם.

פ"ה ה"א תמן את אמר אין זרעי אילן. בירושלמי פאה פ"א (ד' ט"ו ע"ג שורה 12

בר"י) הגי' בטענית: תמן אמרין זרעי אילן קרוין זרעים וכו' אבל בכתב יד לירדען שם הגי' לנכון כמו שהוא כאן. עי' סבוא הירושלמי להגדו"פ ז"ל.

פ"ה ה"א להיות קודם זרעים. בד' זיט' חסר המלה להיות. ובפאה הנ"ל קודם איתן.

פ"ה ה"א א"ל ר' יוחנן ולא מתניתא היא וכו'. והוה ר' ינאי מקלס ליה הוליס

וגו'. כעין זה בירוש' סוטה פ"ב ה"ה, קדושין פ"ג ה"ה (וביבמות פ"א ה"א גשנה

המאמר ושם הגי' בטענית והוה ר' יוחנן מקלס לה הוליס וגו' וצ"ל והוה ר'

ינאי מקלס ליה וכו') ובבבא בתרא פ"ט ה"ח.

פ"ה ה"א ולא מתני' היא. בבבלי מכות ד' כ"א ע"ב אר' ינאי בהבורה נטנו וגמרו

דחופה בכלאים לוקה אמר לחן ר' יוחנן לאו משנתנו היא וכו' ע"ש.

פ"ה ה"א א"ל רשב"ל בחר כל אילין קילוסיא וכו'. כעין זה בירושלמי ב"ב

פ"י ה"ו ר' יבא בשם ר' יוחנן אמר אע"פ שקילסו ר' ישמעאל את בן ננס

על מדרשו קילסו אבל אינה כבן ננס. ובבבלי גימין ט' ע"א אע"פ שקילסו רבי

יוסי את ר' שמעון הלכה כרבי מאיר.

פ"ה ה"א דר' לעזר אמר לוקין וכו' ר' יוחנן אמר אין לוקין ע"י חרישה

בשביעית. בבבלי מ"ק ד' ג' ע"א איתמר החורש בשביעית ר' יוחנן ור' אלעזר

חד אמר לוקה וחד אמר אינו לוקה. ובאן בירושלמי מפורש מחלקתם. ובפ"י

הר"ש בשביעית פ"א משנה ד' כדאיתא כהדיא בירושלמי דכלאים כרוש פ"ת

דר"א אמר לוקין על החרישה בשביעית ור' יוחנן אמר אין לוקין וכו' עכ"ל

ובפ"י סהר"י קורקוס בה' שמיטה פ"א ה"ב ועוד בירושלמי הביאו מחלוקת

זה ושם סימו דר' יוחנן סבר אין לוקין ור' יוחנן ור' אלעזר חלכה כר' יוחנן ואע"פ

שבתלמוד שלנו לא אסתיים ילמוד סתום מן המפורש עכ"ל ובשו"ת ר' בצלאל אשכנזי

סי' ט"א ובירושלמי וכו' סימו להדיא דר' יוחנן סבירא ליה דאין לוקין עכ"ל.

אמרים כהמה עם בהמה וכו' ע"ש ובכת"י מהמשנה עם פי' המשניות הרמב"ם הנ"ל באמת הגי' כמה דברים אמרים כהמה וכו'.

פ"ה ה"ב במשנה טמאה עם טמאה וכו'. בהלכות גדולות (הוצאת מקיצי נדרמים צד 640) ובסמ"ג לאוין רפ"ב כיבאה המשנה והכבות מהיפכות: טמאה עם טהורה וטהורה עם טמאה טמאה עם טמאה וכו' ע"ש ובשו"ת הרדב"ז ח"ב סי' פ"ה ומשמנת בלאים אינו רואה קושיא על דברי רבינו והכי תנן בהמה וכו' וטהורה עם טהורה כלימך כל אלו יש בהם בלאי הרבעה אבל טמאה עם טהורה וטהורה עם טמאה יש בהם תוספת על איסור הרבעה והוא שהם אסורין לחרוש ולמשוך וכו' ע"ש ובברייתא יוסף להרחיד"א הנ"ל וראיתי בס' שושנים לרד"ש שכתב וז"ל סרן הרב כ"י כתב דסמ"ג הביא ראיה וכו' וגרס להיפך מנרסא דידן דהיינו טהורה עם טמאה ומטמאה עם טהורה וכו' ע"ש.

פ"ה ה"ב במשנה אסורין לחרוש ולמשוך ולהנהיג בכראשית רבא פ"ו סי' ד' דתנן בלאים שאמרו הנהיג בהן אסורין לזרוע ולמשוך ולהנהיג יחדיו. ובמדרש רבא שהו"ל הרב הגדול ר"י טהעאדאר נ"י מובא שם מכתבי יד נוסחאות שונות בזה. ובאור"ה ה"א סי' ר"פ בהמה עם בהמה וכו' כולה משנה יתירה הוא עכ"ל.

פ"ה ה"ב יכול לא יהא מעמיד וכו'. בפ"י ר"י במ"צ גרסינן בירושלמי יכול וכו'.

פ"ה ה"ב אבל מעמיד את זכרים אצל נקבות. בח"י מדר"י קורקוס ה' בלאים פ"ט ה"א בירושלמי פ"ח דכלאים אמרו אינו אסור אלא להרביע אבל מכניס הוא לרדיר זכרים אצל נקבות וכו' ע"ש.

פ"ה ה"ב איסי בן עקביה אימר. בה' בלאים להרא"ש סי' ה' ירושלמי איסי בן יהודה (עקביה) אומר אסור וכו' ומה בנדים שאני (שאת) מותר ללבוש וכו' בהמה שאני (שאת) וכו' לא כ"ש שאני (שאת) אסור לרכוב עליה. ובתוס' חגיגה ד' ב' ע"ב ד"ה לישא ובהוספתא דמס' בלאים הניא אמר רבוי איסי בן יהודה (בני' הרא"ש) אסור לרכוב וכו' וע"ש בהגהת הב"ח שם. ובאור זרוע ח"א סי' רנ"ח דהניא בירוש' וכו' איסי בן עקיבא אומר וכו'. ובס' ערם לרבינו יוחס (נתיב כ' ח"א) ואין הלכה באיסי דאמר הירוש' דאסור וכו'. ובפי' הר"ש ירושלמי איסי בן עקיבא אומר וכו' עכ"ל ובפסקים של מהר"ם מרומנובורג (תשב"ץ סי' ש"ע) והו גרסינן התם (בירוש') איסי בן יהודה אימר וכו'. ובכפתור ופרח פרק ג"ח ירוש' איסי בן עקיבא אימר וכו' ע"ש.

פ"ה ה"ב איסי בן עקביה אימר. בהוספתא בלאים פ"ה (בהוצאת צוקערמאנדל) הגי' איסי הבבלי אימר. ובכפ"פ פנ"ח מביא ההוספתא וגורס איסי בן הבבלי אומר ולפי מה שהבאתי לעיל רואים בזה גירסאות שונות: איסי בן עקיבא איסי בן יהודה, איסי הבבלי. והוא עפ"י מאמרם בכבלי פסחים קי"ג ע"ב וזוא איסי בן יהודה וכו' ומה שמו איסי בן עקיבא שמו וע"ש בדקדוקי סופרים.

פ"ה ה"ב ומה אם בבנדים. כב"י (מור יו"ד סי' רצ"ו) מרקאמר בירושלמי ומה בלאי (ליתא) בבנדים שמתרים ללבוש זה ע"ז אסור בתערובת בלאי (ליתא) בהמה שאסורים להנהיג זה את זה וכו' עכ"ל וכתשבי"ן ח"ב סי' ד' אע"ג דבירושלמי וספרי קא אסר איסי בן עקיבא מק"ו ומה בבנדים שמתרים ללבוש זה ע"ג זה בגד צמר על סרין של פשתים אסורים בתערובות סוס וחסור וכו' שאסורין להנהיג זה על גב זה וכו'.

פ"ה ה"ב בהמה שאת אסור להנהיג בה. בה' בלאים להרא"ש סי' ז' ובירושלמי משמע אעפ"י שאין עושה טלאכה אלא מנהיג לחודיה לוקה דקאמר התם וכו' בלאי

בהמה

בהמה שאסור להנהיג זה את זה (בני עם זו) וכו' הדע לך דבהנהגה בקשירה איירי מרמיהו לה אמרנהיגין דאין קושרין את הסיס (לפנינו קאי זה על המשינה ב' בהמה עם בהמה וכו' ולא על המשינה ד' אין קושרין את הסיס) וכו' עכ"ל.

פ"ח ה"ב אין למדין מן המלכות. בה' כלאים להרא"ש הגי' אין למדין מכני המלכות פירוש שלא כדן עשו ולא יכלו למחות בהן עכ"ל ובשו"ת הרשב"א סי' הצ"א שאלה מה ששנינו בתוספתא כלאים בפרק כלאי הכרם איסי הבבלי אומר אסור לרכוב ע"ג פרדה סק"ו וכו' ע"ש ובפסקים סמהר"ם מרוטנבורג הג"ל ופריך והכתיב והרכבתם וגו' ומשני אין לכדין משם עכ"ל ובהשב"ץ הג"ל וכבר הקשו בירושלמי מדכתיב וירכבו וגו' ופירוקאין למדין מן המלכות כלום' שלא עשו כן ברצון חכמים עכ"ל. **פ"ח ה"ב** כיריה מששה וכו'. בתשב"ץ הג"ל אלא שלשון הירושלמי הוא כיריה נעשה (ליתא) מששת ימי בראשית וכו'.

פ"ח ה"ב המנהיג קולו בכלאים לוקה. בבבלי בבא מציעא ד' צ' ע"ב ומנהרין ד' ס"ה ע"ב פליגי בזה ר' יוחנן וירושלמי כ.ן לא נזכר ממחלוקתם. ברמב"ם פ"ט טה' כלאים ה"ז ואפילו בקול לוקה. ובכ"ט שם וט"ש ואפילו בקול לוקה שם בירושלמי עכ"ל.

פ"ח ה"ב נתחייב בה לילם כשואל. בתוספתא קדושין פ"א (בהוצאת צוקעצורמאנדל) בין שמשך וכו' הרי זו משיכה.

פ"ח ה"ב והתני טיפח כנגד עינו וכו'. במכילתא טשפתים פ"ט מכאן אמרו וכו' כנגד עינו ואינו רואה כנגד אזנו ואינו שומע אינו יוצא בן חורין דברי ר"ח בן גמליאל. ועי' תוספתא בבא קמא פרק ט'.

פ"ח ה"ב דתני הפש בו הרי זה חייב. בבבלי בבא קמא צ"א ע"א אחזו ותקע כאזנו וחזרו חייב.

פ"ח ה"ב עמד פרעה ועשה שלש. במדרש ית"ש (הוצאת הרב ר"א גרינהוט) ב' י"א שהיתה המרכבה על שלשה סוסים וע"ש בהערה. ובאור זרוע סי' רפ"ב ירושלמי בראשונה וכו' עמד פרעה ועשה שלש וכו' עמדה מלכות הרשעה ועשתה (ועשה אותה) ארבעה פי' פרעה קשר שליטה סוסים במרכבה כדי שילכו במהרה וירדופו עכ"ל ובפי' הר"ש ירושלמי בראשונה וכו' ע"ש שניים קלים.

פ"ח ה"ג במשנה והיושב בקרון. ברא"ש עירובין פ"ד סי' ג' היושב בקרון.

פ"ח ה"ג במשנה ר' מאיר פומר. בבבלי בבא מציעא ד' ח' ע"ב ר"ט פומר את היושב בקרון (ג' מלות ליתא). ועי' בפ"י רבינו חננאל שם. וכן היה בהמשנה לפני האור זרוע סי' רפ"א והב"י במור יו"ד סי' רצ"ז וכ"מ ה' כלאים פ"ט ה"ט. ולחנם הגיהו שם המניהים בהכ"ט. וכן הוא בהגהת מרדכי עירובין פ"א סי' הקב"ח. ושם להלן כתב וז"ל אי נטי סמי ההיא דמפיד שמואל מקמי מהניתין דתנן והכמים מחייבין עכ"ל ולפנינו ליתא זה במשנה ומלשון הגמרא בבלי ב"מ ח' ע"ב ומדאפיך שמואל ותני והכמים פוטרין נראה שבהמשנה היה כתוב: והכמים מחייבין בני' הגהת מרדכי הג"ל. שאל"כ היח אומר שמואל ר' מאיר מחייב.

פ"ח ה"ג במשנה והשלישית שהיא קשורה לרצועתיהן אסורה. בפ"י המיוחס להראב"ד בתמיד פ"א תנן התם השלישית שהיא קשורה ברצועה אסורה ומפרשים באותם הפרושים כמו כן וכו' ע"ש. ובמתניתא רבני מערבא וכה"י מהמשנה הג"ל שהיא קשורה לרצועה. ובאור"י סי' רפ"ב שהיא קשורה לרצועה אסורה. ובב"י מור יו"ד סי' רצ"ז בפ"ח דכלאים הנן השלישית הקשורה לרצועות אסורה וכו'.

פ"ח

פ"ה ה"ג לא לצדדי הקרון. וכן בב"י הנ"ל ולפנינו במשנה לא בצדדי הקרון. וברא"ש שבת פ"ה ס"י ה' לא בצדדי הקרון.

פ"ה ה"ג תני ר' מאיר פומר. בתוספתא כלאים פ"ח ור' מאיר מתיר. ובראים ס' קנ"ו דתניא בתוספתא כלאים אין קישרין וכו' ור' יהודה (ר' מאיר) מתיר. ובפ"ה הר"ש בכלאים כאן ירושלמי תני ר' מאיר פיטר ועי' בהגהת סרדכי עירובין הנ"ל דנבי כלאים שייך נמי למיטר כטור אבל אסור דתניא בסיפא לא יקשור כוס וכו' ע"ש.

פ"ה ה"ג תני ר' מאיר פומר. ברא"ש שבת הנ"ל ועוד גרס בירושלמי תני ר' מאיר פומר במסייעו (אם היה מסייעו, וכן בתוספתא הנ"ל. והמלה במסייעו ברא"ש מוסבת למטה ולא כמו שהגיה הקרבן נהנאל ר"ס פומר במסייעו) אם היה (ב' מלות ליתא) כן במעלה בין בירידה הכל מודים (מודין) שהוא אסור. ובפ"ה הראב"ד בתמיד הנ"ל ותני עלה בתוס' דר"ס מתיר (פומר) ופי' בפרושים דהכי פירושו וכו'. ולהלן יש בפ"ה הראב"ד ובירושלמי שאם היו מסייעין זה את זה בירידה ובעלייה הכל מודים שאסור.

פ"ה ה"ג אמר ר' יוחנן מפני. בפ"ה הר"ש ובהרא"ש שבת הנ"ל מפני מה (ב' מלות ליתא) אמר ר' יוחנן מפני שזה נושא וכו'. וכן הוא באור זרוע ח"א ס' רפ"ג. ובפ"ה הראב"ד בתמיד ומעמיה מפרשי אמרתי בירושלמי ר"י (ב' מלות אחרונות ליתא לפנינו) ור"י סבר מפני שזה נושא עצלותו של זה וכו'.

ובס' ארם לר"י (גתוב ב' ח"א) ומפרש בירושלמי מפני שזה נושא עצלותו וכו'. **פ"ה** ה"ג מפני שנושאת את החבל. בפ"ה הר"ש והרא"ש ובאור זרוע הנ"ל ומפרש טעמא בירוש' מפני שנושאת את החבל. ודברי הרא"ש מיבאים בב"י טור יו"ד ס' רצ"ו.

פ"ה ה"ג ר"י אמר מפני שנושאת. בפ"ה הרא"ש בשבת הנ"ל רבא (רב) אמר מפני שנושאת הכל שבנתים. ובפ"ה הראב"ד בתמיד ורב אמר שנושאת החבל של בינתים. ובג' הראב"ד כן באור זרוע הנ"ל.

פ"ה ה"ג ר"י בעי קשרן בשערן. במעדני יו"ט בה' כלאים להר"ש ס' ע' איצנה לפניך לשון הירושלמי וכו' קשרן בשערן מהו (ליתא) וכו'. ובב"י הנ"ל ובדקתי הירושלמי ומצאתי דהכי איתא התם ר' ירמיה בעי וכו'.

פ"ה ה"ג קשרן בשערן. באור זרוע הנ"ל קשרו בשערו.

פ"ה ה"ג כך אנו אוסרים. באור זרוע הנ"ל כך אני אוסר. ועל הלשון הזה עי' באהבת ציון בתרומות צד 97. ובאור זרוע ס' רצ"א והכי אמרין לעיל בירושלמי ר"י בעי קשרו בשערו פי' שקשר סוס ועגלה אהרדי בשערו ומסיק מה אנו קיימין כך אני אוסר אסור להרכיב בהמה ע"ג בהמה כתמיה פי' הא אין כאן הנהגה כלל וכו' עכ"ל.

פ"ה ה"ג אם בשקשרו החבל בשעריו. באור זרוע הנ"ל אם בשקשרו בחבל נאמר וכו'.

פ"ה ה"ג בין כ"ד רבב בין ע"ד דר"י פטור. כן הגי' בפ"ה הר"ש בכלאים כאן. ובמעדני יו"ט טוב הנ"ל לא אחוש מלומר דצריך לגרום נבי ע"ד רבב חייב דמפי עדיף לומר שנשמש ע"י הסופר תיבת חייב וכו' ע"ש שהאריך בזה. ועי' בב"י בטור יו"ד ס' רצ"ו.

פ"ה ה"ג אית הניי הני ניבדקים. בערוך ערך לנדקים ירושלמי אית תנאי דתנו ניבדקים כאן דמר לנדקס וכו' ע"ש שהביא כל המאמר בשנייים. ובאור זרוע ח"א ס' רפ"ד ירושלמי אית הניי הני ניבדקים מ"ד לנדקים על שם ליבא (ליבו) וכו' ע"ש. **פ"ה** ה"ג מהו אבהטס. במוסף הערוך ערך אבהטוס וערך סלק ירושלמי דכלאים פ"ח סאי אבהטוס חמור סלק כן גרס הערוך וכו' ע"ש ובפ"ה הר"ש בכלאים כאן.

פ"ה ה"ג גרים הבאים מליבוי. בתום בכורות ד' ה' ע"ב ר"ה השעים וירושלמי גרים הבאים מפוס ולוב (הבאים מליבוי) מהי להמתין ל' דורות עכ"ל וע"ש בשמה מקובצת (בש"ס ד' וילנא) מיבא בשם היספיה חיצונית שהביאו הירושלמי ובהום' שבת ד' נ"א ע"ב ד"ה חמרא ואמרינן בירושלמי גרים רבאים מלוב מהו וכו': ובס' העתים צד 311 וגרסינן בירושלמי גרים הבאים מליבו וכו' ובפ"י רבינו הנגאד בשבת גס כדגרסינן בירושלמי גרים הבאים מלוב וכו'. ובס' מוכח כפרה (ליורנו הק"ס) מוכא הש"ס גבכורות הנ"ל בשניים. לעיו"ה"ב צד 478 מביא הירושלמי אר' יונה בן צרויה וסניה בצרויה. ולא דאה ד' ויניציא שהג' אמר רבי יונה בוצרויה.

פ"ה ה"ג הרן פולא טצרי. בתום' שבת דנ"ל ומייתי (הירושלמי) עלה דהרא ע"ס (פולא) מצראה דצוחין ליה לוב עכ"ל. ובכפתור ופרח פרק נ"ו עוד בירושלמי אמר ר' יונה ביצראה הרין פולא מצראה וכו'.

פ"ה ה"ג כד רטיב אינון צוחין וכו'. בפ"י רב נסים גאון בשבת ד' צ' ע"ב תמצא דבר זה מפורש בתלמוד כלאים פול הטצרי כר דהוא רטיב אינון צוחין ליה לובי כר דהוא נגיב אינון צוחין ליה פיל הטצרי עכ"ל ובפ"י ר"י כמ"צ בשביעית פ"ב משנה ט' גרסינן בכלאים אר' יונה בצוראה (בוצרויה) הרין פולא מצראה וכו' ע"ש.

פ"ה ה"ג דברי חכמים כל וכו'. תוספתא כלאים פ"ח.

פ"ה ה"ג מיובון מלונן תון. באור זרוע ה"א סי' רפ"ו ירושלמי ר' מנא מפקר לאילון דר"י נשיאה אין בעיתין מוכן (מיובין) וכו'. ובכפתור ופרח פרק נ"ח ירושלמי וכו' אין בעיתין מוכן מולותין (מולונן תון) זבנון אילן (לו) דאודניהון (אונהון) דקיקין שאמו סוסיה (סוסה) ואביו חמור פי' מילותין הם פרות והוא לשון לעז עכ"ל ובפ"י ר"י כמ"צ בכלאים כאן טובא נ"כ הירושלמי.

פ"ה ה"ג וראודם מן האשה וכו'. ע"י בשאלתות יהרו סי' נ"ו ובש"ש שם.

פ"ה ה"ג ר' זעירא בשם ר' איסת. באור זרוע סי' רפ"ו ירוש' וכו' ר"ז בשם ר' איסא.

פ"ה ה"ד במשנה לא בצדדי הקרון ולא לאחור הקרון. בפ"י המיוחס להראב"ד בחמיר פ"א תנן בבמ' כלאים דאין קושרין את הסיס לא בצדדי הקרון ולא באחורי הקרון ובס' אדם לר' ירוחם, (נהיב כ' ח"א) כדאמר' אין קושרין הסיס לא בצדדי הקרון ולא אחורי הקרון פירוש ענלה מושבת וכו'.

פ"ה ה"ד במשנה את הליבדקס. באו"ז ה"א סי' רפ"ד את הליבדקס ובערוך ערך לברקס (פורו רל"ו) ולא את הלברקס כגמליהם (לגמלים).

פ"ה ה"ד במשנה יארני השרד. באגודה (מס' בלאים) ואבני השרד.

פ"ה ה"ה במשנה וחולדת הסנאין. בתום' בבא קמא ד' פ' ע"א ד"ה דקמיני תנן בפ"א דאהלות (ליתא) חולדות דסנאים ר"י אומר ב"ש מטבא כוזה (בכוזה) כמטא וכעדישה במגע וכו'. ובשו"ת המיוחסות להרמב"ן סי' קע"ג ובתום' דשביעית שנינו בפ"ה ה"כו' וחולדת סנאי וכו' וע"ש שיש לתקן ג' התיספתא ילפנינו. ובערוך ערך חרד (ד' פירו רל"ו) בפ"ה דכלאים הקופר וחולדת דסלאין חיה.

פ"ה ה"ה ר' אימי בשם ר' לעזר רמכה וכו'. בפ"י מהר"י כמ"צ ירושלמי רמכה דלא כלינס לשון יוני כלינקי כלימר מלבתקן עכ"ל. ובכפתור ופרח פרק נ"ח ירושלמי ר' אמי (אימי) בשם ר' אלעזר רמכא (רמכה דלא כלינס) כד"א בני הרמכים עכ"ל וכן מוכא הירושלמי באור זרוע סי' רפ"ו.

פ"ה ה"ה אבני השרד חיה. במשנה ארני השרד.

פ"ה ה"ה יסי ערקיי בר נש וכו'. בפ"י ה"ש ירושלמי וכו' אר' (ייסי ערקיי)

בר נש דמור וכו'. ובפ' סהר"י כמ"צ אר' יוסי בר נש וכו'. ובערוך ערך אדן ירושלמי אבני השדה חיה יוסי ערקאי וכו'. איפסק (כן בערוך השלם, אבל בר' פיזרו רל"ז ובכל הד' הישנים הגו' אי פסיק מינוריא) וכו'. ובנפתור ופרה פ"ק נ"ח ירש' וכו' אמר ר' יוסי. בר נש וכו' ובא"ז ח"א סי' רפ"ה אמר ר' יוסי, ובסמ"ג לאוויין ל' פוכן יש בירושלמי דכלאים גבי אבני השדה בר נש דמור הוא וכו'. ובפ' הר"ש משאנן בהו"כ צו פ"י כמו אדני השדה שמפרשים שהוא כרכות אדם וגדילה דרך סיבורה וכו' וכדכוכח בתרוסיה (צ"ל בכלאים) נגסרא עכ"ל ובאגדה ירושלמי אבני השדה אמר ר' יוסי בר אנש הוא היא חיי מטיביריה (מן טיביריה) פסק (איפסק) וכו'.

פ"ה ה"ה כגדל על פני השדה. כנפתור ופרה דנ"ל כגדל מן השדה כלומר מן אדם ויהיה נו"ן אדני במקום מ"ם ויהיה אדן כמו אדם עכ"ל (ובפראגמנטס מירושלמי בבאוקסא (שהוציא לאור הפרופסור פ. קאקאווצאו צד 203) כמה אדן רוצה ליטול וכו' ע"ש בהערות). ובפ' הר"ש כגדל מן השדה כלומר מן אדם הוא. וכן בפ' סהר"י כמ"צ ובאור זרוע ה"א סי' רפ"ז. אבל בערוך הג"ל בגירסת הדפוס. ובפ' הר"ש בהו"כ פ' צו פ"א וכן אדני השדה לר' יוסי מטמאין באהל כאדם אלטא דין אדם יש להם עכ"ל.

פ"ה ה"ה הצלף באילן וכו'. עי' ירושלמי ספ"ה דמעשרות הצלף בש"א כלאים ככרם וכו'. ומה המקור למ"ש הרמב"ם ה' כע"ש פ"א ה"ז ובכסף משנה שם ילפי זה הירושלמי הזה אתי כב"ש וכו' עכ"ל ובאגדה ששה ספקות מן (הן) הצלף באילן כדברי בית שמאי (כב"ש) וכו'.

פ"ה ה"ה פול מצרי. כנפתור ופרה פנ"ד ירושלמי וכו' אבל (ליתא) פיל המצרי בורעוב וכו'.

פ"ה ה"ה כוי בחיה דברי הכל. פי' שדברי הכל שזה ספק ובירוש' כנורים פ"ב ה"ז או זה כוי וכו' ורבנן אמרין מין הוא עיקרו ולא יכלו חכמים לעמיד עליו.

פ"ה ה"ה ר' חמא בר עוקבא אמר. ככפ"פ פנ"ד ר' חייא בר עוקבא אמר.

פ"ה ה"ה טריבסין מה מפנים מבחיץ. ירושלמי י"א פ"ה ה"ב וע"ש, ובפ' רבינו חננאל ביומא נ"א ע"ב והיתה נקראת אמה מרקסין והוא לשון יוני פנים וחויץ וכך מפורש בתלמוד א"י עכ"ל ובהגרי"ב שם ובערוך כתב בלשון יון וכו' וכך מפורש בירושלמי עכ"ל ובערוך לר"ש נמא (עמרה צבי צד 21) במס' כלאים ירושלמי פו' אמה מרקסין מהו מרקסין אר' יונה כוצראה טורי אכסון וכו' ע"ש בהערות. ובפירוש"י יומא נ"ב ע"א מרקסין ישון פנים וחויץ הוא כך ראיהו בתלמוד ירושלמי עכ"ל ועי' בפירוש"י נימין ד' פ"א ע"א ד"ה דרך מרקסין. ובפ' הר"ש בכלאים כאן: ירושלמי וכו' מהו אמה (ואמה) מרקסין אר' יוחנן בו נראה שודאיכסין (לפנינו: ר' יונה כוצרייה אמר טריבסין) וכו' אר' יוסי וכו'. ובפ' ר"י ברבי יצחק בברכות ל"ה ע"א דרך מרקסין פירש דרך הער וכו' ויש ספרים דגרסי מרקסין בכ"ף והיא היא עכ"ל. ובצו"ת ריב"ש סי' תמ"ב ולשון מרקסין פנים וחויץ כך ספדש בירושלמי וכן פי' רש"י וכו'. וכנסף משנה ה' בית הבחירה פ"ד ה"ב בירוש' דכלאים אמה מרקסין מה מפנים או (ליתא) מבחוץ אמר ר' יוסי וכו'. ובטעריך ערך מרקסין וכן מפרש בכלאים דף ל"א עמוד ג' (כיון לרפום וויניציא) מריבסין מה מפנים או מבחוץ עכ"ל.

פ"ה ה"ז במשנה שור בר מין בהמה. בערוך ערך שר ד' פיזרו רל"ז בסוף פרק ח' בכלאים שר פר (בר) מין בהמה וכו' ובערוך השלם לא נזכר מזה.

פ"ה ה"ז במשנ' ר' מאיר אמר (כלכ) מין בהמה. כמ' מונח כפרה בשמה מקובצת

בבבחה

בכורות ח' ע"ב ו"ל הר"ש וכו' ובפ"ו דכלאים תנן ר' מאיר אומר כלב מין חיה וכו' עכ"ל וסיוע לני' הרא"ש כמ"ש בתוספתא כלאים פ"ה (היצאת צ"ם) אלא שהנהגת חייהו לבנו ר' מאיר אומר כתב לו כלב וכו'. וכן הגי' בהתוספתא נפיל הר"ש כלאים פ"ה משנה ו'. ובכפ"ג פרק ג"ח ייש גירסא אחרת בתוספתא שם והיא עפ"י גירסתה בהמשנה ועי' לעיל פ"א ה"ו.

פ"ה ה"ו במשנה לחרוש ולמשוך. במשנה שבמשניות למשוך ולהרוש ובהו"ם שב צריך לי עיון דלא הנן כדלעיל במשנה ב' לחרוש ולמשוך וכו' ולא ראה ד' וויניציא .

פ"ה ה"ו במשנה לחרוש ולמשוך. באגדה וברדב"ז ובכ"מ ה' כלאים פ"מ ה"י לחרוש ולמשוך ולהגדיג (ליהא). ובערוך ערך פיל כגירסה הדפוס. וכן הוא בגמרא בבבלי שבת נ"ד ע"א ובפ"י רבינו חננאל שם וההנן בכלאים סוף פרק ח' אדם מותר עם כולם לחרוש ולמשוך. וכן הוא בס' השלטה בבבא קמא פ"ה. אבל במשנה שבמשניות כנ"ל האגודה. ועי' בתו"ם שם. וברי"ף יצבת שם סי' שנ"ט.

פ"ה ה"ו כיבא הוה. בפ"י הר"ש ירושלמי סכאן הוה. ובאור זרוע סי' רפ"ט ירושלמי רבנן אמרי סכאן הוה. ובדברי חסודות בה' כלאים להרא"ש סי' כ"א ובירושלמי רבנן אמרי סכאן הוה.

פ"ה ה"ו ר"י אומר עיקריה מן תמן הוה. באור זרוע סי' רפ"ט ירוש' וכו' ר"י יוסי אומר עיקרי מן תמן הוה. וכן הוא בפ"י הר"ש. ובדברי חסודות הנ"ל עקרו מן תמן הוה.

פ"ה ה"ו הא שור עם שור בר. בפ"י הר"ט הנא (ליהא) הא שור וכו'. ובאור זרוע שם ירושלמי הוי (הא) שור עם שור דבר (בר) אינן כלאים דלא כר' יוסי (יוספה). ובאור זרוע ח"א סי' ש"צ ואמר בירושלמי וכו' הני (בני' הר"ש) שור עם שור הבר אינן כלאים דלא כר' יוסי ובב"י (מור יו"ד פ"י רצ"ו) וקאמר עלה בירושלמי הא שור עם שור בר אינם כלאים דלא כר' יוסי.

פ"ה ה"ו ואילין דמתרגמין ותורי בר וראמנין. באור זרוע ח"ב סי' רפ"ט ירושלמי וכו' ואילין דמתרגמין ותאו וזכר (ב' בלות ליהא) תורי בר אמרין (ותורי בר וראמנין), ובא"ז שם סי' ש"צ ואילין דמתרג' ותאו וזכר תור בר וראמנין. והיה להא"ז שני כתב יד מהירושלמי. ובעיטור ה' שחיטה צד 86 וירושלמי דמתרגם ותאו וזכר ותורא בר וראמינן כר"י וכו' ע"ש. ובפ"י הר"ש בכלאים כאן ירושלמי וכו' זמי שמתרגם ותור כרא. (לפנינו כהרגים אונקלוס (דברים י"ד ה')) ותאו וזכר ותורבלא ודיצא. אבל בהרגום יונתן כ"ע ותוריבר ודיצון. וזה כגירסת הירושלמי). ובחולין ד' פ' ע"א סדהרגמין תורבלא סינא דבהמה הוא. ועי' בדקדוקי סופרים שם.

פ"ה ה"ו כרבי יוסה. באור זרוע שם ושם ובפ"י הר"ש כרבי יוסי. אבל בחולין הגיל' ר' יוסי אומר מין חיה? ובעיטור הנ"ל ולא אולינן בגמרא דילן עכ"ל ובתורה הבית להרשב"א (בסימני עיפות ד' ס' ע"ב) כשמע דרב אחא ורב אשי דבתראי ניהו סבירא להו כר' יוסי דאמר דתאו דהיינו שור הבר מין חיה הוא וכו'.

פ"ה ה"ו ר' נא בשם רבי שמואל אוזו אם (כד' אמשטרדאם עם, וכן הוא בשם שמואל בכורות ח' ע"א וש"ג) אוז מדבר. בירושלמי כבא קמא פ"ה ה"י שמואל אמר אוז ים עם אוז ישוב כלאים זה בזה וע"ש.

פ"ה ה"ו הנה ר"י כן פזי דבר דליה ולא ידעין מאן הנה. כפאה פ"ג ה"ם הנה ר"י בר פזי דבר דליא ולא ידעין מה הנה.

פ"ה ה"ו בשור וחמור אין אהה וכו', באור זרוע סי' רצ"א ירוש' כתיב וכו' ע"ש ובס' ידאים הגרפס מכתב יד סי' שפ"ח והניא בספרי אין לי וכו' בשור וחמור אי אתה חורש אבל אתה חורש בשור ואדם וכו'. וכן הוא בפ"י המשנ' להרמב"ם ובפ"י הר"ש שם.

שזואה כלאים זרוע ואינו עוקרן עכ"ל (בר' פיורו רל"ז ואינו עוקרו) ועי'
בבבלי ע"ז סיד ע"א ובתוס' שם ד"ה ר"ע ודלא כפי' הערך שפירש מקיים
בהנחה דכלאים וכו' ע"ש. ובראב"ן סי' נ"ג דתניא אין לי אלא זרוע מקיים
מניין ה"ל כרס לא כלאים ע"כ וביראים הנדפס מכה"י סי' ש"צ כדתניא
בספרי לא תזרע וכו' ע"ש ובס' הישר לר"ה סי' תכ"ה דאמרינן בספרי המקיים זרע וכו'.
פ"ה ה"א מקיים מניין וכו'. כרימב"א קדושין ד' ל"ט ע"א ולא מצינו
איסור במקיים אלא בכלאי הכרס דכהניב בהו לא תזרע תרי יומני כדאיהא
התם (בידושלמי) וכה בהסתך אפילו בחול' דהא חובת הגוף היא אף הרכבה
אפילו בחול' עכ"ל ולפנינו אינו. ועי' לעיל.

פ"ה ה"א מה בר"ע. כפי' ר"י במ"צ בכלאים כאן: ולא הימא מתני' ר"ע
דאמר המקיים עובר בל"ה ולא כרבנן (ב' מלות אחרונות ליתא) אלא מתני'
דברי הכל הוא עכ"ל. ובטורי אבן במגילה ד' י"ג ע"ב כדאמרי' בירושלמי רפ"ח
דכלאים אהא דתנן התם כלאי הכרס וכו' מה בר"ע וכו' ע"ש שהאריך בזה.

פ"ה ה"א דר"ע אומר וכו'. הוספתא כלאים פ"א רע"א אף המקיים וכו'
ובאור זרוע הנ"ל דאמר המקיים עובר בל"ה אר' (ר' יוסי) דברי הכל היא.
ובפי' הר"ש: דאמר המקיים כלאים לוקה (המקיים עובר בל"ה) ועי' לקמן בהלכה
זו כלום אמר ר"ע אלא לעבור שמא ללקות וכו' ועי' בבבלי מכות ד' כ"א
ע"ב) ובכפך משנה ה' כלאים פ"א ה"ג ואמרינן עלה בירושלמי מה בר"ע דר"ע אומר
המקיים עובר בל"ה אר' יוסי וכו'. וע"ש שהגיהו המגיהים לחנם בדברי הכסף משנה.
פ"ה ה"א הכל מודים באסור שהוא אסור. בסמ"ק לאוין קס"ח ומיהו מירי
רבינו יחיאל הביא מירושלמי ראייה דקאמר והכל מודים לענין איסור שהוא
אסור ולא נחלקו אלא לענין מלקות וכו' עכ"ל.

פ"ה ה"א בשלא קיים ע"י מעשה. באור זרוע הנ"ל בשלא קיים ע"י מעשה
לוקה (בשלא קיים ע"י מעשה אבל אם קיים ע"י מעשה לוקה) כהדא דתני
וכי'. ובפי' הר"ש מובא כנירסת הדפוס.

פ"ה ה"א כהדא דתני המחפה ככלאים לוקה. ה' מלות אלו ליתא כפי' הר"ש.
פ"ה ה"א נאמר כאן פן הקדש. (דברים כ"ב ט').

פ"ה ה"א ונאמר להלן פן הוקדש בו. כפי' הר"ש ובמהר"י במ"צ הגי' ונאמר
להלן פן הנקש בו (ובפי' הר"ש ד' קושטנטינא פן תוקש בו) ובדברים י"ב, ל'
פן הנקש אחריהם. ויש ז' כ"ה פן תוקש בו. ובאור זרוע הנ"ל ונאמר להלן
פן תוקש בו. וכרדב"ז ה' מאכלות אסורות פ"ו ה"ו ונראה דסמך על הירושלמי
וכי' ונאמר להלן פן הוקדש בו.

פ"ה ה"א אף כאן אסור בהנייה. באור זרוע הנ"ל אף קדש האסור כאן
אסור בהנאה. ועי' ספרי תצא סי' ר"ל נאמר כאן קדש וכו'. ובפי' הר"ש
אסור בהנאה וקדש אסור בהנאה (ג' מלות אחרונות חסרות לפנינו).

פ"ה ה"א אר' חונא. כפי' הר"ש אר' חונא (חונא) ביאתו אסור (אסירה) בהנאה.

פ"ה ה"א דאר' חנינה פן תוקדש פן הוקדש באש. ערלה פ"ג ה"א ובפסחים
פ"ב ה"א וע"ש ובבלי קדושין נ"ו ע"ב בשם חזקיה. ובפי' הר"ש ובאור זרוע
הנ"ל פן תקדש הוקד אש.

פ"ה ה"א מלמד שאינו חייב עד שזרוע. בתוס' בכורות ד' נ"ד ע"א ד"ה
דגן זמן טובח נמי בירושלמי בסמ' כלאים פר' ח' דקאמר התם כתיב לא
תזרע כלאים כרמך אלמא (מלמד) שאינו חייב עד שזרוע ב' מינין כגרום דברי
ר"י ר' יונה אמר מין (אפילו מין) אחר. ובהוס' חולין ד' פ"ב ד"ה ולא אפקי וכן
משמע

משמע בירוש' במס' כלאים פ"ט (צ"ל בפ"ח) דקאמר ע"ד וכו'. וכתום' פסחים מ"ו ע"א ד"ה ומוקדשין וכן משמע בירוש' דקאמר וכו' וכתום' ר"י ברבי יצחק מפאריה (ברכות כ"ב ע"א, בם' ברכה משולשת) ועיד ראיא מדאמר בירושלמי פ"ה (פ"ח) דכלאים דקאמר לא תזרע כרמך כלאים אינו חייב עד שזרע שני מינין בכרם. ובראב"ן סי' ג"ג וכן מצאתי בכלאים ירושלים לא תזרע וכו' מלמד שאינו חייב וכו'. ובחי' הרמב"ן בחילין ד' פ"ב (בס' סוכה כפרה) ובירושלמי דמס' כלאים' כתוב לא תזרע וכו'. ובשול"ת הרשב"א סי' המ"ח והכי סוכה בירושלמי וכו' כתיב לא תזרע כרמך כלאים מלמד וכו' ע"ש. ובאור זרוע ח"א סי' רס"ג בירושלמי כתיב לא תזרע כרמך כלאים מלמד שאינו חייב עד שזרע וכו'. ועי' בפ"י הר"ש ור"י במ"צ.

פ"ח ה"א עד שזרע שני מינין בכרם דברי ר' יאשיה. בירושלמי ברכות פ"ג (ד' ו' ע"ג שורה 44 בר' וויניציא) דתני ר' יאשיה אומר לעילם אינו חייב עד שזרע חטה ושעורה וחרצן במפלה יד. וכן הוא בשם ר' יאשיה בכבלי בבמה מקומות. וזה סתם לדעת ר' יאשיהו בירושלמי כאן שחייב בשני מינין? ומצאתי בערוך ערך תלת שהתעורר בזה קצת רב נסים גאון וז"ל קשיא ליה לר' נסים בר ר"י ז"ל מדברי חמה ושעורה שני מינין הן וכו' ואמר מצאתי טעם מפירוש בגמרא דבני מערבא כתיב לא תזרע כרמך כלאים וכו' דאלמא אינו חייב עד שזרע כרמו מעיקרא כלאים יזרע חטה ושעורה וחרצן במפולת יד כי הוכי דנהו שני מינין בכרם עכ"ל ולפנינו בירושלמי אינו מבואר מה שכתב הר"ן גאון. וכבר העירו רוב מהראשונים הנ"ל שדעת ר' יאשיהו סתם לכמה משניות בכלאים. ואנו בעניי הייתי אומר דבנות ר' יאשיה עד שזרע חטה וחרצן או שעורה וחרצן במפולת יד. אך זה כנגד כל הראשונים הנ"ל.

פ"ח ה"א דברי ר' יאשיה. בערוך הנ"ל דברי ר' יונתן.

פ"ח ה"א ר' יונתן אמר. בערוך הנ"ל ר' יאשיה אמר.

פ"ח ה"א על דעתיה דר' יונתן כתיב. בתים' בכורות הנ"ל ע"ד דר' יונתן שדך לא תזרע כלאים לאיזה (לאי זה) דבר נאמר לא תזרע כרמך כלאים להעביר עליו (חברייא אמרין להחמיר עליו) אפילו מין אחד (אחד). וכתום' ר"י בר' יצחק בברכות הנ"ל להחמיר עליו אפילו על מין אחד וכו' וכמו כן כי מקשה הירושלמי לר' יונתן בענין זה אינו מקשה משום לאו יתורא למה נכתבו שני לאיין אלא שואל למה נכתב כרמך כלל תיפיק ליה דלקי משום שדך וכו' עכ"ל ועי' באור זרוע הנ"ל.

פ"ח ה"א חברייא אמרין להחמיר וכו'. בערוך הנ"ל הגי' חברייא אמרין להתראה וכו'. וכן הוא בחי' הרמב"ן בחילין הנ"ל וע"ש.

פ"ח ה"א ע"ד דר' יאשיה וכו'. בתום' קרושין ד' ל"ט ע"א ד"ה לא וכן מוכח בירוש' דקאמר התם וכו' לאיזה (לאי זה) דבר נאמר כרמך לא תזרע כלאים כלומר בלא הרצון מהחייב משום כלאים בחטה ושעורה עכ"ל וכתום' ר"י הוקן בקרושין שם דגרסו' בירוש' פ"ח בתים וכו'. וכתום' ר"י בר' יצחק בברכות הנ"ל ועל הירוש' שמקשה למה נאמר כרמך. אומר רבי דה"מ לשנויי לענין איסור הנאה דכלאי זרעים שרי בהנאה ואינהו אמרו אלא רוצה למצוא טעם בכלאי הכרם עצמם שהוצרך בהם לכתוב שדך וכרמך עכ"ל ובאר זרוע הנ"ל פי' לר' יאשיה אינו חייב משום (שדך לוקח) כלאי הכרם עד שזרע חטה ושעורה וחרצן במפולת יד וכו' ע"ש ובחי' הרשב"א בחילין פ"ב ע"ב ובחי' הרמב"ן בקרושין ל"ט ע"ב שמביאים ג"כ הירושלמי.

פ"ח ה"א להתרייה שאם התרו בו. בעין זה בירושלמי יבמות פ"א ה"א ופנהדרין פ"ט ה"א להתרייה שאם התרו בו משום אשת אב לוקח משום כנף לוקח. ובתשובה

דנאונים

הנאוניס (ד' ליק סי' ק"ז) ומצאתי טעם בנמרא דבני מערבא דלענין התראה קאמר שאם התרו בו משום שדך לוקה משום כרמך אינו לוקה (לפנינו משום כרמך לוקה) עד שיזרע חטה ושעורה והרצן במפולת יד עכ"ל ועי' לעיל בשם הערוך ערך תלת. ובתוס' בכורות נ"ד ע"ב חברייה אמרי להתראה שאם התרו בו משום שדך לוקה וכו'. ובתוס' קדושין הנ"ל חברייה אמרי להתראה שאם התרו בו משום שדך ומשום כרמך לוקה שתיים כלומר כי איכא כרם בהדי בלאים לוקה שתיים וכו'. (גי' התוס' בקדושין משונה מגירסתינו כפי שיראה הלומד) ועי' בתוס' ד"י הוקן בקדושין שם. ובתוס' ר"י בר"י בברכות הנ"ל כגי' הדפוס. ובחי' מהר"ם חלאיה בפסחים ד' מ"ו ע"א והכי משמע בירוש' הנרסינן דתם במס' בלאים ע"ד דר' יאשיה וכו' שאם התרו בו משום שדך לוקה משום כרמך לוקה וכן נמי משום תרווייהו לוקה שתיים עכ"ל ועי' בפ"י הר"ש. ובסמ"ג לאוין ר"פ ובירושלמי מפרש שלוקה שתיים.

פ"ה ה"א משום כרמך לוקה. ברב"ז ה' בלאים פ"ה היא ואמרינן בירוש' וכו' ואם התרו בו (ג' מלות ליחא) משום כרמך לוקה ע"כ (בירושלמי) עכ"ל.

פ"ה ה"א כדאמר ר"ח אין האוסר וכו'. לעיל פ"ד ה"ב ראמר ר"ח אין האוסר וכו'. **פ"ה** ה"א דאר' ועירא לא הורע וכו'. בכ"מ ה' בלאים פ"ה ה"ו דהא דשרי (הרמב"ם) לזרוע זרע וזרע אילן ביחד וכו' הנרסינן בירושלמי פ"ה דפאה וכו' אמר ר' זורא כתיב לא תזרע כרמך בלאים וכו'. והמגיחים הגיהו שם לחנם אמר ר' ומחקו מלת זורא.

פ"ה ה"א עיקר כרמך בלאים. לעיל פ"ז ה"ג אין לוקין אלא על עיקר הכרם.

פ"ה ה"א תמן את אמר אין זרעי אילן. בירושלמי פאה פ"א (ד' מ"ז ע"ג שורה 12 בדו"ה) הגי' בטעית; תמן אמרין זרעי אילן קרויין זרעים וכו' אבל בכתב יד לידען שם הגי' לנכין כמו שהוא כאן. עי' סבוא הירושלמי להגדו"פ ז"ל.

פ"ה ה"א להיות קודם זרעים. בד' זיט' חסר המלה להיות. ובפאה הנ"ל קורין איתן.

פ"ה ה"א א"ל ר' יוחנן ולא מתניתא היא וכו'. והוה ר' ינאי מקלם ליה הולים וגו'. כעין זה בירוש' סוטה פ"ב ה"ה, קדושין פ"ג ה"ה (וביבמות פ"א ה"א נשנה המאמר ושם הגי' בטעית והוה ר' יוחנן מקלם לה הולים וגו' וצ"ל והוה ר' ינאי מקלם ליה וכו') ובכבא בתרא פ"ט ה"ח.

פ"ה ה"א ולא מתני' היא. בכבלי מכות ד' כ"א ע"ב אר' ינאי בהבורה נטנו וגמרו החופה בכלאים לוקה אמר לחן ר' יוחנן לאו משנתנו היא וכו' ע"ש.

פ"ה ה"א א"ל רשב"ל בחר כל אילין קילוסיא וכו'. כעין זה בירושלמי ב"ב פ"י ה"ז ר' יסא בשם ר' יוחנן אמר אע"פ שקילסו ר' ישמעאל את בן ננס על מדרשו קילסו אבל אינה כבן ננס. ובכבלי גיטין ט' ע"א אע"פ שקילסו רבי יוסי את ר' שמעון הלכה כרבי מאיר.

פ"ה ה"א דר' לעזר אמר לוקין וכו' ר' יוחנן אמר אין לוקין ע"י חרישה בשביעית. בכבלי מו"ק ד' ג' ע"א איתמר החורש בשביעית ד' יוחנן ור' אלעזר חד אמר לוקה וחד אמר אינו לוקה. וכאן בירושלמי מפורש מחלקיהם. ובפ"י הר"ש בשביעית פ"א משנה ד' כדאיתא בהדיא בירושלמי דבלאים כריש פ"ח דר"א אמר לוקין על החרישה בשביעית ור' יוחנן אמר אין לוקין וכו' עכ"ל ובפ"י סהר"י קורקוס בה' שמיטה פ"א ה"ב ועוד דבירושלמי הביאו מחלוקת זה ושם סימו דר' יוחנן סבר אין לוקין ור' יוחנן ור' אלעזר הלכה כר' יוחנן ואע"פ שכתלסוד שלנו לא אסתיים ילסוד סתום מן המפורש עכ"ל ובשו"ת ר' בצלאל אשכנזי סי' ס"א ובירושלמי וכו' סימו להדיא דר' יוחנן סבורא ליה דאין לוקין עכ"ל.

פ"ח

פ"ה ה"א לוקן על ידי חרישה. כד' זיסאמיר לוקן על חרישה. ובירושלם. שבת פ"ו ה"א וסנהדרין פ"ז ה"א לוקן על ידי חרישה וכו'.
פ"ה ה"א ושבחה ונו' כלל. בתום' מו"ק ג' ע"א ד"ה אין והכי איכא הגירסא בירוש' דכלאים כפ"ח (ע"ש בחי' רש"א) חד אימר לוקה סבר לה כד' אילעא דאינו נדון בכלל ופרם וכו'. וכל זה ליתא בירוש' ולפנינו הגי' מהופכת. ועי' בפ"ה הר"ש בשביעית הג"ל.

פ"ה ה"א הזרע והזכר בכלל היו. כפי' רב נסים גאון בשבת ס"ח ע"א ועיקר דילה בת"כ דזרע והזכר בכלל היו ולמה יצאו להקיש אליהן מה זרע וזמר מיוחדין וכו'. ובפ"ה הר"ש בשביעית הג"ל זרע וזמר בכלל היו.

פ"ה ה"א מה זרע וזמר מיוחד. בפ"ה הר"ש הג"ל מה זרע וזמר מיוחדין (מיוחד) שהן עבודת (עבודה) הארץ (בארץ) ובמלין (ובאילן) וכו'.

פ"ה ה"א ושני דברים יצאו מן הכלל חולקין. בירוש' שבת הג"ל הגי' אינן חולקין. אבל בסנהדרין הג"ל חולקין. ובחי' הרמב"ן בשבת ר' ע' ע"א ובירושלמי מצאתי כן על ענין א' שני דברים שיצאו מן הכלל אינן חולקין וכו' וכו' ישמעאל חולקין וכו'.

פ"ה ה"א ואין ל"ה מלמד על עשה. בירוש' שבת שם מוסף: אמר ר' אלעזר ועשה מלמד על ל"ה ואין ל"ה מלמד על עשה. וי"ד מלות אלו חסרות בכלאים כאן.

פ"ה ה"א מעם דר' יוחנן וכו'. בפ"ה הר"ש שביעית פ"א משנה ד' ובמסקנא בירושלמי מפרש מעמא אחרינא שאינו בנמ' שלנו במועד קמץ עכ"ל.

פ"ה ה"א כל (בירושלמי שבת הג"ל: כלל) ל"ה שהוא בא מכח עשה עשה הוא ועובר בעשה. כעין זה בירוש' בכורים פ"ב ה"א שבת פ"ו ה"ב יבמות פ"ח ה"ב קדושין פ"ד ה"ו סנהדרין פ"ה ה"ג ופ"ו ה"ה כל ל"ה שבא מכח עשה עשה הוא.

פ"ה ה"א יכול יהו לוקן על התוספית. בכבלי מו"ק ג' ע"ב כי אתא רב דימי אמר יכול ילקה על התוספת וכו' ומאי תוספת ר' אלעזר אמר חרישה וכו' ור' יוחנן אמר ימים וכו'. ולפנינו כאן בהפך שר' יוחנן פתר יכול יהו לוקן ע"י חרישה. וע"ש בתום' ד"ה ר"א שלא הביאו בירושלמי דילן. ובשו"ת ר' בצלאל אשכנזי סי' מ"א ומיהו בירוש' נמיב גם הא דרב דימי להפך דר' יוחנן פירש לה בחרישה עיין שם עכ"ל.

פ"ה ה"א השמר ל"ה. בירושלמי שבת וסנהדרין הג"ל מוסף: פן ל"ה.

פ"ה ה"א שם תעשה בנין דכתיב. בירושלמי סנהדרין הג"ל: וכתיב שם תעלה עולותיך (ל"הא) ושם תעשה שם תעלה זו העלייה ושם תעשה זו השחוסה וזריקה מה העליה שהיא בעשה הרי היא בלא תעשה אף שחייבה וזריקה שהן בעשה יהו בלא תעשה (כ"ה מלות אחרונות חסרות כאן בכלאים והמופר השביט מן תעשה עד תעשה) בנין דכתיב שם תעלה ושם תעשה והא אילולא כתיב שם תעלה ושם תעשה אין עשה מלמד על לא תעשה ואין לא תעשה מלמד על (כ"ה מלות אחרונות חסרות לפנינו) עשה מה עבד ל"ה ר' יוחנן (ה' מלות אחרונות חסרות לפנינו) וכו'. ובשבת הג"ל בשינוים קלים.

פ"ה ה"א חפר חרץ נעץ וכו'. בכבלי שבת ד' ע"ג ע"ב הנא החורש והחופר והחורץ כולן מלאכה אחת הן.

פ"ה ה"א הוי לא שנייא. בירושלמי שבת וסנהדרין הג"ל הוי לא שניא נמע וזמר בשבת (ג' מלות אחרונות חסרות בכלאים כאן) בין וכו'.

פ"ה ה"ב במשנה בהמה עם בהמה וכו'. כברכי יוסף להרחיב"א ז"ל (יו"ד ט"ו) רצ"ו ס' י"ד) וראיתי לחד מן קמאי מרבני הגליל כומן האר"י ז"ל מהר"ר יהוסף אשכנזי זל"ה בחידושו ופרושו כ"י שכתב וז"ל יש ספרים דגרסי כמה דברים אמרים

אמרים

אמורים בהמה עם בהמה וכו' ע"ש וכנה"י מהמשנה עם פ"ה המשניות הרמב"ם
הנ"ל באמת הגי' במה דברים אמורים בהמה וכו'.

פ"ה ה"ב במשנה טמאה עם טמאה וכו'. בהלכות גדולות (הוצאת מקוצי נדרמים
עד 640) ובסמ"ג לאיון רפ"ב כיבאה המשנה והכבית מהיפכות: טמאה עם טהורה
וטהורה עם טמאה טמאה עם טמאה וכו' ע"ש ובשו"ת דרדב"ו ח"ב סי' פ"ה וממשנת
כלאים אינו רואה קושיא על דברי רבינו והכי תנן בהמה וכו' וטהורה עם טהורה
כלומר כל אלו יש בהם כלאי הרבעה אבל טמאה עם טהורה וטהורה עם טמאה
יש בהם תוספת על איסור ההרבעה והוא שהם אסורין להרוש ולמשוך וכו' ע"ש
ובברייתא יוסף להרחיד"א הנ"ל וראיתי בס' שושנים לרוד שכתב ז"ל כן הרב
כ"י כתב דסמ"ג הביא ראיה וכו' וגרים להיפך מנרסא דין דהיינו טהורה עם
טמאה וטמאה עם טהורה וכו' ע"ש.

פ"ה ה"ב במשנה אסורין להרוש ולמשוך ולהנהיג, כבראשית רבא פ"ו סי' ד' דתנן
כלאים שאמרו הנהיג בהן אסורין לזרוע ולמשוך ולהנהיג יחדיו. ובסדרש רבא שהנ"ל
הרב הגדול ר"י מהעאדאר נ"י טובא שם מכהבי יד נוסחאות שניות בזה, ובאו"ז
היא סי' ר"פ בהמה עם בהמה וכו' כולה משנה יתירה הוא עכ"ל.

פ"ה ה"ב וכול לא יהא מעמיד וכו', בפ"י ר"י בס"צ גרסינן בירושלמי וכול וכו'.

פ"ה ה"ב אבל מעמיד את זכרים אצל נקבות, בה"י מדר"י קורקוס ה' כלאים
פ"ט ה"א בירושלמי פ"ח דכלאים אמרו אינו אסור אלא להרביע אבל מכניס
הוא לדיר זכרים אצל נקבות וכו' ע"ש.

פ"ה ה"ב איסי בן עקביה אימר. בה' בלאים להרא"ש סי' ה' בירושלמי איסי בן
יהודה (עקביה) אומר אסור וכו' ומה בגדים שאני (שאת) מותר ללבוש וכו' בהמה
שאני (שאת) וכו' לא כ"ש שאני (שאת) אסור ללבוש עליה, ובתוס' חגיגה ד' ב' ע"ב
ד"ה לישא ובהוספתא דמס' בלאים הניא אמר רבי איסי בן יהודה (בג"י הרא"ש)
אסור ללבוש וכו' וע"ש בהנהגת הכ"ח שם. ובאור זרוע ח"א סי' רנ"ח דהניא בירוש'
וכו' איסי בן עקיבא אומר וכו', ובס' עדם לרבינו ירוחם (נתיב כ' ח"א) ואין הלכה
כאיסי דאמר הירוש' דאסור וכו'. ובפ"י הר"ש בירושלמי איסי בן עקביא אומר וכו' עכ"ל
ובפסקים של מהר"ם מרוזנבורג (תשב"ץ סי' ש"ע) והו גרסינן התם (בירוש') איסי בן
יהודה אימר וכו'. ובבפתור ופרח פרק נ"ח ירוש' איסי בן עקביא אימר וכו' ע"ש.

פ"ה ה"ב איסי בן עקביה אימר. בהוספתא בלאים פ"ה (בהוצאת צוקערמאנדל)
הגי' איסי הבבלי אימר. ובכפ"פ פנ"ח מביא התוספתא וגורם איסי בן הבבלי אימר
ולפי מה שהבאתי לעיל רואים בזה גירסאות שונות: איסי בן עקביא איסי בן יהודה,
איסי הבבלי, והוא עפ"י מאמרם בבבלי פסחים ק"ג ע"ב וזוא איסי בן יהודה וכו'
ימה שמו איסי בן עקביא שמו וע"ש בדקדוקי סופרים.

פ"ה ה"ב ומה אם בכגרים. בב"י (מור יו"ד סי' רצ"ו) מדקאמר בירושלמי
ומה בלאי (ליתא) בגדים שמתירים ללבוש זה ע"ז אסור בתערובת בלאי (ליתא) בהמה
שאסורים להנהיג זה את זה וכו' עכ"ל ובהשכ"ץ ח"ב סי' ד' אע"ג דבירושלמי וספרי קא
אמר איסי בן עקיבא מק"ו ומה בגדים שמתירים ללבוש זה ע"ג זה בנר צמר על סדין
של פשתים אסורים בתערובות סוס וחמור וכו' שאסורין להנהיג זה על גב זה וכו'.

פ"ה ה"ב בהמה שאת אסור להנהיג בה. בה' בלאים להרא"ש סי' ו' ובירושלמי
משמע אעפ"י שאין עושה מלאכה אלא מנהיג לחודיה לוקה דקאמר התם וכו' בלאי

בהמה

בהמה שאסור להגהיג זה את זה (כמו עם זה) וכו' הדע לך דבהגהה בקשורה איירי
 מדמייתי לה אסרנותין דאין קשרין את הסים (לפנינו קאי זה על המסנה"ב) בהמה
 עם בהמה וכו' ולא על המסנה ד' אין קשרין את הסים) וכו' עכ"ל.

פ"ה ה"ב אין למדן מן המלכות. בה' כלאים להרא"ש הגי' אין למדן מבני
 המלכות פירוש שלא כדן עשו ולא יכלו לפחות בהן עכ"ל ובשו"ת הרשב"א סי'
 הצ"א שאלה מה ששנינו בתוספתא כלאים בפרק בלאי דכרס איסי הבבלי אומר אסור
 לרכיב ע"ג פרדה סק"ו וכו' ע"ש ובפסקים ספרה"ם פרושנבורג הג"ל ופרד"ק והכתוב
 והדבבה וכו' ומשני אין למדן משם עכ"ל ובהש"ב"ן הג"ל וכבר הקשו בירושלמי
 מדבתיב ורכבו וכו' ופירוקאין למדן מן המלכות כלום' שלא עשו כן ברצון חכמים עכ"ל.
פ"ה ה"ב ביריה בששה וכו'. בתש"ב"ן הג"ל אלא שלשון היהושלמי היא
 בריה נעשה (ליתא) מששה ימי בראשית וכו'.

פ"ה ה"ב המנהיג קילו בכלאים לוקה. בבבלי בבא מציעא ד' צ' ע"ב וסנהדרין ד'
 ס"ה ע"ב פליגי ביה ר' יוחנן וירושלמי. ובירושלמי כ"ן לא נזכר ממחלוקתם. ברמב"ם
 פ"ם סה' כלאים ה"ז ואפילו בקול ליקת. ובכ"ס שם וכו' ואפילו בקול לוקה
 שם בירושלמי עכ"ל.

פ"ה ה"ב נתחייב בה לשלם כשואל. בתוספתא קדושין פ"א (בהוצאת
 צוקעצורמאנדל) בין שמשך וכו' הרי זו משיכה.

פ"ה ה"ב והתני טיפה כנגד עינו וכו'. במכילתא טשפטים פ"ם סכאן אמרי
 וכו' כנגד עינו ואינו רואה כנגד אוני ואינו שומע אינו יוצא בן חורין דברי
 ר"ח בן גסליאל. ועי' תוספתא בבא קמא פרק ט'.

פ"ה ה"ב התני הפש בו הרי זה חייב. בבבלי בבא קמא צ"א ע"א אחוז
 והקע כאזנו וחזרו חייב.

פ"ה ה"ג עמד פרעה ועשה שלש. במדרש יש"ש (הוצאת הרב ר"א גרינוהים)
 ב' י"א ימותה המרכבה על שלשה סוסים וע"ש בהערה. ובאור זרוע סי' רפ"ב
 ירושלמי בראשונה וכו' עמד פרעה ועשה שלש וכו' עמדה מלכות הרשעה ועשהה
 (ועשה אותן) ארבעה פי' פרעה קשר שלשה סוסים במרכבה כדי שילכו במהרה
 וירדפו עכ"ל ובפ"י הר"ש ירושלמי בראשונה וכו' ע"ש שני סוסים קלום.

פ"ה ה"ג במשנה והיושב בקרון. ברא"ש עירובין פ"ד סי' ג' היושב בקרון.

פ"ה ה"ג במשנה ר' מאיר פומר. בבבלי בבא מציעא ד' ח' ע"ב ר"ם פומר את
 היושב בקרון (ג' מלות ליתא). ועי' בפ"י רבינו חננאל שם. וכן היה בהמשנה לפני
 האור זרוע סי' רפ"א והב"י בטור יו"ד סי' רצ"ו וכ"מ ה' כלאים פ"ט ה"ט. ולחנם
 הגיהו שם המגיהים בהכ"ס. וכן הוא בהגהת מרדכי עירובין פ"א סי' הקכ"ח. ושם
 להלן כתב וז"ל אי נטי סמי ההיא דמפ"ך שמואל מקמי מהניתין דתנן וחכמים
 מחייבין עכ"ל ולפנינו ליתא זה במשנה ומלשון הנמרא בבלי ב"מ ה' ע"ב ומדאפיך
 שמואל ותני וחכמים פטרין נראה שבהמשנה היה כתוב: וחכמים מחייבין בני'
 הגהת מרדכי הג"ל. שאל"כ היח אומר שמואל ר' מאיר מחייב.

פ"ה ה"ג במשנה והשלישית שהיא קשורה לרצועותיהן אסורה. בפ"י המיוחס
 להראב"ד בתמיר פ"א תנן התם השלישית שהיא קשורה ברצועה אסורה ומפרשים
 באותם הפרושים כמו כן וכו' ע"ש. ובמהניתא רבני מערכא וכו"י מהמשנה הנ"ל
 שהיא קשורה לרצועות. ובאוי"ו סי' רפ"ב שהיא קשורה לרצועה אסורה. ובב"י טור
 יו"ד סי' רצ"ו בפ"ח דכלאים הנן השלישית הקשורה לרצועות אסורה וכו'.

פ"ח

פ"ה ה"ג לא לצדדי הקרון. וכן כב"י הנ"ל ולפנינו במשנה לא בצדדי הקרון. וברא"ש שבת פ"ה סי' ה' לא בצדדי הקרון.

פ"ה ה"ג תני ר' מאיר פוטר. בתוספתא כלאים פ"ח ור' מאיר מתיר. ובידאים סי' קנ"ו דתניא בתוספתא כלאים אין קישרין וכו' ור' יהודה (ר' מאיר) מתיר. וכפ"י הר"ש בכלאים כאן וירושלמי תני ר' מאיר פיטר ועי' בהגהת מרדכי עירובין הנ"ל דגבי כלאים שייך נמי לסימר כמור אבל אסר דתניא כסיפא לא יקשור סוס וכו' ע"ש.

פ"ה ה"ג תני ר' מאיר פוטר. ברא"ש שבת הנ"ל ועוד גרם בירושלמי תני ר' מאיר פוטר במסייעו (אם היה מסייעו, וכן בתוספתא הנ"ל. והמלה במסייעו בהרא"ש מוסבת למטה ולא כמו שהגיה הקרבן נהנאל ר"מ פוטר במסייעו) אם היה (ב' מלות ליתא) בין במעלה בין בירידה הכל מודים (מודין) שהוא אסור. וכפ"י הראב"ד בתמיד הנ"ל ותני עלה בתום דר"ס מתיר (פוטר) ופי' בפרושים דהכי פירושו וכו'. ולהלן שם כפ"י הראב"ד ובירושלמי שאם היו מסייעין זה את זה בירידה ובעלייה הכל מודים שאסור.

פ"ה ה"ג אמר ר' יוחנן מפני. כפ"י הר"ש ובהרא"ש שבת הנ"ל מפני מה (ב' מלות ליתא) אמר ר' יוחנן מכפני שזה נושא וכו'. וכן הוא באור זרוע ח"א סי' רפ"ג. וכפ"י הראב"ד בתמיד וטעמיה מפרשי אמיראי בירושלמי ר"י (ב' מלות אחרונה ליתא לפנינו) ור"י סבר מפני שזה נושא עצלותו של זה וכו'.

ובכ"י אדם לר"י (נתוב כ' ח"א) ומפרשי בירושלמי מפני שזה נושא עצלותו וכו'. **פ"ה** ה"ג מפני שנושאין את החבל. כפ"י הר"ש והרא"ש ובאור זרוע הנ"ל ומפרשי טעמא בירושלמי מפני שנושאין את החבל. ודברי הרא"ש סיבאים בב"י טור יו"ד סי' רצ"ו. **פ"ה** ה"ג ר"י אמר מפני שנושאין. כפ"י הרא"ש בשבת הנ"ל רבא (רב) אמר מפני שנושאין חבל שבנתיים. וכפ"י הראב"ד בתמיד ורב אמר שנושאין החבל של בינתיים. וכנ"ל הראב"ד בן באור זרוע הנ"ל.

פ"ה ה"ג ר"י בעי קשרן בשערין. במעדני יו"ט בה' כלאים להר"ש סי' ע' אצינה לפניך לשון הירושלמי וכו' קשרן בשערין מהו (ליתא) וכו'. וכב"י הנ"ל ובדקתי הירושלמי ומצאתי דהכי איתא התם ר' ירמיה בעי וכו'.

פ"ה ה"ג קשרן בשערין. באור זרוע הנ"ל קשרו בשערין.

פ"ה ה"ג כך אנו אוסרים. באור זרוע הנ"ל כך אני אוסר. ועל הלשון הזה עי' באהבת ציון בתרומות צד 97. ובאור זרוע סי' רצ"א והכי אמרינן לעיל בירושלמי ר"י בעי קשרו בשערין פי' שקשר סוס וענלה אהדדי בשערין ומסיק מה אנן קיימין כך אני אוסר אסור להרכיב בהמה ע"ג בהמה כתמיה פי' הא אין כאן הנהגה כלל וכו' עכ"ל.

פ"ה ה"ג אם בשקשרו החבל בשערין. באור זרוע הנ"ל אם בשקשרו בחבל נאמר וכו'. **פ"ה** ה"ג בין ע"ד ררב בין ע"ד רר"י פטור. כן הגי' כפ"י הר"ש בכלאים כאן. ובמעדני יוב טוב הנ"ל לא אחוש מלוטר דצריך לגרום גבי ע"ד ררב חייב דטפי עדיף לוטר שנשמט ע"י הסופר היבת חייב וכו' ע"ש שהאריך בזה. ועי' בכ"י בטור יו"ד סי' רצ"ו.

פ"ח ה"ג אית הניי הניי ניבדקום. בערוך ערך לבידקום ירושלמי אית הנאי דתני ניבדקום מאן דמר לכדקם וכו' ע"ש שהביא כל המאמר בשניינים. ובאור זרוע ח"א סי' רפ"ד ירושלמי אית הניי תני ניבדקום מ"ד לובדקום על שם לובא (ליבוי) וכו' ע"ש. **פ"ח** ה"ג מהו אבהתם. כמוסף הערוך ערך אבהתום וערך סלק ירושלמי דכלאים פ"ח מאי אבהתום חמור סלק בן גרם הערוך וכו' ע"ש וכפ"י הר"ש בכלאים כאן.

בר נש דמור וכו'. ובפ"י סה"ר"י כמ"צ אר' יוסי בר נש וכו'. ובערוך ערך אדן ירושלמי אבני השדה חיה יוסי ערקאי וכו'. איפסק (כן בערוך השלם, אבל בר' פיורו רל"ז ובכל הד' הישנים הגי' אי פסיק מינוריא) וכו'. ובכפתור ופרה פ"ק ג"חיר ש' וכו' אמר ר' יוסי. בר נש וכו' ובא"ז ח"א סי' רפ"ה אמר ר' יוסי, ובסמ"ג לאווין ל"פוכן יש בירושלמי דכלאים גבי אבני השדה בר נש דטייד הוא וכו'. ובפ"י הר"ש מטאנן בהו"כ צו פ"י כמו אדני השדה שמפרשים שהוא כרכות אדם וגדילה דרך סיכודה וכו' וכרכוכח בתרוסיה (צ"ל בכלאים) בגמרא עכ"ל ובאגדה ירושלמי אבני השדה אמר ר' יוסי בר אנש הוא יהוא חיי מטיבוריה (מן סיכודיה) פסק (איפסק) וכו'.

פ"ח ה"ה כגדל על פני השדה. בכפתור ופרה דג"ל כגדל מן השדה כלומר מן אדם ויהיה נו"ן אדני במקום מ"ם ויהיה אדן כמו אדם עכ"ל (ובפראגמנטס מירושלמי בבאוקסא (שהוציא לאור הפרופסור פ. קאקאווצאו צד 203) כמה אדן רוצה ליטול וכו' ע"ש בהערות). ובפ"י הר"ש כגדל מן השדה כלומר מן אדם הוא. וכן בפ"י סה"ר"י במ"צ ובאור זרוע ח"א סי' רפ"ז. אבל בערוך הג"ל כגירסת הדפוס. ובפ"י הר"ש בהו"כ פ' צו פ"א וכן אדני השדה לר' יוסי מטמאין באהל כאדם אלסא דין אדם יש להם עכ"ל.

פ"ה ה"ה הצלף באילן וכו'. עי' ירושלמי ספ"ה דמעשרות הצלף בש"א כלאים בכרם וכו'. וזוהו המקור למ"ש הרמב"ם ה' טע"ש פ"א ה"ז ובכסף משנה שם ילפי זה הירושלמי הזה אתי כב"ש וכו' עכ"ל ובאגודה ששה ספקות מן (הן) הצלף באילן כדבריו בית שמאי (בב"ש) וכו'.

פ"ה ה"ה פול מצרי. בכפתור ופרה פנ"ד ירושלמי וכו' אבל (ליהא) פיל המצרי בורעוב וכו'.

פ"ח ה"ה כוי בחיה דבריו הכל. פי' שדבריו הכל שזה ספק ובירוש' בכורים פ"ב ה"ז או זהו כוי וכו' ורבנין אמרין מין הוא עיקרו ולא יכלו חכמים לעמיד עליו.

פ"ח ה"ה ר' חסא בר עוקבא אמר. בכפ"פ פנ"ד ר' חייא בר עוקבא אמר.

פ"ח ה"ה טריבסין מה מכפנים מבחיץ. ירושלמי יוסא פ"ה ה"ב וע"ש, ובפ"י רבינו חננאל ביוסא נ"א ע"ב והיתה נקראת אמה טרקסין והוא לשון יוני פנים וחויץ וכך מפורש בתלמוד א"י עכ"ל ובהגרי"ב שם ובערוך כתב בלשון יון וכו' וכך מפורש בירושלמי עכ"ל ובערוך לר"ש נמא (עמרה צבי צד 21) במס' כלאים ירושלמי פי' אמה טרקסין מהו טרקסין אר' יונה כוצראה טוריא אכסון וכו' ע"ש בהערות. ובפירוש"י יוסא נ"ב ע"א טרקסין ישון פנים וחויץ הוא כך ראיהו בתלמוד ירושלמי עכ"ל ועי' בפירוש"י נימין ד' פ"א ע"א ד"ה דרך טרקסון. ובפ"י הר"ש בכלאים כאן: ירושלמי וכו' מהו אמה (ואמה) טרקסין אד' יוחנן בו נראה טוראיכסין (לפנינו: ר' יונה בוצייהא אמר טריבסון) וכו' אר' יוסי וכו'. ובפ"י ר"י ברבי יצחק בברכות ל"ה ע"א דרך טרקסון פירש דרך הער וכו' ויש ספרים דגרסי טרכסון כב"ף והיא היא עכ"ל. וכמו"ה ריב"ש סי' תמ"ב ולשון טרקסין פנים וחויץ כך מפורש בירושלמי וכן פי' רש"י וכו'. ובכסף משנה ה' בית הבחירה פ"ד ה"ב בירוש' דכלאים אמה טרקסין מה מכפנים או (ליהא) מבחוץ אמר ר' יוסי וכו'. ובמעריך ערך טריקסין וכן מפרש בכלאים דף ל"א עמוד ג' (כיון לדפוס וויניציא) טריבסון מה מכפנים או מבחוץ עכ"ל.

פ"ח ה"ז במשנה שור בר מין בהמה. בערוך ערך שר ד' פיורו רל"ז בסוף פרק ח' בכלאים שר פר (בר) מין בהמה וכו' ובערוך השלם לא נזכר מזה.

פ"ח ה"ז במשנ' ר' מאיר אומר (כלב) מין בהמה. בס' מונח כפרה בשמה מקובצת בכורות

בכורות ח' ע"ב ו"ל הר"ש וכו' ובפ"ו דכלאים תנן ר' מאיר אומר כלב מין חיה וכו' עכ"ל וסויע לני' הרא"ש כמ"ש בהוספתא כלאים פ"ה (היצאה צ"מ) אלא שהכהב חייהו לבנו ר' מאיר אומר כתב לו כלב וכו'. וכן הגי' בהתוספתא בפ"ה הר"ש כלאים פ"ח משנה ו'. ובכפ"ז פרק ג"ח ייש גידסא אחרת בהתוספתא שם והוא עפ"י גידסת, בהמשנה ועי' לעיל פ"א ה"ו.

פ"ה ה"ו במשנה לחרוש ולמשוך. במשנה שבמשניות למשוך ולהרוש ובתוי"ט שם צריך לי עינין דלא הגן כדלעיל במשנה ב' לחרוש ולמשוך וכו' ולא ראה ד' וויניציא .

פ"ה ה"ו במשנה לחרוש ולמשוך. באטרה וברב"ז ובכ"מ ה' כלאים פ"ט ה"י לחרוש ולמשוך ולהגדיג (ליהא). ובערוך ערך פיל כגירסת הדפוס. וכן הוא בגמרא בבלי שבת נ"ד ע"א ובפ"י רבינו חננאל שם והגן בכלאים סוף פרק ח' אדם מותר צם כולם לחרוש ולמשוך. וכן הוא בס' השלמה כבבא קמא פ"ה. אבל במשנה שבמשניות כגי' האגודה. ועי' בתוי"ט שם. ובר"ף שבת שם סי' שנ"ט.

פ"ה ה"ו ביבא הוה. בפ"ה הר"ש ירושלמי מכאן הוה. ובאור זרוע סי' הפ"ט ירושלמי רבנן אמרין מכא הוה. ובדברי חסידות בה' כלאים להרא"ש סי' כ"א ובירושלמי רבנן אמרי מכאן הוה.

פ"ה ה"ו ר"י אומר עיקריה מן תמן הוה. באור זרוע סי' רפ"ט ירוש' וכו' ר' יוסי אומר עיקרי מן תמן הוה. וכן הוא בפ"ה הר"ש. ובדברי חסידות הנ"ל עקרו מן תמן הוה.

פ"ה ה"ו הא שור עם שור בר. בפ"ה הר"ש הנא (ליהא) הא שור וכו'. ובאור זרוע שם ירושלמי הוי (הא) שור עם שור רבר (בר) אינן כלאים דלא כר' יוסי (יוסבה). ובאור זרוע ח"א סי' ש"צ ואמר בירושלמי וכו' תני (כגי' הר"ש) שיר עם שור הכר אינן כלאים דלא כר' יוסי ובכ"י (מור יו"ד. סי' רצ"ו) וקאמר עלה בירושלמי הא שור עם שור בר אינם כלאים דלא כר' יוסי.

פ"ה ה"ו ואילן דמתרגמין ותורי בר וראמנין. באור זרוע ח"ב סי' הפ"ט ירושלמי וכו' ואילן דמתרגמי ותאו וזכר (ב' סלות ליהא) תורי בר אמרין (ותורי בר וראמנין), ובא"ו שם סי' ש"צ ואילן דמתרג' ותאו וזכר תור בר וראמנין. והיה להא"ו שני כתב יד מהירושלמי. ובעיטור ה' שחיטה צד 86 וירושלמי דמתרגם ותאו וזכר ותורא בר וראמנין כר"י וכו' ע"ש. ובפ"ה הר"ש בכלאים כאן ירושלמי וכו' זמי שמתרגם ותור ברא. (לפנינו בהתרגם אונקלוס (דברים י"ד ה')) ותאו וזכר ותורכלא ודיצא. אבל בהתרגם יונתן ב"ע ותורי בר ודיצון. וזה כגירסת הירושלמי). ובחולין ד' פ' ע"א מדהרגמין תורכלא סיגא דבהמה הוא. ועי' בדקדוקי סופרים שם.

פ"ה ה"ו כרכי יוסה. באור זרוע שם ושם ובפ"ה הר"ש כרכי יוסי. אבל בחולין הג"ל ר' יוסי אומר מין חיה? ובעיטור הנ"ל ולא אולינן בגמרא דילן עכ"ל ובהגדה הבית להרשב"א (בסימני עופות ד' מ' ע"ב) כשמע דרב אחא ורב אשי דבתראי נינהו ככורא להו כר' יוסי דאמר דהאו דהיינו שור הכר מין חיה הוא וכו'.

פ"ה ה"ו ר' בא בשם רבי שמואל אוזו אם (בר' אמשטרדאם עם, וכן הוא בשם שמואל בבכורות ח' ע"א וש"ג) אוז מדבר. בירושלמי בבא קמא פ"ה ה"י שמואל אמר אוז ים עם אוז ישוב כלאים זה בזה וע"ש.

פ"ה ה"ו תנה ר"י כן פוי דבר דליה ולא ידעין מאן תנה. בפאה פ"ג ה"ט הגא ר"י בר פוי דבר דליא ולא ידעין מה תנה.

פ"ה ה"ו בשור וחסור אין אהה וכו'. באור זרוע סי' רצ"א ירוש' כתיב וכו' ע"ש ובס' ידאים הגרפס מכתב יד סי' שפ"ח ותניא בספרי אין לי וכו' בשור וחסור אי אתה חרש אבל אתה חרש בשור ואדם וכו'. וכן הוא בפ"ה המשנ' להרמב"ם ובפ"ה הר"ש שם.

פ"ט ה"א במשנה אלא צמר ופשתים. באו"ז ח"א סי' רצ"ב ובכפוף פרק ג"מ צמר ופשתים יחדיו (ליתא).

פ"ט ה"א במשנה אין הכהנים לובשין וכו'. בעין זה בקדמוניות היהודים ליוסף 4. 8. 11 שהמעים טעם שעמנו לפי שזה מותר רק לכהנים.

פ"ט ה"א במשנה צמר גמלים וצמר החלים וכו'. באור ורוע ח"ב סי' רנ"ז וראיה מהוא דהנן במס' בלאים צמר גמלים וצמר (וצמר) החלים צמר אהנבים (ב' מידת אחרונות ליתא לפנינו) אבל בערך השלם ערך סוף כפ"ט דכראים צמר גמלים וצמר החלים וכו' ושם כהערה 6 העיר: בכ"י ו' ול"ד ואהנבים עכ"ל וגרס בהשגחה גירסת הארז ורוע הנ"ל. ובתוספתא בלאים פ"ה (הוצאת ציקערמאנדל) אבל הענישה חלוק שכולו צמר גמלים וכולו צמר אהנבים וכו' והתוספתא מובא בשנייים בשו"ת הרא"ש כלל שני ס' ה' ועיד בספרי קדמונים).

פ"ט ה"א במשנה אם רוב מן הגמלים מותר. בפ"י מהר"ם חלאה בפסחים ד' ל' ע"א ובמס' בלאים וכו' אם רוב מן הגמלים מותר לאורנו עם הפשתן. (ג' מלות אחרונות ליתא). ובשו"ת מהר"ח אור ורוע סי' ח' וסי' י"ז שנינו צמר וכו' מותר להביא פשתן עמהם (ג' מלות ליתא). ובמרדכי פסחים סי' הקנ"ה וחכי נמי תנן במס' בלאים צמר גמלים וכו' אם רוב גמלים מותר להביא פשתן לשם. וכן הוא במס'ג' לאויין ע"ז (ד' י"ה ע"א) ובאגודה (מס' בלאים). ובס' התרומה סי' נ"ה. אבל בשו"ת מהר"ם בר"ב סי' קס"ה (הוצאת רנ"ר ז"ל) התנו פ' בתרא דבלאים צמר גמלים וצמר החלים שטרפן זה בזה אם רוב גמלים מותר פ"י להביא פשתן לשם אלא אע"ג וכו'. וכן הוא באו"ז ח"ד (ע"ז) סי' קכ"ה.

פ"ט ה"א במשנה מהצה ומהצה אסור. ביראים סי' של"ג יתשניין ח"ב סי' ד' על מהצה.

פ"ט ה"א במשנה וכן הקנבם והפשתן. במהנותא דבני מערבא הפשתן והקנבם. ובתום זכחים ד' י"ח ע"ב ד"ה ואימא הר"א היה מדקדק בקנבים דהנן שלהי בלאים שמוהר עם צמר וכו' ע"ש. ובתום ישניב ביומא ד' ע"ב ע"ב ד"ה ואימא והא דאמר במשניות הפשתן והקנבם שטרפן זה בזה. ובס' התרומה סי' נ"ה הקנבים והפשתן וכו' ובפ"י מהר"ם חלאה הנ"ל וכן הפשתן והקנבם שטרפן זה עם זה (זה בזה). וברבנ"ז ה' בלאים פ"י ה"ו במשנה וכן דפשתן והקנבם וכו'.

פ"ט ה"א אי לא יעלה עליך וכו'. תו"כ קדושים פ"ב וספרי הצא סי' רל"ב. ובאור זרוע ה"א סי' רצ"ב ירושלמי וכו' התי אומר לא יפסיל הקופה מאחוריו (לאחוריו). וכן מובא הירושלמי בפ"י הר"ש בכלאים כאן ובפ"י ר"י במ"צ. ובה' בלאי בנדים להרא"ש סי' ה' ירושלמי אילו (ליתא) כתיב וכו'.

פ"ט ה"א אף אין לי אלא דבר. בה' בלאי בנדים להרא"ש הנ"ל אף אין לי אלא כל (ליתא) דבר וכו'.

פ"ט ה"א רבי נחא בר סבה. בה' בלאי בנדים להרא"ש סי' ה' ירושלמי וכו' רבי נתן בר בבא (ר' נחא בר סבה). ומ"ש בירושלמי יבמות ספ"ח וקשיא רבי ניתא בר' סבא ר' יונה בשם רב הטנא. בכסף משנה ה' תרומות פ"ו המ"ז אחר כך מצאתי להרשב"א וכו' ירושלמי וקשיא רבי נחא ברבי סבא וכו'.

פ"ט ה"א רבי יוחנן בשם רבי ועירא. הגי' המורה. אבל באור זרוע סי' רצ"ב ירושלמי וכו'. ר' יונה בשם ר' זירא. וכן הוא בפ"י הר"ש בכלאים כאן ובה' בלאי בנדים להרא"ש סי' ה'. ובסדר הדורות (צד 123) ור' יוחנן בשמו (בשם ועירא) ר"פ אהרון דבלאים עכ"ל ולא העיר על גירסת הקדמונים הנ"ל.

פ"ב ה"א שאם היה בגד גדול וכו' בעין. זה מפורש בתוספתא כלאים פ"ה (הוצאת ז"מ שורה 12). ובראש הגרפס סתב יד ס' של"ג הניא בתוספתא בגד שיש בראשו אחד כלאים וכו' ע"ש.

פ"ב ה"א בגד גדול. בא"ו ס' הצ"ב שאם היה בגד ארוך (גדול) מקצתי (קצתי) וכו', וכבוד י"ד ס' ש"א בגד גדול וכלאים מצד אחר אכור ללבושו וכו' וככ"ז שם בגד גדול וכו' ירושלמי בפרק בתרא דכלאים ודריש לה מקרא וכתבו הרא"ש עכ"ל.

פ"ב ה"א ומקצתי אין בו. כה' בלאי בנדים להרא"ש ס' ה' ומקצתו אין בו כלאים (ליתא) לא יהבסה (יכסה) בע"ז (מצד) השני.

פ"ב ה"א היתו אומר אפילו פשתן של ים. במסור י"ד ס' רצ"ח אבל אם יש לו כיניי אחר כנין פשתן של ים וכו' וככ"ז שם ירוש' פ' בתרא היתו אומר אפילו פשתן של ים וכו'. וכתב"ק ח"ב ס' ד' והתם (בירוש') גמיר מהוקשא דצמר דאף פשתים שאין לו שם לרי להוציא פשתן של ים ויש גורסין פשתן של ים עכ"ל ובאור יהוש' ח"א ס' רצ"ב אי פשתן (ב' מ"ה ליתא) היתו אומר אפילו פשתן שים (של ים) אי קנבום (אפילו קנבום). וכן הוא הגיהסא פשתן של ים בפ"י הר"ש ובמסר"ז כס' צ בכראים כאן. וכה' בלאי בנדים להרא"ש ס' ד' והפני משה העיר שדג' פשתן של ים יותר נכונה מכ"ז בירוש' שבת פ"ב ה"א ולא בירוקה שעל פני המים כותן דמי. אבל כס' ארם ירבינו ירוחם (נהיב י"ט ח"ב בדפים קישטנטונא שנת עזר"ה והוא הוצאה הראשונה) אבר צמר ארנבים ונמלים ופשתני נשרם ופשתני קנבום אין בו משום כלאים עכ"ל ובדפוסים האחרונים שם: יפשתני נשר"ם, והצינו שתי נקודות על המלה נשלם. ואולי הכוונה ראינה עיר אי כפר נשלם או שלם שמשם הוציאו מין פשתן מלאכותי ועי' מ"ש בירושלמי ע"ז פ"ה ה"ד ויש' בירנתה מפני בירה סוריקה של עין בושית מפני כפר שלם (בבבלי ע"ז ד' ל"א ס"א בשנויים). ואילו צ"ל ושל בודנהה מפני בירה, ואח"כ היא אומר סוריקה (זהו מין פשתן עיין תוספתא ננעים פ"ה בגד ששתו סורקן וערכו צמר ערכו סורקן ושתיו צמר וכו'). וכתב"ק הנ"ל דסריקון אין לשון צבע אלא מין משי הוא כדמוכח וכו') של עין בושית (אסרו) מפני כפר שלם. ששם היו הרבה מיני פשתן. ולזה המקום ביוזנו כאן ועל דבר כפר שלם או שלים ראה ראווענטיללער כך' ב' מחלק' צד 184 שהביא בשם היראנימים שבזמנו היתה כפר שלם בערבה הירדן גמונה פרסאת רומית לדרום בית שאן וע"ש ואנהני יודעים שכלי פשתן הדקין באין מביה שן. ועי' (ירוש') כהובות פ"ז ה"ם ועוד בכ"מ) וע"כ קרוב לומר שגם בכפר שלם הסמך לה היה המקור למין פשתן מלאכותי ועי' בכראשית רבה פ' י"ט.

פ"ב ה"א כה צמר שאין לו שם לוויי. בעימ"ה ה' ציצית (ד' ס'ו) בדגרסינן בירוש' בפרק בתרא דכלאים צמר ופשתים יהדיו (ליתא) מה צמר וכו'. ועי' בפ"י רב נסים גאון בשבת ד' כ"ח ע"ב המצא עיקר דיליה בתו"כ והבגד וכו'. וכתב"ק ח"ב ס' ד' ובירושלמי דכלאים גרסינן מניין שאין שם לווי וכו'.

פ"ב ה"א מהו נוקד רועה. בפ"ה הרא"ש בננעים פ"א משנה ב' ובירוש' דכלאים דריש ליה מקרא ומישע וגו' ע"ש. ובשו"ה בנימין זאב ס' רפ"ב ומפרש שם (בירושלמי) נוקד רועה וכו'. וגי' בשרשי ר"י בן גנח שריש נקד.

פ"ב ה"א אלא צמר אלים בלבד. בעיבור הנ"ל אין לך קרוי צמר אלא של רחלים (אלים) כירבד, ובספ"ג לאווין רפ"ג שאין נקרא צמר אלא של רחלים ואלים וכו'. וכפ"י הראב"ד בתו"כ תוריע פרק י"ד שהרי לא נקרא צמר סהם אלא צמר רחלים וכו' ומן דמעם הזה אנו מסהרין צמר נמלים וצמר ארנבים (עי' מ"ש לעיל כמשנה ג' הערוך והא"ו) ונוצה של עים והבי איהא בכלאים ירושלמי עכ"ל ובס'

יראים

יראים הנדפס מכתב יד ס' של"ג דילפינן סתום מספורש בירושלמי וכו' אלמא של אילום נקרא צמר עכ"ל ובתום שבת ד' כ"ו ע"א ד"ה מנין וא"ת צמר גמלים אמאי לא היו בכלל צמר וכו'. ולא זכרו ירושלמי דילין. ובש"ת רדב"ן ס' תר"ו לא נקרא צמר אלא צמר החלום ובבשים וכו' עכ"ל והא נזכר ג"כ מהירושלמי. ובש"ת הג' (המדה גניזה ס' כ"א) ושאלתם **שעטנז צמר** ופשתים דאמר החמנא דיקא צמר בבשים כדכתוב אילום צמר או דילמא כל צמר וכו'. ולא נזכר מהירוש'. ובש"ת בנימין זאב ס' רפ"ב משם הירוש' שאין נקרא צמר אלא של החלום ואלים.

פ"ט ה"א בין צבועין בין שאינן צבועין. בעימור הנ"ל בין צבועים בין לבנים. ובפ"י הר"ש בכלאים כאן בגודסת הדפוס. ובפ"י הר"ש והרא"ש כנגעים פ"א משנה ב תניא כהודת כהנים יכול יהו מטמאין בין צבועים בין שאינן צבועים הנ"ל כבגד צמר וכו'.

פ"י ה"א תנינ' הריק כללין וכו'. כעין זה בירושלמי שבועות פ"א ה"א תנינן תהמי כללין ודא דמיין דין לדין. ובש"ת מהר"ה איר זרוע ס' ח' בשם ר' משה בר חסדאי האמרין בירושלמי תנינן תרי כללין ולא דמיין דין לדין וכו' ע"ש ובין לירושלמי דילין.

פ"י ה"א תנינן אין אכור משים כלאים. בעימור הנ"ל תנינא אין אכור בכלאים אלא צמר ופשתים בין צבועים בין אין צבועין (לבנין).

פ"י ה"א אין מטמא כנגעים. בעימור הנ"ל אין מטמא כנגעים אלא צמר (ופשתים, כמו שהוא במשנתנו) וכרבה בלבנים (לבנים).

פ"י ה"א ה' יונה בוצר"ה בעא קומי ר' מנא. בעימור הנ"ל ה' יונה ביצורי בני קומי ר' יונה. ובפ"י הר"ש ה' יונה בוצראה בעי קומי ר' מנא. ובסמ"ג עינין הל"ה ובירושלמי דפ"ב הכלאים אומר כי צמר ופשתים האמור בכלאים אכור אפילו בצבועים אבל כנגעים שנה עליו הכתיב צמר צמר וכו' ע"ש.

פ"י ה"א ששנה עליו הכתיב צמר צמר. בשו"ת מהר"ח אר"ו ס' ח' ומהר"ן שם (בירושלמי) ה' מנא ששנה עליו הכתיב צמר ופשתים כמה פעמים ולכך יש להדיש מה פשתים כבדויתא (כבדויתא) אף צמר כבדויתא ולאפוקי צבועים עכ"ל ובשנה מקובצת בכבודות ד' י"ז ע"א (בס' מוכח כפרה) בשם הוספות חיצונית וא"ת אמאי לא דרשינן הני גבי כלאים כדאמרין דאין כצמרן משום כלאים י"ל דהך צמר ופשתים דנגעים תירא הוא ולכך דרשינן סיגיה שלא נשתנה וכו' אבל הך דכלאים לאן יהודא וכו' עכ"ל ולא ראו שהקשיא ותירוין כהובים בירושלמי כאן. ונתשכ"ן ח"ב ס' ה' כדאמר' בירושלמי דכלאים מפני ששנה עליו הכתיב שני פעמים הצמר הצמר מה שא"כ בכלאים וכו'.

פ"י ה"א מנין שכן אותרין בכלאים. ע"י ירושלמי יומא פ"ו מה ה"ד מה בגדי אדון יש בו כלאים וכו'.

פ"י ה"א הרש שש משש. כבבלי יומא ד' ע"ב ע"א רבינא אמר מהבא פארו פשתים וכו' א"ל רב אשי הא מקמי דאתי יחזקאל מאן אמרה וכו'.

פ"י ה"א מביא לימרא ועוד וכו'. מביא בה' כלאים להרא"ש ס' ה' ובב"מ ה' כלאים פ"י ה"ז ובב"י בטור י"ד ס' רצ"ה וע"ש. וכעין זה בירושלמי בתובות פ"ו ה"ז צמר הכבוד שטרפו בטל ברוב יאייזת ר"ה ציפורייה קומי ר' אימי לימרא משמונה וכו' ואולי צ"ל לימרא ושמונה. יע"י בערלה פ"ג ה"ב.

פ"י ה"א מה דאמר רב בשעשאו בגד בפני עצמו. בה' כלאי בגדים להרא"ש ס' ה' וגרסינן בירושלמי מה דאמר רב בשעשאן בגד אחר (ליתא) בפני עצמו אכור

וכו'

זכו' ע"ש ובב"י (בסור יו"ד סי' רצ"ח) והביא עוד הרא"ש ירושלמי אבא בר רב הונא וכו' ע"ש ובתשב"ץ ח"ג סי' שכ"ד ובירושלמי אמרו אבא בר הונא בשם ר'י צמר ופיתתן שטרפן בטלו (בטלן) רב אמר אסור בתערובתן כה פליג (כפליג) בהמיה ברומר וכי חילק הוא על רב הונא בשם ר' ירמיה שהתירו ע"י טיוף אם רוב צמר נמלים וניחא להו מה דא' רב בשעשאו כגד בפני עצמו מה דאר"י דבעי (כההוא דבעי) מערבתייה עם חורן ז"ל הירושלמי ור"ל כי הטרוף הוא מתיר כשמערב עם אחר כגון צמר ורב שאסרו בשעשאו כגד בפני עצמו עכ"ל.

פ"ט ה"א עשרה חומין וכו'. פי' כמה תופרי כנדים לכדקו.

פ"ט ה"א אמר ר' הניי ר"ש בר רב יצחק הוה ספקדו ביהיה. כעין זה בירוש'

שבת פ"ב ה"ז אמר ר' חניי ר"ש בר רב יצחק הוה ספקדו גו ביהיה וכו'.

פ"ט ה"א ר"ש בר רב יצחק הוה וכו'. בפ"י ר"ש משאנן בתו"כ קדושים פ"ח

פ"ב והתם (בירושלמי) בריש פרקא אמרינן שמואל (ר' שמואל) בר רב יצחק הוה סיפקדו בנוביית (גי ביהיה) דלא מיקמי (מוקמה) נכב (נבל) דעמר גבי (מוקמי) נכב (נבל) דביתן כגון (בגין) כיפה (פיפה) ונכב דעמר הוא קודם שנמיה וכו' עכ"ל ובמסוף הערוך ערך פיפ מובא הירושלמי כנירסה הדפוס. וכן תרגם לעוויו ח"ג צד 327 ובמרככת המשנה ה' כלאים פ"י ה"ב ובירוש' וכו' ר"ש בר"י הוה ספקיד לאנשי ביהו (גו ביהיה) דלא מוקמי (מוקמה) נבל דעמר וכו' בגיף (בגין) פיפה ע"כ (בירושלמי) פי' שציווה לאנשי ביתו שיהיו נזהרים מלהעמיד נוד של צמר וכו'.

פ"ט ה"ב במשנה השיריין והכלך אין בהן משום כלאים. לקמן בהלכה כ' בפסקא

דמתניתין השיריים והכלך וכו'. ובבבלי שבת כ' ע"ב מיתביה השיראים והכלך והשיריין חייב בציצית. ולא הביאו ממתניתין דילן, ועי' בהגרע"א. ואולי זה שגרסו כאן כנירסהינן השיריין ולא השיראים, וע"ש בפירש"י בשבת.

פ"ט ה"ב במשנה לא ילבש כלאים וכו'. באור זרוע סי' רצ"ז לא ילבש ארם (ליתא

ואיתא בב"י מהמשנה הנ"ל) כלאים אפילו (ליתא), ואיתא במתניתא דבני מערבא ובהלכות גדולות הוצאת מק"נ צד 640) ע"ג עשרה לבושים (ליחא) אע"פ שאינו נהנה מהם. יש טעות אחרונות ליתא) ואפי' (אפילו) לגנוב בהן (ליתא) המכס עכ"ל.

פ"ט ה"ב השיריין ממכסה וכו'. כאו"ז ח"א סי' רצ"ד ירושלמי השיריין ספקין

(עי' בבבלי שבת כ' ע"ב דהוה לביש ממכסא וכו') והכלך איצבין (אנבין) קסרייא (קיסריי). ובפ"י הר"ש ור"י במ"צ מובא בשנויים.

פ"ט ה"ב ואמרו כלכה שמו. באור זרוע הנ"ל ואמרו לי (ליתא) כלכא

שמו. ובבבלי שבת כ' ע"ב נאמר זה בשם שמואל.

פ"ט ה"ב מתניתא פליגא על רב פשתן וכו'. בעיבור ה' שחיטה ד' כ"ג והכי גרסינן

בירושלמי דכלאים מתניתין פליגי עליה דרב פשתן וכו' אומרה כפורסמה (מפורסמה) ובפ"י הרא"ש בשבת פרק כ"ב סי' ט בירושלמי פרק בתרא דכלאים גרסינן מתניתין פליגי על רב פשתן שצבע בהרת (בתרס), וכן הוא בתוספתא כלאים פ"ה) לא יעשה מכסה אימרא (אימרה) מפורסמת (כנ"ל). ובפ"י הר"ש בכלאים כאן: ירושלמי וכו' פשתן שצבעה בחרת וכו'. ובאור זרוע ח"ד (מס' ע"ז) סי' קב"ז אבל אני קבלתי מימי דלית הלכתא כרב מראם' פ' בהרא דכלאים בירושלמי מתני': פליגא על

רב פשתן שצבעה (שצבעה) כחירת לא יעשה ממנה אימרא מפורסמת וכו'.

פ"ט ה"ב מתניתא פליגא על רב נתפזרו מעותיו. בתוס' חולין ד' מ"א ע"א ד"ה

זבשוק ובל הנהו דפריך לרב וכו' מי שנתפזרו לו מעותיו וכו' ומשני להו קאמר בירושלמי דפליגי אדרב עכ"ל ועי' לקמן. ובס' התרוסה סי' קמ"ג וגם הני דשמעתין וכו' ונתפזרו

ונתפזרו

ונתפדו לו מעותיו דקאמר אם אינו נראה מותר קא' בירוש' רב פליג אדרב
 ומתניתא פליגא על רב) ותלמוד דירן (ע"ז י"ב ע"א) מהרץ לה אליבא דרב עכ"ל.

פ"ט ה"ב שלא יחא במשהחווה. בעיטור הנ"ל שלא יראה במשהחווה. וברא"ש
 הנ"ל שלא יחא נראה וכו'. וכן באור זרוע הנ"ל. ובתוספתא ע"ז פ"א (הוצאת צ"ט)
 מפני שנראו כשוחה לע"ז וכו' ובבבלי ע"ז י"ב ע"א מאי אינו נראה וכו' ע"ש.

פ"ט ה"ב פרצופיה שקן וכו'. בפ"י הרא"ש הנ"ל פרצפין שנטולין מים
 בכרכים לא יתן פיו על פיהן (לא יחא טהן פיו על פיו) שלא יחא נראה
 (ליתא) כמנשק וכו'. ובאור זרוע הנ"ל ליתא לכלל המאמר.

פ"ט ה"ב יאם היה מקום צניע מותר. בהוספתא ע"ז הנ"ל ליתא זה.

פ"ט ה"ב מתנתא פליגא על רב אין שוחטין וכו'. בתוס' חילוק ד' מ"א
 ע"א ד"ה ובשוק וסוהו בירושלמי יש דהך משנה פליג אדרב מהוא נראה
 שאין הש"ס שלנו סיכר כן וכו' עכ"ל. ועי' באור זרוע הנ"ל. ובתוס' שבת ס"ה
 ע"א ד"ה אמר רב הקשו זה מעצמם ולא זכרו הירושלמי דירן.

פ"ט ה"ב אין שוחטין בגומא אבל עושה הוא וכו'. כגורסה הירושלמי בהמשנה
 כן הוא במתנתא דבני מערבא בחירין פרק כ'. אבד בגמרא חילוק הנ"ל בהמשנה
 אין שוחטין לגומא כל עיקר אבל עושה גומא בתוך ביתו וכו' שלא יחקה את

הצדוקים (המינין). ובגמרא בת"י הנ"ל המינין עי' דקדוקי סופרים שם. ובתוס' שבת
 ה' ס"ה ע"א ד"ה אמר רב לא יחקה האפיקורסים. וברא"ש שבת דנ"ל הצדוקים. ובבבלי
 הלקט השלם סו' רל"ג ובירוש' מצאתי שמקשה לה הא דרב אין שוחטין בגומא וכו'.

ובס' התרומה סו' קס"ג וגם הירוש' הביא ראייה מדהנ"ל פ' השוחט אין שוחטין
 לתוך הגומא אבל עושה חרין היין לע"ז וכו' יגורסתי משינר.

פ"ט ה"ב בשביל שיכנס הדם בהוכו. בעיטור הנ"ל ליתא ד' מלות אלו.

פ"ט ה"ב שלא יחקה את המינין. כס התרומה סו' קס"ג שלא יחוק המינין.
 ובתוספתא חילוק פ"ב (הוצאת צ"ט ש"ה 8) מפני שעושה את חוקי מינין וכו'.

פ"ט ה"ב בוב שהוא קמור ארבע אמות. בעיטור הנ"ל ביב שהוא קמור
 החת ה"ר. ובאור זרוע ח"ב סו' קצ"ד והכי משמע בפרק בהרא דכלאים וכו'
 ביב שהוא וכו' אין שופכין בחיבו (לחובי) מים כשבת פ"א משים מדאות העין
 שלא יחשדוהו שהשליך לה"ר עכ"ל.

פ"ט ה"ב אין שופכין התיבו מים כשבת. לפנינו במשנה בעירובין ד' פ"ח ע"א
 בבבלי וירושלמי הנ"ל שופכין התיבו מים כשבת וכן בתוספתא עירובין פ"ט
 (הוצאת צ"ט ש"ה 27) וכן גרסי' הר"י והרמ"ג ועי' ברמב"ם פ"ח שבת ה"ה
 אבל במתנתא דבני מערבא הגירסא בהמשנה דעירובין הנ"ל אין שופכין וכו'.

פ"ט ה"ב והני עלה אם היתה מוחילה מותר. ובירושלמי עירובין ספ"ה אם
 היתה מוחילה מותר אם (ליתא) עינת הנשמים (נשמים) היא מותר, צניעות מקלחין
 כו' (ליתא) אמר. ובעיטור הנ"ל אם היה מוחימו מותר בעינוה נשמים צניעות מקלחין
 אמר. וברא"ש שבת פרק כ"ב סו' ס' ותני עלה אם היתה מוחלת מותרת
 צניעות מקלחין אמר ענת נשמים מותר. ובאור זרוע הנ"ל שם ושם כגורסת
 הדפוס. ובבבלי הלקט הנ"ל ואם היתה מוחילה מותר וכו' ועוד מקשה לרב
 כמה קושיות ויש לומר דלית הלכתא בנותיה עכ"ל.

פ"ט ה"ב אילין פליגין על רב ולית להון קיום. כעין זה בירושלמי
 יבמות פ"ג סה"א אילין תרין אחרייתא פליגי על רב ולית להון קיום (בחי'
 הרשב"א יבמות כ"ז ע"ב ירושלמי וכו' אילין תרהין אחרייתא פליגין על רב
 לית

ולית קיום וכו' עכ"ל). ובהיריות פ"א סה"א דרא פליגא על שמואל ולית לה קיום. ובגיטין פ"ו ה"א דרא פליגא על ריש לקיש ולית ליה קיום (וברין גיטין ס' הקב"ה וכן אהא בירושלמי וכו' אה' ועירא מתניתין פליגא על ריש לקיש ולית לה (ליה) קיום הרי וכו' ואי אפשר (לפנינו במעוה: ואפשר) וכו' דרא פליגא על ריש לקיש ולית לה (ליה) קיום עד כאן (בירושלמי עכ"ל) וכנהניגה פ"ב סה"ו דרא פליגא על רשב"ל ולית לה קיום. ובגדה פ"ג ה"ב מהניהא פליגא על ר' יוסי בן הנינה וכו' פליגין עליה ירית לה קיום (באשכול ח"א צד 99 יחזיקא דירושלמי וכו' מתניתין פליגא על ר"י בר' חנינא וכו'. ולית ליה קיום פ"ו ואין הלכה כמיהו עכ"ל).

פ"ג ה"ב ולית להון קיום. סי' שאין יתמשיגות ודבריהה החילקיה על רב קיום. ובירושלמי עירובין ספ"ח הגי' ולית ליה קיום. וזה ששם הקשו על רב רק ממשנה אחת אבל בעיטור ה' שחיטה אלן פליגו על רב ולית להון קיום ושמעין מכולהו דלית הלכהא ברב וכו' עכ"ל וכן מביא הרא"ש בשבת פרק כ"ב סי' ט' בשם דר' נסים גאון שאין הלכה ברב. ועי' בורבן גיטאל שם ובארור ורע' הג"ל אלן פליגין על רב ולית להון קיום פ"ו אין להם תירוץ כמו אנו (הגו) קשיחה הגי' קיימה וכו' עכ"ל. אבל הרי"ף והרמב"ם פסקו הרבה ברב. ובח"י הריטב"א בע"ז ד' י"ב ע"ב ובירושלמי אמרו כולהו תנווי פליגו עליה הרב ולית לן (להון) קיום עכ"ל ומפרש ג"כ שאין לדברוי רב קיום.

פ"ג ה"ב בכרים ובסתות מותר. לכאורה זה פוסקא דמתניתין הכרים והסתות אין בהן משום כלאים ולא כמו שכתב הפני משה יצקאו על התוספתא דלעיל. ובפ"י הראב"ד בתמיד פ"א וכן שנינו בפרק בתרא דכלאים הכרים והסתות אין בהם וכו' ומוקי לה בירושלמי וכו'. יבאנודה (מס' כראים) וירושלמי היא הא דתימר בכר וכסת (ב' מלות ליתא) ריקם אבל לא במלא וכו'. ועי' לקמן כ"ש היר"ה.

פ"ג ה"ב דתימר בריקן. פ"י הראב"ד בתמיד פ"א (הפ"י) היא מרי בריך בר"י כמו שכתבתי לעיל פ"ד ה"י) ומוקי לה בירושלמי בריקן ובנתון ע"ג אצטבא אבל במלא ונתן ע"ג אצטבא וריקן ונתן על הכסטה אסורה (לפנינו הגי' משיגה) ופירושו נראה שכן הוא דתינו מעמא כשהיא ריקן ונתן ע"ג האצטבא מותר משום שכן מנהג שבעולם שאין פורסים בנדר על האצטבא אלא משום נוי וכבוד בערמא וכו' עכ"ל ובהשגות הראב"ד ד' כראים פ"י הוי"ג א"א ירושלמי דרא דתימר בריקום אבל במלאים לא יאם נתון ע"ג הכסטה אפילו בריקום אסור עכ"ל וגירסתו משיגה משלפנינו. יברדב"ז שם ירוש' דרא דתימא מותר (וכן הוא באו"ח ח"א סי' רצ"ה ולפנינו ליתא) בריקן אבל לא במלא בנתון ע"ג אצטבא אבל בנתון ע"ג מטה לא וכו' עכ"ל ובס' אדם דרבינו יוחס (נתיב י"ט ח"ב) ומפרש בירושלמי דיקא בריקן ובנתון ע"ג אצטבא וכו'. ובש"ת הרשב"א סי' תשס"ב בירושלמי הא דאיהמא מותר בריקן וכו'. ובש"ת הריב"ש סי' כ"ט וכן מביאר בירושלמי דגרסינן התם עליה דההיא הד"ה מותר (ליתא) בריקן וכו'. ובש"ת מקובצת בביצה י"ד ע"ב והתם במ' כלאים תנן הכרים והסתות וכו' בירושלמי וכו' דרא דתימא בריקן אבל לא במלאים בנתון וכו' והרא"ה פירש דהא דירושלמי לא אתמר על משנת כרים ובסתות אלא על הא דתנן (צ"ל דתנינן) כי זה תוספתא כלאים פ"ה ומובאה שם לעיל בירושלמי) התם פשתן שצבעו בחרת (בהרת, ועי' לעיל) פירוש מן צבע לא יעשה ממנה אימרה ספורסמת פ"י אפילו בדברים קשים שאין בהם משום כלאים מפני שהפשתן וכו' ועלה אכרינן בירושלמי דרא דתימא בריקנן כו' כי בוי"ס ריקנן

רקנין המונחין על גבי האיזטבא וכו' וכן כתב הריטב"א ז"ל שבדק הירוש' ונמצא כן עכ"ל ובה' הרא"ה בביצה שם (בס' מראה האופנים ליוורנו הק"ע) היא דקאמר בירוש' הדא דתימר בריקים אבל בכלאים אסור לא אהא דאתמר אלא אדהיא דהנן דהם פשתים שצבעו כחרת לא יעשה ממנו איסרה מפורסמת ובגדים ובכסות מותר לפי שאין נראין וכו' והנינו דאמר הדא דתימר בריקים שהריקים אינן נראים וכו' ע"ש.

פ"ט ה"ב על גבי כסמטוה. הראשונים הנ"ל גרסו אצטבא. ובפירש"י כבראשית דבא פ"ט סי' ו' אצטבין וכן בכלאים ירושלמי יש לו דומה אצטבא עכ"ל וכיון לירושלמי דילן 'בה' כלאי בגדים להרא"ש סי' ח' ומפרש בירושלמי דוקא בריקן וכנתון ע"ג אצטבא אבל מלא א' ריקן ונתון ע"ג מטה אסור וכו'. ובשול"ת הריב"ש סי' כ"ט בנתון ע"ג ששטח (כסמטוה) אבל בנתון וכו'. ובפי' מהר"י קורקים בה' כלאים פ"ו הי"ג ואמרו בירושלמי וכו' ע"ג אצטוה. ובאור זרוע סי' רצ"ה ע"ג איסטווא. ובכ"י סיד יו"ד סי' ש"א בירושלמי הדא דתימר בריקן וכו' וכסמטוה שאמרו בירושלמי נראה שהוא אצטבא של עין או אבן וכן הוא יטמה בלשון ערב וכו'.

פ"ט ה"ב אבל בנתון ע"ג המטה. בה' הרא"ה הנ"ל ודחם (בירושלמי) נמי אמר שבמטה אלו ואלו אסורים מפני שבמטה תשמיש שלהן מפורסמת ואימרה שלהן נראית מבחוץ וכו' עכ"ל.

פ"ט ה"ב הרי שהיה מהרץ בשוק. באור זרוע ח"א סי' רצ"ט ירושלמי הרי שהיה מהלך בדרך (כשוק) וכו'.

פ"ט ה"ב גדול כביד הרבים וכן. בכרכיה פ"ג ה"א אבל באו"ז הנ"ל גדול כבוד הכריות. וכן היא בירושלמי ד' אמצטרדם.

פ"ט ה"ב הני אין מדקדקין כמת וכו'. מיבא כפי'. הר"ש בכלאים כאן. ובתורת האדם להרמב"ן (ענין ההוצאה) ובירושלמי בפרק אהרין דכלאים תני אין מדקדקין במת וכו'. והירושלמי מובא ע"ד כספרי קדמונים כמו שנראה להלן.

פ"ט ה"ב רבינוסיה היה יתיב סמיני וכו'. בירוש' ברכיה פ"ג (צד ו' ע"א שורה ל"ה בדו"י) נשנה המאמר. ובתורת האדם להנ"ל ר' יוסא (יוסי) דוה יתיב מהני והיה המן מיהא (כן הוא בבבא מציעא פ"ב ה"ט ולפנינו מהה) וכו' מאן דיתוב (דיתב) ליה וכו'. ובאור זרוע ח"א סי' רצ"ט ירושלמי וכו' דוה המן מת וכו'.

פ"ט ה"ב מאן דנפק ליה לא אמר כלום. בה' כלאי בגדים להרא"ש סי' ט' מאן דנפק לא אמר ליה כלום. ובפי' הר"ש בכלאים פ"ט משנה ד' ירושלמי וכו' פי' אין מדקדקין במת להחמיר לענין דברי תורה שאסור לדבר לפני המת כדאמר ר' יוסי הוה מירני ולא הודיעיהו שהיה שם מת עד שיצא עכ"ל אבל כפי' הרא"ש בכתובות פ"ב סי' ה' יש מפרשים הא דקאמר מבטלין ת"ת כלומר כשאין לכסל וכו' ועוד סביאין ראייה מן הירושלמי דגרס פ' בתרא דכלאים אין מדקדקין וכו' ר' יוסי היה יתיב ומתני והוה המן מיהא מאן דנפק לא אמרו ליה וכו' מאן דיתוב לא אמרו ליה כלום אלמא רשית הוא למי שירצה יצא ויפסק וכו'. ובריטב"א כתיבית ד' י"ז ע"א בפ"ק (בפ"ט) דכלאים בירוש' הני אין וכו' ע"ש. ובשטח מקובצת שם ומה שאמרו בפרק בתרא דכלאים בירושלמי הני אין מדקדקין וכו' לא לענין הוצאת המת היה אלא לענין כהן שהיה שונה בבית המדרש וכו' ע"ש.

פ"ט ה"ב ר' אימי הוה וכו'. בתורת האדם להרמב"ן הנ"ל ר' אימי (אימי) הוה יתיב מתני וכו' שלח מאנן (מאנך) והב (ויהב) ליה עד כאן גירסא ירושלמית וכו' יע"ש שמפרש המאמר. ובאו"ז הנ"ל ר' אימי וכו' ע"ש. ובה' הרא"ש הנ"ל ר' אימי הוה

יתיב

יתוב וכו' א"ל ר' אמי שלוף מאניך והב ליה וכו'. וכשמה מקובצת כתובות
שם וכן אמרו שם רבי אמי היה יתוב סתני וכו'.

פ"ט ה"ב והא הני כהן יירצה וכו'. וכן הוא בירוש' יומא פ"ג ה"ב אבל לפנינו
בתוספתא יומא פ"א הגירסא נהן גדיל וע"ש. ובהוספתא סוף כלאים ובגדיו
כהנים וכו' ובמקדש בין לשיה וכן שלא לשרת פסור. ובהוס' מנחות ד'
ט"א ע"א ד"ה תכלה הביאו התוספתא הנ"ל והניחו בצ"ע.

פ"ט ה"ג במענה ומטפחית דפג. כאור זרוע ח"ב סי' שפ"ו וכו' מטפחות הספוג
אין בהן וכו' ר' אליעזר (וכן במתניתא דבני מערבא יבכה"ג הוצאת מק"ג צד 641
ולפנינו ה' ליעזר) אוסר פי' מטפחות הידים וכו' ע"ש. ובהוס' כלאים פ"ד ר' אליעזר
אוסר דבריו מאיר. ובשו"ת הרא"ש כלל שני סי' ו' הנן במס' כלאים וכו' ר' אליעזר
(כגו' הניל) אוסר מטפחות הידים (ב' מלות אחרונות ליתא) עכ"ל.

פ"ט ה"ג של הכריך נבלי בני לוי. ובלים פרק כ"ד ושל הכריך ושל
נבלי בני לוי. ובפי' הר"ש והרא"ש גירסא במשנה של הכריך של נבלי בני
לוי וכו' והרמב"ם גירסא ושל הכריך ושל נבלי בני לוי וכו'.

פ"ט ה"ג רבי לא בשם ר' יוחנן מפני. כפי' הר"ש בכלים פרק כ"ד משנה י"ד
גרסין עליה בירוש' בפרק בתרא דכלאים רבי לא רבי חייא (ב' מלות ליתא) בשם ר'
יוחנן מפני שהוא נותנה על הכסת וישן עליה רב אמר וכו'. ובפי' הרא"ש שם: מפרש'
בירוש' דכלאים רבי אילא (לא) ורבי חייא (כגו' הר"ש) בשם ר' מפני שנותני ע"ג הכסת
וכו' עכ"ל וברמב"ם ה' כלים פרק כ"ו ה"ג שרש מטפחות הן וכו'. ובכסף משנה שם בירוש'
פ"ח (צ"ל פ"ב) דכלאים מפרש טעמא שנותנה על פי הכסת וישן עליה עכ"ל.

פ"ט ה"ג ולמה לא אמר כו"א. בשו"ת הרא"ש כלל שני סי' ו' וגרסין
בירושלמי הלכה כר' אליעזר דאמר. וברדב"ן ה' כלאים פ"י הכ"ב בירושלמי
וכו' ולמה לא אמר הלכה (ליתא) כר' אליעזר.

פ"ט ה"ג אית תני תני מחלה. בכסף משנה ה' כ"ב ופסק בירוש' הלכה
כר' און פסק סג"ג משים דהוס' מפיך דר' אליעזר לרבנן וכו' ע"ש. ולפנינו בתוספתא
כלאים פ"ה ה' יהודה אוסר ר' אליעזר סתיר וחכמים אוסרין.

פ"ט ה"ג ר' יוחנן וכו' דלא ינבלון מאני. מפני שר' יוחנן קרא למאניה
מכבדתי (שבת קי"ג ע"ב).

פ"ט ה"ג אר' זריקן יהיבו לר' אבונא וכו'. כפי' הר"ש ואר זעירא כשהיו
מביאין לר' אבונא ביעהא במפה וכו'. וברמב"ם ה' כלאים פ"י ה"ו לא יקח
אדם ביצה כשהיא חמה בבגד כלאים וכו' וברדב"ן שם בירושלמי אר' זריקא
זריקן) יהיבו ליה (ליתא) לר' אבונא וכו'. ובב"ם שם גראה שטעמי (של
הרמב"ם) דגמרא דידן פליג אירושלמי וכו' ע"ש. וכאור זרוע ה"ב סי' שפ"ו
ובירושלמי וכו' ואר' זריקן כשהיו מביאים לר' אבונא ביעהא במפה דאיה בה
כלאים יהוא לא מקבל על שלא וכו' כלומר שהמפה מונעת שלא יכות מבינה
שהיא חמה עכ"ל ובה' כלאי בגדים להרא"ש סי' ט' בירושלמי וכו' ואר' זריקא
כשהיו מביאין לר' אבונא ביעהא במפה וכו'. ובשו"ת הרא"ש ה"ל ואר' זריקא
כשהיו מביאין לר' אבונא וכו'. ובפי' הרא"ש דכלאים (בס' פי' שניים) בירושלמי
וכו' כשהיו מביאין לר' אבונא (אבונא) ביעהא וכו'. ובס' ארס לר' ירוחם (נהיב
י"ט ח"ב) בירושלמי דאסור לקבל ביצה חמה במפה וכו'. ובשו"ת הרדב"ן סי'
ר"צ הוציא זה מהירושלמי דו"ל שם אמר ר' זריקא יהיבו ליה לר' אבונא וכו'.
פ"ט ה"ג על שלא יהוונו בחמה וכו'. בה' כלאי בגדים להרא"ש סי' ט'

לא

לא מקבל על שלא יתכוונו בחמה מפני החמה וטביא ראייה מסתני' דלקמן (פ"ט משנה ה') מוכרי כסיה מוכרין בדרךן ובלבד שלא יתכוון בחמה מפני החמה וכו' עכ"ל וכצ"ל. ולפנינו הני' משיבשה.

פ"ט ה"ג מפני שהוא עישה אותה. בפ"ה הר"ש מפרש בירושלמי ר"ש בר נחמני (נחמן) אר' יונהן מפני שעושה איתה כמין היק ומשימה בחיקי (ב' סלוח ליתא) ונותן כ"ה עייה. ובאור זרוע סי' שפ"ו מפני שעושה אותה כמין היק ומשימה בחיקו (כני' הר"ש) ונותן ספר (ספר הירתו) עליה עכ"ל. ובה' בלאי בנדים להרא"ש פעמים עישה איתן כמין היק ומשימה בחיקי ומחמם בה. ובכסף משנה ה' כלאים פרק כ"ו ה"ג מפני שפעמים וכו' וכדקדק שאמרו לענין איסור כלאים בירושלמי עכ"ר.

פ"ט ה"ג ר' בא ר' היא בר יוסף. בפ"ה הר"ש ה' אבא בשם ר' היא מפני (שהיא) שמחמם בה ידיו. ובא"ו הנ"ל ר' אבא ר' היא בשם רב מפני שמחמם בה ידיו וכו'. ושם להלן בא"ו ופירשה ר' אבא בשם ר' הייה בשם רב מפני שמחמם בה ידיו הלבך ילפנין כינה האי מפה אי מעיל שפירסין ע"ג כירסייא דהיני ביסה של עין וכו' ע"ש.

פ"ט ה"ג מטפחות דספג פעמים וכו'. בא"ו ח"ב סי' שפ"ו מטפחות דספוג כשארם יוצא מבית המרחץ מביאין לו סדין או מטפחות ומספג בה ר' אליעזר איסור ומפרש בירושלמי פעמים שרואה את רבו ומתעטף בה עכ"ל ובה' בלאי בנדים להרא"ש סי' פ' מפרש בירושלמי וכו' פעמים שרואה רבו ומתעטף בה עכ"ל.

פ"ט ה"ג ר"א בשם ר' יוחנן בלגרי נשים אסורין. באור זרוע ח"ב סי' שט"א דאסורין בירושלמי בפרק בתרא הכלאים ר"א בשם ר' יוחנן בלגרי נשים אסור (אסורין) נשים כלאים הוא (הוא) בלגרי נשים הוא (הוא) כלגרי אנשים מהו בלגרי (בלגרי נשים) רבנן דקסרין אסורין (אסורי) אנטיטיהוהייתו מפרש בלגרי הוא סכך שפירסוהו על גבי גינה בשעת החיצה וכו' ורבי פירשו ר' יוחנן אמר בלגרי נשים אסורה נשים כלאים מפני שהנשים כשהוציאת או אפשר להן בלא כסוי גינה וכו' וסתמא דהלמודא בירושלמי פליגא אר' יוחנן ואמר הוא בלגרי נשים הוא בלגרי אנשים ששניהם אסורין וכו' מהו טורח הוא בעיני לבדות לו פרוש מלבי שלא קבלתי ועוד דילמא בלגרי נשים בירושלמי היינו בלגרי דהוספתא דתנן בתוספתא הכלאים בלגרי נשים (לפנינו בתוספתא כלאים פ"ה הנדרסא בלאר) וכו' ובערך בלר פי' מביאין בלגרי נשים פי' סדינים ולפי זה הא דמסוים בירושלמי הוא בלגרי אנשים לאו סתמא דהלמודא קאמר אלא ר' יוחנן קאמר לה עכ"ל האי"ו. ובמסע הערוך ערך בלגרי ירושלמי וכו' בלגרי נשים פי' מטפחות של בית המרחץ עכ"ל.

פ"ט ה"ג אנטיטיהו בירושלמי מ"ק פ"ג ח"ב אנט נייא. וראיה אהרי כן במסע הערוך ע"ך אנטיטיהו בירושלמי רמ"ק וכו' אנטיטיהו וכו' בתרא דכ"איים אנטיטיהו פי' מטפחות טיזחות לנשים בהיותן בבית המרחץ עכ"ל יעי' בערך השלם שם. ובערך לה"ש נמא (עמרה צבי ד' 24) בירושלמי וכו' מהו בלגרי נשים רבנן דקסרין אסורי אנטיטיהו עכ"ל וע"ש בהערות.

פ"ט ה"ג מטפחות הספג הרא דתימר וכו'. צ"ל ומטפחות הספרים הרא דתימר כי על בבא זו דמתניתין קאי ולא על בבא ומטפחות הספג שנשנה לעיל. וח"ל הרא"ש בה' כלאי בנדים סי' ס' מטפחת הספרים כשכני אדם מסתפרין פירסין עליהן סדין כדי שלא יתלכלכו בנדיהם ירושלמי אסורין במכין לצם מלבוש אבל אינו מכיון לא עכ"ל ובפ"ה הרא"ש בכלאים (בס' פי שנים) ירוש' הרא דאיתמר לשם מלבוש וכו' כלומר יש מקומות שהמטפחות יש לה בית האש ולבושה כמין מלבוש כנו שעושים בארץ ספרד עכ"ל ובאור זרוע ח"ב סי' שפ"ו והו' הנן

התם

התם ממפחות הספרים אכורים משים כלאים פי' ספ' יסספר בני אדם וכו' אמר בירושלמי דדא דתימר במתכוין לשם מלבוש אבל אינו מתכוין לא עכ"ל וכו' אדם לר"י (נתיב י"ב ח"ב) ממפחות הספרים וכו' ומפרש בירושלמי במכוין לשם מלבוש אבל אינו מכוין לא עכ"ל הרי מפרש שלכל הראשונים הנ"ל היתה הג' מתיקנת בירושלמי כמו שהגהתי.

פ"ט ה"ד במשנה הכריכי הסת וסדרעת של חמור. בתוס' נדה ד' ס"א לא כדתנן בסמ' כלאים מרדעת החמור והכריכי הסת אין בהם סכוס כלאים. וכן הוא בתוס' ע"ז ד' ס"ה ע"ב ד"ה הרי.

פ"ט ה"ד במשנה לא יהן את' המרדעת. בתוס' נדה הנ"ל דהנן בהך סיפא לא יעלה (יתן) את המרדעת על כתיפו ואפילו (אפילו) להוציא בה (עליה) את הזבל וכו'. ובתוס' ע"ז הנ"ל כדתנן ולא יעלינה על כתיפו אפילו להביא עליה הזבל. ובתוס' יומא ד' ס"ט ע"א דיה קשין כדהנן לא יהן אדם (ליהא) מרדעת של כלאים (ב' מלות ליהא) וכו' להוציא זבל (הזבל) עכ"ל ובמהניאה דבני מערבא ובבלבד (ליהא) לא יהן וכו'. ובגני' המהניאה דב"ס כן הוא בכפתור ופרח פרק נ"ט צד השע"ג.

פ"ט ה"ד כיון שאדם מת נעשה חפשי מן המצוה. בבבלי שבת ל' ע"א וש"ג נאמר זה בשם ר' יוחנן. ובערוך ערך כרך בירושלמי במתים חפשי מין שבת אדם נעשה חפשי מן המצוות עכ"ל ובערך חפש לא זכר בירושלמי.

פ"ט ה"ד רבי ציוה שלנה דברים וכו'. בכראשית רבא פ' צ"ו ופ' ק' בשניים ועי' במתנות כהונה שם.

פ"ט ה"ד אל תזוז אלמנתי מביהי הנחומא ויהי אות ו' וע"ש בהערות ידידי הרב רש"ב נ"ז זכריתב"א בתוכות ד' ק"ג ע"א הא דמיתתי הכא (כנסרא בבלי שם) פטירתו של רבי נראה מהירושלמי שרמעס לפי שאמרו שם ג' דברים צוה רבי בשעת פטירתו וכו' ואקשיין עליה ולא מתני' היא אלמנה שאמרה א"א לזוז מביה בעלי וכו' (מלה אחרונה חסרה אצלנו והכוונה להספא) אמר ר"י וכו' וע"ש איזה שניים. ובמתנות כהונה הנ"ל הביא בירושלמי ג"כ.

פ"ט ה"ד אל תרבו עלי הכריכין. בתורת האדם להרמב"ן (ענין הקבורה) בירושלמי בצוואתו דרבי אל הרבו עלי מאד (ליהא) הכריכין. ובסידר יו"ד ב' שם"ב בירושלמי בצוואתו של רבי אמר אל תרבו עלי מאד תכריכין.

פ"ט ה"ד ותהא ארוני נקובה בארץ. כדמכ"ס ה' אבל פ"ד ה"ד ייש להן לקביר בארץ של עץ. ובכ"מ שם ובירושלמי פרק בהרא דכלאים שצוה רבי תהא ארוני נקובה בארץ עכ"ל ובתורת האדם להרמב"ן הנ"ל תהא ארוני נקובה לארץ פי' שימלו דף דהההון שבארץ וכו'. וכן הוא בסוד יו"ד ס' שם"ב.

פ"ט ה"ד בסדין אחד נקבר. במתנות כהונה בכראשית רבה פ' ק' ובירושלמי איהא שלא היו לו רק חלוק אחד והוא שלא כדרך העולם וכו' עכ"ל.

פ"ט ה"ד לא כמה דבר אינש מול וכו'. בתוס' כהובות ד' ק"א ע"ב ד"ה בלבושיהן אבל בירושלמי מהגושא אמר רבי לבניו מעטו בתכריכין. יעתידין צדיקים שיעמדו בלבושיהן משמע וכו'. וע"ש בגליון הש"ס להרע"א.

פ"ט ה"ד תני בשם ר' נתן כסות וכו'. במדרש קהלה פסוק כרבות הטובה ד' איכו ותני לה בש"ר נתן וכו' ע"ש ובמתנות כהונה בב"ד פ' ק' ובירושלמי יליף ליה מדכתיב תההפך כחומר חוהם וכו'. ובילקום איזב ר' תהקב"ד מיבא בירושלמי הנא בש"ר ינתן האדנת היודרת וכו' ע"ש.

פ"ט ה"ד היא באה עמו. במדרש שמואל פ"ו פסוק ב' היא באה עמי לעתיד לבוא. וכן בסוד יו"ד סי' שס"ב.

פ"י ה"ד ר' יוחנן ספקד וכו'. בסיד יו"ד סי' שס"ב וע"כ צוה ר' ינאי לבניו וכו' ובב"י שם ובירושלמי פ' בתרא בבבליים איהא דר' יוחנן צוה בן עכ"ל.

פ"י ה"ד ר"י ספקד אלבשוני בוריקא. כבראשית רבא פ' צ"ו בכלים צבועים דבריקא. וכן היה בירושלמי כאן ובכתובות פי"ב לפני הסתנות בהנה שם. והסאכר טובא בשנייים ג"כ בהנחומא פ' וחי' היצאה ידידי הרב הגדול הר' שלמה באבער נ"י. וע"ש בהערות. ובמספ הערוך ערך בוריקא ירושלמי בבבליים אינו אסור אלבשוני בוריקא לא חזרין ולא אוכמין פי' כל"ד בגדים צבועין כגון ירוק ככרתי עכ"ל ועי' בילקום איוב הנ"ל.

פ"י ה"ד רבי יאשיה ספקד וכו'. בתורת האדם להרמב"ן (ענין ההוצאה) ירושלמי ר' יאשיה ספקד אלבשוני חזרין חפיתותין (חפיתין) וכו' אמר לן ומה אנא כחה בעיבדי (בעבדאי).

פ"י ה"ד ומה את סב סן רבך (ר' יוחנן). באהבה ציון כתרומות צד. 17. הוכחתי שר' יאשיה היה תלמיד חבר לר' יוחנן.

פ"י ה"ד ר' ירמיה ספקד וכו'. נשנה כבראשית רבה פ' צ"ו. ובתורת האדם להרמב"ן הנ"ל ר' ירמיה ספקד אלבשוני חזרין חפיתותין (חפיתין) יהבין מסאני ברנלי וחוסרא בידו ויהבני על סמני אי אתא משיחא הא אנא מעתד עכ"ל ובמנהגו ה' פכה סי' ב' וזאת סמך לדבר זה בכהובות. פ' הנושא את האישה בירושלמי ר' ירמיה ספקד אלבשוני חזרין חפיתין דגרסי יבין (בגרסי ירבון ובמשביר ערך דגרמא ירושלמי אלבשוני בגרמא כמו בגרמא שהיא שם בגד בארצות המזרח וי"ג דרמאי וכו'). מסאני (סמנא) ברנלי וחוסרא (וחיס') בידו ויהבני על איסמראמא (סימרא) אי (אין) אתא משיחא בהא (אנא) מעהרי (מעתד) עכ"ל. ובאור זרוע ח"ב סי' רל"ד כתב רב נסים גאון זצ"ל בשם אלוף אביו שלא לנעול דלתות הבתים בלילי פכחים וכו' ואמר' בירוש' דכתובות פרק הנושא ר' ירמיה ספקד אלבשוני חזרין חפיתין יבין סמנאי ברנלי וחוסרא בידו ויהבני על אסמראמא אין אתי משיחא נהי מעתד וזאת נמי אמנה היא ויש לו שבר גדול עליה ואיתה נמי בסוף סס' כלאים עכ"ל ולפינו בשנויים הרבה. ובספר כתב המים (אוצר נחמד ג' צד 89) ובירושלמי ר' ירמיה ספקד אלבשוני חזרין חפיתא בגרסי ויהבין סמנאי ברנלי וחוסרא בידו ויהבני על סמראי אין אתא משיחא אנא מעתד היה מצוה בשעה מותרו שילבישוהו בגדים נקיים שהיה גורם בהם הלסוד והיה אומר כשיבא משיח אהיה מוומן לעמוד עכ"ל.

פ"י ה"ד חומ' בידוי. בחתם סופר יו"ד סי' שג"ו מביא שנהג שנוהגים ליתן בידו המה מקלות דקים. ונראה שספקד המנהג ככאן.

פ"י ה"ד ויהבני על סימרא. לעיל הבאתי גי' הנ"ל והמנהג: על אסמרא. ובסוד יו"ד סי' שס"ב ולדברי הכל נוהגין המה על נביו ופניו למעלה והכי איתא בירושלמי יהבני על נבי (סימרא) וכו'. ובתורת הבית להרמב"ן (ענין הקבורה) ומניחין אותו פניו למעלה וכו' אי נסי סן הצד כדאמרינן בירושלמי וכו' עכ"ל.

פ"י ה"ד ואול קלא דקרען לנו פפתה. בירוש' כתובות פי"ב ה"ג ואול קלה לקרעיו לנו פתתה. וצ"ל לנופאה מלה אחת והיא עיר קרובה לציפורי ובמסנות כהונה בסדרש קהלת פ"ו וז"ל ה"ג בירושלמי קליה דקרעיה עד גופתתא עכ"ל. עי' בראשית רבא פ' צ"ח טבבתא דצפורין.

פ"ח ה"ד י"ג שנין חשש בשנינו. בראשית רבא פ' צ"ו ויש"נ ובהנחומא שם .
פ"ח ה"ד רבי היה ענין סגני וכו'. בראשית רבא פ' ל"ג בשנינים . ובאגרת רב .
 שרירא גאון ומפדשי רבנן בירושלמי דכלאים וכתובות (פ"ב ה"ד) סוהר רבי ענו
 ביותר והיה רבי אומר כל מה שאמר לו אדם אני עושה וכו'. ובאגרת רש"ג הנדפסת
 בספר סדר החכמים ח"א צד 28 ומפדשי רבנן בתלמוד ארץ ישראל שהיה רבי וכו'
 אבל בכתב יד אחר מובא שם הגי' כמו בנדפס. ובאגרת רש"ג ד' קראקאסין ומפדשין
 רבנן דא"י וכו'. ובתשובות הגאונים (זכרון לראשונים סי' שט"ט) ושאלתם מאי
 דכתבין לכון בהשובת שאילות שלום (כנראה שהכוונה להאגרת הנ"ל) רבי היה ענין
 ביותר והיה אומר כל מה שאמר לי אדם אני עושה הוין כמה שעשו זקני בתורא וכו'
 דע כי דברים אלו שכתבנו אליכם בלשון הזה אשר כתבנים ברי להוסיף וכלי נהדוע
 ישנה בתלמוד א"י במס' דכתובות בפרק הנושא וכו' ע"ש. ובפרדס לרש"י סי' נ"ה דהכי
 גרסינן התם בירוש' כל מה דאמר לי (כל מה דיימר לי) בר נש אנא עבד וכו'.
 ובשו"ת הריב"ש סי' תס"ז ומיזכר בירושלמי דכתובות שרבינו הקדוש היה אומר
 שכל דבר עניה ושפלות היה עושה וולתי מה שעשו בני בתורה להלל וכו' .
פ"ח ה"ד זקני בתורה וכו'. בירושלמי פסחים פ"ו ה"א זקני בתורה דשרון
 גרמון מן נשייתא ומטניה נשיא. ובפרדס לרש"י הנ"ל חייך כמה שעשו זקני בתורא
 לזקני דשרון גרמי ומטניה. ובי חסין השלם צד 85 מובא בה המאמר בשנינים .
פ"ח ה"ד דהוא מן דבריא ואנא מן נוקבתא . באגרת רש"ג הנ"ל הוא מן
 רברביא דיהודה מן דוכריא ואנא מן רקתא מנוקבתא ובפרדס לרש"י הנ"ל בכלאים דירו'
 אי סלק רב הונא ריש גלותא להכא וכו' דאיתו מן דוכריא ואנא מנוקבתא עכ"ל. ובתשב"ץ
 ח"א סי' קל"ו ובפ"ק דמנהדרין אמרין ומחוקק מנין רגליו אלו בני בניו של
 הלל משמע דמשבט יהודה קאתי אבל בירושלמי דכלאים וכן בב"ר סיבא יהא
 הו משבט יהודה אלא משטפתא דאם וכו' עכ"ל .
פ"ח ה"ד א"ל ארוננו בא . בתוס' ס"ק ד' כ"ה ע"א והקשה בתוספת הרב
 דמשמע בירושלמי שרב דונא מת קודם רבי חייא דאמר היה לרבי (צ"ל רבי)
 חייא ארוננו בא והכא משמע שר' חייא מת קודם רב הונא וכו' עכ"ל ועי'
 ס"ש בזה גרעין הלך ד' נאמע 52 צד 149 .
פ"ח ה"ד כל אינון תלתוי ויסיא וכו'. ביוחסין (קראקא שם"א ד' ס"ט
 ע"ב) כמזכר פרק הנושא בירושלמי אוליף לרב כל כללי דאודייתא . ושם ד'
 צ"א ע"ב ובב"ר וכו' הנהג נזיפות מקמיה רבי על ענף ארוננו של רב הונא
 הגדול ואו ביבלישים ימי הנזיפות למד רב מטנו כל כללי התורה עכ"ל .
פ"ח ה"ד למחר עאל ר"ה רובה וכו'. בהנחומא ויחי אות ו' בשנינים .
פ"ח ה"ד חמה גוכני . בד' זימאסיר נו בני .
פ"ח ה"ד אמר ליה ייעול עלי . בד' קראקא א"ל יילעי עלי . ובד' זימאסיר
 וייעלי עלי . ובתוס' קדושין ד' ל"ג ע"א ד"ה שמא בדאיתא בב"ר דאמר ר'
 חייא יבא עלי אם לא הייתי מסתכל בספר תהלים כ' עכ"ל ולפנינו בבראשית רבא פל"ג
 שמוכא שם הירוש' ליתא הלשון יבא עלי שהביאו התימ'. ובערוך השלם ערך ילע ירוש'
 כלאים וכו' א"ל כמו יבא עלי ילעלי עלי וכו' וג"ל ברור שצ"ל ייעול עלי
 והיא משם כמו יבא עלי וכו'. וא"כ תיבות יבא עלי מנליון הובאה פנימה וכו'
 עכ"ל ולא ראה בירושלמי דפוס וויניציא . ובדפוסים שלפני ליתא בירושלמי
 המלות כמו יבא עלי . ונמצא בירושלמי גם הלשון ייתג עלי . על גימין פ"א

ה"ב אמר לין ייתי עלי (בשביעית פ"ו ה"א חסדה הכלה עלי) ובשביעית
פ"ד ה"ב אמר לין ייתי עלי יעיד במקומה רבים.

פ"ט ה"ד בכל ספד תלום אנדה. בפ"ר הנ"ל מסתכל הייתי באגדה תהלים.
ובבבלי קדושין ל"ג ע"א א"ל (ה' היא) לאבוח שני חומשים שניתו לו בספר
הקרים ובפירש"י שניתו לו סדרש אגדותיו עכ"ל.

פ"י ה"ד בנין סנהא. גבור פל"ג והוא עילין עמה לאשניה. ולפניו לותא מרת
לאשנה. ועל מ"ש בזה באהבת ציון לשביעית צד 78.

פ"י ה"ד רבי יחי עם המני יוסין. נשנה בקהלת רבא פ"ט פסוק כל
אשר תמצא. וע"ש שנייב.

פ"י ה"ד מה הוה לנו באריותא מן סיני. בבבלי בבא מציעא פ"ה
ע"כ לא פלפלתו הורה כמותו וכו' ע"ש.

פ"י ה"ד אמר ר' חנני אמר עליה יהב ליה בתים' מוקד' ב"ה ע"א ר"ה ה"ח.
ימיהו קטנה בירושלמי קאמר בעובדא דרבא רב הונא ריש גלותא ולפי הענין
שר הירושלמי הוה משמע דוקפיה ר' הונא לאהונה דרב הונא כדי שלא יהא
יושב אצל הגדולים וכו' עכ"ל והפנינו אנו מבוחר יפה.

פ"י ה"ד אמרו ליה עולתך את בני וכו'. במתנות כהונה בקהלת רבא פ"ט ה"ג
ברוש' רכלאים בפרק בתרין אמרו ליה עולתך את בני וכו' פ"י אתה הוציא שתכנים
עמל במערה אצל ר"ח שאהא איש זקן ואם תמות שם אין אתה משיגה
בדמים רק שתשאיר שם במערה וכן הוא בירושלמי בהדוא עכ"ל.

פ"י ה"ד אמר לין יהבין משיחמא בגלילי. בלת"ס הנ"ל ואמר להם עשו
לי דבר אחד רביא חבל וקשרו אותו בגלילי ואם אני אצא דרו טוב ואם
לא תהיו מנדרין אותו בגלילי ועשי כן לו עכ"ל.

פ"י ה"ד מה היא מנבני בערוך השל"ב ערך מנני ירושלמי כלאים יכו'
מ"ס ינ"ל מנני וכו'. והא ראה דפ"ס וויטציו שמפורש כן.

פ"י ה"ד ריב"ל אמר דברים כנג וכו'. כבדאשית רבא פ' צ"ו ס' ה'
ריב"ל אמר מרו דברים בני וכו' ובפירש"י שם פה דברים בני לפי שנאמר
אתהלק בני ה' בארצות החיים נסוף מסבת כלאים ירושלמית ובכחומת
ירושלמית בפרק הנישא את האשה עכ"ל ובתנחומא (הוצאת יודתי דרב ר"ש
כאכער נ"י) ויחי אות' ל' מיבא בשנייב. ובספר כתב תמים (אוצר נחמד ג'
צד 91) וכן הא דאמר קננא (ריב"ל) דברים בני וכו'.

פ"י ה"ד שמתיה היין תחובה וכו'. בתנחומא הנ"ל ואיכלין שנית המשיח.

פ"י ה"ד אמר ר' סימיו מחלוד הקב"ה וכו'. בתנחומא הנ"ל אמר ר'
סימיו וכו' ע"ש.

פ"י ה"ד תני בשם ר' יהודה שבע שנים עשה וכו'. האמר מקדו בסדר
עילם רבא פרק ב"ו. וכבר העינותי שם הערה ב"ה שג"ל כאן: בשם ר' יוסי
כמו שהוא בבבלי וזמא ד' נ"ד ע"א. והבונה לסדר עילם סתם.

פ"י ה"ד ריגליו רבד נשא וכו'. כבדאשית רבא פ' ק' ס' ב' וע"ש.

פ"י ה"ד חרין איסקבטורין. בערוך לה"ש נמא (עמרת עכו צד 30) בפ'
הנישא את האשה ירושלמי אליהורף ואחיה חרו איסקבטורין דשלמה וכו' ואיתא
נמי בפ"ט רכלאים ובקהלת עכ"ל וע"ש.

פ"י ה"ד שטא הגלות מכפרת. בבלי ברכות ד' נ"ו ע"א דאמר מר גלות מכפרת עין.

פ"י ה"ד עולא נחוחא. בבבלי ברכות ד' ל"ח ע"ב ורבותינו הורדין סא' ומטו עולא.

פ"ט ה"ד ר' מאיר הוה אידמיך ליה באסיא. וכן הוא בכתובות פ"ב ה"ג. ובילקוט המכירי בתהלים כ"ד י"א ירושלמי זרעים ר' מאיר היה ארסך באסיא. בעלי מקובלים יאמרו שר' מאיר נקבר בטבריא. ראה סדר הדורות צד 268.

פ"ט ה"ד אמר אימרין לבני ארעא דישראל. בכתובות שם אמרין לבני ארעא דישראל. ובילקוט המכירי אמר לבני ארעא דישראל.

פ"ט ה"ד הא טשיחון דידכון. בכתובות יש די דא משיחון דידכון ובילקוט המכירי הוא דמשבחין דוד בון.

פ"ט ה"ד יהבי ערסי. בכתובות הנ"ל יהבון ערסי ובילקוט המכירי יהבון ערסאי.

פ"ט ה"ד ר' חייא בריא. בכתובות הנ"ל ר' חייא בר בא וכו' כברה קסנה (ליתא).

פ"ט ה"ד דבנישתא עתיקתא דסרוגנין. בכתובות פ"ב ה"ג עתיקתא דים דומנין ובקהלת רבא פ"ה דסרוגניא. ובסדרש ויקרא רבא פ' כ"ב ס' ד' הני דבנישתא עתיקא דסבריא. ובערוך ערך סרנג סביא ותיק' ונורס דבי בנישתא עתיקא דסרוגניא. כמו שהוא בירושלמי כאן. ואח"כ בא לירי הס' סבור הארץ (תרס"ו) וראיתי שם ר' מ"ז שהעיר בזה. אך מ"ש שם שבירושלמי כתובות פ"ב ה"ג הני סרוגנין זה ללא אמת. וכן לא הביא נ"י הערוך הנ"ל.

פ"ט ה"ד רבי בר קריא ור' לעזר וכו'. כבראשית רבא פ' צ"ו מעשה ברבי ור' אליעזר שהיו סהלכין וכו'. ובסדרש תנחומא (הוצאה ירירי הרב הגדול ר' שלמה באבער נ"י) כפ' ויחי אות ו' הני מעשה בר' קצרא ור' אלעזר וכו' ועיש בהערות. ובאור זרוע ח"ב ס' תי"ט וזה שניהגים לתת עפר א"י בקבר מצאתי אני המחבר עיקרי בירושלמי פ"ט דמס' כלאים ובהנחומא פ' ויחי יעקב דמסיק התם קריא (רבי בר קרייא) ור' אלעזר הו ספילין לאיסרין באיסטרון וכו' ומניחין בארזו וכפר ארסתו עמו מיהו אין טישם ראה שיועיל לקבר שבחול עכ"ל ובהנהגות סימני ה' פלכום פ"ה ה"א בירושלמי בפרק דנושא (ה"ג) גרס רבי בר קריא (לפנינו שם: דבר' בר קריא) ור"א הו ספילין וכו' הו נוסלין נוש עפר ומניחין על ארזו דכתיב וכפר ארסתו עמו מכאן נראה סמך למה שנהגו להניח עפר בא"י על המתים אע"ג דההיא בירושלמי סיורי בא"י עכ"ל. בסדר הדורות צד 80 גביא ירושלמי דילן ר' בר קריא. ובערוך השלם ערך ברקוריה ירושלמי סוף בלאים רב ברקוריה וכו' עכ"ל.

פ"ט ה"ה במשנה טוברי כסות טוברין. באנדה טוברי כסות הולכין וטוברין כדרכן. ובמאירי שבת ד' נ"ד ע"א וברתנן טוברי כסות טוברים כדרכן וכו' וכתבו גדולי המפרשים כדרכן שלובשין אותם וכו' ע"ש ובראב"ן ס' קמ"ו זאמרין טוברי כסות טוברין כדרכן בנדים שיש בהן בלאים ובלבד וכו'.

פ"ט ה"ה במשנה ובלבד שלא וכו'. בכפ"פ פ"ג זנ"מ ליתא מלת ובלבד.

פ"ט ה"ה במשנה שפשילין לאחוריהן במקל. במתניתא דב"ס ובכת"י הנ"ל שפשילין במקל.

פ"ט ה"ה הדלמטיקן קובלן ומעזרין. בערוך ערך דלמטיקן וכן קורין דלמטיקא ירושלמי מעזרין עכ"ל.

פ"ט ה"ה ומנעלות הפינן ררדסין. במוסף הערוך ערך ררדסין ומנעלות הפינן ררדסין פי' ברדסין בל"י מין שנעלים עכ"ל.

פ"ט ה"ה כנן צור וחברותיה וכו'. לעיל בפרק זה ה"ד צור וחברותיה וקסרין וחברותיה. ובקרושין ע"א ה"ד בצור וחברותיה בקסרין וחברותיה.

פ"ט ה"ה הוא דתימא בראשונה וכו'. מובא בה' כלאי בנדים להראש סי'

ס' י"ב ובאור זרוע ס' ש'. ובשו"ת כהר"ח אור זרוע ס' ח' שכפרש בירושלמי עכשיו שהפשתן מצויה וכו' עכ"ל. ובפ"י הר"י ואמרין בירוש' הדא וכו'.

פ"ב ה"ה אבל עכשיו שהפשתן מצויה בכל מקום. בירושלמי כתובות פ"ז ה"ט כלי פשתן הדקין הבאים מבית יין וכו'. ובעיטור ה' סדר טובא הירושלמי בני' כלי פשתן הבאין מסדינת הים וכו'. ועי' לעיל פ"ט ה"א צד 69.

פ"ב ה"ה איה אתרין דורבין עימיה. בערוך ערך מנעל ירושלמי (בר' פזרו רל"ז ירושלמי מנעל של זרב' ובערוך השלם ליתא ג' מלות אהרונות) אית אתרין דורבין עמרא (וכן היא הגי' בראב"ן ס' קט"ז ובפ"י הר"ש בכלאים כאן ולפנינו בטעות: עימיה) מלגיו עכ"ל. ובאור זרוע ח"ב ס' שמ"א ירושלמי אית דאמר דזריכי עמרא (כני' הנ"ל) מלגאו (מן גו). ובהשגות הראב"ד בה' כלאים פ"י ה"ט ואינו נראה מן הגמרא מנעל של זרב' אית אתרין דורבין עמרא מן לגיו כלומר דאין חוששין לאותם המקומות שהן מעוט והאי אמיר הוא מפני שהיפרין בפשתן וזורבין כמו תופרין וכו' ע"ש.

פ"ב ה"ה מן כהדא דר' זעירא. בערוך הנ"ל מלגיו כהדא דר' זעירא אבל בר' פיזרו רל"ז ליתא המלות כהדא דר"ז. וכן הנכון. ובערוך השלם לא התעורר על זה. ובערוך ד' פיזרו רע"ז וד' וויניציא רצ"א הגי' כהדא דר' עקיבא. וזה שביש.

פ"ב ה"ה ספקר לר' אבא בר זבינא. וכן היא בפ"י הר"ש ובפ"י הראב"ד בתמיד. אבל בראב"ן הנ"ל ר' אבא בר זבינא. ובכפתור ופרח פנ"ט לר' אבא בר זבינא. ובאור זרוע ח"ב ס' שמ"א לר' אבא. וכבר הוכחתי באהבת ציון לשביעית צד 30 שהגי' הנכונה כנירסת הראב"ן. ועי' בערוך ערך בדס.

פ"ב ה"ה ייאמר לבר ראשון. בפ"י הר"ש ייאמר לבר ראשון. ובפני טשה שיאמר לבר ראשון כך היה שם חים וכו'. ובכפתור ופרח הנ"ל דימר לאומן. וכן הוא בפ"י הראב"ד בתמיד. ובראב"ן שם הגי' דו אמר לברדסין. ובאור זרוע ס' שמ"א לבר דושין. והניהו שם: ראשון. ורגי' הנכונה גי' הראב"ן. והמלה ברדסין נזכרה בכמה מקומות וגם בטשנתינו. ובאורה בנד, ואילי עושה הנבר. ובראב"ן שם להלן שיאמר לתופרין.

פ"ב ה"ה מודי ר' זעירא. בפ"י הר"ש ומודי ר"ז בההן (באהן דאמר) פסקי דעמר וכו'. ובראב"ן הנ"ל ומודי ר"ז בהן דאמר פסקי עמר לבו פסקי (ב' מלות ליתא) דכיתן (על דכיתן) דהוא שרי (כמעות נדפס בראב"ן מחדש: שדי). ובאור זרוע ח"א ס' ש"ג ומורה ר"ז בההוא דאמר פסקי דעמר על דכיתן דהוא שרי וכו' פי' פסקי כמו פסקיא דתלמוד שלנו וכו' ע"ש. ובאור זרוע ח"ב ס' שמ"א ומודי ר' זירא בהן דאמר פסקא דעמר ע"ג פסקי דכיתן. ובפ"י הראב"ד בתמיד ובירושלמי דשלהי מס' כלאים מהיר פסקי דעמיר על של כיהן משום דשנין גרסיה וכו'.

פ"ב ה"ה דהיא נחתא לה. באו"ו הנ"ל וחיא נחתא לה.

פ"ב ה"ה בעין קמי ר' לא. בראב"ן הנ"ל קמי ר' אילא מהו מיחוט מסאני (מסאניה) דכיתן א"ל וכו'. אמר להם בשביל ר' זירא שהוא אכר אתם שואלים כן בתמיה כלומר וכי בשביל שהוא אוכר יהא אכיר עכ"ל ובאור זרוע הנ"ל אמר לון כנן ר' זירא דלא אכור. ועי' בפ"י הר"ש ור"י בט"צ.

פ"ב ה"ה בהן דילבש דרדסין. בראב"ן הנ"ל בהן דו לבש דרסין דעמר ע"ג דרדסין וכו' ע"ש.

פ"ב ה"ה דלא שלח עיליאי. באור זרוע הנ"ל דלא שלח עיליאי אי (ליתא) לא שלח ארעייה. ועי' בסור יו"ד ס' ש' ומ"ש שם הב"י והרמ"א בפ"י הירושלמי בזה.

פ"ב ה"ה אביו דרב כפרא שאל לר"ז. בשו"ת הנאונים עברי השיבה סי' ס"א דאמרינן בנמ' דבני מערבא אביו דבר קפרא (אביו דרב כפרא, וכמדורש קהנה פ"א פסוק מה יהרון אמר אבא בר קפרא וכו') שאל לר' זעירא מהו לכיהן (ביהן) פריטין בגולה' (גי גילתה) דמקברי' (ומיקברינן) בהובי (בהיב) דכיהן אמ"ל אסור ושמואל אמר כוהר ענ"ל. ובפרדס לרש"י סי' רפ"ו דאמר במערנא אביו דבר קפרא שאל לר"ז אמר כדו ליהן פריטין בכרית (גו גולתה, ובמנדיג צד 32: יגידוש' קרי ליה גילתה ש"ס דגולהא היא גליכא ענ"ל) וכו'. יבס' הכיס דעים לדראב"ד סי' קל"ד כהב ר' שרירא נאון ז"ל יהילכהא וכו' דאמרינן במערנא אביו דבר קפרא שאל ר' זעירא מהו למיהן פרוסיה בגולה' ומקברינן וכו'. יבפי הר"ש בכלאים כאן: ירושלמי אבוא דרב כפרא וכו'. ובא"ו ח"ב סי' שכ"א אביו דרב כפרא וכו'. וכן הוא שם בחלק א' סי' ש"ג ובה' כלאי בגדים לדרא"ש סי' כ'.

פ"ב ה"ה אביו דרב כפרא. כסדר הדוריה. (צד 320) רב צפרא אבוא דרב צפרא שאל לר' זירא ירושלמי סוף כלאים עכ"ל והיה לפניו הגי' כן. ולא העיר על כל מה שהערנו לעיל. שיב ראינו ביוהסין הטיס צד 103 אביו דרב צפרא שאל לר' זירא בירושלמי עכ"ל.

פ"ב ה"ה רבי אבינא אמר אסור. בהגהת אשרי פ"א דביצה סי' כ"ה וליתן מעוה בבגד צמר ולקשרו בחוט של פשתן או רהפך רב הונא ורב (רבי אבינא) אמרי. ובפי' הר"ש בכריאים כאן לא גרס הסלית ר' אבינא אמר אסור. וכן ליתא באור זרוע ח"א סי' ש"ג ובה' כלאי בגדים להרא"ש סי' כ' ג"כ ליתא. ובאור זרוע בח"א הנ"ל הגיהו המניהים: רבינא אמר אסור. וזה ללא צורך והמלית רבי אבינא אמר אסור איתא בא"ו ח"ב סי' שכ"א. ומי יודע אם לא נוכפו שם מהכניהיב. ובשו"ת מדר"ח אור זרוע סי' ח' בשם ר' משה ברבי חסדאי וכיוצא בזה מצינו בירוש' דאמרי רב הינא ורב אבינא ליתן פרוסיה בתוך כגד צמר והוא לבייש בו ולקשור סביב הפרוסיה חיש של פשתן וכו' עכ"ל.

פ"ב ה"ה ר"י בר אחא בשם ר' יסא. בהגהת אשרי הנ"ל בשם ר' אסא. ובאור זרוע הנ"ל כנירסת הדפוס.

פ"ב ה"ו ככשנה ובלבד שלא וכו'. בכת"י מהכשנה הנ"ל ליתא מלה ובלבד. **פ"ב** ה"ו ניתני שעו וכו'. בפי' הר"ש בתו"כ קרושים פ"ב והביא רבינו יצחק בר"ש ראיא מנמרא דכלאים דמדקדק ההם וקאמר וליהני שוע (ניתני שעו) ולא נתני ט"ו (מני) וכו' עכ"ל ובילקוט עה"ה ר' תתקל"ב מובא ג"כ הירושלמי ושם הגי' ניתני שוע ולא ניתני נון. ובפי' הר"ש בכלאים כאן ניתני שוע ולא נתני טווי ובפי' מהר"י קודקוס בה' כלאים פ"י ה"ב וסיוע מצאתי לרבינו בירושלמי שאמרו שם ונתני שנו (שוע) ולא נתני טווי.

פ"ב ה"ו אילו הנינן שעו. בפי' הר"ש בת"כ דנ"ל אלו הנינן שוע (שעו) ולא תנינן טווי (מני) הוי אמינא טווי (הא טווי) אותר. ועי' בפי' הר"ש בכלאים כאן.

פ"ב ה"ו נתני שעט ולא נתני נון. בילקוט הנ"ל ניתני שוע ולא נתני נון. וכן הוא בפי' הר"ש הנ"ל ובתשב"ץ ח"ב סי' ד' וכן בירושלמי דאיתא ההם ניתני שעט ולא נתני נון אלו כן הוינא וכו'. ובתשב"ץ ח"ג סי' שכ"ד ובירושלמי כתבאר כדברי הראשונים ז"ל דאמרי' התם נתני שעט כלומר למה כתבה התורה שעטנו היה די שתהוב שעט לאסור שוע וטווי למה דוסיפה נון.

פ"ב ה"ו הא לנו' מותר. בפי' הר"ש הנ"ל היה אמינא נון מותר. וכן הגיה לעווי (ח"ג צד 354) מדעתו. ובתשב"ץ ח"ב הנ"ל הוינא אמרינן נון מותר.

ושם

ושם בח"ג הנ"ד והשיבו אלו כן כלומר אם לא כתבה אלא שעם ולא כתבה
 נו הוינא אמרין נון מותר כלומר שאם הבנר הוא נון יהא מותר ומתניתין
 לא אמרה כן ובפי' שנינו נון אסור וכו'.

פ"ט ה"ו סתנית' לא אמר כן. בסמ"ג לאווין רפ"ג אמנם בירושלמי וכו'
 זמתניתא לא אמרה כן. ובתשב"ץ ח"ב הנ"ל כגיר' הרפוס.

פ"ט ה"ו אלא פ"פ של צמר ושל פשתן. בילקום הנ"ל אלא אפילו של
 צמר. ועל' לעיל במשנה. ובתשב"ץ ח"ב הנ"ל אלא פ"פ של צמר אסור בשל
 פשתן מפני יחזורין לאריגה. ושם בח"ג הנ"ל שהרי שנינו פ"פ של צמר ושל
 פשתן אסור מפני שחזור לאריג כלומר לזה הוצרך לכתוב שעמנו לפרש כי
 האריג הוא אסור משום כלאים עכ"ל.

פ"ט ה"ו ושל פשתן אסור. וכן הוא בפי' הר"ש הנ"ל. אבל במשנהנו
 כתוב פ"פ של צמר בשל פשתן אסור. ובסמ"ג שם אלא פ"פ של צמר ושל
 פשתן אסורין (אסור) וכו' וצריך להתיישב בפירוש הירושלמי עכ"ל.

פ"ט ה"ד ניתני מנו ולא נהני שע. בפי' הר"ש בתו"כ הנ"ל וניתני נון (מנו)
 ולא נהני שוע (שע) אלו הנינן נון (מנו) ולא תנינן שוע הוינא אמרין (אמרין) הא
 שיע (שע) חותר. ובילקום ניתני טוי ולא נהני שוע.

פ"ט ה"ו כפני שהן שועין. וכן הוא במשנה דלעיל. ובפי' מהר"י קורקוס
 הנ"ל הלכדיים אסורים מפני שהם שועים וכלאים (ליהא) ע"כ בירושלמי ופירוש
 ניתני כלומר יאמר הכתוב וכו' ע"ש.

פ"ט ה"ו משיחות של ארנמן אסורות. לפנינו במשנה מ' משיחות של אריג. וע"ש'
 פ"ט ה"ו מ"ד אסורות וכו'. באור זרוע ח"א סי' ש"ג וכן מוכח בירושלמי

דקתני עלה וכו' מאן דאמר כגון אלין פרסיים (פרסיה) דו (דהוא) מכפת
 ב"ו מן דסתני' (צ"ל באו"ו מן דסתיר) דו שני' וכו' ע"ש שמפרש המאמר.
 ובשו"ת הרשב"א ח"ג סי' רכ"ו וכדגרסי' נמי התם בירושלמי וכו' מאן דאמר
 כגון אילין טורסיא דהוא מכפת ביה מאן דסתיר דר שני' וכו'. ולפנינו בשניים
 ובב"י (טור יו"ד סי' ש) וכדגרסינן נמי התם בירושלמי וכו' מאן דסתיר דו שני'
 גרמיה והוא נחתא לה פי' וכו' ע"ש.

פ"ט ה"ו דהוא שני' גרמיה והוא נחתא לה. כעין זה בירושלמי לעיל הלכה
 ה' וירושלמי מגלה פ"ג ה"ה שכן הוא שני' ונחת וכו'.

פ"ט ה"ו במשנה הכרסין והברדסים. בערוך ערך כרס הכרסין והברדסין. ובה'
 כלאי בגדים להרא"ש סי' י"ב הכרסין והברדסין והדולמסקין. ובפי' רה"ג בכלים
 פכ"ח משנה ח' וכבר מפורשין הן בתוספתא וכו' אלו הן הרכים כגון הכירסין
 והבירדסין וכו' ע"ש ולפנינו בתוספתא כלים כ"ב פ"ה הגי' משונה.

פ"ט ה"ו במשנה לא ילבשם עד שיבדוק. בערוך ערך דלמסקין לא ילבש
 בהן עד שיבדק. וכעין זה במתניתא דבני מערבא. ובכפ"פ פנ"ט לא ילבש מהן.
 פ"ט ה"ו במשנה אף הבאים וכו'. בה' כלאי בגדים להרא"ש וכן באו"ו סי'
 ש' ובכפ"פ פנ"ט ליהא מלת אף וכן הגבון. ובשו"ת מהר"ח אור זרוע סי' ח' כלים (לתא)
 הבאים מסדינת הים וכו'. ובשמה מקובצת ביצה י"ד ע"א שנינו בפרק בתרא דכלאים
 ר"י אומר כלים הבאים מסדינת הים אין צריך בדיקה.

פ"ט ה"ו במשנה שחוקתן בקנבם. בה' בגדים להרא"ש מפני שחוקתן של
 קנבוס. ובמתניתא דבני מערבא בקינבם. ובשו"ת מהר"ח א"ו הג"ל לפי שחוקתן מן
 הקנבוס. ובשמה מקובצת הג"ל מפני שחוקתן מן הקנבוס.

פ"ט ה"ז במשנה ומנעל של זרד. בערוך ערך מנעל וערך זרד ומנעל של זרד. ובפי' הר"ש והרא"ש בכלאים כאן ובא"ז סי' ש"א ושם ח"ב סי' שם"א הגי' זרב. וכן בראב"ד סי' קס"ז. אבל בפי' הר"י במ"צ בכלאים כאן מנעל של זרב. והגיהו שם המניהם זרד. אבל זה ללא צורך כי כפי' הר"י במ"צ כן היה גם לפני הרא"ש בה' כלאי בגדים (בפ"ח דנדה) סי' י"ב. ועי' בהשגות הראב"ד ה' כלאים פ"י המ"ז וברב"ז שב.

פ"ט ה"ז: הלכה ז' רבי חגיגה וכו'. בד' וויניציא נרשמו ההלכות כאן שלא כסדרן.

פ"ט ה"ז אלא הכין והכין. עי' ס"ש בזה באהבה ציון וירושלים בשבת צד 102.

פ"ט ה"ז טעמא דרבי יוסי. בד' זיטאמיר: דרבי יהודה, וכצ"ל.

פ"ט ה"ז מה רבי יהודה כר' אליעזר וכו'. בפי' הר"ש ובמהר"י במ"צ גרסינן בירוש' מה ר' יהודה כר"א וכו' אמר עולא (לפנינו במעוה רבי עולא) טעמא דר"א וכו' פתוח מכתן (סיכין) סתתהר (בפי' ר"י במ"צ לא סתתהר כלומר ואפילו ר"א מודה הכא וכו') וכו' ע"ש.

פ"ט ה"ז על ידי שלישי. בפי' הר"ש כאן ליתא ג' מלות אלו.

פ"ט ה"ז לא שנו אלא שק וכו'. באור זרוע ח"א סי' ש"ד וקצה ישראלה לדברי מהירוש' דאמר עליה בנמרא ר' סימון בשם ריב"ל לא שנו אלא שק אבל (הא) כל לא אשכח הני הסל והשק והקופה מצטרפין לכלאים (בכלאים) פי' חזר בו מהיך הכרייתא שמצא וכו' ע"ש. ובשו"ת הרשב"א סי' רפ"ח וסל וקופה הוה בעי למימר בירוש' דשרי לפי שרגילין להחליק זה מזה יותר משק וקופה ואפילו הני מסיק דאסור עכ"ל. וכן מובא הירושלמי בפי' הר"ש ור"י במ"צ בכלאים כאן. ובפי' הר"ש בה"כ קדושים ספ"ב והתם (בירושלמי) היה רוצה לומר כי הסל אינו מצטרף מפני שהוא ארוג נקבים וחזרין גדולים ואין הנאה הנאה אשכח דתני שגם הסל מצטרף עכ"ל.

פ"ט ה"ז ר' ירמיה בעי הוא ובנו וכו'. בשו"ת הרשב"א ח"ג סי' רכ"ז (ליזורנו חלק"ת) והיה מביא ראיה מן הירושלמי דגרסי' התם בעי רבי ביבי (ר' ירמיה) אב (הוא) ובנו סרו שיצטרפו לכלאים (בכ"איים) היאך הוא אבוב (היאך עבידא הוא) לבוש (לביש) מנין (מאנין). דעבר ובניה הוא לבוש מני' דנתיב וענל על תרויהון מהו שיצטרף וכו' וע"ש וב"ב (טור יו"ד סי' ש') ובתשובות הרשב"א מצאתי וכו' מן הירושלמי דגרסי' התם בעי בר ביבי (ר"י) אבא ובנו וכו' עכ"ל ובנראה שכונן לתשובת הרשב"א הנ"ל שהיתה לפניו בשנים.

פ"ט ה"ז נסב פיסקי דאמ' וכו'. בא"ז ח"א סי' ש"ג עוד אמר התם (בירושלמי) הוא ובנו וכו' נסב פיסקי דעבר (דאמ') וענלה על תרויהון (תרויהון) אמר ר' יוסי ההוא בו (היהן נו) נשוק. ובה' כלאי בגדים להרא"ש סי' י"ח ירושלמי ר' ירמיה בעי וכו' נסב פיסקי דעמר (כגו' האו"ז) וענל (וענדה) על תרויהון אר' יוסי וההן בו נשוק פי' שחבר מאני דעמר שעליו ומאני דכיתן שעל בנו וכו' ע"ש. ובפי' הרא"ש בכלאים כאן (כס' פי שנים) מובא הירושלמי בשנויים אחרים.

פ"ט ה"ז הוא עצמו וכו'. באור זרוע הנ"ל הוא עצמו וכו' אמר ר' יוסי ההוא בו (יההן נו) נשוק פי' נשוק ע"י הפירה או ע"י קשירה וכו' עכ"ל. ובה' כלאי בגדים להרא"ש ר' חגי בעי הוא עצמו סרו שיצטרף לכלאים (בכלאים) היאך עבידא היה (הוא) לבוש דרדסיה דעמרא בחדא ריגלא ודרדס' דכיתן בחדא ריגלא אמר ר' יוסי וההן בו נשוק כלומר שחברו יחד מנעל של צמר שברגל זה למנעל של פשתן שברגל זה וכו' י ובס' אדם לר"י (נתיב י"ט ח"ב) וכן אם הוא לבוש צמר ברגל א' וכו' כל זה בעיא ולא איפשטא בירושלמי וכו' עכ"ל. ובפי' הר"ש בכלאים כאן: היה לבוש דרדסין וכו' דרדסין פי' בתי רגלים וכו' עכ"ל ובאגודה ירושלמי היה

לבושא

לבושא דררמא דעמר ולבושא דררמא דכיתנא אמר ר' יוסי מהו בו נשוך וכו' ע"ש. פ"ט ה"ז ודררמא דעמר. בפ"ה הר"ש בדררמא דעמר וכו' ובררמא דכיתנא וכו'. ובש"ת הרשב"א ח"ג סי' רפ"ו לפי שבירושלאמי אמרו היאך עבירא דררמא דעמר בחדא רגליה (ריגלייא) ודררמא דכיתנא בחדא רגליה אר"י והדין בו (וההן נו) נשוך. ועי' לעיל. ובב"י (סור יו"ד סי' ש') היך עבירא דררמא (כנ"ה הר"ש) דעמר בחדא ריגלא ודררמא דכיתנא בחדא ריגלא.

פ"ט ה"ז לא צורכא ולא היו בראשי וכו'. בפ"ה הרא"ש בכלאים: לא צורכה פ"ה לא צריכי כי האבעיא אלא לזה היה לו (ולא היו, ובר' זוטאמיר דלא היו) בראשו פצעים ועל אחד וכו'. ובש"ת הרשב"א ח"ג סי' רכ"ו הגי': לא צריכא דלא (צורכא) ולא כלומר בתמידא וכו' זה נשוך אלא לא צריכא למימר דלא ועיד שם (בירושלאמי) הי בראשו (כנ"ה הרא"ש) פציעות וכו' עכ"ל וכן הוא בב"י הנ"ל.

פ"ט ה"ז סיפגני דמרטיט וכו'. כמוסף הערוך ערך ספליני ירושלמי סוף דמס' כלאים יהב ספליני דמרטיט דעמר על חדא וספליני (דספליני) דמרטוט וכו' ע"ש. ובתוספתא כלאים פרק ה' מפורש: איספלינות וכו' אין בהן משום כלאים. ובאור זרוע ח"א סי' ש' תניא בתוספתא וכו' איספליניה מלוגמא זרטיה אין בהן משום כלאים איספליניה פ"ה בערוך רטיה וכו' ע"ש ובש"ת הרשב"א ח"ג סי' רכ"ו יהיב ספליני דמרטוט (דמרטיט, ובר' זוטאמיר סמרטיט) דעמר על חדא וספליני דמרטיט דכיתנא על חדא אמר ר"י ובהן דו נשוך וכו' עכ"ל ולפנינו בשנויים. ועי' בב"י הנ"ל.

פ"ט ה"ז אין לך אסיר אלא נשוך בלבד. באור זרוע סי' ש"ד סיבא השוכת ר' שמשון בן אברהם ובסוף התשובה כסיום: ובשיטת אחרונה (פ"ה בשורה האחרונה) עושה (הירושלאמי) כלל שאמר אין לך אסיר בכלאים (ליהא) אלא נשוך בלבד עכ"ל ובפ"ה הרא"ש הנ"ל ומסיק דאין זה נמי נשוך שאין הרטיות מחוכרים על ראשו עד שנושרין מן הראש עכ"ל.

פ"ט ה"ח במשנה אין אסיר משום כלאים. בפ"ה הר"ש כשאנן בתו"ב קדושים פ"ב מסנהתיין דכלאים דתנן אין חייבין על כלאים אלא על טווי ואריג שנאמר וכו' וכן הוא בתוס' יבמות ד' ה' ע"ב ד"ה עד ובהוס' הרא"ש נדה ד' ס"א ע"ב. ובר"ן ביצה סי' התע"ג אלא טווי ואריג (ואריג).

פ"ט ה"ח במשנה שעמנו דבר שהיא שוע טווי ונוו. במ' הישר לר"ה סי' הקמ"ד ויש שמשבשין שיע או טווי או נוו ולאו מילתא היא וכו' ע"ש ובפיהמ"ש להרמב"ם כאן.

פ"ט ה"ח במשנה ר"ש בן אלעזר אומר. בתשובת הגאונים (זכרון לראשונים סי' ס"ט) ובערוך ערך שיע הסיע ר' אלעזר וכו' ואמר המלוו וכן הוא בש"ת לרב האי גאון (בבית נכות ההלכות ח"ב צד 49). ובש"ת בנימן זאב סי' רפ"ב זר' אליעזר הסיע הגי'ן ללמ"ד ופירשו דבר המלוו את ישראל מאביהן שבשמים כלומר סרחקן וכו' עכ"ל ובפ"ה הרא"ש (בה' כלאי בגדים) ר' שמעון אומר. ובסמ"ג לאיון רפ"ג ר' ישמעאל ברבי אלעזר אומר. הסדר דדורות (צד 251) הביא ר' ישמעאל בן אלעזר. ולא זכר מני' הסמ"ג כאן. אבל נראה כי ר' ישמעאל בן אלעזר לא היה ולא נברא כי מה שהביא הסה"ר משבת ל"ב ע"א הגי' הנכונה שם כנ"ה כת"י מדגמרא ר' שמעון בן אלעזר עי' דקרוקן סיפרים שם. ומה שהביא מירושלאמי פ' הרואה הלכה ג' (צ"ל ב') גם שם צ"ל ר' שמעון בן אלעזר כמו שהוא נשנה בירושלאמי עי' פ"ג ה"ז (בריו'). וב"ש בסדר תדורות הנ"ל תוספתא כלאים פ"ג (צ"ל פ"ד). אולם בהוצאות צוקערטאנרל שם הגי' ר' שמעון בר"א אומר אם היה

מפסיע

מפסיע וכו' (וכנ"י) הסדר הדורות בהתוספתא כן הוא בבית אבית להמאירי ר' ישמעאל בן אלעזר כלאים פ"ד ה'). ומ"ש בשה"ד הנ"ל הלך ר' מתאי בן חרש אצלו. כיון לאדר"ג פרק כ"ט הלך ר' כהיא ב"ח אצל ר' ישמעאל בן אלעזר וכו' אבל שם הגי' הנכונה אצל ר' אלעזר הקפר עי' מ"ש שם הרב הג' רש"ז שעכמער נ"י. פ"ט ה"ח במשנה נליו ומליו. הו"כ קדושים פ"ב. ובהוס' נדה ד' ס"א ע"ב ד"ה שיע כדאיתא במשנה נזו (ליהא) נלוז ומליו היא רא... שבשמים. ובר"ן ביצה סי' תתע"ב דתנן התם נלוז הוא (ליהא) ובמתניהא דכני מערבא ומליו היא) ומליו עליו אביו שבשמים. ובס' יראים הנדפס מכה"י סי' של"ג רשב"א אומר נו"ן ולמ"ד סתחלפין ונלוז ומליו הוא לאביו שבשמים. ובכפתור ופרח פרק נ"ט נלוז ומליו הוא את אביו (אביו) שבשמים. ובס' הישר לר"ה סי' ב' וכן מוכח בספרי דאמר נזו נלוז מליו וכו'.

פ"ט ה"ט במשנה הלכדין אסורין מפני שהן שועין. בשערי תשובה סי' ס"ג ובמשנתנו שנינו הלכדין אסורין מפני שהם שועים. וכן הוא בכפתור ופרח פרק נ"ט ובתו"י יוסא ס"ט ע"ב ד"ה בגדי'.

פ"ט ה"ט במשנה פיה של צמר. בה' כלאי כנדים להרא"ש סי' י"ג סיף (פ"פ) של צמר ופשתן (וכן הוא בדו"ו אבל לא בד' ויטאמיר) בגמרא ה"ו פיה של צמר ושל פשתן (אבל במשנתנו של צמר בשל פשתן) אסור מפני שהן חוזרין לאריג (באריג, ובד' ויטאמיר לאריג) סיף הוא חומין גסין וכו' ונקרא סיף וכו' עכ"ל ובמעדני יום מיב שם ובמשנה הגי' פיו והוא ג"כ לשון פה ושפה עכ"ל ובשו"ת מהר"ח או"ו סי' נ"ד תנן פיה של צמר ושל (בשל) ומ"ס הוא) פשתן אסור מפני שהן חוזרין לאריג ופי' הר' כשה בר' חסדאי וכו' והביא ראיה מן הירושלמי וכו' ע"ש. לעיוני ח"ד צד 42 לא העיר על כל מה שכתבנו.

פ"ט ה"ט במשנה משיחות של אריג אסורות וכו'. בכפתור ופרח פרק נ"ט משוחות של ארגמן אסורות. ובה' כלאי כנדים להרא"ש סי' י"ג ר' יוסי אומר משוחות של ארגמן וכו'. ובסמ"ג לאווין רפ"ג דהנן רי"א משיחות של ארגמן. וכן הוא ביראים סי' של"ג. ובאגודה (מס' כלאים) מתיחות (משיחות) של ארגמן וכו'. ובמתניתא דב"מ משיחות של וכו'. ובתו"י מהמשנה הנ"ל משיחות של ארגמן.

פ"ט ה"ט במשנה לא יקשור סרט וכו'. בספרי תצא סי' רל"ב ר' חנינא בן גמייאל אומר מנין ש"א יסרוק סרק (עי' לקמן) של צמר וכו'. וכן הוא בהוספתא כלאים פרק ה' (בהוצאת צוקערטאנדל). ובס' יראים הנדפס מכה"י סי' של"ג ואין לומר דהלכה כר' חנינא וכו' דר' יוסי קתני להדר' יוסי איירי לעיל וכו' ע"ש.

פ"ט ה"ט במשנה לא יקשור סרט של צמר. בכפתור ופרח פרק נ"ט לא יקשור סרט וכו' נ"א סרק עכ"ל ובהשוכה רב שרירא גאון (בהחוקר צד 257) לא יקשור סרק של צמר וכו'. ובפי' המיוחס להראב"ד בתמיד פ"א וישמעתי שהר' יב"א הלוי זצ"ל הביא ראיה בתשובתו מההיא דפרק בתרא דמס' כלאים דתנן לא יקשור פרט (סרט) של צמר וכו' פי' לשון פרט פי' בערוך שהיא מעבותות של צמר ופשתן (לפנינו בערוך ערך סרט ושם הגי' מעבותות של צמר) וכו' ופרט קורא אותו בלשון משנתנו מפני שהרוב מציידין כעין פירט' וכו' ע"ש. ואולי הוא מ"ס בדברי הספרש המיוחס להראב"ד. שוב ראיתי בפי' הראב"ד לתמיד הנדפס בפראג תפ"ה ד' י"ד ע"א וגם שם הגי' לא יקשור פרט וכו' ע"ש ובשו"ת הרשב"א סי' רפ"ח ופי' ש"ס לא יקשור סרק של צמר ושל (כנ"י הראשונים הנ"ל) פשתן וכו'. וכן בה' כלאי כנדים להרא"ש סי' י"ג. ובשו"ת הרא"ש כלל ב' סי' ה' ואע"ג דשנינו בפ"מ דכלאים לא יקשור

סדין (סרם) של צמר וכו'. ועי' בשו"ת רש"ג הנ"ל. ובשו"ת מהר"ח או"ז סי' ה' דהנן וכו' לא יקשור אדם (ליהא) סרם של צמר בשל פשהן לחגור בה (בו) מתניו אעפ"י שרצועה (שהרצועה) באמצע רוצה לומר שבשני ראשי הסרמין יש רצועות וכו' ע"ש ובאשכול ה' יציצית צד 101 כדהנן לא יקשור סרק של צמר. וכן ביראים הגדפם סכת"י סי' של"ג. אבל בשמה מן קבוצת בביצה י"ד ע"ב וגדולה מזו שנינו לא יקשור סרמי של פשתן וכו'.

פ"ט ה"ם במשנה שהרצועה באמצע. באשכול הנ"ל להאי סרק של צמר וש"פ (כני' הראשונים הנ"ל ושל פשתן) ורצועה ביניהם לא יקשור דאסיר מ' מראית העין עכ"ל ולפנינו כמ"ננה ליתא לזה שאסור משום מראית העין. ובפ"י רבינו חננאל בשבחה ד' פ"ה ע"ב ורובה דמילי כלאים תלינן במראית העין עכ"ל ובשו"ת ר"י אבן מנש סי' כ"ז שאיסור כלאים במראית העין תליא עכ"ל ועי' לעיל פ"ם ה"ב ומ"ש לעיל פ"ב צד 19.

פ"ט ה"י במשנה התוכף הכיפה וכו', בשו"ת הג' (חסדה גנוזה סי' צ"א) מרקאמדינן התוכף הכיפה אחת אינה חיבור כלומר אינו קשר של קיובא וכו' ע"ש.

פ"ט ה"י במשנה עשה שני ראשיה בצד אחד. בה' כלאי בגדים להרא"ש סי' י"ז עשה שני ראשיה לצד (וכן במהניתא דבני מערבא ובשו"ת הרשב"א ח"ג סי' דכ"ז ובפ"י ר"י במ"צ בכלאים ספ"א) אחד ויש בה משום כלאים והשוממה בשבת חייב. וברמב"ם ה' כלאים פ"י הכ"ד בנגד צמר שחברו עם בנגד פשתן בתכיפה אחת אינו חיבור. ובפ"י מהר"י קורקוס שם ואפשר לפרש עוד שדעת רבינו לפרש עשה שני ראשיה כאחת שכן נראה שגם במשנה וכו' ע"ש. ובב"י טור יו"ד סי' ש' ראשיה לצד אחת וכו'.

פ"ט ה"י במשנה והשוממה בשבת חייב. בפ"י ר"י במ"צ בכלאים ספ"א והשוממה בשבת פסור.

פ"ט ה"י במשנה עד שהשלש. באור זרוע סי' ש"ז עד שישלש. וכן במהניתא דבני מערבא ובכת"י מהמשנה הנ"ל ובפ"י ר"י במ"צ הנ"ל.

פ"ט ה"י במשנה והשק והקופה. בשו"ת הרשב"א סי' רפ"ח השק והקופה וכו' ע"ש. ובאו"ז ח"א סי' פ"ג אית י"ח כדתנן סוף מס' כלאים השק והקופה מצטרפין בכלאים (כלאים) וכו' ע"ש. ובסוף המס' כלאים הנני כוזביר אה הקורא הלומד למ"ש לעיל בכמה מקומות בהערותי שחסרות הנוסחאות במס' כלאים לפנינו. ואוסף עוד להעיר שלפני רוב הראשונים כמו רבינו גרשום מאור הגולה והרמב"ן והרשב"א ועוד גרסו בבבלי בבא בתרא ד' ג' ע"א דתנן מחיצה הכרם שנפרצה אומר לו וכו'. וכן הוא לעיל בבב"ב ד' ב' ע"א (עי' דקדוקי סופרים שם). וזה מראה שהיה זה לפני רבותינו הראשונים הנ"ל במשנה במס' כלאים ולפנינו ליהא זה וכפירש"י עירובין ד' ג' סע"ב דתנן כמה עבודת הכרם מלא ד' אמות כמלא בקר וכלים שהיו בוצרים אותה בשוורים ובעגלות וכו'. ובגליון בגמ' שם מציון ע"ז: כלאים פ"ו מ"א. אבל לפנינו ליתא י"ם זה. ואין זכר במס' כלאים מס"ש כמלא בקר וכלים. ובבבלי בבא בתרא ד' כ"ז ע"א הנא ארבע אמות שאמרו כדי עבודת הכרם. ובפ"י רגמ"ה שם כדי עבודת הכרם כדי כלי בקר וצמדו וכו'. ולא זכרו מהמשנה שהביא רש"י הנ"ל? וכתום' בבבא בתרא ד' י"ח ע"א ד"ה ותני הוי ליה למינקם כדי עבודת האילן אלא נקם עבודת הכרם לפי שזוכר לשון זה במסכת כלאים וכו' עכ"ל ולפנינו במס' כלאים ליתא הלשון עבודת הכרם ובשמה מקובצת בביצה ד' י"ד ע"ב ד"ה וכתב והרא"ה פירש דהא דירושלמי לא אתמר על משנת כרים וכמתות אלא על הא דתנן התם (בכלאים) פשהן שצבעו בחרת וכו'.

וכן

וכן הוא בח' הרא"ה בצה שם. הלצ"ט בכלאים לתא כמסנה רמאס: פסקן שצבעו וכו' דק הוא כהתא בפרק ב' הל"ב. וכן כ"ס בכו' הרשב"א בתולין ד' י' ע"ב עד אהד נאמן באיסורין ופד"י וכו' וכל אהד האכילתו הנהה דכתיב וסחם את בן הבקר וכו' וטרס' בירושלמי במס' כלאים ט"א א"ר אבה אומר בן אין לך אדם שהאכסן אצל הבריה כמ"ל והל"ה דפג"ט במס' כלאים ופארת צ"ק וירושלים לשביעיה צד 70 העדוהו שהסרה במס' שביעיה ב"ר עקרו דע"ס דע"ס הגנעים לשביעיה ונזכר במס' אהרות. וכ"ס זה הא"ס במס' כלאים הנה בירושלמי פאה פ"א הי"ד (ד"ו ס"ז ע"ב שורה ב') הגי' העקן דע"ס הע"י א"רן כאתה והודיע וכו'. והבינה להוספתא כלאים פ"א (הוצאת צ"ס שורה 19) והעקן הע"י א"רן כאתה וע"ש גי' כ"ב יד אה"ס. ולפ"ט במס' כלאים לא נזכר מהתוספתא הג"ל כלום. והא"ס לא היתה ראיה להוכיח בגמרא כלאים בפרק א' על מסנה ז' אין מביאין א"רן בא"רן דק וכו'? ובירושלמי ט"ז ע"הה והכלאים כדברי ספרים וכו' חד בר נש דע חקלה שעדין ה"ה ע"ב ת"ן ט"התא (בירושלמי שבת פ"ה ה"א (ד"ו ז' ע"ב שורה כ"ד) העקן מצינתיה א"ר ק"מ ש"אל) ועקין אתה עיכרא ק"מ ש"אל וקנסיה דה"י אין עושיין עם ישראל בכלאים וכו'. וכ"ש דה"י הבינה להוספתא כלאים פ"ב (הוצאת צוקער סאג"ל) אין עושיין עם ישראל (בהוספתא שע"ס הרי"ף ויזנא הרב"א) הגה"סא במעיה: אין עושיין עם הגי' וכו'. והגה"א ו"ל לא הגיה כלל) בכלאים וכו'. ולפ"ט במס' כלאים לא נזכרה סדן זה בשום מקום. וגם בן לא נזכר מהעובדא עם ת"ן כעבתא ויסקסיה ש"אל. ומק"מ הראוי להוכיח היה במס' כלאים פרק ח' ה"א? (גם לא נזכר בבבלי קדושין ל"ט ע"ב מהעובדא הג"ל וספק דין של ש"אל?) בן נזכר בירושלמי ע"הה הג"ל ההוספתא כלאים פרק ב' ת"י אין עושיין עם הגי' כלאים ב"ן כלאים ה"רם ב"ן כלאים ורע"ס (בהוספתא הוצאת צוקערסאג"ל ליהא ו' סלות אהרות ובהתוספתא עם הרי"ף הגיה בן הגר"א. אבל לפי הגה"א לא היו המלות האלו לפני הראשונים ע"י ה"ס ע"ז ד' ס"ג ע"ב ד"ה דא"ן) אבל עידות המיבולעה בא"י וכו' וגם סוה הדין אין זכר במס' כלאים? והא"ס לא היה מקומה להוכיח ההוספתא הג"ל בכלאים פרק א' ה"ד? והרישא דהתוספתא הג"ל גי' שהרכיב אנו ע"ג פרק וכו' סוכאה באסת בירושלמי כלאים שם!

מ"ס מעשרות:

פ"א ה"א כמסנה ונידוליו מן הארץ. בלקימי מכילתא (דברים) מוס"ף: ומתקיים כמזכרם וע"ש ובבבלי שבת ד' ס"ח ע"א ה"ן כלל אמרו כמעשר וכו' ואילו לקימתו כאתה ומכניסו לקיום לא ה"ן. ובירושלמי שבת פ"ז ה"א שהמעשרות חלין בין על דבר שמכניסו לקיום וכו'.

פ"ב ה"א כמסנה ועוד כלל אחר אמרו. בבבלי שבת ס"ח ע"א והא גבי מעשר דקתני כלל אחר ולא וכו' ובתוס' שם ד"ה והא עוד כלל אחר אמרו וע"ש ובראב"ן ד' קס"ו ע"א דהכי קתני כלל גדול אמרו כמעשרות וכו' ועוד כלל אמרו כולה דכי האי גונא ה"ן במס' מעשרות וכו' ע"כ.

פ"ג ה"א כמסנה כל שהחילתו אוכל וכו'. בפירש"י סוכה ל"ו סע"ב כדתנן לה בפי' דמעשרות כל שהחילתו וכופו אוכל אע"כ ששומרו (במתניתא דכ"י מערבא

שהוא

שהוא שומר) במחוכר (ליתא) להוסיף אוכל חייב בין (ליתא) גדול בין (ליתא) קטן וכל שאין תחילתו אוכל (אבל) וסופו אוכל אינו חייב עד שיעשה אוכל עכ"ל.

פ"א ה"א במשנה אבל סופו אוכל. ג' מלות אלו לא היו בהמשנה לפני הכפ"פ פכ"ז.

פ"א ה"א כלל אמרו בשביעית. צ"ל כלל אמרו במעשרות. וקאי על מהניתין.

פ"א ה"א כתיב עשר תעשר וגו'. בתוס' בכורות נ"ד ע"א ד"ה ושאינו ובירושלמי דריש פרק מס' מעשרה משמע קצת דקרא דדרשינן מיניה חייב מעשר בפירות וקמנית דרשה נמורה היא דאמר התם עשר העשר וכו' ע"ש ובפ"י הרמב"ן על התורה (דברים י"ד כ"ב) ואין מין אחר בכל הזרעים וכו' חייבין מן התורה כלל לא בתרומות לא במעשרות ויש ברייתות שנויות בתורה כהנים ובספרי לאסמכתות והן מופיעות אבל הדבר דמהבאר בגמרא מן התלמוד בבלי והירושלמי ופשוטו של מקרא וכו' ע"ש.

פ"א ה"א את כל תביאת זרעך ריבה וכו'. בכה"י לר"ש סיריליו ז"ל כתיב עשר תעשר את כל תבואת זרעך הייתי אומר כל הדברים ידו חייבין במעשרות ת"ל תבואת זרעך אין לי אלא תבואת זרעך ואין אף הקמנית ת"ל את כל ריבה, וריבה זרעני גינה שאין נאכלין כתיב תבואת זרעך ואכלה יכול אף הירקות כתיב היוצא השרה שנה שנה הא כיצד טול מבנות דבר שהוא אוכל ונשמר וגידוליו מן הארץ.

פ"א ה"א אית דבעי מישמעיה. בכ"י רש"ס ואית דבעי נשמעיה מן הדא עשר תעשר את כל כלל תבואת זרעך פרט וכו'.

פ"א ה"א זרע שום וכו'. בתוס' בכורות ד' נ"ד ע"א ד"ה ושני לרבות שום ושחלים יגדניד (וגרנד) עכ"ל ובתוס' רה"ש ד' י"ב ע"א ד"ה הנא לרבות זרע שום וגרנד.

פ"א ה"א או יכול שאני מרבה לוף העליון. בתוס' בכורות הנ"ל יכול שאני מרבה אף העליון (לוף העליון) זרע כרשינין (כרשיין) וכו', ובתוס' רה"ש הנ"ל יכול שאני מרבה זרע (ליתא, ואיהא בתו"כ בחוקותי פ"ח) לוף העליון וכו'.

פ"א ה"א יכול שאני מרבה הרובי וכו'. בתו"כ בחוקותי פ"ח הגי' או יכול שאני מרבה הרובה שקמה (שיטה) וכו'. ובפ"י הר"ש משנ"ן שם הגי' חרובי שיטה וצלמנה וכו' מקומות הם וכו' עכ"ל ובפ"י הר"ש במעשרות הגי' בירושלמי שיקמי צלמונה, ובתו"כ הביא בגי' שיטה וצלמונה. ובתוס' בכורות הנ"ל או יכול שאני מרבה הרובי וכו' והרובי גירמה (גרוה) ת"ל מפרי העין ולא כל פרי העין (פירות האילן), ובתוס' רה"ש הנ"ל כנוסח הדפוס. וברדב"ז ה' מעשר פ"א ה"ט ירושלמי וכו' וחרובי גדרה (ובערוך השלם ערך גדר ואולי גדרה כריש מעשרות וכו' אחת היא עם גדר דכאן עכ"ל) ת"ל מפרי העין לא כל פירות העין ע"כ (בירושלמי) עכ"ל. וברדב"ז ה' תרומות פ"ב ה"ו ירושלמי וכו' מפרי העין ולא כל פרי העין. וכן בכ"י רש"ס.

פ"א ה"א ידקות מניין וכו'. אבל בתו"כ בחוקותי פ"ח סי' ט' הגי' מניין לרבות את הידקות ולמעשר (צ"ל למעשר) ת"ל וכל מעשה (וקרא כ"ז ל) ועי' ספרי ראה סי' ק"ה. ובתוס' שבת ד' צ"א ע"א ד"ה אי דה"נ מעשר ירק מרבינן בתו"כ מיכל מעשר הארץ ולא הוי אלא אסמכתא בעלמא עכ"ל ובתו' הר"ן ברה"ש ד' י"ב ע"א (ירושלים תרל"א) והכי נמי משמע כריש מס' מעשרות בירושלמי דדריש להו לבלהו מקרא כר סידקות ומסוק התם דמעשר ידקות מדבריהם והכי נמי איתא בירושלמי בסוף חלה וכו' ע"ש ובכפתור ופרח פרק ג' וסיהו כבר סמכוס הכתים על דין תורה כראמרינן בספרא וכל מעשר הארץ מורע הארץ מפרי העין לרבות שחלים וגרנדיר וכל מיני ידקות וכן נמי בספרי וכו' ע"ש.

פ"א ה"א ידקות מניין איסי בן יהודה אומר וכו'. בפ"י רב נסים גאון בכרכות ד' ל"ז

לשנה כלי חרש עומד בפני שרשין (ובחי' הרמב"ן בניטין כ"א ע"ב ומצאהי במס' ערלה בירושלמי פ"א ר' חזקיה תקולא (ר' יצחק בר' חזקיה) בשם ר' חזקיה וכו' ר' יונה מפיק לישנא (דשנה) כלי חרש (חרש) עומד בפני שרשים בתמיה וכו' עכ"ל והמפרשים שם לא ידעו מפני הרמב"ן ורחקו בפירושים. ובפי' הר"ש בחלה פ"ב משנה ב' וה' לשון הירושלמי וכו' רבי יונה מפיק לישניה וכו' כלומר אומרה בלשון אחרת וכו' ובאור דרוע ח"א סי' ש"ג מפיק לישני' כלו' אומרה בלשון אחר ובהסיה וכו'). וכשיביעות פ"ו ובכתובות פי"ג ה"ד סה"ה ר' לעזר בשם ר' אבין מפיק לישנה וכו'. ובקדושין פ"ד ה"א ר' חזקיה מפיק לישניה וכו' ובטו"ק פ"ג ה"ה ואית דמפקין לישנא ואח"כ בא לדידי הספר היקר מערמינאלאניע (ח"ב) וכו' לדידי הרב הגדול רבי'ו פראפעססאר באכער נ"י ודאיהי שם צד 104 שהאריך בזה.

פ"א ה"א ר"ח כ"ר אדא וכו' בשם ר' סיסי. בפ"י ר"י כמ"צ ר' חייא בר אבא (אדא) שאל לפני ר' יוחנן וכו' אמר ליה ר' יוחנן בשם ר' סימון (סיסי) ובב"י רש"ם וגידוליו מן הארץ (ג') מלות אלו הן פסקא דמתניתין והיסיף רש"ם מדעתו כמ"ש לעיל) וכו' א"ל ר' יוחנן בשם ר' סיסי.

פ"א ה"א שאינן נזרעות ומצמיחות. בפ"י ר"י כמ"צ שאינן נזרעות ואינן נצמחין. **פ"א** ה"א חשבות הן לאוכל. בפ"י ר"י כמ"צ במעשרות פ"ד משנה ו' ואמרו' בריש מסכתין מ"ט דר"ג קסבר חשבות הן לאוכל אבל ירק של תלתן אפי' ר"ג לא מהייב וכו' עכ"ל.

פ"א ה"א דתני אמר ר' יושע וכו'. במלאכת שלמה בפ"י בירושלמי וכו' לאפוקי נמי מר' יהושע בן קפוסאי (ב' מלות אחרונות ליתא אבל איתא בכתב יד בתוספתא מעשרות פ"ג הוצאת צוקערמאנדל ע"ש בהערה) וכו'. ואח"כ ראיתי בכת"י ר"ש סיריליו שגרס אר' יהושע בן קבסאי.

פ"א ה"א תני כל שתחלתו אוכל ואין סופו אוכל. בכת"י ר"ש סיריליו מסיים: חייב בתחלתו. והגהתו נובע מתוספתא מעשרות פ"א (הוצאת צ"ס) כל שתחלתו אוכל וסופו וכו' חייב בתחלתו וכו'.

פ"א ה"א המקיים מלאה של אכרוע. בערלה פ"א ה"א מליאה של כרוב ובירושלמי פסחים פ"ד ה"ם אף לאכרוב ובמסוף הערוך ערך אכרוע ירושלמי וכו' מלאה של אכרוע וכו' פי' בל' ישמעאל מין עשב וכו'. ובב"י רש"ם מליאה של כרוב. **פ"א** ה"א כך אנו אומרים וכו'. בעיטור ה' שיהיף (צד מ"ב) וכך אנו אומרים לשון אתמהא היא בנמרא דירושלמי כדאי' בנמ' דעריה (המאמר מקירו במעשרות כאן ומובא בערלה הנ"ל) כך אומר ענינ' (כך אנו אומרים עצים) חייבין במעשר וכו' עכ"ל. **פ"א** ה"ב במשנה מאימתי הפירות וכו'. לעיל בסוף הלכה א' מאימתי פירות וכו'. ועי' בפ"י הר"ש כאן. ובפי' הר"ש בשביעית פ"ב משנה ו' דתנן בפ"ק דמעשרות מאימתי חייבין הפירות וכו'.

פ"א ה"ב במשנה התאנים משיבחו. במתניתא דבני מערבא משיבחו. ובבבבאור ופרח פ"ק כ"ו מס' מעשר ראשון פ"ק מאמתי פירות (בן במתניתא דבני מערבא וכן בפ"י הר"ש עיקצין פ"ג משנה ו') חייבין במעשרות התאנים משיבחו. ובפי' רב האי גאון בנדה פ"ה בוחל אלו ימי הנערות כדהנן התאנים משיבחו בנזרעים וכו'. וכן הוא באגודה אבל בתוס' ריד"א ברה"ש י"ב ע"ב כדתנן בפ"א דמעשרות מאימתי הפירות חייבין במעשרות התאנים משיבחו. ובלקוטיוס מן ספר המליצה לר' שלמה בן ר' שמואל (הוציא לאור ידידי הרב ר' בנימין זאב פראפססאר באכער). צד 38 ומ' התאנים משיבחו וע"ש בהערה.

פ"א ה"ב במשנה והענבים והבאישין משהבאישו. במתניתא דב"ס הענבים והאבשים משיבאישו. וכן הוא לפנינו בפסקא במתניתין בריש הלכה ב'. ובכפתור ופרח הג"ל הענבים והבאוישים משיבאישו ויש גורסים האובשים עכ"ל ובתים' רה"ש ד' י"ב ע"ב ר"ה התנואה דתנן הענבים והבאוישים מן ענבים הוא מלשון ויעש באוישים ואית דגרסי הבאוישים ובירושלמי גרסינן הענבים והבאוישים משיבאישו עכ"ל ובפי' הרא"ש שביעיה פ"ד משנה ח' תנן הענבים משהבאישו סג"רש בירושלמי וכו'. ועי' בפ"א ר"י במ"צ כאן. ובפי' ר"י במ"צ בשביעיה שם דתנן הענבים והבאוישים משיבאישו. ובערוך ערך אבש (פיזורו רל"ז) הענבים והאובשין משיבאישו. ובכ"י מהערוך (עי' הקוניב במ' הגיון שלמה) הענבים והבאוישים משיבאישו בראש מעשרות עכ"ל.

פ"א ה"ב במשנה וכל האדומים. בחי' מהר"י קורקוס בה' מעשר פ"ב ה"ה שם במשנה וכו' וכל שדרכן להאדים משיאדמו ע"כ (במשנה) עכ"ל.

פ"א ה"ב במשנה משימטו. בערוך ערך סם (ד' פיזורו רל"ז ורע"ז) משימטמו.

פ"א ה"ב במשנה משימילו שאור. בערוך ערך סאור בריש מעשרות התמרים משימילו סאור (שאור) וכו' ע"ש.

פ"א ה"ב במשנה הפרסקין וכו'. בכפתור ופרח פכ"ז האפרסקים וכו' ובערוך ערך פרסק (פיזורו רל"ז) פרסקין משימילו שאור (נידים) ס"א אפרסקין עכ"ל.

פ"א ה"ב במשנה והאגוזים משיעשו מנורה. בכ"י רש"ס והאגוזים והשקרים משיעשו וכו'.

פ"א ה"ב ר"ח בר נוא אמר חיתה וכו'. בפ"א ר"י במ"צ כאן: רחב"א היך מה דאת אמר וגם נפשם וכו' עכ"ל ולא נרם הכלה חיתה. ועי' מ"ש באהבת ציון בשביעיה צד 35.

פ"א ה"ב לוקח אחה וכו'. ברמב"ם ה' מעשר פ"ב ה"ב עד שיהי' ראויים לאכילה אחר כ"ד שעות. וברדב"ז ה' מעשר שם ואמרינן עלה בירושלמי וכו' לוקח אחת ומניחה (ומניח) אם במלה בהוך (כדי) מעת לעת חייבת (חייבות) ואם לאו פטורה (פטורה) עכ"ל ובחי' מהר"י קורקוס שם ובירושלמי ר' הנחום בשם ר"י וכו' אם בשלה מעת לעת (בהוך כדי מעת לעת) וכו'. ובב"מ שם ומ"ש וכו' אחר כ"ד שעות ירושלמי שם.

פ"א ה"ב ר' זעירא בשם ר' יסא. בפ"א הר"ש ובירושלמי וכו' ר' זירא בשם ר' יומי (יסא) משיקראו באושה (באישה). ובפי' המשניות להרמב"ם ואבשים כמו באוישים וכו' כך פירשו גדול מגדולי הגמרא עכ"ל ובפי' ר"י במ"צ בשביעיה פ"ד משנה ח' ופירש ר' זירא משיקראו באושה (באישה, ובד' זימאמיר באושה) פי' וכו' נמצא לחולה ולענבים מבושלים מעט שם אחד להן בירושלמי עכ"ל ובערוך ערך באש ירושלמי משיקראו באושה. ובהגיון שלמה באושה.

פ"א ה"ב ר' אייבו בר נגרי ר' תנחום בר עילאי בשם ר"ג בר סיסאי. בפ"א הר"ש בירושלמי גרסינן וכו' ר' בון בר גורי ור' תנחום בר עילאי בשם ר' נחום בר דמאי. ובפי' ר"י במ"צ ר' אבהו בשם ר' תנחום בשם ר' נחום בר' סימון.

פ"א ה"ב והוא שתהא חרצינה שלהן. בפ"א הר"ש והוא שתהיה חרצינה שלהן וכו'. ובערוך ערך באש ועוד אחר (כוונת הערוך שעוד אמורא אחר מפרש) והוא שתהא חרצינה (חרצינא בערוך השלם) שלהן ניראה מהחויץ.

פ"א ה"ב אמר ר' יוחנן רכיב הוינא על כיתפי דסבי ושמעית קליה דר"ש בן אלעזר. כעין זה בבראשית רבה פ"ט ס"ח' אר' שמואל בר נחמן רכוב הייתי על כתפו של זקני ועלה מעירו וכו' ושמעתי את ר"ש בן אלעזר וכו'.

פ"א ה"ב מיישא תני. שם השונה כאן תטר בסדר הרודות.

פ"א ה"ב מיישא תני וכו'. בחי' מהר"י קורקוס בה' מעשר פ"ב ה"ה ירושלמי פ"ק

דמעשרות

דמעשרות הני רסון שנקרה בו וכו' ע"ש איזה שנויים, ובכת"ר ר"ש פירשנו ר' מיישא.
פ"א ה"ב אשכול שבישל בו אפילו וכו'. בדמאי פ"א ה"א דהני ר' ישמעאל בר' ר'
 יוסי אפר ששים אביו אשכול שביכר בו נגד יחידו כולו חיבור למעשרות.

פ"א ה"ב כל אותה הרוח, כרמב"ם ה' מעשר פ"ה ה"ח ולא אותו אשכול בלבד
 אלא כל הרוח וכו' וככ"מ שם אשכול שהגיע בו אפילו נגרד וכו' ירושלמי שם עכ"ל.

פ"א ה"ב ענן של ציפורים, בכת"ר רש"ם של צפרים, וכד"ו שד ציפוריא.

פ"א ה"ב ר"ז בשם ר' יסא, בתי' מהר"י קורקים בה' מעשר פ"ב ה"ה

ובירושלמי ר' זעורא בשם ר' בא ובערוך ערך מס בראש מעשרות וכו'

ר"ז בשם ר' יסא משהמעך האוכל תחת ידו (ידיו) ונראה שהוא מלשון וכו' עכ"ל וכד'

פירו' רל"ז הגי' תחת ידיו, ובכפתור ופרח פכ"ה ירוש' ר' זעורא בשם ר' יוסא (יסא) וכו'.

פ"א ה"ב פלגין לבבניו, במדרש רבא במדבר פ' י"ז סי' ג' מהו המסו את לבבניו

אמרו רבותינו מכאן שיערו הרמונים ששנו רבותינו הרמונים משימסו המסו את לבבניו

וכו' וע"ש במתנות כרונה שהביא ירושלמי דילן, ובמהנהנה כהונה במדרש חוית פסוק

אמרתו יכן במס' מעשרות הרמונים משימסו משהחלקו (משיכניסו מחצה) כד"א אחינו

הניסו את לבבניו עכ"ל ולפנינו בשנוי, ובערוך ערך מס בירושלמי משיכניסו מחצה ר"י

בעי' דירמא מן רבנן דאגרתא וכו' ע"ש ובערוך ר' פיזרו רל"ז ועוד פי (צ"ל פי' וכן כד')

רע"ז והכונה שפירשו בירושלמי ובערוך השם הגי' מ: טובש) משיכניסו וכו' פלגין

(פלגין) וכו' עכ"ל ובהרנום המיוחס ליב"ע (דברים א' כ"ח) אחנא מסמיסין ית ליכנא.

פ"א ה"ב ר' חייא בר ווא אמר, בערוך ערך סאור (פיזרו רל"ז) ירושלמי משימילו

שאור ר' חייא כרוזה אמר וכו', וכבר העירוהו באהבת ציון בשביעית צד 19 שכן גרס

הערוך ערך שקל בירושלמי ברכות פ"ד, וע"כ נראה ששם אמורא הוה היה ר' חייא כרוזה

והמעתיקים החליפו בר' חייא בר ווא, ובערוך השלם לא התעורר על גי' ד' פיזרו.

שוב ראיתי בערוך ד' פיזרו רע"ז ווינצ'א רצ"א שטס הגי' ר' חייא בר זורא, ולפי ששם

ר' חייא בר זורא לא נמצא במקום אחר, שמה שהביא הסדר הדירות צד 136 ר' חייא בר

זעורא כמדבר רבא פי"א זה ילא בדיוק כי המאמר טובא בבראשית רבא פל"ט

ושם הגי' ר' אחוה בש"ר זעורא, וע"כ אני חושב שר' חייא בר זורא הוא בטעות סופרים

בערוך דפוס הגל וצ"ל ר' חייא כרוזה.

פ"א ה"ב משהמלא החרץ, כפי' הר"ש בירושלמי אמר ר"ח בר אבא (ווא)

משהמלא הארץ (החרץ) ר"י בעי כן (כהנן) קיימין אם כשהמלא הארץ (החרץ), וכן

ראיתי אח"כ כפי' הר"ש ד' קיימנטינא), ובפי' ר"י במ"צ משהמלא החרץ וכו'.

ובערוך ערך סאור ירושלמי משימילו וכו' ע"ש.

פ"א ה"ב רבנן דקיסרין אמרי, כפי' מהר"י במ"צ וסאי משימילו שאור (ג' מלות

ליתא) רבנן דקסרי אמרו וכו', ובפי' הר"ש רבנן דקסרי אמרי משימטחם (ליתא)

ויהא יפה (בר"ש ד' קושט, רפה) לאכילה עכ"ל וכן הוא כפי' הרא"ש (בס' פי

שנים), ובערוך הגל משימטחם ויהיו וכו', וכן הוא בכת"ר רש"ם.

פ"א ה"ב משימילו גידין, בערוך ערך נד ירושלמי משימילו גידין אדומין.

פ"א ה"ב האנונים והשקדים משיעטו וכו', במשנה ליתא המלה והשקדים ועי'

לעיל שכן גרס רש"ם, וכן הוא בתוספתא מעשרות פ"א וברמב"ם ה' מעשר פ"ב ה"ה.

פ"א ה"ב מודין וכו', באצרון וכו' הוספתא מעשרות פ"א ובערוך ערך אלצרון

אלצרון וכו' בירושלמי פ"ק דמעשרות וכו' ע"ש.

פ"א ה"ב ובאפיסטקין, בערוך ערך פסתקא ירושלמי בפרק קמא דמעשרות

אפיסתקין ואיצמרובולין עכ"ל ובערוך לר"ש נמע (עמרת צבי צד 23) בתוס' מעשר

ראשון

ראשון ראשון והאשרק ואצטויילן ע"ה.

פ"א ה"ג במשנה הדיוכן וכו'. בערוך ערך נקד ויעק דרב החיבים משענה (משענה) וכל הערוך משענה. וכן היא באיזהו. ובפי' הרש"ם לוי בן גנת שיש נקד שאמה המשנה וכל ההחזים משענה (משענה).

פ"א ה"ג במשנה והערוך משענה. בערוך ערך פריש וערך הוי פריש משענה הפרישין הערוך. ויהי' מהר"ז ערוךם בה' מעשר פ"ב ה"ה במשנה וכו' הערוך משענה.

פ"א ה"ג במשנה התלתן כדי שתצמח. לקמן בהלכה ג' בפסקא מהסתגותא התלתן מהתצמח. ובבבלי הר"ש ד' י"ב ע"ב הן תתם התלתן מהתצמח. ובפי' רבינו חננאל שם וכתום' ריד"א ובערוך ערך תלתן הן בתחלה מעשרות התלתן מהתצמח ובכסף משנה ה' מעשר פ"ב ה"ה ובמשנה התלתן מהתצמח.

פ"א ה"ג במשנה משיבטו שיש. בערוך ערך שיש שיש מעשרות התבואה והותים משיבטו (משיבטו) שיש. וכן היא בבבלי רה"ש ד' י"ב ע"ב. וכתום' ריד"א שם ובפי' הר"ש שביטת פ"ב משנה ו וקטני התבואה והותים משיבטו שלישי. ובפי' מה"י במ"צ פאה פ"ד משנה ה' כותני וכו' התבואה והותין משיבטו שלישי.

פ"א ה"ג הני ר' חנינא בר פפא הדוכן. בערוך ערך הרב ירושהי הנא ר' חנינא בר פפא הדוכן וכו'.

פ"א ה"ג כגון ענבי הדס. בפ"י הר"ש ובפי' הר"י במ"צ ספרש בירושלמי כגון ענבי הדס וענבי סנה עכ"ל ובערוך ערך נקד דישרבו וכל השחרים כגון ענבי הדס.

פ"א ה"ג הני ר' חנינא בר פפא. וכן בפ"י הר"ש אבל בערוך הג"ל ד' פזרו הנא ר' חנינא בר פפא משיעשו. ובערוך ערך הרב (ד פזרו רל"ז) הנא ר' חנינא.

פ"א ה"ג הפרישין אכפרגלין. בערוך ערך פריש בירושלמי וכו' פרישין אר' יונה (ג' כלות ליהא, ובעל סוכף הערוך גרם שם אר' יוכי ואח"כ ראיתי בא' מדפיסם הישנים בערוך שג"ב הני' ר' יוסי) איכפרגלין וכו'.

פ"א ה"ג כגון אילין וכו'. בערוך ערך קרח ירושלמי כל הלכנים כגון אילין מרפיהא (מרפיהה) מיטקריהו (מיטקריחו) ר' חנינה, (חנינא) בר פפא אמר וכו'.

פ"א ה"ג אתא עובדא קומי ר' חנינא וכו'. בכ"י רש"ם קומי ר' חנינא בר פפא (על הסלות בר פפא נקוד עליהן) ובעי למיעבד בר' חנינא בר פפא.

פ"א ה"ג כיני מהניתא כדי וכו'. בפ"י רבינו חננאל ברה"ש ד' י"ב סע"ב ופירשוהו בתלמוד א"י כיני מהניתא כדי שהוריע והצמח. וכתום' ברה"ש שם ד"ה

מהתצמח ואינו משמע כן בירושלמי דמעשרות פ"ק דאמר' מתני' כדי שתזרע ותצמח ובערוך ערך תלתן ירושלמי כדי שתזרע ותצמח פי' חשוב פרי מהתצמח לזרעים שאם יזרע יצמח עכ"ל וברימב"א ברה"ש שם וכלשון הזה אמר שם (בירושלמי) וכו' כיני

מהניתא כדי שתזרע וכו'. ובפי' הר"ש כאן מוכא ג"כ הירושלמי. ובחי' הר"ן ברה"ש שם (ירושלים תרל"א אבל בירושלמי משמע דהכי קאמר מהתצמח כל כך שהיא ראויה לזריעה וכו' דהכי גרסינן התם בפ"ק דמעשרות עלה דהא מתני' מהניתא כדי

שתזרע ותצמח. וכתום' ריד"א שם מפרש עלה בירושלמי במס' מעשרות כדי שתזרע וכו' **פ"א** ה"ג אם שקע רובה חייבת. בפ"י רבינו חננאל ברה"ש הג"ל ר' שמואל.

(ב"ג) בש"ר יונתן ניטל מלא (מלא) קומצו ונתן לתוך ספל (הספל) של מים שקעה (אם שקע רובה) לה חייבת. ובערוך וכתום' והרימב"א ובפי' הר"ש כגרסת הרפום.

וכחי' הר"ן הג"ל כיזד בודק ר' יונתן (רשב"ג בשם ר"י) נוטל. ובמשנה למלך ה' מעשר פ"ב ה"ה וכבר ביארו בירושלמי וכו' אם שקע רוב כלומר רוב כל

פרידה

פרידה ופרידה חייבת ואם לאו פטורה עכ"ל.

ע"א ה"ג מה ששיקע יהא חייב. בתום וברישב"א הנ"ל מה ששקע יהא חייב ומה שלא שקע (שיקע) יהא פטור. וכח' הר"ן הנ"ל ר' יונה בנו מעסה (צ"ל בעי מעטה) כח ששקע יהא חייב וכו'.

ע"א ה"ג ר' יונה בעי וכו' אלא ברוב כל פרידה. כעין זה בירושלמי יהא פ"ב ה"א אתא ר' חזקיה ר' יונה וכו' ברוב כל פרידה ופרידה איהאמרה. ובפ"י רבינו הגנאל והערוך הנ"ל ואוקימנא ברוב כל פרידה ופרידה כלומר כיון ששקעה יש בה עיקר פרי על כן היא כבדה עכ"ל ובת"ס דה"ש הנ"ל ברוב כל פרידה ופרידה את אכרה (איהאמרה). **ע"א** ה"ג אר"ז כתיב עשר העשר וכו'. בפ"י רבינו הגנאל ברה"ש י"ב ע"ב ובערוך ערך תלתן וערך שלש סנ"ל אר"ז וירא עשר העשר את כל הבואה ודעך כלומר עשר מדבר שאם תזרעוהו העשר ממנו כגון דבר שזרע וצומח פרט לפחות משליש שאינו צומח עכ"ל (כפ"י רבינו הגנאל הגי' מעט משובשת). ובת"ס דה"ש שם ד"ה התבואה וכן משמע בירושלמי דגבי התלתן משתצמח דריש לה ר' ועידא מדכתיב עשר העשר וכו' ע"ש וברישב"א ברה"ש שם והו גרסינן התם בירושלמי אר"ז כתיב עשר וכו'. וברב"ז ה' הרימות ז"ב ה"י ירושלמי פ"ק דמעשרות אר"ז וכו'. ובלקסי מכלתא (שהוך מדרש הגרול שה"ל הגאון ר' דוד צבי האפשטאן נ"י) רבי אומר היצא הישדה וכו' ע"ש.

ע"א ה"ג ר' חנינא בשם רבי. בתום דה"ש ר' י"ב ע"ב ד"ה התבואה רכי חנינא בשם רבי אמר והים וענבים שלא הביאו שליש משקן (אף המשקין) היוצא מהן אינן מכשירין (להכשיר אין מכשירין) עכ"ל וברב"ז הנ"ל ר' חנינא בשם רבי והים וכו'. ובפ"י ה"ש בשביעית ע"ב משנה ז' וכן משמע בירושלמי דגבי התלתן וכו' ר' חנינא בשם רבי והים וענבים שלא הביאו שליש משקן היוצא מהן אינן מכשירין (כג"י התום הג"י) עכ"ל ור' חנינא הוא הלמידו של רבי.

ע"א ה"ג ר' חיה בשם ר' חנינה. כעין זה בשקלים פ"ו ה"ז (כן הוא בגי' הגמ' בבלי שם ובגליון שמה סקובצת במנחות נ' סע"ב אבל ברור' ר' אהא בשם ר"ח) ובתורות ע"ג ה"ז ר' חנינה (צ"ל חנינה) הוה מיתמך בר' חייא בר בא בנישרין וכו' ועי' בב"מ ע"ב. שוב ראיהו ביוחסין השלם (ער 135) ר' חייא בר' אבא וכו' ובירושלמי ר' חנינא דבו ומסתך על ר' חייא בר אבא בצפורי וכו' עכ"ל וכיון לירוש' הוריות הנ"ל והיה לפניו הגי' כמו שהגהתי. ובסדר הוריות (ער 132) הוצאת משכיל לאיתן ול' ר' חנינא דבו ב"כ היוחסין ולא ידעתי סנ"ל עכ"ל.

ע"א ה"ג צמייא קייא. כמוסף הערוך ערך צמייא ירושלמי דאעשרות משיכר צמייא קייא פי' הסגריש סין זרי עכ"ל.

ע"א ה"ד במשנה התפוחים והאתרוגים חייבין גדולים וקטנים. בפירש"י סוכה ד' ל"ז ע"א והתפוחים (התפוחים) חייבין כן (ליתא) גדולים וכן (ליתא) קטנים. וגי' רש"י יותר טח כי זה מהחיל כבא אחרייתא.

ע"א ה"ד במשנה שאר מן התפוחים. כשתניחא רבני מערבא פטור במתוקים. וכן הוא באגודה ובכ"י רש"ם ובצרוך ערך שקד. **ע"א** ה"ד במשנה שזור מן הסרים. כשתניחא רבני מערבא פטור בסרים וכן בכ"י רש"ם.

ע"א ה"ד נחוראי בר שיניא אמר. ככ"ס ה' אעשר ע"ב ה"ח ונצאתי בירושלמי וכו' נחוראי בר שליא. ובבית אבות להמאירי ובאעשר א' ר' נחוראי בן שיניא. (שיניא) אמר אשום רש"י וכו' ודא מתניחא טוח (מהיא) מ"ד וכו' ע"ש. ובבב"א של ד"ש

סדיליו

סדיליו הני נהראי בר שינייא, ודגיה כן לפי שהמאמר מקורו בתוספתא מעשרות פ"א וע"ש, ומדרכו להוסיף מלת הני בראשי ההוספתה.

פ"א ה"ד ודא מתניתא מהיא, בכה"י רש"ם והא מתני' מה היא.

פ"א ה"ד אתרוג הבוסר וכו'. בתום סוכה ד' ל"א ע"ב ד"ה שיעור ובפ"ק דמעשרות בירושלמי הני אתרוג הבוסר ר"ע אמר פרי (אינו פרי) וחכמים אומרים אינו פרי (וחכ"א פרי) עכ"ל ובכה"י של רש"ם תני (כני' החוס' ולפנינו ליהא) אתרוג וכו'.

פ"א ה"ד אתיא דר"ש בשיבת ר"ע רבו וכו'. כעין זה בירוש' ביצה פ"א ה"א אתיא דר"ש בשי' ר"ע רבו וכו' ע"ש ובמנילה פ"ב ה"ז אתיא דר"א בר"ש בש' ר"ע רבו של אביו.

פ"א ה"ד ר"ש יודה לר"ע, טובא בפ"י הר"ש ור"י במ"צ.

פ"א ה"ד החייב בשקדים המרים וכו'. ברדב"ז ה' מעשר פ"א ה"ם ירושלמי החייב בשקדים וכו' ע"ש שונים, ונראה שצ"ל כאן כמו שהוא בתוספתא חולין פרק א' נמצאת אומר הייב בשקדים המרים פסור במהוקין (במהוקים קטנים) חייב במהוקין פסור במרים קטנים פסור במרים גדולים, ובפסקי מהר"ם סרוטנבורג (תשב"ץ סי' שכ"ב) ואיתן השקדים המרים פי' בה"ג (בבה"ג הוצאת מק"נ צד 58 מבואר ההפך) קטנים ב"פ העין גדולים ולא כלום וסידרו בפ"ק דחולין הנן גבי מעשר שקדים המרים וכו' ע"ש, אח"כ ראיתי בכת"י של רש"ם שנסיפא הגיה: החייב במהוקים

פסור במרים גדולים עכ"ל ועי' תוס' עירובין כ"ח ע"ב ד"ה זה, וברא"ש ברכות פ"ו סי' ה'.

פ"א ה"ה שקדים המרים הרי אלו פסורין, בכה"י רש"ם שקדים המרים אלו ואלו פסורים, והגהתו נובעה מנמ' חולין הנ"ל, וברדב"ז ה' מעשר פ"א ה"ט ואמרינן עלה בכרייתא ר"י ברכי יוסי אומר משום אביו זה זה לפסור וכו' והיינו

דתניא בירושלמי הרי אלו פסורין עכ"ל וככ"מ שם ודעה רבינו כדעת המפרשים שפירשו זה וזה לפסור וכו' וכן מוכיח בירושלמי עכ"ל.

פ"א ה"ה במשנה ואי זהו גורן וכו'. בפ"י רבינו חננאל בביצה ד' י"ג ע"ב דתנן במעשרות פ"א איזהו גרן למעשרות וכו', וכן ברדב"ז ה' מעשר פ"ג ה"ח ובאגודה ואיזו גורנו (גורן) למעשרות הקשואין והדלועין משיפסקו (משיפסקו, ועי' להלן) וכו' עכ"ל.

פ"א ה"ה במשנה משיפסקו, במתניתא דבני מערבא משיפסקו וכו' ובכ"י רש"ם משיפסקו, וכן בערוך ערך פקס משיפסקו ובבבלי בבא מציעא ד' פ"ח ע"ב אי הכי משיפסקו עד שיפסקי מיבעי לי' וכו'. ובתום ריר"א בביצה ד' ל"ה ע"א דתנן במעשרות איזהו גורנו למעשרות הקישואין והדלואין משיפסקו מאי לאו משיפסקו בשדה וכו', וגירסתו כנ"ל האגודה הנ"ל, וע"ש בכ"מ הנ"ל בתום ד"ה עד.

פ"א ה"ה במשנה כשיעמיד ערימה, במתניתא דב"מ עד שיעמיד וכו' ובערוך הנ"ל ד' פיורו רל"ו משיעמיד (משיעמיד) ערימה.

פ"א ה"ה במשנה אבטיח משישלק, 'בחי' מהר"י קורקוס ה' מעשר פ"ג ה"ח האבטיחים משישלקו ואם אינו משלק עד (וכן ברדב"ז שם ולפנינו משיעשה) שיעשה כוקצה עכ"ל וכן הוא במתניתא דבני מערבא ובכ"פ פכ"ו, ובערוך ערך מקצה (בר' פיורו רל"ז) בריש מעשר אבטיח משישלק אם (ואם) אינו נשלק (משלק) עד שיעשה מוקצה פי' משעה שאגרשין אותו למכור בש"ק עכ"ל ובערוך השלם הגי' משונה.

פ"א ה"ה במשנה הנאגר משיוגר, בבבלי רה"ש ד' י"ב ע"א הנאגר משיאגר ושאינו נאגר (ואם אינו אונד) וכו', ובפ"י רבינו חננאל שם כדתנן במעשרות פ"א ידק הנאגר משיאגר פי' מי שדרכו להאגר וכו', ובמתניתא דבני מערבא עד שימלא (משימלא) את הכלי וכן היא בכפ"פ פכ"ו.

פ"א ה"ה במשנה כלכלה משיחפה. בחי' מהר"י קורקוס בה' מעשר פ"ג ה"ח גם שם במשנה וכו' ככללה עד (ליתא וגם בכפ"פ ליתא) משיחפה אם אינו מחפה עד (ליהא) שימלא את הכלי אם (ואם) אינו ממלא את הכלי עד (ליתא) שילקט כל צרכי (צורכו) ע"כ (במשנה) עכ"ל וכנודסו כן הוא במהניחא דבני מערבא ובכפ"פ פכ"ז אבל בהוס' ריד"א בניצה ל"ה ע"א כדהנן התם במעשרות כלכלה משיחפה ואין (אינו) מחפה משימלא את הכלי. ובשו"ת זמכ"ט ה"א סי' קצ"ז כדהנן במהני' התם כלכלה עד שיחפה.

פ"א ה"ה במשנה משילקוט כל צרכו. בהוס' ריד"א ב"ם פ"ו משילקט וכו'.
פ"א ה"ה במשנה אוכל' מהן עראי וכו'. בחי' הריטב"א בבא מציעא ד' פ"ה ע"ב וצ"ע דבפ"ק דמעשרות וכו' דעלה קתני בד"א וכו' אוכל' מהן עד שביע' לביהו.
פ"א ה"ה באן די ירום וכו'. בפ"י המשניות להרמב"ם וכן אמרו בגמרא סעת שידים שלף וקיא עכ"ל ויש כאן ס"ס. ועי' בפ"י הר"ש. ובהי' מהר"י קורקוס ה' מעשר פ"ג ה"ה ובירושלמי מן דידים פקסוסיה מן דידים ילקויה וכו'. ובכ"י רש"ם משיפסו מן די ירום פקסוסיה משישלק (על מתניתא קאי) מן די וכו'.
פ"א ה"ה ברשית ההקדש ופריו. בכתי' רש"ם ברשית ההקדש ופריו פטור (ליהא).
פ"א ה"ה אגרו צינוק גדול לשדה, בכ"י רש"ם תני ירק שאגרו בשדה ועראו צינוק גדול לשדה.

פ"א ה"ה אדוין לא וכו'. ברדב"ז ה' מעשר פ"ג הי"ב ר' עזרא בעי עדיין (אדוין) לא וכו' והוא עתיד ראגרו וכו' ע"כ (בירושלמי) ומה שאמר והוא עתיד וכו' הכי פי' אע"פ וכו' עכ"ל. ובפ"י הר"ש מפרש בירושלמי אגרו וכו' ע"ש.
פ"א ה"ה אגרו צינוק גדול. בחי' מהר"י קורקוס בה' מעשר פ"ג ה"ה ובירושלמי אגרו צינוק גדול בשדה וברעתו (הוא עתיד) וכו' ע"ש.
פ"א ה"ה אלא בני אגרו וכו'. פי' אלא כן הבונה אגרו צינוק קמן וכו'. ובאמת כן הוא מפורט בהוספתא מעשרות פרק א' (שורה 25 בהוצאת צוקערמאנדל). ובפ"י הר"ש מפרש בירושלמי אגרו וכו'.

פ"א ה"ה היתה כלכלה אחת וברעתו לשלאות את חציה וכו', ברמב"ם ה' מעשר פ"ג הי"א כלי גדול שרעתו לשלאות את חציו וכו'. וברדב"ז שם: בירושלמי פ"ק דמעשרות סימרא כלשון רבינו עכ"ל ובכ"ם שם כלי גדול וכו' ירושלמי שם.
פ"א ה"ה בד"א במולך לשוק. בסמ"ג עשין קל"ה ומפרש בירושלמי בד"א בגומר פירותיו למוכרן בשוק אבל אם כוונתו להוליכן לבית וכו' עכ"ל.
פ"א ה"ה מה בין המולך לשוק וכו'. בחי' הריטב"א בבא מציעא ד' פ"ה ע"ב ובירושלמי מפרש לה שפיר דבי אכר בד"א במולך לשוק לאו למיטרא דליכא ביה דודאי ביה יש בשדה מיהו לאו ביה מעליא וכו' ע"ש ולפנינו ליתא זה. ובפ"י הר"ש בירושלמי מה בין המולך לשוק וכו'.
פ"א ה"ה ברעת הלכות וכו'. ברדב"ז ובכ"ם ה' מעשר פ"ג ה"א ובירושלמי וכו' אלא (ליתא) ברעת וכו'.

פ"א ה"ו במשנה משיעמיד עריכה. במתניתא דכ"ם עד שיעמיד וכו' וכן בכפ"פ פכ"ז ובירוש' תרומות פ"א ה"ח הא הנינן הפרד וכו' משיעמר וכן בערוך ערך פקל ד' פיזרו רל"ו ולפנינו משיעמיד עריסה ועי' בשו"ת הרדב"ז ש"א ק"ו.
פ"א ה"ו משיפקילו. בפ"י רב האי גאון בעוקצין פ"ב כדאמר הבצלים משיפקל וכו' לפקל ולקלף דבר אחד הוא עכ"ל ובפירש"י חולין ד' ס"ד סע"א אקפל כמו ונקלף עכ"ל ובאגודה (ס"ט מעשרות) הבצלים משיקפל (משיפקילו) פי' שמסיד הקליפין עכ"ל
 ובהש"ב

ובתשכ"ג ה"א ס' נ"ג יבראשון מבעשרות הפיך אחר הבצלים משיקבל נ"א משיקבל ככיל. ועיין בערוך השלם ערך פקל א'.

פ"א ה"ו במשנה ואם אינו ספקל משיעמיד עריסה. ברמב"ם ה' מעשר פ"ג הי"ב וככפול"ם פכ"ו-אם אינו ספקל עד שיעמיד עריסה.

פ"א ה"ו במשנה ואם אינו סמריח עד שיעמיד עריסה ברמב"ם הנ"ל וככפול"ם הנ"ל אם אינו סמרח עד שיעמיד עריסה. וכן ברדב"ז ה' מעשר פ"ג ה"א והגן נמי התם וכו' ואם אינו סמרח עד שיעמיד עריסה.

פ"א ה"ו במשנה ואם אינו כוכר עד שימרח. בכ"י רש"ם ואם אינו כוכר משימרח וברמב"ם הנ"ל וככפול"ם פכ"ו כג' הרפים.

פ"א ה"ו במשנה נוטל מן הקומעים בערוך ערך קטעין בדיש בעשרות נוטל את הקטעין מן (וכן) הצדרין טמה (וססה) שבתוך וכו' ע"ש ובס' המליצה לרשב"ש צד 3± קומעין והצדרים.

פ"א ה"ו הני משיעמיד עריסה וכו'. בהשנות הראב"ד ה' מעשר פ"ג ה"ב בירושלמי אמרין הכי משיעמיד עריסה בראש גנו אלמא עריסה קובעת בהרובין וכו' וברדב"ז שם ואמרין בירושלמי הני משיעמיד וכו' ופרשו לה (בסמוך בירושלמי) אפילו משיעמיד עריסה בראש גנו וכו' עכ"ל ובשטה מקובצת בכבא מצינא ד' פ"ח ע"ב ואתמר בירושלמי גבי צמוקין הני משיעמיד עריסה בראש גנו והוינן וכו'.

פ"א ה"ו ר' יונה בעי הא בשדה לא. בשטה מקובצת הנ"ל והוינן בה ר' יונה בעי בשדה לא בהמירא א"ר הנינא (חיננא) דרובה אחא לסברי (אימור) לך וכו' ע"ש ובכ"י רש"ם אר' חנינא דרוכא. ונראה שם"ס המלה דרוכא.

פ"א ה"ו מן דו ירים וכו'. בפ"י הר"ש ובירושלמי מן דו ירים פורגדה (פורגדה). ובה"י סהר"י קרקום ה' מעשר פ"ג הי"ב ובירושלמי מן דו ירים פורגדא שהוא הסרת הדבר שרגילין להסיר עכ"ל וכפואה פ"ג ה"ד רב אמר פירגדה אבל בפ"י הר"ש בפאה פ"ג משנה ד' ירושלמי רב אמר פרגדא וכו'. ובפ"י סהר"י במ"צ שם: גרסי' עלה רבא אמר פרגדא וכו' ע"ש.

פ"א ה"ו מן די ישפר אפוי דבריה. בפ"י ר"י במ"צ משיפה פניו של כרי, ובבב"ג עשין קל"ה וכתב רבינו משה איוהו סמרח זה המיפה פני הכרי וכו' ודבר זה בירושלמי במעשרות ר' חנינא (חנניה) בשם ר"י אמר (ליתא) מן ראשפר (די ישפר) אפוי דבריא (דבריה) עכ"ל ובכפתור ופרח פרק ל"ג גרסינן התבואה אסור לאכול מבנה עראי (ד' מלות ליתא) אמר ר' חנינא בשם ר' יוחנן משיפה פניו של כרי ומשוה פניו ברחת (ג' מלות ליתא).

פ"א ה"ו והא הני ר"י בר סיסי (כד' קראקא סיסין וכן מביא בסדר הדורות צד 287) סאימתי וכו'. תוספתא תרומות פ"ג (הוצאת צ"ם) וע"ש, ובכ"י רש"ם בר סיסאי.

פ"א ה"ו כמי שעשה מעשה. בכ"י רש"ם אינו כמי שעשה וכו'.

פ"א ה"ו והתני שילה וקיפה וכו'. ככת"י רש"ם והתני שילה וקיפה ברשית ההקדש ופדאו (ליתא) פטור פיקס ושילק ברשית ההקדש ופדאו פטור (שש מלות אחרונות ליתא לפנינו ועי' תוספתא מעשרות פ"א שורה 30 הוצאות צ"ם) אר' יודן תמן אי אפשר לו שלא ישלה ושלא יקפה ושלא יפקס ושלא ישלוק ברם הנא אפשר לו שלא לככור. ולפנינו הגי' משונה.

פ"א ה"ו שהן מחוסרין ניחה. בפ"י ר"י במ"צ ניחה.

פ"א ה"ו שהן מחוסרין ניחה ניחה. בן בר' זימאמר ובכ"י רש"ם אבל בד' ווינציא חסר המלה ניחה.

פ"א ה"ו השמן וכו' ניחה ניחא. כן בר' זיטאמיר ובכ"י רש"ם אבל כרו"ז חסר גם כאן המלה ניחה.

פ"א ה"ז היה אוכל וחשיבה וכו'. בכת"י רש"ם ונותן לחטטה ולתוך התמחוי (זה פסקא בפתהיתין) אבל לא יקבל בכלי להיות משהמש ממנו והולך. היה אוכל והותיר וחשבה בלילי שבת או שנתנה לאדם אחר לא נמבל אר' שמעון בן אלעזר בר"א בזמן שאכל והותיר וחשב בלילי שבת אבל לא יתכוין ויתן לתוך אניגרון הרבה בשביל שיותיר ויכנים לתוך ביתו וכו' ליתא לפנינו ודק הסאמר היה אוכל וכו' איתא. ופן אר"ש ב"א וכו' כן הוא בהוספתא מעשרות ספ"א.

פ"א ה"ו ועוד אמר ר' ליעזר וכו'. וכן בירושלמי ביצה פ"א ה"ד. ובפירש"י ביצה ד' ל"ד סע"א ועוד אמר ר"א וכו' וקשיא לי כגוה וכו' ואומר אני שגרסת המשנה שלא כסדר עכ"ל ועי' בהוס' שם ד"ה ועוד ובשט"מ ובמאורי שם. אבל בפ"י רבינו חננאל בביצה שם הגי' אר' אלעזר עיכוד אדם וכו' ולא גרס ועוד.

פ"א ה"ו מה עכד ליה ר' ירמיה וכו'. בכת"י רש"ם מה עכד ליה ר' יוסי וכו'.
פ"א ה"ז מהני פליגא על ר' ירמיה וכו'. בכת"י רש"ם מהניתא פליגא על ר' יוסי דהני (ליתא) אין וכו'.

פ"א ה"ו ר' סימון בשם ר' יוסי בן חנינה. בחי' מהר"י קורקוס ה' מעשר פ"ג הט"ז ובירושלמי ר' יוסי בשם ר' חנינה.

פ"א ה"ו מה בין כלי ראשון וכו'. בסכ"ג לאווין ס"ה (רפ"ב) ובירוש' דמעשרות גרסי' מה בין כלי ראשון לכלי שני אמר ר' בון (ר"י בר' בון) בכלי ראשון אין היר שולטת (כאן היר שולטת וכו') בכלי שני היר שולטת אמר ר' יונה אף בכלי שני אין היר שולטת (כאן וכאן אין היר שולטת) אלא עשו הרחקה לכלי ראשון ולא עשו הרחקה לכלי שני וכו' עכ"ל וברדב"ן ה' מעשר פ"ג הט"ז והכי מיטמע בירושלמי דגרסינן עיה הבל מודים בכלי שני וכו' כאן היר שולטת וכו' ע"ש ובחי' אנשי השם למדרכי שבת פ"ד סי' ל"א וגרסי' בירושלמי במס' מעשרות מה בין וכו' ע"ש.

פ"א ה"ז כאן היר שולטת וכו'. בפ"י רבינו חננאל שבת ד' מ' ע"ב פי' (בירושלמי) שהיר שולטת בו סולדת היא שולטת וכו' ובערוך ערך סלד (בס' הגיון לשלפה מכתב יד) פי' אחר בירושלמי שהיר שולטת בו סולדת היא שולטת עכ"ל ובחי' מהר"י קורקוס בה' מעשר פ"ג הט"ז ובכסף משנה שם ובירושלמי מחלק ר' יוסי בר בון בין יד סולדת (שולטת) לאינה סולדת ופסק כמותו וכו' ובחי' הרמב"ן בסוף ע"ז וכך אמרו בירושלמי מה בין כלי ראשון ומה בין כלי שני אמר ר' בון (כן) היר שולטת וכו' ע"ש.

פ"א ה"ז הדין פינכא דאדיא וכו' הדין פינכא דגלוסא. בשבת פ"ג ה"ד הקן פינכא דאורזא מסייע לאבא ההן פינכא דגרוסא וכו'. ובכ"י רש"ם הדין פינכא דאורזא וכו'.
פ"א ה"ז מהו ליתן וכו' בכת"י רש"ם הסן תנינן האי לפס והקדירה שהעבירן מרותחין לא יתן לתוכן תבלין אבל טהן הוא לתוך הקערה או לתוך התמחוי. (י"ח) מלות אהרונות ליתא לפנינו ורש"ם הוסיף זה כדעתו מהמשנה שבת פ"ג משנה ה) מהו ליתן וכו'.

פ"א ה"ז מהו לתן תבלין וכו'. בתורת הבית להרשב"א (בניקוד גיד הנשה) בית ג' שער ג' אבל רת"ם ז"ל יש לו כסבר' הראשונה דערוי בכלי ראשון והביא ראיה מדאמרין בירושלמי בפרק כידה ובפ"ק דמעשרות מהו ליתן תבלין וכו' ע"ש ובהשכות הרשב"א סי' תק"א ונחלקי גם בפ"י אותה גירסא בירושלמי שבפרק כידה ובפ"ק דמעשרות וכו'. ובהשכות הרשב"א המיוחסות להרמב"ן סי' קנ"א מובא ג"כ הירוש' ועי' בתוס' שבת ד' מ"ב ע"ב ד"ה אבל ובירושלמי וכו'. ובפ"י הרמב"ן בע"ז ד' ע"ד ע"כ

פ"ב (ליורט כי יש"ר) ועוד הביא כן הירושלמי וכו'. מהו ליהן תבלין מלמטן וכו'.
פ"א ה"ו ולערוה עליהן מלמעלן. במנהיג (צד 74) ירושלמי וכו' ולערוה עליהן
 מים רוהחים (ב' מלוה ליהא) ובראב"ן ס' כ"א ולעלות עליהן מלמעלה מכלי הראשון.
פ"א ה"ו חיליה דר' יונה מן הדא. בתום' זכחים ד' צ"ה ע"ב ד"ה עירה וכו' וכו'
 משמע דעירו ככלי ראשון דאמרינן עלה בגמרא מהו לתן וכו' חיליה דר' יונה
 מן הדא וכל כלי חרס אשר הבושל בו ישבר אין לי אלא שבישל בו
 עירה לתוכו רותח מניין ח"ל אשר הבושל בו ישבר מכל מקום (כ"ד מלוה אחרונה
 חסרות לפנינו והכוונה לת"כ פ' צו פ"ז) וכו'. ובסמ"ג לוויין ס"ה מובא הירוש'.
פ"א ה"ו והתני אף בכלי נחשת כן. בכ"י רש"ם והתני מנין שבכלי נחושת
 כן ת"ל ואם בכלי נחושת בושלה עכ"ל וכן היא הגי' בתום' שבת ד' ס"ב ע"ב ד"ה אבל.
פ"א ה"ז אמר רבי חנינה בריה דר' הלל מחלוקת ר' יונה וכו'. בר"ן
 פ"ג דשבת ס' ש"ס ובחי' הרימב"א שבה ד' ס"א ע"ב דאמרינן רתם בירושלמי
 כו' אמר ר' זעירא (ר' חנינה) בריה דר' הלל וכו'. ביוחסין השלם (צד 134) ר' זעירא בר
 הלל אמר הא דר' יונה וכו' עכ"ל ובסדר הדורות צד 123 רבי זעירא בר הלל לא
 מצאתי עכ"ל ונראה שהיוחסין כיון לירושלמי דילן לפי גירסת הקדמונים הנ"ל.
פ"א ה"ז עשה כן בבשר וחלב חייב משום מבשל. בר"ן ע"ז ס' אלף ש"ז
 דאמרינן ההם בירושלמי וכו' עשה כן בבשר וחלב חייב משום מבשל אמר ליה
 לא (ג' מלות אחרונות חסרות לפנינו) דאמר וכו' וברימב"א שבת עשה כן בבשר
 וחלב חייב משום מבשל אמר ליה הא דאמר ר' זעירי וכו' ע"ש. ובחי' הרמב"ן
 הנ"ל ובסוף שאלו ר' יצחק בר גופתא בעי קומי ר' מונה עשה כן בשבת חייב
 משום מבשל עשה כן בבשר מהלך תחתיו (לפנינו הגי' משונה) ופירושו ברור שר"י
 בר גופתא בעי בכלי ראשון נמי דהיינו באלפס וקדירה שהעבירו מרותחין דמתני'
 אם עבר ועשה חייב הוא משום מבשל או לא וכו'.
פ"א ה"ז אי זהו תבשיל ברור כל שהאור מהלך תחתיו בעימיר (הבשר הבשר צד
 10) ירושלמי בפרק כירה ובפ"ק דמעשרות וכו' ואיזה תבשיל ברור כל שהאור
 מהלך תחתיו ש"מ קילוח אין ככלי ראשון עכ"ל ושש מלות אחרונות ליתא לפנינו.
פ"א ה"ז במשנה היין משיקפה. בתום' ע"ז ד' נ"ו ע"א ד"ה ר"ע עד שיקפה
 מיבעי ליה וכו'. ובערוך ערך קף ד' דריש מעשרות במשנה היין וכו'.
פ"א ה"ז במשנה אעפ"י. בתום' ע"ז ד' נ"ו ע"א ד"א לימא ואע"פ שקפה וכו'
 וכן בפיר"ח ובפירש"י שם. ועי' בערוך הנ"ל.
פ"א ה"ז במשנה ומן הצנור ושותה. במתניתא דבני מערבא ומן הצנור ומכל
 מקום ושותה. והמלות מכל מקום ליתא לפנינו. וכן ליתא בבבלי ע"ז ד' נ"ו ע"א
 אבל כן הוא ברמב"ם ה' מעשר פ"ג הי"ד ומן הצנור ומכל מקום ושותה. וכן הוא
 בכסף משנה שם וז"ל אע"פ שקפה (שקיפה) קולט וכו' ומכל מקום ושותה. וכן הוא
 בכתתור ופרח פכ"ו ובפי' רבינו חננאל בע"ז ד' נ"ו ע"א דהנן במעשרות פ"א היין
 וכו' ועי' בעירובין ד' צ"מ ע"ב במשנה ומן הצנור מכל מקום ושותה. וע"ש בתום'
 ד"ה מן הצנור. ובערוך ערך קץ ד' כגי' הדפוס.
פ"א ה"ז השמן משירד לעיקה. בערוך ערך בר לפי ששנינו ולמעלה שמן נמרו
 למעשר משירד הבוי'. (כן בר' פיזורו ר"ז). ובערוך השלם משירד לבור.
פ"א ה"ז במשנה ומן הממל. וכן הוא בכפ"פ פכ"ז ובהגהת שם לא ידעו סד' ויניציא.
פ"א ה"ז במשנה וסבין הפצים. במתניתא דבני מערבא וסבין הפצים וכן הוא
 ברמב"ם הנ"ל ובכפ"פ הנ"ל ובערוך ערך חטט. ובחי' מהר"י קורקוס בפ"י לרמב"ם הנ"ל.
פ"א

פ"א ה"ז במשנה ונתן לחמיטה ולתוך הקערה ונראה שב' המלות האחרונות מ"ם מידי המעתיק.

פ"א ה"ז במשנה לא יתן ללפס ולקדירה כשהן מרותחין. בדרב"ז ווחי' מהר"י קורקים ה' מעשר פ"ג הט"ו והיינו דתנן אבל לא יתן לאלפס ולקדירה כשהן דותחין. ובבב"ב הנ"ל לא יתן לקדירה ולאילפס כשהם מרותחים. וב"מ שם אבל לא יתן ללפס וכו'. ובהגהה שם: אינו. ולא ראה דר"ו.

פ"א ה"ז ויהי וכו' לא הוכשרו. וכן הוא בתוספתא מהרות פרק י' (שורה 24 הוצאת צוקערמאנדל) וכן משמע בפשט הסיניא בירושלמי כאן. אבל בבבלי שבת ד' קט"ה ע"א הגי' המפציע וכו' הוכשרו. וכן היא דג' בתוספתא מהרות הנדפסת עם הר"ף. וכן הגי' בתוספתא הטבואה בפ' הר"ש מהרות פ"מ. שוב ראיתי בבב"י רש"ם בירושלמי כאן שהגי' הוכשרו. וזה הגהה רש"ם מדעתו להשוות התלמודים.

פ"א ה"ז רבי אמר לר"ש בריה וכו' בבבלי שבת ד' מ"ה ע"א וש"ג השאלה והתשובה אליביה דר' שמעון סתם וכאן רא נזכר מדעת ר' שמעון ורק רבי אמר לר' שמעון בנו. ור' שמעון סתם היא ר"ש בן יוחאי.

פ"א ה"ז מפני שהן מסריחות בנתים. בפ' רבינו חננאל בביצה כ"ו ע"א ירושלמי אין אסור משום טוקצה אלא תאנים וענבים אר' שמואל בר סרטי (סיסמראי) מפני שמסריחות ביניהם עכ"ל ובפ' רב נסים גאון בשבת י"מ ע"ב והנה המצא עיקר פלוגתן לדבריהן אין טוקצה אלא לר"ש אלא גרוגרות וצמוקין ופרישו טעמא דהא מילתא נמרה דכני מערבא במס' יו"ט (פ"ד ה"א) ובמס' מעשרות אמר רב שמואל בר סוכרמא מפני שמסריחות ביניהם עכ"ל ובר"ף פ"ג דשבת אמר ר"י אמר שמואל אין מוקצה לר"ש אלא גרוגרות וצמוקים בלבד ירושלמי מאי שנא הני הואיל ומסריחות ביניהם עכ"ל ובערוך ערך מוקצה פי' בירושלמי אר"ש בר סרטי מפני וכו'. ובתוס' שבת מ"ה ע"א ד"ה אלא בירושלמי מפרש שמסריחות ביניהם יכיון שמתקלקין כל כך אין דעתו לקחתם עד שיתקנו היטב עכ"ל ובעיטור ה' יו"ט צד 28 ירושלמי מפני וכו'. וכן הוא בס' העתים צד 280 ובסמ"ג לאווי ע"ה (ר' י"ד ע"ב) ואפילו לר"ש דליה ליה מוקצה וכו' ובירושלמי גרסינן מאי שנא הני הואיל וכו' וכן הוא בפ' הרא"ש בשבת הנ"ל. ובשב"ל טוב בשלה.

פ"א ה"ז ומנדה ששיגעיל. ז"ל ששיגעיל.
פ"א ה"ז דברי שונה אחרון צריך לעלוין. בפ' הר"ש בירושלמי מפרש וכו' ור' יוסי דשרי סבר דצריך זה לזה ולא נמרה מלאכתן עדיין עכ"ל ולפי"ז הגי' לפנינו כמעט וצ"ל כמי שהיתה הגי' לפני ר"י כמ"צ: מאי טעמא דר' יוסי תחתון (ליתא) צריך לעלוין ועלוין (ולא העלוין) צריך לתחתון כלומר אבתי לא נמרה מלאכתן עכ"ל ובב"י רש"ם דברי שונה אחרון תחתון אין צריך לעלוין אבל העלוין צריך לתחתון. וברב"ז ה' מעשר פ"ג הט"ז ובירושלמי מפרש משום דקסבר וכו' ור' יוסי דשרי סבר דצריך זה לזה ולא נמרה מלאכתן עדיין עכ"ל.

פ"א ה"ז אמר ליה דלא וכו'. המלות אמר ליה ליתא נד' אמשטרדם וכן לא היו בהירושלמי לפני הר"ש ור"י כמ"צ בפ' במעשרות פ"א משנה ח'.

פ"א ה"ז סתמא דר' (נד' אמשטרדם וכ"י רש"ם ור') יוסי היא הלכה כסתמא. וכן הוא בירושלמי ברכות פ"ב (בר"ז ד', ע"ד, שורה 24). והירושלמי דילן טובא בפ' הר"ש ור"י כמ"צ והרא"ש במעשרות כאן. והרמב"ם בפ' המשניות פסק כאן כסתמא. וכן פסק בברכות שם כסתמא. ובתו"ט כאן מקשה לחגם על הרמב"ם בזה ועי'

ועי' ברויף ובראש שבת פרק י"ז סי' ה' ס"ש שם בשם ר' צמח גאון. ויש כעין ראיה לזה מירושלמי דילן.

פ"א ה"ח במשנה העיגול משיחליקנו. בתים' יוד"א בשבת קמ"ה ע"א אלא כפ"ק דמעשרות עיגול נקם ברישא דתנן התם העיגול משיחליקנו וכו'.

פ"א ה"ח במשנה המחליק בענבים. בשו"ת ריב"ש סי' קכ"א פ' נחרתם המחליק.

פ"א ה"ח במשנה וגרונרות משידוש. צ"ל הגרונרות משידוש. ובירושלמי ביצה פ"ד ה"א מתנית' אמרה כן בגרונרות משידוש ובמנורה משיעגל.

פ"א ה"ח במשנה דש בחבית. במשנה שבמשניות בחסית.

פ"א ה"ח במשנה ונפתחה המנורה. בחי' מהר"י קורקוס בה' מעשר פ"ג המ"ז ונפתחה. וכן במתניתא דבני סערבא ובב"י רש"ם ובפ"י מהר"י במ"צ כפ"י כאן.

פ"ב ה"א שמואל אמר הר"ם וכו'. מע"ש פ"א ה"א ופ"ד ה"ב. ובפ"י הד"ש ור"י במ"צ ובירושלמי פליגי (על גמרא בבלי) דשמואל אמר הר"ם היא דאמר וכו'. ובדרב"ז ה' מעשר פ"ה ה"ז ואמרין עלה בירושלמי שמואל אמר ר"ם היא וכו' ע"ש.

פ"ב ה"א מבניסין לבתים. בדרב"ז מעשר פ"ה ה"ז ירוש' וכו' סכניסין לבתיהם.

פ"ב ה"א אם במקום שרוב וכו'. בכסף משנה ה' מעשר פ"ה ה"ז ובירושלמי אם במקום שהרוב סכניסין לבתים כהרא תנינן (בדא דתנינן) וכו' ע"ש ובחי' מהר"י קורקוס שם ה"ז ובירושלמי עוד מהני' במקום שרוב וכו' ע"ש שמפרש הסיניא.

פ"ב ה"א נתן לו דבר מרובה וכו'. ברסב"כ ה' מעשר פ"ו ה"ז נתן לו דבר מרובה וכו' וכן אם נתן לו דבר שאין דרכו להאכל חי או שהיה אדם גדול וכו'. ובדרב"ז שם כל אלו החלוקים הוזכרו בירושלמי בלשון רבינו עכ"ל.

פ"ב ה"א אוכלין ופמורין. בב"י רש"ם הן אוכלין ופמורין.

פ"ב ה"א ר' בון בר חייה בעא וכו'. בחי' מהר"י קורקוס בה' מעשר פ"ה ה"ה אך בירושלמי פ"ב דמעשרות מוכח בהדיא ככל דבריו רבינו (הרמב"ם) דגרסי' עלה ר' רבון בשם ר' חייא (ר' בון ב"ח) ואין אדם איכל אחת אחת ברשות אכל (הכל) ופסור א"ל אין והרא (הבא ובר' זיסאסיר והבא) למה היא חייב וכו'.

פ"ב ה"א צא ולקט לך עשירים וכו'. בדרב"ז וב"ם ה' מעשר פ"ה ה"א ירושלמי צא ולקט לך עשירים עשירים (ליהא) וכו' ע"ש איזה שניים.

פ"ב ה"א צא ומלא את הכלכלה לא יאכל עד שייעשר. בכת"ר רש"ם מסיף: האמר לחבירו צא ולקט לך האנים מתאנתי אוכל מהן עראי ומעשרין ומהקנן ודאי (כן הגי' בבבלי עירובין ל"ב ע"א ומעשרן ודאי אבל בפ"י רבינו חננאל שם ומעשרין דמאי. וכן היתה הגי' בנמ' וברש"י שם לפני הכפתור ופרח פרק י"ז ולפנינו ברש"י הגי' משובש).

מלא לך כלכלה זו האנים מתאנתי אוכל מהן עראי ומעשרין דמאי עכ"ל וזה הגיה הרש"ם מהוספתא מעשרה פ"ב (הוצאת צ"ט) ומבבלי עירובין ל"ב ע"א וע"ש בפ"י ר"ח.

פ"ב ה"א אמר ר' יוסי כאן וכו'. במרכבת המשנה ה' מעשר פ"י ה"ז ר"י בשם ר' אבין (ג' מלות ליהא).

פ"ב ה"א המן תנינן נהנו באילן למעלה מעשרה טפחים אינו עירוב וכו'. כן מוכח הירושלמי גם בדרב"ז ה' מעשר פ"א ה"ח. והגירסא תסוה מאי שיכות על זה מאמר ר' אלעזר וצריך לעמוד עמו? אבל בירושלמי עירובין פ"ג (בר' וויניציא

כ' ע"ד שירת 54) מובא פיסקא (נהחשנה שם) השלח את עירובו ביד חדש שופה וקמן או ביד מי שאינו מודה בעירוב אינו עירוב וכו' אר' ליעזר וצריך לעמוד עמו תמן אמר ר' יוסה וכו' ומעה כאן הסופר שתחת שהיה לו להעתיק הספא מעירובין

שם משנה ב' השולח את עירובו וכו' לקח והעתיק את הרישא מדמשנה ג' גר.

באילן

באילן למעלה וכו' שאין לו שום ענין לכאן. ואח"ו ראיתי בכת"י רש"ם ושם באמת הגי' כמי שתקנתי. בירושלמי סוכה פ"ב ה"ד טובא המאמר נתנו באילן וכו'. פ"ב ה"א ר' חנניה בשם ר' חנינא. בעירובין י"ג: ר' אחא בשם רב חנינא. ובשו"ה ר"ב אשכנזי ס' א' ד' י"א ע"ד ה"ג בפ' אין מעמידין בירושלמי כהיבת יד וכו' ר' חנניא בעא קימי רבי חנינא (לפנינו שם ה"ג קימי רבי מני) מה כפירותיו וכו'. פ"ב ה"א תמן באומר לו וכו'. בכ"י רש"ם תמן באומר לו ערב על ידי ברם הכא באומר אני מעשר על ידך.

פ"ב ה"א באומר לו אני מערב על ידך. בהוס' עירובין ד' ל"א ע"ב ד"ה כאן ובירושלמי נמי מחלק בין אמר צא וערב בין אמר צא ואערב לך עכ"ל וזה שלא כנוסחתנו. וברדב"ז ה' מעשר פ"א ה"ח ירושלמי וכו' באומר לו אני מעשר (מערב) על ידך וכו' ע"ש וכת"י רש"ם הדא ילפא מן ההוא באומר לו עשר על ידי שהוא צריך לעמוד עמו והוא ילפא מן הדא באומר לו אני מערב על ידך וכו'. פ"ב ה"א סהם כלכלה ארבעה קבין. בכ"י רש"ם סהם כלכלה של ארבעת קבין וגדולה סאה ובינונית שלשה קבין וקמנה אינה פחותה מקביים. ובתוספתא מעשרות פ"ב (הוצאת צ"מ) כלכלה גדולה אין פחותה מסאה וכו' ע"ש. פ"ב ה"ב הדא אמרה וכו'. בסמ"ג עשין קל"ה וכן אומר בירושלמי שביהו של אדם (ב' מלות ליתא) טובל לו אבל לא לאחרים עכ"ל וכן הוא בפ' הר"ש ד"י כמ"צ במעשרות כאן. וברדב"ז וחי' גהר"י קורקום ה' כעשר פ"ה ה"ח ואמרינן עלה בירושלמי הדא אמרה ביתו של אדם וכו'.

פ"ב ה"ב ר"י ד"ג וכו'. בפ' הר"ש ואמרינן בירוש' ר"י ור"ג אמרו דבר אחד. פ"ב ה"ב הדא אמרה. בפ' הר"ש ור"י כמ"צ ואמר בירוש' הדא אמר במקום וכו'. פ"ב ה"ג במשנה המעלה פירות מגליל וכו'. באגודה (מס' מעשרות) המעלה פירות מן הגליל (וכן לקמן בגמ' בה"ג, ולפנינו מגליל) ליהודה עולה (או עולה) לירושלים ואוכל (אוכל) עד שמגיע וכו'. ובשמה מקובצת בבבא מציעא ד' פ"ח ע"ב והבי נמי איתא במס' מעשרות המעלה פירות מגליל ליהודה (או עולה לירושלים) אוכל מהם עד שמגיע למקום שהולך. ובמשנה למלך ה' מעשר פ"ה הכ"ב יוצא לו דין זה מהא דתנן בפ"ב דמעשרות המעלה וכו' אוכל מהם (ליתא) וכו' וכן בחזרה (בחזירה) וכו' ע"ש וברדב"ז ה' מעשר פ"ד ה"א.

פ"ב ה"ג פירחה שלקמן שלא לצורך השבת וכו', בכסף משנה ה' מעשר פ"ה ה"ב ובירושלמי פ"ב הרוצות דקאמר התם ר"י דאפילו ליקמן שלא לצורך שנו עכ"ל וכיון לירושלמי דילן.

פ"ב ה"ג ותני עלה אפילו לן אפילו שבת. בפ' הר"ש ובירושלמי הני עלה אפילו שבת כלומר אינו טובל (לפנינו בתוספתא מעשרות פ"ב מפירש ההיפך) ופריך מינה ריש לקיש לר"י דאמר דבשבת טובלם וכו' ע"ש וברדב"ז ה' מעשר פ"ד ה"א ובירושלמי שקלי ופרו בה טובא ואסיקא הכל מודים ואפילו ר"ם בלינה שאינה טובלה וכו' ע"ש.

פ"ב ה"ג דתני עלה אפילו שבת בשני. בהוס' מעשרות פ"ב אפילו ליום השני פטורין מלעשר וכתו' עם הריף פמורה מלעשר: ואולי ט"ס והגר"א הגיה צריכין. פ"ב ה"ג לבני חיל. בתוספתא מעשרות פ"ב לברור חיל ובפ' הר"ש ובירושלמי וכו' לברור חיל. וכן הוא בירוש' רמאי פ"ג ה"א. ובתשובות הגאונים זכרון לראשונים ס' שס"א) בבלוד חיל.

פ"ב ה"ג אם לנו כאן. בכ"י רש"ם אם לנו כאן.

פ"ב ה"ג לפלח עסקיו וכן בד' ויחאמר. בפ"י הר"ש ור"י במ"צ ומפרש בירושלמי וכו' לפנה עסקיו וכו'. ועי' בשו"ת סהר"י אבן מנש ס' ח' מלשון פלח הוא וכו' ע"ש. לעווי ח"ד צד 51 מביא סד' ויחאמר לפלה עסקיו. ולפנינו אינו כן. **פ"ב** ה"ד בששנה חיץ מכלכלת התנאים. ברמב"ם ה' מעשר פ"ג ה"ד חוץ מכלכלה האנים. וברדב"ז שם פ"ב דמעשיות פירות וכו' ר' אליעזר (ליעזר) אוסר מלאכול (מלובל) מהם (מהן) וכו' חוץ מכלכלה של תאנים.

פ"ב ה"ד אלא כי נן קיימין וכו'. בחי' סהר"י אלגזי (ה' חלה אות ב') וכן לעיל מזה אמרו בירושלמי על עיקר פלוגתא דרבנן ור"א אלא כי אנן (נן) קיימין בתמרים והוא עתיד לדושן (לדורסן) ובגרוגרות (בגרוגרות) והוא עתיד לדורסן (לדושן) ר"א וכו' שלא נגמרו מלאכתן (מלאכתו) וחכמים אומרים (ודבנן אמרין) וכו' ע"ש וברדב"ז ה' מעשר פ"ג ה"ד כדמוקי לה בירושלמי בתמרים והוא עתיד לדורסן וכו'.

פ"ב ה"ד ראשון מהו שיטבול וכו'. ברמב"ם ה' מעשר שני פ"א ה"ג פירות שהוציא מהן מעשר ראשון וכו' ובכ"מ ורדב"ז וכו' סהר"י קורקום שם ירושלמי פ"ב דמעשרות ראשון מהו שיטבול לשני וכו' ע"ש שניים קטנים. וכו' סהר"י אלגזי (ה' חלה אות ב') וכן מפורש בירושלמי וכו' דקא מבעיא לן התם מעשר (ליתא) א' מהו שיטבול מה אנן (נן) וכו'.

פ"ב ה"ד והוא עתיד לדורסן. בחי' סהר"י א הנ"ל והוא עתיד לדושן (לדורסן) וכו'. **פ"ב** ה"ד וחכ"א אוכל וכו'. בתוספתא מעשרות פ"ב וחכ"א אוכל מהן עראי מעשרן דסאי (ומתקן ודאי).

פ"ב ה"ד בפניקסיה דחילפיי. כעין זה במנחות ד' ע"א מדכתב בפנקסא דאילפא. **פ"ב** ה"ד אוכל מהן עראי וכו'. בפ"י רבינו חננאל כביצה ד' ל"ה ע"ב דגרס בהדיא בירושלמי במעשרות פ"ב ר' יוסי בשם ר' אילא (הילא) אוסר וכו' ע"ש שהלשון משובש.

פ"ב ה"ד ומתקן ודאי וכו'. בכ"י רש"ם ומתקן דסאי וכו'. **פ"ב** ה"ד ר"ש מתיר מק"ו. בפ"י הר"ש ור"י במ"צ ומפרש בירושלמי ר"ש מתיר מק"ו וכו'. ובהוספתא שלפנינו לא נזכר מדברי ר"ש. **פ"ב** ה"ה במשנה אחת ופמורה. בתוס' ריד"א ב"ם פ"ז ע"ב ובערוך ערך צירף ב' ובפ"ב דמעשרות אוכל אחת פטור (ופטור) ואם צירף חייב פי' אם חיבר שנים יחד עכ"ל. ובמתניתא דבני מערבא: ופטור.

פ"ב ה"ה במשנה והיו האינה נמכרות. במשנה לשלך ה' לולב פ"ח ח"ז והיו האנים שלה וכו' ולא הופרש מהם (הפרישו ממנה) הרומה וכו' ובמהנהא דב"מ משלשה וארבעה (משלש ומארבע) וכו'.

פ"ב ה"ה אבל בלוקט לאכול וכו'. בשטה מקובצת ב"ם פ"ט ע"ב ועוד דאף ר"ם לא נחלק אלא כשהמיכר מלקט ונותן לו אבל כשהלוקח מלקט ואוכל פטור וכן מפורש שם בירושלמי עכ"ל.

פ"ב ה"ה חברייה כ"ש ר"י וכו'. בפ"י הר"ש ור"י במ"צ ואמרו בירושלמי חברייה בשם ר"י וכו'. ובכ"י רש"ם חברייה וכו' אי (אין) אתה וכו'.

פ"ב ה"ה סתני' פליגא על הווייה דר' מנא. בכ"י רש"ם סתני' פליגא על הדא דר"מ והגהתו אינה מוכרחת עי' בירושלמי פסחים פ"ב ה"ו בדו"ו הכין הוה רבי כי הוי בה (בד') ויחאמר שם במעות: הכין הוה רבי חיי (בה) ובירוש' ביצה פ"ד ה"ב והוה רב נחמן בר יעקב הוי בה ובשקלים פ"ח ה"ה (בד"ו) לא הוי בה רבנן אלא על דבר

קפרא

קפרא. ובשבת פ"ז ה"ב ר' יוחנן ור"ש בן לקיש עבדין הווי בהרא פירקא הלה
 שנין ופלוג וכו' ושם להלן בנוי דר' חייא רובא עבדין הווי בוזדין פירקא שיהא
 ירחין וכו', ועי' במעריטנאלגניע ח"ב לידידו הרב רב"ז פראפעסאר באבער צד 49.
פ"ב ה"ה ר' ייסי בשם ר"י מנגרנר וכו', בפ"י הר"ש דבירושלמי אסי ר' יסא
 (יוסי) בשם ר"י מנגרנר אחת אחת ואיכל וכן בכ"י רש"ם (ולפנינו והולך ואיכל) וא"ל
 ר"ח בר אבא (זווא) וכן רבי הוה (ליהא) עכיד וכו'. ובפי ר"י במ"צ מנגרנר אחת אחת
 אוכל כלומר לא יתלוש כל האשכול וגם לא יקבץ ב' גרנדים בידו וכו' ע"ש וכו' ו
 מהר"י קידקום ה' מעשר פ"ה ה"ג דגרסינן בירושלמי אר' יוסא בשם רבי יוחנן
 מנגרנר אחת אחת ואוכל וא"ל ר' חייא וכן דעכיד (וכן רבי עכיד) ע"כ (בירושלמי)
 וכו' ואפשר שכן היה גורם בירושלמי מנגרנר אחת אחת באילן ואוכל וכו' ואפשר
 שבמקום והולך צ"ל באילן וכו' עכ"ל.

פ"ב ה"ו במשנה בעשרים האנים. וכן במתניתא דבני מערבא ובערוך ערך
 בר ב' בכ' האנים שאבירלך (לי) אבל במשנה במשניות בעשר האנים. וכרדכ"ז ה' מעשר
 פ"ה ה"ג ולפיו זה יתיישב גירסת הספרים שלנו דגרסינן ברישא עשר האנים ובסיפא
 עשרים האנים עכ"ל.

פ"ב ה"ז במשנה בורר ואוכל, ברמב"ם ה' מעשר פ"ה ה"ג בורר אחת אחת
 (ב' מלות ליהא) ואיכל.

פ"ב ה"ז במשנה באשכול שאביר לי. בערוך גרנר ב' שאביר לך.
פ"ב ה"ז במשנה סופת ואוכל, במתניתא דבני מערבא סופת ואוכל ובפי'
 מהר"י במ"צ כופף (סופת) אחת אחת (ב' מלות ליהא) ואיכל וברמב"ם הנ"ל כופת
 בקרקע ואוכל ובערוך ערך סף א' סופת ואוכל, ובמספ הערוך שם: סיפת כתוב
 ור"ש גרס כופת עכ"ל ועי' לקמן פ"ג משנה ט'.

פ"ב ה"ז ר' אבין בשם ר"ש. בסדר הדורות צד 350 ר' בון בשם ר"ש. ובפי'
 ר"י במ"צ ואקשינן למה לי על מנת אפילו אם לא התנה יהא אוכל ופסור אמר
 ר' אבין בשם ר' שמי אין הכי נמי אלא וכו'.

פ"ב ה"ז אפילו על כתיפו, כן הגי' במתניתא דבני מערבא בכנא מציעא ר'
 צ"א ע"כ ולפנינו במשנה אפילו בכתיפו. ואח"כ ראיתי בשטה מקובצת בכנא
 מציעא פ"ח ע"כ דתנן וכו' ואפילו על כתיפו הרי זה יאכל וכדתניא בתוספתא
 העושה בכל גופו וכו' עכ"ל.

פ"ב ה"ז וכגופו. המלה ובגופו ליהא בדברי ר' יוסי בר"י בהמשנה בבא מציעא
 צ"א ע"כ אבל איתא בספרי חצא סי' רפ"ז ובתוספתא ב"מ פרק ח' שורה 34
 הוצאת צ"מ. ואח"כ ראיתי בכ"י רש"ם ליתא המלה ובגופו.

פ"ב ה"ז והעובר תחת הוהים בכ"י רש"ם והעורר והמקשקש וכו'.

פ"ב ה"ז מה דיש מיוחד שלא וכו'. צ"ל דבר שלא בא וכו'.

פ"ב ה"ז את שיש לו רשות להגיק וכו'. בשטה מקובצת בכנא מציעא ר'
 פ"ג ע"כ והיינו דתניא בספרי כי תבוא בקמת רעך וכו' מפני שראיתי לר"מ
 הספרדי (הרמב"ם) שאמר העושה במחובר אינו אוכל וכו' וכמרוסא לי שטעה
 בפ"י ברייתא זו שבספרי וכו' ע"ש.

פ"ב ה"ז איסי בן עקיבא אימר וכו'. בכנא בכנא מציעא ר' צ"ב ע"א דאמר
 רב מצאתי מגלות סתרים בי ר' חייא וכתוב בה איסי בן יהודה אומר וכו'.
 וכבר הערתני בכלאים פ"ח ה"ב צד 62 שאיסי בן עקיבא הוא איסי בן יהודה
 ובכ"י רש"ם הגי' איסי בן יהודה.

פ"ב ה"ו כתיב לא החכום וכו', — בכ"י רש"ם כתיב לא החכום שור בדישו וכתוב כי תבוא בכרם רעך עד כאן לא שמענו אלא שור בתלוש וכו'.

פ"ב ה"ז במשנה השוכר את הפועל וכו'. בבבלי בבא מציעא ד' צ"ב סע"א השוכר את הפועל לקצות בתאנים הדיו זה (לפנינו אמר לו על מנת שאוכל התאנים) אוכל ופזור מן המעשר (ב' סלות ליתא) וכו'. וע"ש בפרש"י והוס'. ובשטה מקובצה בבא מציעא ד' פ"ט ע"ב דתנן בפרק ב' דמעשרות השוכר את הפועל לקצוץ (לקצות) תאנים וכו', ובכ"י רש"ם לקצות בתאנים הדיו זה אוכל ופזור. **פ"ב** ה"ז במשנה בני בשכרי' בש"ם הג"ל או שאכל בני בשכר.

פ"ב ה"ז לא בן צריכה אפילו וכו'. בפ"י הר"ש במעשרות כאן וברדב"ז ה' מעשר פ"ב ה"ב ובירושלמי פריך עלה אמאי אצטרך מתניתין הא הנינא בפרק השוכר את הפועלים היה עושה וכו' ומשני לכן צריכה שהיו שניהם ביחוד אחד כגון לבסוף והאנים פורכבים ביחוד אחד ע"כ (בירושלמי) ולפנינו אינו סבואר יפה. **פ"ב** ה"ז ואכלת ענבים וכו'. בירושלמי בבא מציעא פ"ג ה"ה אב' רבי לא (ג') סלות ליתא כאן) כתיב וכו'. ובאר זרוע ח"ג ס' רפ"ח ירושלמי אמו לא כתיב וכו'. ובפ"י הר"ש במעשרות כאן וברדב"ז ה' מעשר פ"ה ה"ב ובירושלמי דריש לה מדכתוב כי תבוא בכרם רעך ואכלת ענבים וכי אין וכו'.

פ"ב ה"ז בשם ר' חנינה יוסי בן חנינה, צ"ל בשם ר' יוסי בן חנינה. **פ"ב** ה"ז שלא יהא מקלף בתאנים, בס' השלמה בבבא מציעא ד' ע"ו ע"ג ירושלמי וכו' ולא יקלקלו בתנאים (בתאנים) עכ"ל.

פ"ב ה"ז ומצמיץ בענבים. בספרי תצא רס"ו ואכלת ולא מוציץ ועי' בבבלי בבא מציעא ד' פ"ז סע"ב, ובתוס' פתא בבא מציעא פרק ח' ולא ימצוין בענבים. **פ"ב** ה"ז רשאין הפועלין לטבל וכו'. בתוספתא בבא מציעא פרק ח' רשאין פועלין לאכול פתן וכו'.

פ"ב ה"ז רשאי בעל הפרה להרעיבה כלילה. בשטה מקובצה בבא מציעא ד' פ"ט ע"ב בהלכות והוא תוספתא הניא אין הפועל וכו' ורשאי בעל הפרה להרעיב פרתו ולסגפה וכו' כלומר ביום שהיא דשה אבל לא קאמר שבלילה ירעיבנה וכו' ע"ש' **פ"ב** ה"ז ר' אבהו אמר התרינו לכהמין. בכ"י רש"ם ר"א אמר התרינו לפחמין ובבבלי עירובין נ"ג ע"ב אהרינו לפחמין ובהגהות הנ"א שם הגיה לכהמין.

פ"ב ה"ז תני אשכיל אחרון. בכ"י רש"ם תני תנאי אשכול אחרון. **פ"ב** ה"ז נחא לאכיל חיוב לקצות חיוב. בפ"י מהר"י קורקוס ה' מעשר פ"ה ה"ד גם בירושלמי אמרו נחא לאכיל חיוב לקצות חיוב כתמיהא ומשני אר' אלעזר (לעזר) ר"מ היא דאמר ר"מ מקח קובע בדבר (טיבל בפירות) שלא נגמרה מלאכתו ע"כ (בירושלמי) עכ"ל וברדב"ז שם ואמרין בירוש' דת"ק ר' סאד הוא וכו' וע"ש בכ"ס. **פ"ב** ה"ז ר"ט ור' אלעזר שניהן אמרו וכו'. בכ"ס הג"ל ועוד דקאמר עלה שם ר"ט ור' אלעזר שניהם אמרו דבר אחד וקיי"ל דכל כה"ג הויא שטה ולא קיי"ל כחד מיניהו וכו' עכ"ל.

פ"ב ה"ח במשנה היה עושה בלבסום. בבבלי נדרים ד' נ' ע"ב היה עושה בכלופסין. ולקמן בהלכה ח' בפרקין ותנינן היה עושה בכלופסין. ובערוך ערך כלפסין ובפ"ב דמעשרות היה עושה בכלופסין וכו' ומצאתי בס"א כלונסין ס"א כלופסין וכו' ובכתור ופרח פרק כ"ב כגון תרומת הבלופים.

פ"ב ה"ח במשנה בכנות ישבע. בתוס' וברא"ש בנדרים הג"ל בכנות שוח. **פ"ב** ה"ח במשנה זה לוכל וזה לקצות חיוב. ברדב"ז ה' מעשר פ"ד

ה"ד וזה לקצות חייבים ובערוך ערך קץ א' זה לאכל וזה לקצות חייב.
פ"ג ה"א במשנה אוכלין ופמורין. בבבלי ביצה ד' ל"ד ע"ב אוכלין מהן עראי
 (ב' מלות ליתא) ופמורין. וכן הוא בפ"י רבינו חננאל ובפירוש"י שם. אבל בכסף
 משננו. ה' מעשר פ"ה הי"ג מובאה המשנה כניוסת הדפוס.

פ"ג ה"א במשנה בזמן שאין להן עליו מזונות. כמתניתא דבני מערבא מוסיף:
 אוכלים ופמורין. ועי' בכסף משנה הנ"ל. וכן הוא בפ"י ר"י במ"צ.

פ"ג ה"א הוא עצמו מהו שיאכל. בפ"י הר"ש וברדב"ז ה' מעשר פ"ג הי"ז ובירוש'
 בעי הוא עצמו מהו שיאכל רב אמר אסור עולא אמר מותר וכו'.

פ"ג ה"א אלא על מקומו. בכסף משנה ה' מעשר פ"ג הי"ז ירושלמי ברפ"ג.
 דמעשרות וכרכו ורב דאמרי אין אוכלים על הטוקצה אלא על מקומן (מקומו) עכ"ל.

פ"ג ה"א לראש הגג. ברדב"ז ה' מעשר פ"ג הי"ח שם בירושלמי מוהיב
 וכו' עד שלא כנסן לגג וכו'.

פ"ג ה"א לא התביני חרובין. בכפ"פ פכ"ה ירושלמי וכו' אמר לו (ליה)
 לא תיבעי (התביני) חרובין וכו'. ובפירוש"י תמורה י"ג: תיבעי לשון ירוש' וכו'.

פ"ג ה"א חרובין מאכל בהמה הן. בכ"י רש"ם חרובין לאו מאכל בהמה הן עכ"ל ועי'
 שביעיה פ"ב ה"א היא חרובין היא בנות שוח, ובכ"ס ה' מעשר פ"א ה"ט מובא הירושלמי.

פ"ג ה"א הוא על ידי וכו'. בתוס' ביצה ל"ד ע"ב ד"ה בניו פי' בירושלמי דוקא
 בניו אבל איהו גופי' אקבעינהו דגלה בדעתו להניחם שם כך עכ"ל ואינו מבואר יפה

בנוסחתינו. ובפ"י הר"ש ירושלמי וכו'. וברדב"ז הנ"ל והדר קאמר (בירושלמי) מה
 בין הוא לבין בניו ומשני הוא ע"י שהוא תלוי במוקצה אסור וכו' ע"ש. ובשטה

טקובצה כביצה הנ"ל ובירושלמי דמס' מעשרות פליגי אמיראי אי דוקא בניו ובני
 ביתו אבל הוא עצמו לא או אפילו הוא עצמו. וכחי' הרא"ה בביצה שם (בס' מראה

האופנים) פי' בירושלמי לחד לישנא דוקא בניו ובני ביתו אבל הוא לא וכו'.

פ"ג ה"א ניחא בניו ובניו ביתו ואין לה עליו מזונות. בתוס' ברכות ד' כ"ד ע"א ד"ה
 והתניא פירש"י אשתו בכלל ביתו ולא נהירא חדא דלא אשכחן אשתו דמקריא בני

ביתו וכו'. ובתוס' פסחים ד' צ"ט ע"ב ד"ה לא אי נמי בכניו ובני ביתו קמנים מיירי
 שלא הגיעו לחינוך ואין אשתו בכלל וכו' ובירוש' כאן מפורש שאשתו בכלל בני ביתו.

פ"ג ה"א ויעשו אותה כפועל וכו'. בירוש' כהוביה פ"ז ה"א בשנויים.
פ"ג ה"א אפילו כמ"ד אין לה עליו מזונות. צ"ל כמ"ד יש לה וכו'.

פ"ג ה"א אנשים ששיתפו שלא מדעת אנשים. בתוספתא עירובין פרק ו' (הוצאת
 צ"ט) האנשים שנששתהפו שלא מדעת נשים שיהופן שיתוף וכו'.

פ"ג ה"א מתניתא דרבי וכו'. בתוס' רבינו יהודה ברי' בברכות ד' ל"ה ע"א
 בירושלמי על משנה וכו' מתניתין דרבי דהני הביא תאנים וכו' ע"ש שנויים קמנים.

פ"ג ה"א הביא תאנים מן השדה וכו'. ככפתור ופרח פל"ב ובספר שעמי (עי'
 בהערה שם שהכוונה לתוספתא שנכתבה בעיר דמשק. ובס' דברי חכמים מאמר ע"ד

החכמות מובא ירושלמי נוסחת דמשק) הגרסא כך המביא תאנים מן השדה לאכלן
 בראש גגו שכח והכניסן לתוך ביתו לא יאכל עד שיעשר עכ"ל.

פ"ג ה"א מחזירין לטקומן ואוכל. בכ"י רש"ם ואוכל מהם עראי.
פ"ג ה"א הא מויד אסור. ברדב"ז מעשר פ"ד הי"ג ירוש' וכו' אבל מויד לא-

פ"ג ה"א רבי מחייב. בבבלי ביצה ד' ל"ה ע"ב ותני עלה ר' יעקב מחייב וכו'. ובפ"י
 ר"ח שם הגי' עלה ר' מחייב וכו' וכתוס' ר"י בר' יצחק בברכות שם ופולגתא דרבי ור' יוסי

ברי' שניה שם (בירוש') הביא תאנים וכו' רבי מחייב ור' יוסי ברי' פומר ומשמע לפי

הירושלמי זה שרצה לומר שאע"פ שחצר קובעה וכו' ע"ש. וברמב"ם ה' מעשר פ"ד הי"ג הביאן לאכלן וכו'. ובהשגחה הראב"ד שם א"א אני לא מצאתי כן וכו' והכי איתא בירושלמי פ"ג בראש הפרק עכ"ל וברדב"ן שם בירושלמי פלוגתא דתנאי רבי מחייב וכו' עכ"ל ובפי' הר"ש במעשרות פ"ג משנה ו' ובירושלמי גרסינן הביא האנים וכו' ר' מחייב ור' יוסי בר"י פומר ונירסא זו עיקר עכ"ל.

פ"ג ה"א הא לא לקצות חייב. אחרי כלה חייב יש בד' ווינציא נקודה ואח"כ מתחיל רבי עולא. אבל כצ"ל הא לא לקצות חייב רבי. שזה קאי כדעת רבי. ואח"כ מתחיל עולא בר' ישמעאל וכו'. יש אמורא אחר רבי עילא.

פ"ג ה"א עילא בר' ישמעאל בשם ר' לעזר. בבבלי ברכות ד' ל"ה ע"ב בשם רבה בר בר חנה אר"י. וע"ש איזה שנויים.

פ"ג ה"א עולא בר' ישמעאל וכו'. בהוס' ר' יהודה בר"י מפאריז בברכות ל"ה ע"א בנמרא בירושלמי אר' (איזה מניה הדיום הגיה כאן אר') עולא בר' ישמעאל בר"א ר' (בר' ויטאמר במעות: רבו) ור' יוסי בר' יהודה היו מכניסין וכו' ע"ש שנויים קלים. **פ"ג ה"א** ר"ע היה לוקח שלשה מינין. בילקוט עה"ת ר' תהקל"ח מובא הירוש' וגורם היה לוקח ששה מינין. ובחי' מהר"י קורקוס בה' מעשר פ"ד הי"ג דהכי איתא בירושלמי וכו' היה לוקח ג' מינים וכו'.

פ"ג ה"א דאמר ר"י מקח בחצר בשבת אינן תורה. וכן הוא לעיל בפ"ב ה"ה. ובשמה מקובצת בבבא מציעא ד' פ"ח ע"א ועוד אמרו שם (בירושלמי) ר' יוחנן אמר מקח חצר ושבת (בחצר בשבת) אינה תורה וכו' אלא שהחליפו שם בירוש' והעמידו רבי יוחנן בשיטתיה דרבי ינאי עכ"ל ובכ"ס ה' מעשר פ"ד ה"ב ירושלמי פ"ג דמעשרות אמר ר' יוחנן מקח וחצר ושבת אינן תורה עכ"ל ובחי' מהר"י קורקוס בה' מעשר פ"ד ה"ב מצאתי לזה בירושלמי וכו' דאר' יוחנן מקח (בחצר) ושבת אינן דבר תורה עכ"ל וברדב"ן שם אבל שאר הדברים אין קובעין אלא מדרבנן ופשוט הוא והכי משמע בירושלמי עכ"ל ובהוס' בבבא מציעא ד' פ"ה ע"א ד"ה עד וי"ל דמודה ר' ינאי (בירושלמי לא נזכר מד' ינאי) דחצר קובעת מדרבנן והא דאומר עד שיראה פני הבית היינו מדאורייתא עכ"ל ולא העירו בירושלמי דילן.

פ"ג ה"א ר' אימי בשם ר' שמעון. בחי' מהר"י קורקוס הנ"ל ר' אימי בשם ר"ל וכו'. וכן הוא לקמן בפ"ד ה"א.

פ"ג ה"ב במשנה בזמן שאין עליו מזונות אוכלין ופמורין. בפי' מהר"י במ"צ כאן: המוצא פועלין לזדה בזמן שיש (שאין) להן עליו מזונות פי' שעושיין מלאכה כשאוכלין מן התורה אוכלין ופמורין עכ"ל ועי' בתוספתא דמעשרות (פרק ב' הוצאות צוקערמאנדל שורה 21) בר"א בזמן שאין להם עליו מזונות אבל יש להם עליו מזונות אוכלין ופמורין. וזה קרוב לגירסת מהר"י במ"צ בהמשנה

פ"ג ה"ב במשנה אבל אם יש להן עליו מזונות. בפי' מהר"י במ"צ הנ"ל אם אין (יש) להן עליו מזונות כגון שעידרין תחת התאנן שאינן אוכלין מן התורה אוכלין אחת אחת מן התאנים כשעודין עכ"ל.

פ"ג ה"ב במשנה ולא מן המוקצה. באגודה לא יטול במוקצה פי' בסכין שקוצצין בו האנים עכ"ל ועי' שביעיה פ"ח משנה ו'.

פ"ג ה"ב ניחא לא מן הסל וכו'. בפי' הר"י במ"צ במעשרות כאן: גרסינן (בירוש') בשלמא מן הסל וזן הקופה לא שפיר דנמבלו אלא מן המוקצה אמאי לא אמר ר' יצחק מוקצה וכו' כמה דאמר אמר תמן מלקט אחת אחת ואוכל ואם צירף חייבוואף הכא כן מוקצה כמדרך דמי עכ"ל ולפנינו המאמר כששובש. וכנירסתיו כן היה לפני הר"ש בפירושו.

פ"ג

פ"ג ה"ב עשו אותו כמצורף. בררבו מעשר פ"ה הי"ג בירוש' עשו אוהו כמצורף.
פ"ג ה"ג במשנה על מנה לוכל זתיים. בשטה מקובצת כ"מ פ"מ ע"כ ע"מ לאכול בזהים.
פ"ג ה"ג במשנה אוכל אחת אקת ופטור. בכסף משנה ה' מעשר פ"ה הי' אוכל
 אחד אהד ופטור וע"ש ובשמה מקובצת הנ"ל אוכל א"א ופטור.
פ"ג ה"ג הנא דבית רבי איכל וכו'. גם מכאן כוכח שהנא דבי רבי חולק על המשנה
 שאמרה אוכל אחת אתה ופטור. ותנא דבי רבי סובר שאוכל כדרכי ופטור.
פ"ג ה"ג מה נן קייסין וכו'. בשטה מקובצת בכנא מציעא ד' פ"מ ע"ב ומקשי עלה
 בירוש' מה אנן קייסין וכו' ע"ש. ובכסף משנה ה' כעשר פ"ה הי' ובירוש' מה נן וכו'.
פ"ג ה"ג לעשות עמו לעשות. בשטה מקובצת הנ"ל ובכ"מ הנ"ל בששברו
 לעשות עמו וכו' וכצ"ל. ובפי' ר"י במ"צ אי בשכרו ללקם בזהים וכו'.
פ"ג ה"ג בששברו לנכש עמו. בפי' הר"ש ור"י במ"צ ספרש בירושלמי לעדור תחת
 הותים ולא אכיל מדאורייתא וכו' עכ"ל ובשטה מקובצת הנ"ל ופשוט כן נן קייסין
 בששברו לנכש תחת (ליתא) הותים וכו'.
פ"ג ה"ג סהי אהן פטור, בפי' ר"י במ"צ וס"מ ככילדו לא הני פטור וכו'.
פ"ג ה"ג שער עכשו דעה בעלים. ברבכ"ם ה' מעשר פ"ג הכ"ב מצא כלכלה
 מחזפה וכו' ובררבו' שם בירושלמי יהיב טעמא יעד עכשו דעה בעליה
 עליה עכ"ל. ובכסף משנה שם מביא נ"כ הירושלמי.
פ"ג ה"ג לתרום מן המבוקר. בכ"י רש"ם לתרום מן המחובר לא היה יכול
 לתרום מן המהובר.
פ"ג ה"ג הדא אמרה דמים כמקח הן. ברבכ"ם ה' מעשר פ"ה ה"א משיתן את
 הדמים. ובכ"ם שם ירושלמי דמים כמקח עכ"ל.
פ"ג ה"ג מחצה על מחצה מתקנה דמאי. בכ"י רש"ם מחצה על מחצה בשדה
 מתקנה דמאי. ועי' לקמן. וברבכ"ם פ"ג מה' מעשר הכ"ב מצא כלכלה וכו'
 ובררבו' יום ירושלמי כלשון רבינו וכו' ע"ש.
פ"ג ה"ג נמצאת הרומה גדולה וכו' בכ"י רש"ם ונמצאת הרומת מעשר טבולה
 לתרומה גדולה. ועי' בררבו' וכו"מ בה' מעשר הנ"ל.
פ"ג ה"ג דבר שיש לו גורן מפרישין תרומת מעשר. בכפתור ופרח פ"ב ורבי איתא
 בירושלמי דבר שיש לו גורן מפרישין אותו תרומה ומעשר (תרומת מעשר).
פ"ג ה"ג כהדא דהני מצא פירות וכו'. בתוספתא מעשרות פ"ב מצא
 תבואה וכו' ובהוס' קדושין ד' כ"ו ע"א ד"ה מעשה זהכי נמי איתא בירושלמי דכ"מ
 מעשרות מצא פירות צבורים (ממרחין) אסורים משום גזל וחייבין שישם תרומה (ג'
 מלות ליתא) מפזורים סותרים משום גזל ופטורים מן התרומה גדולה. ובפי' הר"ש
 כמעשר שני משנה ט' כדאמרי' בירוש' וכו' כהדא דהנן פירות (מצא פירות) ממרחין וכו'.
פ"ג ה"ג ופטורין מתרומה גדולה. בתוספתא דנ"ל הגי' בין כך וכך הוציא עליהן
 תרומה ומעשרות משל בעל הבית. ובהוס' בבא קמא ד' צ"ד ע"א ד"ה מרהו
 כדהנן במס' מעשר מצא פירות וכו' ופטורין מן התרומה וכו'. ובהוס' סנהדרין
 ד' פ"ח ע"א ד"ה מרחו דהנן במס' מעשרות פ' שלשה מינין פירות ממרחין וכו'
 ופטורים מן התרומה (מתרומה גדולה) ובהוס' בבא מציעא ד' י"א ע"ב ד"ה עישור
 כדאמרין בירושלמי דמעשר שני (מ"ס) מצא פירות וכו' ופטורין מתרומה. ובהוס'
 קדושין הנ"ל אלא א"כ נתרמה תרומה גדולה. ובכפתור ופרח פרק ט"ב והכין
 איתא בירושלמי וכו' דהנן מצא פירות ממרחין (בשדה) מכונסין וכו' ופטורה מתרומה
 גדולה.

פ"ג ה"ג שא"א לגורן שהיעקד אא"כ נתרמה. ברפום ויטאמיד נהרמה הרומה גדולה. וכן היה נירסאות משונה לפני הראשינים בתום פנהרין הנ"ל וליהא דכירוש' מפורש רלהכי פמורין מן התרומה לפי שא"א וכו' נהרמה הרומה גדולה. וכן הוא בהוס' בבא קמא הנ"ל וכפפתור ופרח הנ"ל. ובפי' הרא"ש ברמאי פ"ו משנה א' וכדאמרין בירושלמי בפ"ק (בפ"ג) דמעשרות שא"א לגורן וכו' אלא איכ' נהרמה ממנה הרומה גדולה. אבל בתים' בבא מציעא הנ"ל אא"כ נהרמה הרומה ממנה. ובתום' קרושין ד' כ"ז ע"א ד"ה מעשר כדאמר ההם (בירושלמי) חוקה לגורן שלא תיעקד עד שהפרישו ממנה הרומה גדולה עכ"ל וברב"ז ה' מעשר פרק ג' הכ"ב שם בירושלמי עד כדון וכו' הרומה גדולה וכנסף משנה שם בירושלמי וכו' ע"ש ובריטב"א קרושין כ"ז ע"א וכו' תימא ולטה לא דפריש תרומה גדולה איכא למיכר כדפרישו בירושלמי שא"א לגורן שתעקד בלא הרומה עכ"ל.

פ"ג ה"ג מעשרות מהיבן ניטלות וכו'. בפי' הרא"ש בכשירין פרק ב' משנה י' ובירושלמי דמעשר שני (צ"ל דמעשר) משמע שלא היו מפרישים מעשרות אלא בבית דגריסין מצא פירות ממורחים וכו' ומסיק ההם מעשרות מהיבן הם ניטלים מן הבית או מן השדה אשמועניה (נשמעניה) מן הרא מה שאמר יפצורין מתרומה וחייבים במעשרות (נראה שגרסת הרא"ש משונה משלפנינו כי לפי גרסתנו הראיה על מהיבן ניטלות וכו' היא ס"ש להלן חבר שמת וכו').

פ"ג ה"ג ואפשר שלא נטרפה דעתו שעה אחת. בשמה מקובצת בבבא מציעא ד' י"א ע"א בירושלמי וכו' וג' אלו שם המעשר מהיבן נטל וכו' ואימר ענטרפה (ואפשר שלא נטרפה) דעתו לשעה בלומר אם אתה אימר מן הבית למה הן בחוקת סהוקנין דלמא שכנסן לבית לא הספיק לעשר עד שנטרפה דעתו ומת בשלמא אם נטל מן השדה חוקה היא שלא כנסן למגורה עד שיעזר ודחי אר' בין כ"ח הפתר וכו' בלומר אבל לעולם מן הבית הוא נטל עכ"ל.

פ"ג ה"ג הפתר שמת מתוך יישוב. בפי' רבינו חננאל בפסחים ד' מ' ע"א בירושלמי ובלבד שמת ביישוב הדעת (ליהא) עכ"ל. ובאגודה (יבמות סי' צ"ד) וכפרש. בירושלמי שמת ביישוב הדעת עכ"ל ובהוס' ע"ז ד' כ"א ע"ב ד"ה חוקה בירושלמי קאמר הפתר כשמת בתוך היישוב פי' ביישוב הדעת עכ"ל. וע"ש בשמה מקובצת בבבא מציעא הנ"ל מ"ש כזה בשם הרמב"ן. ובריטב"א קרושין ד' כ"ז ע"א דהא פירשו בירושלמי שלא אמרו אלא בחבר שמת דוקא וכשמת מתוך יישוב דעתו שאלו לא היו מהוקנים היה מודיע להו אבל כשלא מת מתוך היישוב וכו' עכ"ל.

פ"ג ה"ג ר' חנניה בשם ר' פנחס. בפי' הרא"ש מכשירין הנ"ל ר' חנינא בר פפא. ובפי' הר"ש במעשר שני פ"ה משנה ט' דקאמר (בירושלמי) כהר הכי מעשרות מהיבן הם ניטלין וכו' ר' חנינא בר פפא (כני' הרא"ש, והיה כהוב ר' חנינא כ"פ. ופתר המעתיק בשם ר' פנחס) שמע לה מן הכא עישור אחר שאני עתיד וכו' ע"ש.

פ"ג ה"ג הרא אטרה מן הבית. בתום' ניטלין ד' ע"ט ע"ב ד"ה פנימית כדמוכח שכבר היה הבית וכו' עכ"ל ובהוס' בבא מציעא ד' י"א ע"ב ד"ה וכו' וא"ת והלא התבואה היתה בביתו של ר"ג כדמוכח בירושלמי פ"ג דמעשרות וכו' עכ"ל.

פ"ג ה"ד במשנה מצא קציעות וכו' קציעות. מן היא הגי' גם בערוך קץ א' אבל בר' פיורו רל"ז מצא קציעות כדרך וכו' קציעות ובאגודה קציעות ובתום' ריד"א בגררים פרק קינס יין כדהנן בפ"ג דמעשרות שאם מצא קציעות מותרות. וכו' ובהשב"ץ ח"ב סי' רמ"ז כדמוכחת ההיא דמצא קציעות כדרך פמורות מן המעשר וכו'.

פ"ג ה"ד במשנה הויתם והחרובין חייבין. כמתניתא דבני מערבא והויתם והחרובים חייבין. וכפי' ר"י במ"צ הויתם והחרובין אסורין משום גול וחייבין. וכן מוכח המשנה בבבלי בכ"ט ד' כ"א ע"ב בגי' אסור וע"ש בפירש"י ובש"ס מקובצת שם הגי' אסורין וברדב"ז ה' מעשר פ"ג הב"ד משנה פ"ג ובנותים ובחרובין חייבין.

פ"ג ה"ד במשנה פילחי דבילה. בערוך פלח בפ"ג דמעשרות מצא פילחי דבילה חייב פי' חתיכות תאנים עכ"ל ובפ"י ר"י במ"צ פי' חתיכות דבילה חייב וכו' וכל חתיכה וחתיכה נקראת פלח דבילה.

פ"ג ה"ד במשנה כידוע שדבר נמור. כמתניתא דב"ס שידוע שהן מן הרבר וכו'. ובמשנה שבמשניות שידוע שהן מדבר נמור.

פ"ג ה"ד אמר ר' יונה לא אמרו וכו'. כפי' ר"י במ"צ לא אמרו אלא בדרך אבל(הא) בינו לבין חברו לא עכ"ל.

פ"ג ה"ד אר' יונה והוא שמצא וכו'. כפי' ר"י במ"צ אר' יוחנן (יונה) הא דהנן הויתם והחרובין אסורין (עי' במשנה) והוא שמצא ותין וכו'.

פ"ג ה"ה במשנה ואי (במתניתא דבני מערבא אי) זו היא חצר וכו'. כנדה ד' ס"ז ע"ב דתנן איזוהי חצר צורות שחייבת במעשר. ובתוס' רבינו יהודה בר"י מפאריז בברכות ל"ה ע"א מדרתן וכו' איזו היא חצר שקובעת (שהיא חייבת) למעשר חצר צורית וכו' עכ"ל ובתוס' בבא מציעא ד' פ"ח ע"א ד"ה עד הנן בפ"ג דמעשרות איזוהי חצר שחייבת במעשר. ובתוס' גיטין ד' פ"א ע"א ד"ה ור"י אי זו היא חצר שקובעת למעשר וכו'.

פ"ג ה"ה במשנה ר' ישמעאל אומר. כנדה שם ר"ש אומר. ובתוס' בבבא מציעא הנ"ל לא הביא שם השונה. ובתוס' גיטין הנ"ל ר' ישמעאל אומר שהכלים נשמרים לתובה כו' עכ"ל.

פ"ג ה"ה במשנה שהכלים נשמרים. בתוס' ב"מ הנ"ל כל (ליהא) שהכלים וכו'.
פ"ג ה"ה במשנה כל שאחד פותח. בסמ"ג עשין קל"ה כל שאחד פותח ונכנס (ליהא).
פ"ג ה"ה במשנה כל שנכנס להואין אומר לו. — במד"ם כל שנכנס לה והן אסורין לו.
פ"ג ה"ה ולא בבתים הן נדרסות. כפי' הר"ש ופרוך בירושלמי ולא בבתים הן נדרסות כלומר ע"כ בשרה עסקינן ומשני וכו' על השדות (בשרה).

פ"ג ה"ה רבי זעירא בעי וכו' אמר רבי שאול פעמים וכו'. ביוחסין (ד' קראקא שס"א) ר' שאול בזמן ר' זירא. וכתב ע"ז הסדר הדורות (צד 346) לא מצאתי ונראה שהיוחסין כיון לירושלמי דילן. וכפי' הר"ש ר"ז בעי ואינה נכרת אם דרוסה היא אם לא בתמיהא ומשני וכו'.

פ"ג ה"ה להיות אוכל בשוק. בד"א רבה פי' והאוכל בשוק חבירו של כלב.
פ"ג ה"ה כהדא ר' לעזר בר' שמעון וכו'. בתוס' קדושין ד' מ' ע"ב ד"ה ויש אומרים אסורין בירושלמי ר' שמעון ברבי (ר' לעזר בר"ש) הוה אכיל בשוקא חזיה ר' מאיר אמר לו אין שבה להלמיד לאכול בשוק (א"ל בשיקא את אכיל) וכו' עכ"ל וברא"ש שם ס' ס"ה פידש רבינו חננאל דאמרין בירושלמי דמס' מעשרות ר' שמעון בר' הוה אכיל וכו'. ובעיטור (קבלת העדות צד 116) ירושלמי בסוף גמרא רשב"ג (ר"ש כ"א) אומר הוא אכיל בשוקא א"ל והאמר ר' יוחנן פסול לעדות. ובהגהת מרדכי בסנהדרין ס' השכ"א ירושלמי שלהי פרקין ר"ג אבל בשיקא אמרו לו והאמר ר' יוחנן פסול לעדות וכו'. וגירסתם משונה משלפנינו. ובסמ"ג לאורן ר"ד והא דאמרי' בירושלמי דר' שמעון בר' הוה קאכיל בשוקא וכו'. ובאר זרוע (ח"ד, סנהדרין ס' כ"ב) ירושלמי במעשרות הגי' ר"ש בר' הוה אכיל בשוקא חזיה ר' מאיר וכו'

וכו'. וביחסין השלם (צד 49) ועוד בירושלמי ר' שמעון כרבי היה אכיל בשוק חויה ר' מאיר וכו'. ובריבב"א קדושין הנ"ל (פראג הק"ע) דגרסי' בירושלמי דמעשר ר' שמעון היה אכיל בשוקא וכו'. ובהגהת סימני ה' ערות פי"א ה"ה פר"ה דוקא באכיל פת ור"ה פירש אף בפירות וכו' כדגרסינן בירושלמי ר' שמעון כ"ר היה אכיל וכו' וע"ש בכ"מ והבריחם בזה הא דאמרין בירושלמי ר"ש ברי וכו'.

פ"ג ה"ה ובטל גרמיה. בפ"ה הרא"ש הנ"ל הגי' ובלבד בשל גרמיה ש"מ הא דהני האוכל בשוק דומה לכלב כגון שחוטף מאהרים ואוכל כמו כלב עכ"ל (רבונו חננאל) ונראה שדקדק מדקאמר אין שבת ת"ח מכלל דלאהרים אין חשש בשל גרמיה עכ"ל הרא"ש. ובעיבור הג"ל ובטל גרמיה מנע עצמו שלא לאכול ובטסחת דרבינו ברוך אמר ליה ובשל גרמיה פירוש שאוכל משלו כשר עכ"ל ובהגהת מרדכי הג"ל ובטל גרמיה ומסתברא דהכי פירושו מנע שלא לאכול יר"ב גורם ובשל גרמיה פי' משל עצמו אבל וכו'. ובאור זרוע הג"ל במיל לגרמיה וכו'. ובאגדה (קדושין סי' ל"ו) ובירושלמי משמע דמירי שחטף מאהרים ואוכל כן יש בפר"ח עכ"ל. ובריבב"א קדושין הג"ל ובשל גרמיה ע"כ (בירושלמי) וסדלא אמר ליה אלא אין שבת מכלל דר' יוחנן דאמר פסול לעדות היינו בשל אחרים וכו' ור"ה ז"ל פירש דהבא בפת שהוא ננאי גדול לאכלו ולברך בשוק וההיא בירושלמי בפירות ולת"ח הוא ננאי ולא לאחר עכ"ל.

פ"ג ה"ו במשנה חצר חייבת. במתניהא דכ"מ חצר החייבת וכן (ליתא) וכו'. וכן הוא בחי' מהר"י קורקוס בה' מעשר פ"ד ה"ג.

פ"ג ה"ו מלות ליתא). פ"ג ה"ו ר"ש בר נחמן בשם ר' יונתן. בשטה מקובצת בבבא כציעא ד' פ"ח ע"א והכין איהא עלה דההוא בירושלמי דגרסי' ההם רבי שמואל בשם ר' יוחנן בלהון כן הבית למדו.

פ"ג ה"ו כולהון מן הבית למדו. פי' כל התנאים בהמסנה. פ"ג ה"ו שמעון קומי ר' יוחנן אמר לין הלכה וכו'. בנדה ד' כ"ו ע"ב לגירסת הרי"ף והרא"ש שם ר' יוחנן וסבי אמרי הלכה כדברי כולן להחמיר.

פ"ג ה"ו ר"ש בן אלעזר אומר טשום ר"ע. עי' בסדר הדורות צד 370 וכן נראה דלא מצינו בכל הש"ס שאמר ראב"ש בשם ר"ע וכו'.

פ"ג ה"ו בשני שותפין. בסמ"ג עשין קל"ה מפרש בירושלמי בשני שותפין שהאחד מוחה בחבירו שלא ינעול ואינה משתמרת עכ"ל ובפ"ה הרי"ש בירושלמי תניא (תני) רשב"א וכו'.

פ"ג ה"ו בשני שותפין לא בשני דיורין. בהוספתא מעשרות פ"ב (הוצאה צ"מ) כגון שני שותפין ושני דיורין. ובפ"ה הרא"ש (כס' פי שנים) מפרש בירושלמי כגון שני שותפין הדרין בביתם אי שני דיורין וכו'. ובכסף משנה ה' מעשר פ"ב ה"ו ואיתמר עלה בירושלמי הלכה וכו' לא בשני דיורין. ובפ"ה הרי"ש ולא (לא) בשני דיורין.

פ"ג ה"ו ודיוורו היא מתני'. בר"זו יש נקודה מפסקת אחרי המלה היא ומ"ס הוא. פ"ג ה"ו הורי ר' יוחנן וכו'. בכ"מ ה' מעשר פ"ב ה"ו דהא קאמר התם בירושלמי הורי ר' יוחנן הלכה (לפנינו בטעות: באילין דר' אימי, ולפני הכ"מ לא היו המלות האלו התמוהות כי אך יורה ר' יוחנן כדבי ר' אימי? ובפתוחה לר"ש סיריליו (מנצא תרל"ח) ואמרין נמי בפ' המעביר במס' מעשרות אר' אימי הורי ר' יוחנן כהילין דבי ר' אימי (אימי) וכו' עכ"ל) כרשב"א דר"ע עכ"ל.

פ"ג

פ"ג ה'יו במשנה הצריפין והבורגנין וכו'. כעין זה במס' סוזה פ"א וע"ש .
פ"ג ה'יו במשנה והאליקטיות וכו'. בערוך ערך לקטיות בפרק ג' במעשרות
 וכו' והלקטיות ס"א והאליקטיות וכו' וברדב"ז וככ"ס ה' מעשר פ"ד ה"ד משנה
 שם וכו' והאליקטיות הם בתי הקיץ שהזכיר רבינו עב"ל .

פ"ג ה'יו במשנה סיבת גניסר . בכ"ס הנ"ל במשנה סיבת גניסר אעפ"י שיש
 בו (כה) ריחים והרגנולין פטורה (פטירין) . וכן בערוך ד' פירו' רל"ז ערך גנסר .
פ"ג ה'יו לגג מביצר וכו'. בכ"י רש"ס בגג מביצר וכו' לא נמכלו (נבטלו) ובפיר"י
 בס"צ אר' לעזר בגג מביצר וכו' וכיון דחצר הייבת היא נבטלו ואמאי פטורין ותירין וכו' .
פ"ג ה'יו הפתר או כר' יוסי בי ר"י . בפ"י ר"י במ"צ ותירין הא מני ר' יוסי
 בר"י הוא וכו' וע"ש ובפ"י הר"ש .

פ"ג ה'יו מה הבית אינו טיבל וכו'. ברדב"ז ה' מעשר פ"ד ה"ג ואמרין בירושלמי
 והוא שיהיה בו ד' אמות על ד' אמות מה ביה אינו קיבע (טובל) וכו' ע"ש וככ"ס .
פ"ג ה'יו דתני בית וכו'. ספרי תצא סי' רכ"ט וע"ש .

פ"ג ה'יו ואינו טובל למעשרות . בתוס' סוכה ד' ג' ע"א ד"ה בית בירושלמי
 חשיב שאין טובל למעשר . וברדב"ז ה' מעשר פ"ד ה"ג כדאיתא בירושלמי תני
 בית שאין בו וכו' וע"י בכסף משנה שם .

פ"ג ה'יו ואין עושיין איתו חבור לעיר . בתוס' סיכה ד' ג' ע"ב ד"ה ואין ואומר
 רשב"ם דגרסינן הכא ואין עושיין עיבור לעיר וכן משמע בירושלמי דגרסינן ואין
 עושיין אוהו חיבור לעיר עכ"ל ובאור זרוע ח"ב סי' קס"ב ורבינו שמואל גרס התם
 ואין עושיין אוהו עיבור לעיר והכי גרסינן בירושלמי עכ"ל וברדב"ז הנ"ל ואין עושיין
 אוהו עיבור (כגו' האו"ז הנ"ל) לעיר . וכן בבתי רש"ם .

פ"ג ה'יו מותר לישב בו . בתוס' סיכה ד' ג' ע"א ד"ה בית והנודר מן הבית
 מותר ליכנס בו עכ"ל ובחי' הרשב"א נדרים ד' ג' והני לה להדין כדאיתא בירושלמי
 במס' מעשרות ותני בה הנודר מן הבית מותר לישב בו עכ"ל וכן הוא בשטה מקובצת שם .
פ"ג ה'יו לפני פתחו . ברדב"ז הנ"ל ד' אמות לפתחו (על פני פתחו) ואין נצמה
 (צמית) ביובל .

פ"ג ה'יו בית ספר ובית הלמוד וכו'. בפ"י הר"ש במעשרות כאן : ובירושלמי
 בעי מהו שיטבלו לבעל הבורגנין ומסיק מן מה דתני בית ספר ובית גמרא (הלמיד ,
 וע"י מ"ש באהבת ציון לתרומות צד 164 בשם ידירי הרב הגדול רב"ז פראפעססאר
 באבער על הפעל גמר) טובלין לסיפר . לספר) למשנה (לפנינו בטעות : ולא למשנה)
 אבל לא לאחרים וכו' ע"ש ובפ"י הרא"ש (כס' פי שנים) ירושלמי וכו' בית ספר ובית
 הלמוד טובלין לסופר ולשונה אבל לא לאחרים וכו' . וברדב"ז ה' מעשר פ"ד ה"ה
 ירושלמי מהו שיטבלו וכו' מן מה דתני בית ספר ובית הלמוד טובלין לספר ולמשנה
 אבל וכו' . וכן בכ"י רש"ם לסופר ולמשנה .

פ"ג ה'יו רבי אומר וכו'. במלאכת שלמה בפ"י : ירושלמי הניא (ליהא , ואיתא
 בירוש' סוכה פ"א ה"א) רבי א' וכו' .

פ"ג ה'יו וכן היה ר' יודה וכו'. במלאכת שלמה הניא (ליהא , והכינה לתוספתא
 עירובין פ"ו הוצאת צ"ס) וכן היה ר"י כחייבה (מחייב) במזוזה ובעירוב (ליהא ,
 ואיתא בהוספתא הנ"ל וככ"י רש"ם) וכו' .

פ"ג ה'יו מחייב במזוזה . בירוש' סוכה הנ"ל מחייב במזוזה אף על פי שאין שם
 ארבע אמות וארבע דפנות (מ' מלות אחרונות חסרות במעשרות כאן) . ובפ"י ר"י
 במ"צ וכך היה ר"י מחייב במכות התג במזוזה .

פ"ג ה"ח במשנה אוכל אחת אחת ופטור . דמלה ופטור ליהא בתוס' בבא מציעא

ד' פ"ח ע"א ד"ה עד וד"ה בעל. ובמהניתא דבני מערבא אחת אחת פטור.
פ"ג ה"ח במשנה ואם צירף חייב. בתוס' בבא מציעא ד' פ"ח ע"א ד"ה עד וד"ה
 בעל דהנא וכו' צירף שהים (ליחא) חייב ובשמה מקובצת שם וכסיים בתוס' שאנן
 ודמיא להיא דקתני במשנה תאינה וכו' אם צירף שהים חייב.

פ"ג ה"ח במשנה אהת בימינו ואחת בשמאלו ואחת בפיו. בכפתור ופרח פ"ב
 האנה אחת בימינו ואחת בשמאלו ותאנה בפיו.

פ"ג ה"ח ר' יונה בשם ר' זעירא. כן מצינו בירושלמי בכמה מקומות. ובכלאים
 פ"ט ה"א תקנהי שם הגירסא ע"ש. בס' דורות הראשונים ח"ב צד 188 כתוב
 עי' ירושלמי בלאים פ"ט וכו' ר' יוחנן בשם ר' זעירא וכו' ר' זעירא ט"ס וצ"ל זעירי
 וכו' עכ"ל ולא ראה גי' הראשונים שהבאתי שם שגרסו לנכון ר' יונה בשם ר' זעירא.

פ"ג ה"ח בתוך כדי שהיה השנייה. בכ"י רש"ס בתוך כדי שהיה הראשונה.
פ"ג ה"ח ר"א בי ר"ש אומר וכו'. בכפתור ופרח פרק ל"ב ולא הביא ז"ל
 הירושלמי וכו' הניא (ליחא ואיתה כפי' ר"י במ"צ ובכ"י רש"ס) ר"א בר"ש אומר
 שליש בימינו (ש"לש במינו) שלושה (ש"לש) בשמאלו וכו' ע"ש.

פ"ג ה"ח ר' לעזר בי ר' שמעון אול וכו'. כבבלי פסחים ד' פ"ו ע"ב הגירסא
 ר' ישמעאל ברבי יוסי איקלע לבי וכו'. וגרסת הירושלמי מוכרחה מכמה טעמים
 (א) לפי שהירושלמי ססיים בסמוך ר"א בר"ש על ידי דהוה אבלן הוה משער גרמיה בן.
 ולזה הביא מעשה אחרת מר"א בר"ש הדומה לה. (ב) מסופר כאן שר"א בר"ש
 שתה יין. אבל ר' ישמעאל ברבי יוסי לא היה יכול לשתות יין שנודע שהיה מזדע
 יונדב בן רכב (ירושלמי הענית פ"ד ה"ב). (ג) בפסיקתא דר"כ (פ' ויהי בשלח
 הוצאת יד ידי הרב שלמה באבער נ"י) מובא הרבה מעשיות מר"א בר"ש וגם
 המעשה הנ"ל מובאת על שמו.

פ"ג ה"ח לגבי ר' שמעון בי ר' יוסי בר לקוניה חמוי. בכ"י רש"ס לגבי ר'
 יוסי בן לקוניה חמוי עכ"ל והגהתו מחמת שאמרו כבבלי בבא מציעא פ"ה ע"א.
 על ר' שמעון שהיה אחיה דאמו של ר"א בר"ש אבל בדקדוקי סופרים בכ"מ שם
 כתוב בכ"י ה' אבוה דאימיה וכו' ע"ש וע"כ אין להגיה כאן.

פ"ג ה"ח הוה מזג ליה וכו'. בפסיקתא הנ"ל ונכס ל"ח חד תורא ואפא ליה
 גן חרא אצוותא דפיתתא ופתח ליה חד כובר דחמר (ט"ו טלוות אלו חסרות בירושלמי
 כאן) והוה מזג וכו' עכ"ל ובשכל טיב (וארא ז' כ"ח) כדאמרינן בירושלמי אפא
 ליה חד אצוא עכ"ל וע"ש בהערות יד ידי הרב רש"ב נ"י. וטוה נראה שלפניו היתה
 הגי' בירושלמי לנכון כמו שהוה בפסיקתא הנ"ל. ובערוך ערך אצוותא ס"א אצווכו'.

פ"ג ה"ה והוה ר"י בן קדחה וכו'. בפסיקתא הנ"ל ר"א בר"ש איתמני ארטל
 ליפרן קטול בני אנשא דהוו חייבין קטולין (י"ב מלות אחרונות חסרות בירושלמי
 כאן) והוה ר"ש בן קרחא קרי עליה חלא וכו'. ועי' בשו"ת זקן אהרן (קושמנרדינה
 פה"ו) סי' ג' ד' ח'.

פ"ג ה"ח בעומד בעיר בעומד בשדה. בכ"י ר"ש בעומד בעיר או בעומד בשדה.
פ"ג ה"ט במשנה וסופת באבטיח. במתניתא דבני מערבא ושופית באבטיח.
 ובערוך ערך ספת כדתנן סופת בארמה (באבטיח) וכרמב"ם ה' מעשר פ"ד ה"ז
 וכן באבטיח כופתו בקרקע. ובכפתור ופרח פרק ל"ב וכן באבטיח סופת בארמה
 ואוכל. ובפי' רבינו חננאל בשבת ד' קכ"ד מע"ב כדתנן סופת באבטיח.

פ"ג ה"ט במשנה מקרמם עלה וכו'. ברמב"ם ה' מעשר פ"ד ה"ח מקרמם וכו'
 וכן בכ"מ שם. וברדב"ז ה' תרומות פ"ב ה"ד והנן וכו' ואם צרף (צירף) חייב עכ"ל.

פ"ג ה"ט או זר' כרפון כר"מ וכו'. בפ"י הר"ש ובירושלמי אמר ר"ז בשם ר' יוחנן רבי (או רבי) כרפון כר"א דמס' תרומות וכו' וכן (או) ר' מרפין עבד אכילה וכו' ע"ש ובפ"י מהר"י במ"צ. ובכ"י רש"ס או דר"מ עבד עקיזת האשכול (עיקזת האוכר) כהחלתו.

פ"ג ה"ט אמר ר' נתן לא וכו'. סדרכו של ר' נתן בכמה מקומות לפ"ש דבר חתנאים הקודמים. ובפ"י רבינו חננאל כביצה ד' ל"ה ע"א כדתני ר' נתן בירושלמי דתני ר' נתן וכו'.

פ"ג ה"ט אלא שר"א אומר ימתין וכו'. בחי' מהר"י קורקוס בה' מעשר פ"ה הכ"ב ונירסת רבינו (הרמב"ם) במשנה היא וכו' ואין זוגי' דש"י אלא בהרווייהו גרים במשנה בדר"א יגמיר וכו' ובירושלמי פ"ג דמעשרות מוכיח בגירסתו רש"י וכו' עד שר"א אומר ימתין עד שיצא שבת או עד שיוציא חוץ להצירו ויגמור ע"כ (בירושלמי) והם דברי רש"י וכו' ע"ש ובכ"י שם הכ"ג וצל דרבינו גרים גבי חצר בגירסת ספרים דידן וגבי שבת גרס איפכא לא כשאמר ר"א יגמור ימתין למו"ש וכו' וע"ש במשנה למלך וברדכ"ז טס.

פ"ג ה"י במשנה איכל כדרכו ופטור. ברדכ"ז ה' מעשר פ"ד הט"ז שם במשנה תאנה וכו' ואכל כדרכו פטור ומשמע דוקא אם עבר ואכל וכו' ונראה דהכי גרסינן אוכל כדרכו ופטור עכ"ל.

פ"ג ה"י במשנה עומד בנינה וכו'. במתניהא דבני מערבא עומדת לגינה וניטה לחצר אוכל אתה אחת ופטור (ליהא).

פ"ג ה"י במשנה בערי מקלט וכו'. בתוספתא ערכין פ"ה ירושלים וערי מקלט ומע"ש הכל הולך אחר הניף ועי' במעשר שני פ"ג.

פ"ג ה"י חצר שהיא נעדרת וכו'. בכפתור ופרח פרק ל"ב ותו אמרינן התם שאם היתה נעדרת שהיא כשדה (כגינת) עכ"ל וכג"ל הכפ"פ כן גבת"י רש"ס. ובפ"י ר"ש בירושלמי הני בשם ר"ג חצר שהיא נעדרת ונזרעת (ליהא) וכו'.

פ"ג ה"י הני זרע רובה חייב וכו'. ברמב"ם ה' מעשר פ"ד ה"ד היה לו גירסא משונה בהירושלמי שכתב: ואם זרע רובה אין אוכלין עראי וכן אם נטע רובה ולפי גירסתנו נטע רובה פטורה ובהשנות הראב"ד שם א"א נראה לי שהסוגיא בירושלמי בטעות וגם הוא הרבה בטעותה והעיקר וכו' ואמרינן בירושלמי אר' חסדא וכו' ע"ש וברדכ"ז ובכסף משנה שם שהביאו הירושלמי בגירסת הדפוס בשנים קלים והאריכו בזה. ובחי' מהר"י קורקוס שם מביא השנת הראב"ד הנ"ל ומסיים בזה הלשון: וכבר כתבתי כי גרסת ספרינו כירושלמי ובוודאי שאין כך גירסת רבינו שכתב בזרע רובה שהיא חייבת ולא כתב נעדרת וכו' ובוודאי דהכי גרס לה דהא ילפא מההיא נטע רובה פטורה והוא שתהא נעדרת וכו' עכ"ל ובכ"י רש"ס זרע רובה פטורה נטע רובה חייבת.

פ"ג ה"י לניייה של חצר. בכפתור ופרח פרק ל"ב ואמרינן בירושלמי אמר רב חסדא והוא שנטע לנוי חצר עכ"ל.

פ"ג ה"י דהא ילפה מן ההיא זרע וכו'. בהשנות הראב"ד הנ"ל ותו' אמרינן התם דהא ילפא מההיא וכו' ובכ"י רש"ס דהא ילפה מן ההיא זרע רובה פטורה והוא שתהא נעדרת והיא ילפה מן דהא שאם היתה נעדרת שהיא כשדה והוא שעידר רובה עכ"ל.

פ"ג ה"י היתה נמלת כדוקני. בכ"י רש"ס כדוקני; ופי' כמו קנים הדוקרנין וכו' עכ"ל.

פ"ג ה"י ר"ז סקנהר וכו'. במאור עינים פרק ט"ז ובירושלמי דשעשרות ר' ועירא הוה מקנהר לאלן דאנתהא וצוח לון ספרי קסמי עכ"ל ולפינו בשנוי. ובכ"י רש"ס סיפרי קיססין. וכעין זה בירושלמי סנהדרין פ"ב ה"ג ר' לוי היה עבר פרשתא והיה ר' ועירא

ועירא

ועירא ספקד לחבריאי עלון ושמען קליה דר' לוי וכו' ושמע ר' ועירא וסר אופ
באגרתיה אית ריבון וכו'. ובג' דרה"ש ה"א ר' ועירא ספקד לחבריאי עלון ושמען
קליה דרבי לוי דרש דליה אפשר דהוא מפיק פרשתיה דלא אולפן וכו'.

פ"ג ה"א אול צוד צור דוקניהך. בכ"י רש"ם זיל צור דוקניהך. ופי' בפירושו
שמור בעייהך של דוקנין שהוא מוכה כדאמרי' העוסקים במקרא וכו' ע"ל.

פ"ג ה"א אין לי אלא בית וכו'. הו"כ בהר פ"ד.

פ"ג ה"א ושוככות ומגדלות. בתו"כ הנ"ל ה"ל אשר בעיר (ד' מלות ליהא). וכן
בכ"י רש"ם.

פ"ג ה"א הבנוי לחומה. בתו"כ הנ"ל הבנוי בחומה.

פ"ג ה"א הוא החומה. בתו"כ הנ"ל היא חומתו.

פ"ג - י"א והוא שעלה דרך הגוף. במלאכת שלמה ובירושלמי משמע וכו' אר' חינוא
והוא שעלה דרך הגוף או בחר גוף שדינן ליה וכו' ע"ש וע' תוס' שאנץ במכות י"א ע"א
ור' שמשון פי' במשניות וכו' הא דהניא בירושלמי הלך אחר הגוף אף אחר הגוף וכו' ע"ש.

פ"ג ה"א מהניהא דבית שמאי וכו'. במלאכת שלמה ומתני' ב"ש היא דהנינן
פ"ג דמס' מעשר שני בש"א הכל כלפנים נבי בתי הברדים ואלן וכו' עכ"ל. בבבלי

מכנה ד' י"ב סע"א מקשה ממשנתנו על המשנה דמעשר שני הנ"ל ור' כהנא מתרץ
הא ר' יהודא והא רבנן ור' אשי אמר מאי אחר הגוף אף אחר הגוף. וכאן לא נזכר
כלום מדברי ר' כהנא ור' אשי. וכן לא נזכר בבבלי מ"ש בירושלמי כאן שהמשנה כב"ש.

פ"ג ה"א ואיה בהן הנייא וכו'. בכ"י רש"ם ואיה בהן הניא קדמאה כבית שמאי.

פ"ד ה"א במשנה הכובש וכו'. בשטה מקובצת בבבא. מציעא ד' פ"ט ע"ב ואי
קשיא לך הא דהנן במעשרות הכובש השולק המולח (בשדה) חייב וכו'. ובחי' מהריי

קורקום בה' מעשר פ"ה הי"ד הכובש והשולק (השולק) והמולח (המילח) בשדה חייב
המכסין (המכמד) וכו'. וכן הוא באגודה. ובשו"ת הרדב"ז ש"א ק"ו דתנן פ"ד
דמעשרות הכובש השולק הממולח (המולח) חייב במעשרות וכו' עכ"ל ובהשנות

הראב"ד ה' מעשר פ"ג ה"ג ולטה לא מנה הכובש וכו' שהמשנה סגן שנים
עכ"ל ובכ"מ שם והא דקתני מהניהן הכובש המולח חדא קתני וכו' ועי' ברדב"ז שם.
פ"ד ה"א במשנה שיצא מהן הזרף. במתניתא דבני מערבא על מנת (ב' מלות

ליהא) שיצא הסירף (השרף) מהם פסור.

פ"ד ה"א אור מובל וכו'. ברמב"ם ה' מעשר פ"ג ה"ג אחד מששה דברים וכו'
ובכסף משנה שם ואתמר עלה בירושלמי אור מובל וכו' וע"ש ברדב"ז. ובכ"מ
(חגיגה רפ"ב) וכולן מפי' שנין יחד בירו' דמעשר פ"ד ואילו הן הבית והלוקח (מקח)

והמלח והאשה (אור) והתרומה והשבת עכ"ל וכד' קאפוסט הגי' כבדפ"ס בירושלמי.
פ"ד ה"א חצר בית שמירה. בכפ"פ פ"ג והכי איתא בירושלמי וכו' וחצר ובית
שמירה טובלין. וברדב"ז ה' מעשר פ"ג ה"ג והא דאמרינן בירושלמי הני בית

דירה (שמירה) חדא הוא שאם היתה החצר בית דירה קובעה למעשר עכ"ל.
פ"ד ה"א שמירה טובלת. בכפ"פ פ"ד ולזה סיים הירושלמי כשהזכיר ששה

דברים הקובעים אמר טובלים שהרי אחר כן נאסרו בעראי וכו'.

פ"ד ה"א דאמר ר' יוחנן מקח בשבת אינה תורה. עי' לעיל פ"ג ה"א דאמר
ר' יוחנן מקח בחצר בשבת אינן הורה. ובבבלי ביצה ד' ל"ה ע"ב כי אתא רבין
אר' יוחנן אחד שבת ואחד הרוכה ואחד חצר ואחד מקח כולן אינן קובעין וכו' ע"ש

ובפי' הר"ש במעשרות כאן ובירושלמי וכו' אמר ר' יוחנן מקח ושבת אינן תורה וכו'.

ואח"כ ראיתי בכ"י רש"ם הגי' אר' יוחנן חצר ומקח ושבת אינן תורה.

פ"ד

פ"ד ה"א המקטף שובלין לעיסתו וכו'. בכ"י רש"ם דתניא (ליתא, וכוונתו לתוספתא מעשרות פ"ג) הכניס שברין רביתו לאכלן מלילות נטבלו לעשותן עסה לא נטבלו.

פ"ד ה"א לאוכלן מלילות נטבלו. בתוספתא הנ"ל מחלוקת ר' ור"י בר' יהודה וכן מובאה התוספתא בכבלי ביצה י"ג ע"א. ומה שאמרו שם איכל מהן עראי זה ליתא בתוספתא. ובבבלי משנה ה' מעשר פ"ג ה"ב ובירושלמי בפ"ד דמעשרות כתב רבנו עב"ל.

פ"ד ה"א ר' יוחנן אמר נטבל. בסמ"ג עשין קל"ה אר' יוחנן בירושלמי וכו' הנומר (המסרח) פירותיו של חברו שלא מדעתו וכן הקובע פירותיו של חברו כאחד מן הששה שקובעין למעשר שלא מדעתו הרי אלי נטבלו למעשר עב"ל.

פ"ד ה"א אמר ר' יודן המן איפשר לו שלא לכבוש. בכ"י רש"ם המן אי אפשר לו טלו למרח הכא אפשר לו שלא לכבוש.

פ"ד ה"א וזו אינה תורה. בכ"י רש"ם מוסף: על דעתיה דר' יוחנן לא נטבל זו וזו אינה תורה.

פ"ד ה"א משח בעי הוה. בכ"י רש"ם דלא מיתן גביה טיח יאות הכא משח הוה בעי.

פ"ד ה"א אין הוא היסב. צ"ל אי זהו היסב וכו'.

פ"ד ה"א ששהקו בשמן של טבל. ברדב"ז ה' מעשר פ"ה הי"ז ירושלמי וכו' ששהקו בשמן של טבל עב"ל ועי' בבבלי משנה שם.

פ"ד ה"א אישכול ישחטו לכוס נטבל. בחי' מהר"י קורקוס ה' מעשר פ"ה הי"ז גם שם (בירושלמי) אמרו אישכול ישחטו לכוס נקבע וכו' עב"ל.

פ"ד ה"א תפטר בתבשיל צונין. בערוך ערך בר ז' ירושלמי במעשרות (המלה האחרונה ליתא בד' פיזרו רל"ז) אישכול שחטמי וכו' תפטר בתבשיל צונן וכו'. ובפיהמ"ש להרמב"ם וכן אמרו בגמרא תפטר בתבשיל צונן וכו'. וכן מובא בר"ש ור"י במ"צ. ובבב"ם ה' מעשר פ"ג הי"ט וכן אמרו בגמרא ירושלמית תפטר בתבשיל צונן וכו' ואמרו ולקדרה חייב וכו' עב"ל.

פ"ד ה"א אמר ר' לעזר לקדירה ריקנית. בערוך הנ"ל אמר ר' אלעזר בקדירה וכו'. ובפי' הר"ש בירושלמי אמר ר' זעירא (ר' לעזר) בקדירה ריקנית וכו'.

פ"ד ה"א היא מהני. בערוך הנ"ל ד' פיזרו רל"ז ודע"ז היא מהניתא מהניתין (מלה אחרונה חסרה בירושלמי בכל ההוצאות וכן בערוך השלם חסרה וכן לא היתה לפני הר"ש והרא"פ בפירושים וע"כ פי' שהמהני מסייעא לר"א אבל באמה גי' הערוך הוא האמיתיה) לא כך אמרה (לא אמר כן) וכו'.

פ"ד ה"ב במשנה שטמנו תאנים לטבת. בכבלי ביצה ד' ל"ד ע"ב שטמנו תאנים מערב שבת יכו'. וכן הוא בתשובות הנאינים (ברלון תר"ח) סי' ק"ו. ובחי' הרא"ה בביצה ל"ה ע"א (בס' מראה האופנים) הנן התם היניקת וכו' פי' שטמנו תאנים ערב שבת בין השמשות וכו'.

פ"ד ה"ב במשנה ושכח לעשרן. במתניתא דבני מערבא ושכחו (וכן באגדה) לעשרן וכו' עד שיתעשרו (שיעשרו). ובמאירי ביצה ל"ה ע"א הנן התם בסדר זרעים הינוקת שטמנו תאנים מערב שבת (לשבת) בשדה או בנינה (ג' מלות ליתא) כלומר שא לא נכנסו לבית וכו' למוצאי שבת לא יאכלו (לא יאכלו מוצאי שבת) וכו' עב"ל.

פ"ד ה"ב במשנה כלכלת שבת וכו'. בשו"ת ר"ב אשכנזי (סי' א' ד' ט"ז ע"ב) דתנן כלכלת שבת וכו' והנה פירושי אלה המשניות ברורים ויודעים מדברי רבותינו שכך הוא כלכלת שבת ר"ל כלכלת שליכם לצורך שבת ונמלך לאכול ממנה בע"ש ב"ש פותרים אם יאכל ממנה עראי בע"ש וכו' ע"ש.

פ"ד ה"ב טקום שחשבתו וכו'. בחי' הרא"ה בביצה הנ"ל דאיכא מעשה מוכיח זכו' וכן בירושלמי וכו' ע"ש.

פ"ד ה"ב ר"ז בשם רב המנונא הפתר בשלקטום וכו'. בפ"י הר"ש ובירושלמי מוקי לה אבוי (ר"ז וכו'). בשלקטום וכו'. ובשיטה מקובצת ביצה ל"ד ע"ב אוקימנא לה בירוש' כגון שלקטן עם דמרומי חמה דהמעשה מוכיח על מחשבתן דלצורך שבת הן נלקטין אבל בלא דמרומי חמה לא פ"י דבמחשבה נכרת בלא מעשה לא טהניא מידי וכו' ע"ש.

פ"ד ה"ב לית הדא פליגי על דר"י. בפ"י הר"ש ופרוך ולית הדא פליגי וכו' ע"ש שהאריך בזה. ובפ"י הר"ש הרומות פ"ח משנה ג' ומיהו כריש פרק ב' דמעשרות אר' יוחנן דשבת טובלת בפירות וכו' ע"ש ובחי' מהר"י קורקוס ה' מעשר פ"ה הכ"א ובירושלמי אמרו לית הדא פליגי על רבי יוחנן שאמר שבת קיבעת (טובלת) דהא הכא טעמא דלקטום לשבת הא אם לא לקטום לשבת אינה קובעת ותירצו דהא קמ"ל דאפילו לקטום לשבת לא נקבעו אלא לכוצאי שבת וכו' עכ"ל.

פ"ד ה"ב ר' יונה בשם רב המנונא וכו', ברדב"ז ה' מעשר פ"ה הכ"א בירושלמי תירצו לה' יונה בשם רב המנונא אפילו לקטום לשבת אוכל מהם עראי בערב שבת וכו'. **פ"ד** ה"ב והוכיח מעשה שלהן על מחשבתם. בהרומות פ"א ריש ה"א ויוכיח מעשה שלהן על מחשבתם וכו' ע"ש.

פ"ד ה"ב ר' לעזר בן אנטיגנס בשם ר"ל בי ר' ינאי, בסדר הדורות צד 69 נשמע זה. ומ"ש בסדר הדורות שם שמצינו שר"א בר' ינאי אמר משום ר"א בן אנטיגנס ביצה ל"ד ע"א וכו' עכ"ל ובאמה ט"ס שם וצ"ל ר"א בן אנטיגנס בשם ר"א בי ר' ינאי כמו שכתוב שם בפ"י רבינו חננאל וע"ש. וכן לא נזכר בסדר הדורות שם מהוספתא זכים פ"א ר' אלעזר בר' ינאי אמר משום ר' אלעזר חסמא לפני רבי. ועי' בחי' הרשב"א בחולין ד' נ"ה ע"ב ר' אלעזר בן אנטיגנס משום ר' ינאי וכו' נראה שכך היה כהוב בנוסחארת של רבינו אלפסי ז"ל ומקצת ספרים שלנו לא גימס' משום ר' אלעזר כרבי ינאי עכ"ל.

פ"ד ה"ב תפתר בתאינה המיוחדת לשבת. כרמב"ם ה' מעשר פ"ה הכ"ב תאינה שהיתה מיוחדת לו לאכול פירותיה בשבת וכו'. וברדב"ז שם ואמרי' בירושלמי תפתר בתאינה המיוחדת לשבת וכו' עכ"ל ובערוך ערך כלכל בפ"ד דמעשרות בגמרא תפתר בתאינה המיוחדת לשבת וכו'. כן הגי' בד' פיזרו רל"ז. ובערוך השלם הגיה בגמרא בירושלמי. וזה ללא צורך כי נמצא המיד בקדמונים גם בפ"י ר"ח הלשון בגמרא וכווננו להירושלמי.

פ"ד ה"ב הכי חייה ר' אימי וכו'. בפ"י הראב"ד עריות פ"ד משנה י' והכי איתא במעשרות פרק רביעי בגמרא דבני מערבא ר"ח ורבי אסי הווי יתבין עבר חד מעין כלכלה דתנין (דהאינים) אמרין ליה (לפנינו בטעות: אמר ליה) לזבין אמר להון (אמ' ליה) כלכלת שבת אינה מזבנה עכ"ל ובפ"י ר"י במ"צ ר' חייא ור' יוסי הווי יתבין וכו'. ובתוס' שאנץ בעריות שם והכי איתא בירושלמי ר"ח ור"א ור' אבי (איסי) הווי יתבין וכו' אמר להו כלכלה שבת אינה מדרבנן (מזבנה) עכ"ל כן הגי' בש"ס ד' ווילנא. אבל בס' קבוצת הגאונים (הקס"א) נדפס פי' הר"ש ושם הגי' אמר להו כלכלה שבת אינה אלא מדרבנן עכ"ל.

פ"ד ה"ג במשנה אם מלח ונהן לפניו חייב. בבבלי ביצה ד' ל"ה ע"א ואם מכל לפניו עשרה (ליהא) חייב. ובשו"ת הרדב"ז ש"א ק"ו ותנן נמי וכו' טובל אחת אחת (אחד אחד) במלח ואוכל ואם (אם) מלח וכו'.

פ"ד ה"ג דרב אמר הוא אסור לזבל. רב אמר כן לעיל פ"ג ה"א.

פ"ד

פ"ד ה"ג וקשיא אם מלח וכו'. בחי' מהר"י קירקוס ה' מעשר פ"ה הי"ח בירושלמי הקשו מה נפשך אם מלח מובל למה לו צירוף ואי צירוף וכו'.

פ"ד ה"ג שני מעטנין דברי הכל אסור. בכ"י רש"ם אם כשיש לו שני מעטנין דברי הכל מותר אם בשאין לו אלא מעטן אחד דברי הכל אסור.

פ"ד ה"ג אמר ר"ל אדם מחזיר וכו'. בפ"י המטניות להרמב"ם וכבר אמרו בנמרא דברי ר"א ואמרו כי כוונתו באמרו מן המעטן המהור חיוב וכו'. ובכ"י רש"ם ר' אליעזר אמר אדם וכו'. וכצ"ל.

פ"ד ה"ג ר"י ור' זעירא. צ"ל ר"י ר"ז. ופירושו שר' יוסי אמר זה בשם ר"ז ור' יונה אמר זה בשם ר"ז שאמר בשם ר' לעזר. ועי' לעיל פ"א ה"ו.

פ"ד ה"ד במשנה על הצונן ופטור: בכבלי שבת ד' י"א ע"א ועירובין ד' צ"ט ע"ב מוסף: מפני שהוא מחזיר את המותר. וע"ש בפ"י רבינו חננאל ורש"י.

פ"ד ה"ד במשנה ופטור דברי ר"ם. בחי' מהר"י קירקוס ה' מעשר פ"ה המ"ז ליתא מלת ופטור. ובמתניתא דבני מערבא בין מן הצונן פטור (ופטר). ובערוך ערך חם השותין (שותין) וכו' פטור וע"ש.

פ"ד ה"ד אין כולהו בר אימי. בירושלמי יבמות פמ"ו (דו"ט מ"ו ע"א שורה 31) אדם כסויים נטון אימי וכו' בר נש דמיי לרבי אמי. ובסוף הוריות ר"ש אחוי דר' ברכיה אפילו כר' אמי וכו'.

פ"ד ה"ה במשנה מקלף אחת אחת. בפ"י רבינו חננאל בביצה ד' י"ג ע"ב תנן ההם במעשרות פ"ד המקלף שעורים מקלף אחת אחת על יד (ב' מלות ליתא) ואוכל.

פ"ד ה"ה במשנה מנפח על יד על יד ואוכל. במתניתא דבני מערבא מנפה מיד על יד. וכן הוא ברמב"ם פ"ג ה' מעשר הי"ט ובסמ"ג עשין קל"ה מנפה מיד ליד. ובכ"י רש"ם מנפה על יד על יד.

פ"ד ה"ה במשנה ואם ניפח וכו'. במתניתא דבני מערבא ואם ניפה וכו'. וברמב"ם ובסמ"ג הנ"ל ואם ניפה. ובכ"י רש"ם ואם ניפה. ועי' בפ"י רבינו חננאל בביצה הנ"ל.

פ"ד ה"ה במשנה כיסבר שזרעה. בהשגות הראב"ד ה' מע"ש פ"א ה"י לפי שבצינו במשנה שאמר כסבר וכו' וכרדב"ז שם והלא משנה שלימה שנינו כוסבר שזרעו (שזרעה) לזרע ירקו (ירקה) פטור וכו'.

פ"ד ה"ה במשנה זרעה לירק מתעשר. כרדב"ז ה' תרומות פ"ב ה"ה לירק מהעזרת וע"ש.

פ"ד ה"ה במשנה ר' ליעזר אומר וכו'. ברימב"א נדה נ"א ע"א (וויין ברכות) הא ודאי משנה מפורשת וכו' ובזירין הוא דנחלקו שם ר' עקיבא (ר' ליעזר) ורבנן עכ"ל.

פ"ד ה"ה במשנה השבת מתעשרת. בפ"י הר"ש בפיאה פ"ב משנה ה' ותנן נמי בפ"ד השבת מתעשרת זרע וירק (וירדים). ובחי' הרמב"ן בנדה ד' נ"א ע"ב והיא שבת מדחייבא בפאה נחייבה במעשר איכא למידק למה ליה לאתווי מכללא משנה שלימה היא שהשבת חייבת במעשרות דתנן במס' מעשרות וכו' ר"א אומר השבת מתעשרת וכו' ע"ש וכן הקשו זה בתוס' ובהוס' הרא"ש בנדה שם. ובהוס' ר' אלהן בע"ז ר' ז' ע"ב ולפרוך בהדיא מהך משנה (דמעשרות) דחייבות במעשר וכו'. וכבר זכרתי דזמנתו במשנה כלאים פ"ט ה"ב צד 71. ובכבלי מו"ק ו' סע"ב ועד כמה אמר רב שמואל (ברימב"א שם ר' ישמעאל) בר יצחק כאותה ששינונו כל סאה שיש בה וכו'.

פ"ד ה"ה כיון שלקט (כד' זימאסיד שמנע) ממנה וכו'. לעיל שביעית פ"ב ה"ה

בשנים

כשנויים, ובכ"י רש"ם כיון שלוקט ממנה שהים שלש מדרביות וכו' כיון שמנע מנה טים (ליהא) שהים וכו'.

פ"ד היה זרע לזרע. בכ"י רש"ם הני כוסבר זרעה לזרע וכו'.

פ"ד היה הני שבת וכו'. ברמב"ם ה' תרומות פ"ב ה"ז וכן השבת וכו'. ובכ"ם שב ובירושלמי הני שבת שזרעה לזרע וכו'.

פ"ד היה אין לך דבר שזרעו וכו'. בתוס' עירובין ד' כ"ח ע"ב ד"ה לזרע וכשזרע עיקר הוי זרע יפה וכו' וכן משמע בירושלמי בפ"ד דמעשרות עכ"ל ולפנינו אין כבואר.

פ"ד היה כהעשר זרע וירק אלא וכו'. בכ"י רש"ם ומתעשר זרע וכו'. ובפ"י ר"י כמ"צ ופריק כן היא (כיני מתנתא) פי' אין לך דבר שזרעו לזרע ומתעשר זרע וכו' ע"י יבפי' הר"ש.

פ"ד ה"ז במשנה ר"ג אומר. בכסף משנה וברדב"ז ה' תרומות פ"ב ה"ד משנה ספ"ד דמעשרות רשב"ג (ר"ג) אומר וכו'. והג"י ר"ג יותר נכונה כאן. ועי' לעיל פ"א ה"א שמוכאה המשנה.

פ"ד ה"ז במשנה תורות וכו'. בכפתור ופרח פנ"ד תמורת וכו' ושם לעיל שעל התמורת.

פ"ד ה"ז במשנה ושל פול הלבן. בערוך ערך תמר ושל פול המצרי.

פ"ד ה"ז במשנה ואבינות. בהשוכות הגאונים סי' שע"ח ומיני צלף אבינות וכו'. ועי' בבבלי ברכות ד' ל"ז ע"א. ובכ"י רש"ם ואבינות וקפריסין (וקפרם). רע"א אין כהעשר אלא אבינות בלבד (ליהא) וכו' עכ"ל ועי' בבלי ברכות ל"ז ע"א זרק האבינות ואוכל הקפריסין. ועי' כפ"פ פנ"ד.

פ"ד ה"ז מה פליגין וכו'. בכסף משנה ה' תרומות פ"ב ה"ד ובירושלמי מה פליגי בשזרעו לזרע אבל זרעו לירק אף רבנן סודו ומפרש רבינו שזה הירושלמי קאי גם לדרשב"ג (עי' לעיל נ"י המשנה) וכו' ע"ש.

פ"ד ה"ז נהגין בביתנין. בד' זוטאמיר בבת ניין. ובהוספתא מעשרות פ"ג נהגו בירקית היתר כמותכם דברי ר"א. ובעירובין ד' כ"ח ע"ב פני ביהויני וע"ש בפ"י רבינו חננאל ורש"י ביהויני מקום עכ"ל.

פ"ד ה"ז הני הפול והשעורין וכו'. בכ"ם ה' תרומות פ"ב ה"ז ובירושלמי וכו' הני הפול והשעורים וכו' ויש להמזה אמאי הנא הני הא בכלל וכו' ע"ש.

פ"ד ה"ז במלה דעהו וכו'. בבבלי עירובין ד' כ"ח ע"ב לפיכך זרען חייב. ובהוס' שם ד"ה לפיכך אין להקשות כאי לפיכך וכו' עכ"ל ובירושלמי ליהא המלה לפיכך.

פ"ד ה"ז שמואל אמר קפרם וכו'. בבבלי ברכות ל"ז ע"ב אין זכר מזה.

פ"ד ה"ז והני כן וערלהם וכו'. ערלה פ"ג ה"א בשנויים. וע"ש בר"ש.

פ"ד ה"ז רב מפקד לאילין דבי רב אתי. בכ"י רש"ם דבי רב אתי. ובפני משה גורם רב מפקד לאילין דבי רב. ובאמת כעין זה שרב מפקד לאילין דבי רב אתי נמצאו עוד באיזה מקומות אך הנידסאות נשהבשו. ראה בירושלמי ע"ז פרק ד' ה"א רב מפקד לבית רב אחא (בדפוס קראמאשין רב אחי) וכו'. (בפ"י רב נסים גאון בברכות ל"ד ע"ב במס' ע"ז נגמרא דבני מערבא וכו' רב מפקד לדבי (לביית) רב אחא וכו'. ובשבלי הלקט סי' ל' וכתניא סי' ה' ירושלמי בע"ז רב מפקד לבי רב אחא וכו'. ובאמת צ"ל בירושלמי לבית רב אחי. ובספרי הקדמונים הג"ל הגיהו המניהים מירושלמי הנדפס). ובקדושין פ"א סה"ח (דפוס' חייניציא וקראקא) רב מפקד לאילין דבי רב אתי. והקרבן ערה הגיה רב אחי. ובד' קושטאנמינא שם הגי' לאילין דרבי

אחאי

אחאי. ונראה שזה הגיה בעל שדה יהושע. ובירושלמי סוכה פ"ד ה"ב (דפוסים הנ"ל) רב מפקיד לדבית רב אחי. הקרבן עדה הגיה גם כאן: רב אחי. ומאלין דבי רב אחי ניכרו במקומות שונים איזה הלכות. בירושלמי נדרים פרק הנודר מן המבושיל ה"א (ד"ו וקראקא) רבי בא בר יהודה (ברפוס זיטאמיר שם הגירסא משבושת: רבי בא בר יהודה, וטעות כזה הטעה כפי הנראה גם את בעל היוחסין. ראה ביוחסין השלם צד 101 ר' אבא בר יהודה בשם רב, ר' אבא בר ר' יהודה בירושלמי עכ"ל ובסדר הדורות צד 17 הביא זה ולא גלה המקור. ונראה שהיוחסין סמך בזה על הירושלמי עירובין פ"ו (ד"ו ר' כ"ג ע"ב שירה 5) ר' בא בר יהודה בשם רב. אך נראה כי ט"ס הוא שם כי המאמר נשנה בעירובין פ"ה (ד"ו 1. 34. 25) ושם הגי' רבי יהודה בשם רב. ובירושלמי שביעית פ"ג ה"א בד' זיטאמיר ר' בא בר רב יהודה בשם רב בשינוג וכו' אבל בד' וויניציא שם הגי' ר' בא בר יהודה בשם רב וכו') בשם דבית רב אחי הביצא אין בו משום בשולי גוים וכו'. (בקרובן עדה שם ה"ג משום דבית רב אחי עכ"ל ובדפוסים זיטאמיר וקראטאשין הדפוסו בנוף הירושלמי כהנהגת הקרבן עדה הנ"ל). ובירושלמי ע"ו פ"ב ה"ט (ד"ו וקראקא) ר' בא בשם רב אחי מרטיסה אין בו משום בשולי גוים וכו'. (בד' זיטאמיר הגי' רב אחי). ובבבלי ביצה מ"ו סע"א אמר רב אסי אמר רב דניס קבנים מלוחים אין בהם משום בשולי נכרים וכו'. וכד' שונצינו שם הגירסא אמר רב אחי אמר רב. וכן הוא בכסף משנה ה' סאכלית אסורות פ"ז ה"ד. ובאור זרוע חלק ר' (ע"ו) סי' קצ"ג הגי' אמר רב אחי אמר רב ומ"ס הוא כהטעתיק. ובבבורות ד' ל"ו ע"א עד וכו' רב אסי שרי וכו'. אבל באור זרוע ח"א סי' הק"י רב אחי אמר וכו'. (ומי יודע אם לא מ"ס הוא בירושלמי ביצה פ"א ה"ו רב מפקד להלמידיו לא היהבין וכו' דסדרא דאסי. ובכהובות פ"ב ה"ג ספרו דאסי (ועי' בשו"ת ריב"ש סי' קל"ו) וצ"ל דאסי, כי קשה לומר שהכוונה על אסי או רב אסי הידוע), שוב ראיתי בדקדוקי סופרים בסוכה ד' ח' אות ק' שכתב וכן בהרבה מקומות כהוב בהכ"י רב אחי ולפעמים איתי והכל אחד עכ"ל. אחרי כהבי כל הנ"ל ראיתי בספר דורות הראשונים ח"ב צד 183 שהביא הירושלמי מסוכה וקדושין בגירסא רב אחי. ומע"ן רב אחא. וכדה מלכו שהדברים אמורים על דבי רב אחי ברבי יאשיה ע"ש וכל דבריו הם רק לחדורא ופלאול של הבל כי הומוני של רב אחי ברבי יאשיה לא נקבע בדיוק ראה סדר הדורות נערכו. ולא ידע בעל דורות הראשונים מכל המקומות שהערנו כאן שהכוונה לדבי רב אחי.

פ"ד ה"ו דבי רב אחי. בסדר הדורות (צד 50) מביא בשם היוחסין רב אחי אמר רב וע"ן כתב הסדר הדורות ואני לא ראיתי אף אחד רק בירושלמי פ"ב דבבורות אמר ר' יוחנן לא כן אלפן ר' אחי עכ"ל ולא ידע הסדר הדורות מכל מה שהערנו למעלה. ומגירסת הש"ס בבלי ביצה הנ"ל. ומ"ש הסדר הדורות מירושלמי בכורים טעה כי שם ה"ב הגי' לא כן אלפן רבי ראיתי כגרים וכו'. והסדר: ודורות עשה מתיבת ראיתי שהי מלוח ר' אחי.

פ"ד ה"ו רב הונא המננא מפקד לחבריא וכו', נראה שיד מי הגיה כאן המלה הונא שלא רב המננא היה מפקד רק רב הונא. וכעין זה בירושלמי קדושין הנ"ל רב המננא מפקד לחברייא פקדון לנשיכון וכו' (ובסמ"ג לאוין ס"ג ובסוד יו"ד סי' ק"פ גרסין בירושלמי דקדושין רב הונא מפקד לחבריה פקדון לנשיכון וכו'. וברי"ף קדושין סי' תרי"ד ובילקוט עה"ת ר' הוצ"א ירושלמי רב המננא וכו'). ובסוכה הנ"ל רב המננא מפקד לחבריא כד תהוון יהבון כתנה וכו'. ובכ"י רש"ס כאן רב הונא רב המננא מפקד לחברייא תהוון (תיוון) מפקדין וכו'.

פ"ד ה'ו הקליפין גדילות. בכ"י רש"ם כל קפריתא דיהוון הקליפין וכו' ועל המלות קפריתא דיהוון יש נקודות למעלה.

פ"ד ה'ו הקפרם והתמרות. בכפחוד ופרח פנ"ד ירושלמי הקפרים והתמרות (עי' לעיל במשנה) סין אחד הוא ומעשרין מזה על זה אבל לא וכו' ובפי' ר"י במ"צ גרסין בירושלמי הקפרם וכו'. ובהשבות הגאונים (זכרון לראשונים סי' שע"ח) האריך בזה.

פ"ד ה'ו אבינות נותנין עליהן וכו'. בהי' כהר"י קורקום בה' מעשר שני פ"א ה'ו ירושלמי פרק ד' דמעשרות רב אסי בריה דרבי ועירא (ה' מלוח אחרונות ליתא בכל ההוצאות. ובכלל לא נשאר זכר משם האמירא הזה. ועי' בבלי כו"ק ד' כ' ע"ב אסי אבוה דר' זירא וכו') אבינות נותנין עליהם חומרי אילן וחומרי זרעים שאם היתה שניה וכו' ע"ש.

פ"ד ה'ו ולידה מילה וכו'. בכסף משנה ה' מעשר שני פ"א ה'ו ולשון הירושלמי מוכיח כן שכתב ולידא (ולידה) מלה כלומר לאי זה דבר נתנו עליהם חומרי זרעים משמע כהדיא דלא נתנו עליו חומרי זרעים אלא לדבר זה בלבד עכ"ל.

פ"ד ה'ו לא בכרם ולא בנורעים. בכ"י רש"ם מוסיף: הכל מידים שחייב בערלה עכ"ל וכן הוא בירוש' כלאים ספ"ה. ובכפ"פ פנ"ד תוספתא מס' כלאים סוף פ"ג צ"ל וכו' אלא אלו ואלו מודים שחייב בערלה.

פ"ה ה"א במשנה העיקר שהלים וכו'. ברדב"ז ה' מעשר פ"ו ה"ג העוקר שתלים מתוך שלו ונתן (ונימע) וכו'. ובחי' כהר"י קורקום שם הני' ונמס לתוך שלו פטור. ובאגודה ונומס בתוך (לתוך) שלו.

פ"ה ה"א במשנה לקט לשלח וכו'. בחי' כהר"י קורקום ה' מעשר פ"ה ה"ב ונראה שהיו (הר"ש והרא"ש) גורסין לקט אבל רבינו (הרמב"ם) גרים לקט ודמי לדמסוך ליה דהיינו לקט במחובר וכו' עכ"ל וכן גרס בהמשנה ברדב"ז שם ובכפתור ופרח פרק ל' והכי איהא במתני' וכו' לקט לשלוח (לקט לשלח) לחבירו פטור ובפי' כהר"י במ"צ ליקט שבלים (ליתא) לשלוח וכו'.

פ"ה ה"א ר"א בשם רשב"ל. בחי' כהר"י קורקום ה' מעשר פ"ז ה"ג ובירושלמי ר' אבהו בשם ריש לקיש וכו' ע"ש.

פ"ה ה"א דתנין התן נימל וכו' ופטור מן המעשרות. כן הני' במשנה פאה פ"א משנה ו' במתנתא דבני מערבא שם. אבל לפנינו בד"ו הני' ומאכיל לכהמה לחיה ולעופות ופטור מן המעשרות וכו' ע"ש.

פ"ה ה"א מודין ר"ע לחכמים. בחי' כהר"י קורקום הנ"ל ובירושלמי מודה ר"ע בלפת וצנן לפי שער כאן לא התירו אלא בחמים וכו' ע"ש.

פ"ה ה"א אילן אין לו וכו'. בכ"י רש"ם אלו אין להן וכו'.

פ"ה ה"א ר' שמי אמר וכו'. בפי' הר"ש ואמרינן בירושלמי וכו' אר' שמואל (שמי) קמי דר' יסא (יוסי) וכו' ע"ש. ובתוי"ם כאן: וראיתי בירושלמי וכו' רב שמי (ובי שמי) אמר וכו'.

פ"ה ה"א הא בתלוש חייב. ברמב"ם פ"ה ה' מעשר ה"ב או שלקח תלוש לשלוח לחבירו לא נקבעו. וברדב"ז שם ומה שכתב רבינו או שלקח בתלוש הני אמרינן בירושלמי עכ"ל ולפנינו ההיפך.

פ"ה ה"א וחבילי תלהן לא יאכל וכו'. במלאכת שלמה בפ"ו: ובירושלמי וכו' ושתלין והוצני פשהן (חבילי תלהן ועי' בתוס' סוכה י"ב ע"ב ד"ה באניצי ודתינא בספרא בספרי (צ"ל בספרא) יכול לא יביא ניזי צמר, ואניצי פשתו וכו' עכ"ל).

וכו'

וכו'. וככ"י רש"ם והוצני פשתן לא יאכל עד שיעשר ודאי (ליתא) עכ"ל. וכן הוא בהוספתא מעשרות פ"ג וע"ש.

פ"ה ה"א שכן דרך בני אדם וכו'. ברדב"ז ה' מעשר פ"ה ה"ב כדאמרין בירושלמי עבן מנהג בני אדם לשלוח לחבריהם סבלים ברברים הללו ע"כ (בירושלמי) עכ"ל. **פ"ה** ה"א רשב"ל אמר אפילו חבר וכו'. לעיל פ"ב ה"א אמר ר' זעירא. וברטאי פ"ב ה"ב ר' זעירא ר' יסא בשם ר' יוחנן וע"ש.

פ"ה ה"ב במשנה הוך שלו. באגודה בתוך שלו. **פ"ה** ה"ב במשנה מפני שהוא נרנן. וכן היא לקמן בגמרא ה"ב. אבל בכ"י רש"ם הני' במשנה ובגמרא שם מפני שזהו נרנן.

פ"ה ה"ב במשנה בצלים שהשרישו. ברמב"ם ה' מעשר פ"א ה"א בצלים שהשרישו זה בצד זה (ג' מלות ליתא) וכו' ועי' בבבב משנה שם. **פ"ה** ה"ב במשנה והן מגולין. ברדב"ז ה' מעשר פ"א ה"א והרי הן מגולין. וכוה' סהר"י קורקוס שם והם כגודלים.

פ"ה ה"ב ולא שנייא וכו'. בכ"י רש"ם הני העוקר מהוך שלו לימען לזרע או כח"ל או להפקד או למכרן לגוי הרי זה חייב מפני שמוציאן מידי מעשרות (כ"א מלות אלו ליתא לפנינו ומקורן כתוספתא מעשרות פ"ג וע"ש) ולא שנייא וכו'. **פ"ה** ה"ב ע"ד רשב"ל דו אמר. בתרומות פ"ד ה"א וחלה פ"ג ה"ז דאמר ריש לקיש כ"ס חזקה מכל כמל ברוב.

פ"ה ה"ב ע"ד ררי' דו אמר אין דמכל כמל ברוב. בהשגחה הראב"ד ה' מעשר שני פ"א ה"א ואפילו אחר הרוב אין לילך באיסורי מכל אלא כדמאי (צ"ל וברמאי) פרק הבייש מעשר שני ירושלמי עכ"ל ונראה שכיון לירושלמי דילן.

פ"ה ה"ב מה עלינו ר"ז ורשב"ל, נשנה בשנויים בחלה פ"ג ה"ז וע"ש. וככ"י רש"ם או נימר כר' בא דא"ר בא (ו' מלות ליתא וע"ש בחלה) מה פליגין.

פ"ה ה"ב אמר ר' כנא לא שנו וכו'. בפ"י הר"ש בירושלמי אר' מנא וכו' ע"ש. **פ"ה** ה"ב לא שנייה בין לוכל חייב. בכ"י רש"ם לא שנייא בין לזרע בין לאכול חייב והתנינן מפני שזהו נרנן.

פ"ה ה"ב שתולש סהן. בתום יו"ם ובירושלמי וכו' שתלש סהם וכו'. **פ"ה** ה"ב כאי איכפלה שבת נבי, (ברדב"ז ה' מעשר פ"א ה"א לגבי) מעשרות.

על הלשון כאי איכפלה העירוהי באהבת ציון להרוסות צד 66.

פ"ה ה"ב השרישו בקופה וכו'. בכ"י רש"ם חני בצלים שהשרישו וכו' עכ"ל וכן הוא בהוספתא מעשרות פ"ג. ומדרכו של רש"ם להוסיף המיד בראש ברייתא מלת הני.

פ"ה ה"ב בחזקתן ואת אמר עלו. כחי' סהר"י קורקוס ה' מעשר פ"א ה"א ובירושלמי השרישו וכו' ופר"ך בחזקתן ועלו כלומר דכיון דקאמר בחזקתן אלמא דלא חשיב להו כנסועין לחייבן במעשרות שנית וא"כ למה עלו סטומאתן ומשני התורה רבתה במהרה זרעים וכו'.

פ"ה ה"ג במשנה ואם ביכירו. בסמ"ג עשין קל"ה ואם בכרו נטל את הביכור (הבכורות) וכו'. ובאגודה ואם בכרו וכו' פי' אותם שנמרה מלאכתו וכו'. וברדב"ז ה' מעשר פ"ה ה"ז ואם בכרו נטל את המבכרות (הבכורות) וכו'.

פ"ה ה"ג במשנה ואת זוגיו. ברמב"ם ה' מעשר פ"ב ה"ז ואת זוגיו. וכן ברדב"ז שם. וכפי' הר"ש זגין פסולת ענבים. ועי' בפ"י ר"י במ"צ.

פ"ה ה"ג במשנה שהתורם בלכו. באגודה תורם בלכו על קטוע (הקוטעים) וכו' פי' שבלת קטועים וכו' ע"ש ובתוספתא הרוסות פ"ג התורם וכו' על מה שבקוטעין.

פ"ה

פ"ה ה"ג כינו מתניתא לא ימכור וכו'. בפ"י הר"ש בירושלמי מפרש לא ימכור שדהו וכו'. ובפ"י הר"י במ"צ כינו סתני' לא ימכור אדם שדהו משבא לעונה המעשרות לפי שאינו נאמן וכו'. (ז' מלות אחרונות ליתא).

פ"ה ה"ג ר' שמעון סתיד, בפ"י הר"ש בירושלמי תני ר"ש סתיד וכו' עבר ומכר מעשר את שהוא (ב' מלות ליתא) אוכל (ואוכל) וכו'.

פ"ה ה"ג ואינו אנו אחריין לרמיין. ברמאי פ"ג ה"ה אין אנו אחראין לרמאיין. ובפ"י הר"ש ואין אנו אחראין לרמאיין והך סיפא כרבנן.

פ"ה ה"ג על הקיסעין וכו'. בשו"ת מהר"ח איר זרוע סי' קכ"ט דתניא בסס' תרומות התורם את הגזון צריך שיכוין את לבו על מה שבצדדין ועל מה שבתוכו וכו' ע"ש.

פ"ה ה"ד כמשנהוואה גפרו. בתשב"ץ ח"א סי' פ"ח נפת הוא פסולת שיושמיין או זהים וכו'.

פ"ה ה"ד שדה שהביאה שליש וכו'. בהשנות הראב"ד ה' מעשר פ"א ה"י לא נראה כן בנמרא דמעשרות שנחלקו ר"ע ויחכמים בתבואה שהביאה שליש ביד גוי בכוריא (ליתא אבל כן הוא בתוספתא מעשרות פ"ג הוצאת צ"מ שירה 24) וכו'.

פ"ה ה"ד רע"א התוספת פסור. בפאה פ"ד ה"ה חסר המלה: התוספת. ובחלה פ"ג ה"ג ובערלה פ"א ה"א כגירסתינו. ובחולין ד' קל"ז ע"א הג' להיפך ר"ע אוסר התוספת מחייב. ועי' בפ"י הר"ש.

פ"ה ה"ד תני ר' יונתן בי ר' יוסי אימר, הו"כ בהר פ"א ר' יונתן בן יוסף אוסר וכו'. וכן הוא בבבלי רה"ש ד' י"ג סע"א כרתניא ר' יונתן בן יוסף אוסר. בסדר הדורות (צד 208) מביא בערך מיוחד את ר' יונתן בר' יוסי ומראה מקורו לירושלמי כאן.

ובאמת הוא ר' יונתן ברבי יוסף שהביא בערך אחר שם.

פ"ה ה"ד את תבואהה בשביעית. בכ"י רש"ס ואספת את תבואתה ובשנה השביעית. ועי' רה"ש הג"ל. ובפ"י רבינו חננאל שם.

פ"ה ה"ד הביאה פחית משליש וכו'. בפ"י הר"ש בשביעית פ"מ משנה א' כרמוכח בירושלמי בפרק בתרא דמעשרות דאסרי' גבי תבואה לכ"ע הביאה פחות משליש לפני שביעית ונכנסה (נכנסה) שביעית אסורים (אסורה) משום ספיהים (ספחין) ולא חלה עליהן (עליה) קדושת שביעית שכבר היו עשבים (לפנינו כמ"ס מוסף: ולא חלה עליהן קדושת שביעית) הביאה פחות משליש לפני שמינית וכו' מותרת משום ספחין (ספחין) וחלה עליהן קדושת שביעית שכבר היו העשבים (ג' מלות ליתא) וכו' ע"ש.

פ"ה ה"ד זרע בחורבה וכו'. בכסף משנה ה' מעשר פ"א ה"י בירושלמי וקאמר עלה זרע בחורבה וכו' ע"ש וברב"ז שם ומה שהביא מהירושלמי הוא בפרק בתרא דמעשר זרע בחורבה וכו'.

פ"ה ה"ד ר' בון בר חיאי בעי קומי ר' זעירא וכו' אמר ליה עכשיו נקב. הנה כאן לאמוראי א"י האבעיא נפשטה אבל לפני אמוראי בכל כנס' בבלי לא נפשטה. במנחות ע' ע"א א"ל ר' חנינא בר מניומי לגבי עציץ שאינו נקוב סהו אי לא נקוב וכו'. וע"ש גרסת רבינו גרשון ובגליון שטה מקובצת שם. ואח"כ ראיתי בחי' מהר"י קורקוס בה' תרומות פ"ה ה"ד בירושלמי בעי רב ביבון (ר' בון בר חיאי) א"כ (ליתא) זרע בעציץ שאינו נקוב ונקבי טאי (ליתא) א"ל עכשיו נקב ע"כ (בירושלמי) פי' כיון שעכשיו הוא שנקבו אין דנין אותו כנקוב מהחלתו עכ"ל.

פ"ה ה"ד אמר ר' אבין אתיא וכו'. בשו"ת פאר תדור להרמב"ם סי' ט"ז ואפרו בירושלמי אמר ר' אבון (אבין) איתא דרשב"ג בשו"ת רבן גמליאל זקנו (בפ"י ר"י כמ"צ ליתא) וכו' ר"א מחייב בפירוהיהן במעשרות ובשביעית פירוהיהן

(פירותיהן למעשרות ולשביעית) ורבן נמליאל (בדפוס ויטאמיר במעות : ור"ג זקנו. ובדפוס וויניציא ליתא מלת זקנו וכן הנכון) פוטר עכ"ל ובכסף משנה ה' תרומה פ"א ה"ו ועוד דאמרינן בירושלמי דכשיטה ר"ג אמרה וכו'. ובפי' הר"ש במעשרות כאן מוכח הירושלמי כגו' הרמב"ם הג"ל.

פ"ה ה"ה במשנה הליקה שדה ירק. מלת ירק ליתא באגודה.

פ"ה ה"ה במשנה אם עד שלא באו וכו'. כן הוא הגי' בכ"מ ה' תרומות פ"א ה"ב. אבל בב"י (טור יו"ד סי' של"א) מדהנין וכו' עד שלא בא (באו) וכו' ומשבא (ומשבאו) וכו'.

פ"ה ה"ה במשנה ולוקט כדרכו והולך. בפאר הדור להרמב"ם סי' ט"ז ולוקח כדרכו והולך. ולעיל בירושלמי פ"א ה"ד הגי' בהמשנה: ולוקט כדרכו ולוקח.

פ"ה ה"ה במשנה אע"פ שלא בא, בפאר הדור הנ"ל אף עד וכו'.

פ"ה ה"ה אמר ר' אבהו זימנין אמר לה בשם ר' לעזר זכנין וכו'. בבבלי מציינו כדומה לזה שר' עירא אמר בעניני אגדה זמנין אמר לה משמיה דרב אכי וזמנין משמיה דרב אסי (כרכיה כ' ע"ב גיטין ז' ע"א ועוד ככמה מקומות) אבל בדברים

הנוגעים להלכות לא מצאתי דוגמתו במקום אחר שיאמר ר' אבהו פעם בשם רבו זה ובפעם בשם רבו אחר. ועי' בבבלי גדרים מ"ח ע"ב זימנין א"ל משים דכבעידתו מוכחת עליוויזמנין א"ל ר"א היא וכו' ועי' בהג' רע"א שציין לשבת ד' ז' ע"ב.

פ"ה ה"ה ופוסל את המקוה וכו' ואינו פוסל את המקוה. לקמן במעשר שני פ"א משנה ג' ליתא כ"ז. אבל שם בנמרא בהלכה ג' בפסקא מהמשנה

איהא זה. וכן איתא בתולין דף כ"ה ע"ב.

פ"ה ה"ה דהנינן המן. הנה המינ' בפרקין ועלה קאי ואיך נאמר המן? אבל המאמר נשנה במעשר שני פ"א ה"ג ושם נאמר דהנינן המן, וע"כ נשנה במעות גם כאן.

פ"ה ה"ה והוא שהחמיץ. בירושלמי דמאי פ"א ה"א מחלפה שיטהיה דר' יודא דהנינן המן המתמד ונתן מים וכו' בראשונה היו ענבים מרובות ולא היו

חרצנים חשובות ועכשיו וכו'. וזה סיהר לט"ש כאן.

פ"ה ה"ה מהו מוציא מעשרות. בפי' הר"ש אמר בירושלמי דהיינו במעשר אבל בתרומה לא וכו'.

פ"ה ח"ה הא תרומה לא. ברמב"ם ה' מעשר פ"ב ה"ז ואינו מפריש עליו תרומה וכו', ובכ"מ שם וב"ש ואינו מפריש עליו תרומה וכו' ירושלמי פירקא בתרא במעשרות עכ"ל.

פ"ה ה"ז במשנה מצא יותר על מדהו. בהוס' בבבא בתרא ד' צ"ז ע"א ד"ה הוא והא דהנין בסיפא דכס' מעשרות היהר מכדי מדהו מפריש עליו ממקום אחר וכו'.

פ"ה ה"ז הממרח כריו וכו'. כל ההלכה נשנה בשנויים בחלה פ"א ה"ח וע"ש.

פ"ה ה"ז מתיב ר' יוחנן לר"ש בן לקיש והא הנינן וכן נשים. כן גם הגי' בחלה שם.

אכל כבר העירותי שם שט"ם הוא וצ"ל מתיב ר"ש בן לקיש קומי ר' יוחנן. וכן הוא בפראנמנעט מכתב יד מירושלמי הסונח באוצר הספרים הקסרי בפטרבורג, ובס' התרומה סי' פ"ב וכן מוכח בירושלמי והכי איתא ההם הממרח וכו' מתיב ר"ל לר'

יוחנן נשים שנתנו קבח לנחתום לעשות שאור אם אין בשל אחת מהן כשיעור פטורה מן החלה פי' משום שערבן שלא מדעתן וזה כמו ממרח כרי חבירו שלא מדעתו וכו'

וכי אין בכולהו כשיעור בתמיה וכי אין בכולן ביחד כשיעור ואפילו הכי פטורה וכו' ע"ש וכגו' ס' התרומה כן היה לנכון גם לפני הסמ"ג עשין קמ"א ושם הגי' מתיב ריש

לקיש נשים וכו'. ובפי' הר"ש בחלה פ"א משנה ז' ירושלמי הממרח וכו' ומעות סופר בירושלמי ובסוף מעשרות ג"כ הוא שנוי וכו' ובאור זרוע ח"א סי' רכ"א ירוש' הממרח

וכו' נראה בעיני דמ"ס הוא והכי גרסינן מתיב רשב"ל לר' יוחנן דאמר נטבלו וכו' ע"ש.

פ"ה

פ"ה ה"ו כמ"ד גזבר כבעלין. הט"ד הוא ר' אידי בתרומית פ"א סה"א.
פ"ה ה"ו דאמר ר"י בשם ר"ז בשם ר' לעזר, צ"ל דאמר ר"י בשם ר"ז ר' זונה ר' זעירא
 בשם ר"ל ע"י לעיל פ"ד ה"ג, וכן יש להקן בחלה ריש פ"ג. ובחלה פ"א ה"ח ה"ג מתוקנת.
פ"ה ה"ו במשנה חוררי הנמלים וכו'. בירוש' נו"ק פ"א ה"ד סחריבין חוררי
 הנמלים וכו'. וברמב"ם ה' מעשר פ"ג הכ"ג חדר הנמלים וכו'. ובאגודה חוררי (וכן
 הוא בחלה פ"א ה'ח) הנמלים וכו' החייבת (וכן הוא לקמן בנמרא בהלכה ו') לפנינו
 במשנה סחייבת) וכו'. ובכ"י רש"ם כני' האגודה. ובמחברת הערוך לר"ש פרחין
 ערך חדר ומביא ראיה מן המשנה דהנן חיררי הנמלים וכו'.

פ"ה ה"ו אי זהו שום בעל ביבי וכו'. בערוך ערך קלקי ירושלמי שום בעל
 בני (ביבי) כל שאין לו אלא דור (חור) אחד וכו'. ובערוך ד' פיזרו רל"ז כל
 שאין לו (אלא) דור אחד וכו' קליפה אחת בלבד (חסר לפנינו, וכן חסר
 בערוך השלם). ועי' בערוך ערך שם.

פ"ה ה"ו אילו המרובעין. בערוך הנ"ל אלו נסין (ליהא) המרובעין וכו'.

פ"ה ה"ו כגרים הקילקי מרובע. בירושלמי שבועות פ"ג ה"ט מוסף: מקום
 הגרים השע עדשות מקום עדשה ארבע שערות נמצאו שלשים ושש שערות
 (י"ב מלות אחרונות חסרות כאן והן מהכשנה נגעים פ"ו כשנה א').

פ"ה ה"ו כגרים הקילקי. בירושלמי נדרים פ"ג ה"ב כגרים האימלקי.
 ובירושלמי סנהדרין פרק אלו הן הנחנקין ה"ו כגרים הקילקי מרובע.

פ"ה ה"ו ולמה הנינן דירבענה היא. בירוש' שבועות הנ"ל ולמה תנית' מרובע
 די ירבענה היא. וכן הוא בנדרים הנ"ל. וכצ"ל כאן. ובכ"י רש"ם לית היא (ליה)
 מרובע ולמה הנינן וכו'.

פ"ה ה"ו והיא נגעה וכו'. בשבועות הנ"ל והנגעה אלא הוא קימרין.

פ"ה ה"ו והיא אניבא דפילא. בשבועות הנ"ל והיא עניבה דפילא וכו' וכצ"ל.
 וכן בכ"י רש"ם.

פ"ה ה"ו אילו הן הקריקס וכו'. בערוך ערך קרקס ירושלמי אלו הן הקרקס וכו' ע"ש.
פ"ה ה"ו ופשתין לאו קיסמין הוא. עי' מ"ש בשביעית זד 115 שורה 9. ועכשיו
 הדרנא בי כי נוכחתי שהלשון בשביעית פ"ב סה"ו וקסמה בידיה, נמצא חבר לזה
 בירושלמי נדה פ"א ה"ד וקסמא בידיה. ואולי מ"ש בבבא קמא פ"ט ה"ה (ד"ז ד' ו'
 ע"א שורה ז') וקיום מה בידיה. צ"ל וקסמה בידיה. וכן מ"ש בביצה פ"א ה"ג וקשת
 בידיהו צ"ל וקסמים בידיהו.

פ"ה ה"ו מהני' אמרה כן. בכ"י רש"ם מהני' לא אמרה כן. וכצ"ל.

פ"ה ה"ו והני עלה זרע אסמים. בכ"י רש"ם והני עלה ר' יוסי אומר אף זרעוני
 שדה כגון זרע אסמים וכו'. ולפנינו בתוספתא סוף מעשרות ר' יוסי אומר אף זרעוני
 שדה כגון זרע סמים ובקיא.

פ"ה ה"ו הא ביקיא ענמה לא. בחלה פ"ד ה"א ספני מה לא גזרו על הבקיה וכו'.

פ"ה ה"ו כיני מהניתא זרע הסליון (ברפוס זיטאמיר הסליון) של לוף. בפ"י
 המשנה להרמב"ם זאמרו העליון (פי' אמרו במשנה זרע לוף העליון) אמרו בנמרא כי
 שיבת המאמר כן הזרע העליון (הסליון) של לוף עכ"ל ובערוך השלם ערך סליון בפ"ג
 דמעשרות בנמרא דבני מערבא כיני מהני' זרע הסליון של לוף פי' זרע שומה של
 לוף וכו' ע"ש. ובפ"י ר"י במ"צ פי' כיני מהני' זרע הסליון של לוף וכו'. ובפ"י הר"ש
 מפרש בירושלמי כיני מהניתא זרע הסליון (הסליון) של לוף וכו' עכ"ל וגירסת
 הרמב"ם

הרמב"ם הוא האמיתית. ובפ' המעשרות להרמב"ם בעוקצים פ"ג משנה ג' ולוף מן בצל פירוש הש"ס הירושלמי עכ"ל ובפ' הרא"ש שם הוף פירש בירושלמי שהוא מן בעלים עכ"ל.

פ"ה ה"ז הרא איתא וכו'. בפ' הר"ש זר"ו כמ"צ במעשרות כאן: הרא איתא (אותא) הנה לה זרעין (יחזיק) התוספת נז קיפתא (כפתה) וכו' ע"ש.

פ"ה ה"ז א"ל (כר' יוחנן) ר"ח בר ווא ולא מתנתא הוא וכו' א"ל בבלייא מן הגלות וכו'. כעין זה בירושלמי בתוכות פ"ג ה"ט א"ל (לר' יוחנן) ר' חייא בר אבא ולא מתנתא הוא וכו' א"ל ר' יוחנן מן הגלות לך הספא מן מדגלותא וכו'. יבבלי ב"מ י"ז ע"ש.

פ"ה ה"ח במשנה שום בעל בני וכו'. עי' בדמאי פ"ב ה"א תמן הננין שום בעל בני וכו'. ובאגדה שום בעל בכה (בני) וכצל של דכפסא (דכפא ולקמן בגמ' ה"ז הכפא, וכרדכ"ז ה' תרומית פ"ב ה"ב משנה בשלהו מעשרות וכו' וכצל של רכפה וכו') ודגרוסין (וגרוסין) והקלקין (הקלקים) וכו' בכה ודכפסא מקימות דן עכ"ל ועי' הוספתא מבישרין פ"ג שום בעל בני טמא וכו' ועי' ניווער בנעאגראפיע צד 303 שלא העיר מגי' זו.

פ"ה ה"ח במשנה רמ"א אף הקריקס. בערוך ערך קרקס בסוף מעשרות רמ"א אף הקרקס. ובכפחור ופיה פרק נ"ב ומס' מעשר א' פרק בתרא רמ"א אף הקלקס (הקריקס). ובערוך שלם ערך לוף דתניא בהדיא הלוף והקלקס וכו' וע"ש בהערות. **פ"ה** ה"ח במשנה רמ"א אף הקרמנים. בכפ"פ הנ"ל ר' יוסי אומר אף הקוטעין. ובערוך ערך קמן (פירו' רל"ז) בסוף מעשרות רמ"א אף הקוטעין פטורין מן המעשר פ"א אחד (המלה האחרונה הסרה בערוך השלם) ממינו קטניות וכו'.

פ"ה ה"ח במשנה פטורין מן וכו'. בכפ"פ הנ"ל ופטורין מן וכו' זרע הלוף (לוף) וכו'. ובסוף המסכתא הנני אעיר שם"ש הר"ן בפסחוס ס"ו תשע"ט וז"ל הבודק את החבית לראיה אם ריה של יין היא כדי שיהא מתקן כמנה חביות אחרות כפי מה שישתה מהן בכל יום ולא שיטיל סמנה כלום וכו' והכי אמרין בהדיא במעשרות עכ"ל וזה לא נמצא לפנינו. ועי' ירושלמי בבא בתרא פ"ו ה"א. וכספר הישר לר"ת כ"י שכ"ז ופלגתא היא במס' מעשרות אי מעשר עני נהגן בשביעית כמו שנה ישות שעברה וכו'. וגם זה לא מצאתי במעשרות שלפנינו. גם במס' מעשרות מצאתי שהסרים כמה עיקרי דינים בעניני מעשרות. והדברים ארוכים ואי"ה אם יחינו ה' אאריך בזה במקום אחר.

תקונים: צד 2 שורה 5 יש להוסיף: וברמב"ם ה' כלאים פ"א ה"ד אין אסור משום כלאי זרעים אלא הזרעים הראוין למאכל אדם. ובכפ"פ משנה שם ודין זה נ"ל שלמד רבינו כמה שאמרו בירושלמי בריש כלאים גבי זונין עכ"ל.

צד 2 שורה 9 יש להוסיף: ובהשגות הרמב"ן לס' המציות להרמב"ם (שורש חמישי) ומה שאמרו עוד שם בספרא ולא הוגה הארץ מונים הם הפירות על דרך האגדות נסמך וכו', ובילקום עה"ת ר' תר"ז סביא הספרא ולא הוגה הארץ מונין הן את הפירות. ועי' בזה רענן שם.

צד 2 שורה 32 יש להוסיף: פ"א ה"א לא דרב אמר כולן מין אחד וכו'. המעיין בבבלי פסחים ל"ט ע"ב מהו דהימא הני מילי בזרעין אבל בדיקה לא קט"ל לסימרא דירקות אלימא מורעים וכו'. יראה ששהי הסוגיה מירושלמי כאן ובבבלי שם רחוקת ביניהן. והבבלי לא ראה את הירושלמי כי לפי סוגית הירושלמי כאן אין

שום קושיא. וזה הרבר שכבר הוכחתי בכמה מקומות שהבבלי לא ראה הירושלמי וכן להפך.

צד 3 שורה 9 יש להוסיף: פ"א ה"א וטהלכת אה בני מיעים. בש"ס ד' ויולנא תרנ"ו בצד הר"ש סניה אחד ומשלשלת את כו' וכ"ה בירושלמי עכ"ל ולפנינו לא נמצא זה בירושלמי.

צד 16 שורה 16 יש להוסיף: פ"א ה"א במשנה אינן כלאים זה בזה. בפ"י רבינו חננאל בפסחים ל"ט סע"א חזרת וחזרת גלין וכו' ואמרין בסופה כולן נזרעין בערוגה אחת עכ"ל.

צד 4 שורה 9 יש להוסיף: בפ"י רב נסים גאון בברכות ד' ס' ע"ב פירשו בתלמוד א"י וכו' ר' שמעון בריה דר'. אבא אבד. וגם כאן נראה שזה הגיהה המניהם עפ"י הירושלמי דפוס זיטאמיר.

צד 4 שורה 19 וכמתנה כהונה במדרש אסתר פ"ב טרוקסמן הוא פ"י או עשב דרמסקי ובירוש' בסוף פרק סקום שנהגו גרם טרוקסמן עכ"ל.

צד 5 שורה 21 ובחי' הרמב"ן לע"ז ד' ס"ו ע"א כנן הני דתנן במס' כלאים הלפת והגפוס ורתור כהור התרדים והלעונים הוסיף ר"ע הגי' יחידות הבצל והבצלצול התורסוס והפסלוס אינן כלאים זה בזה עכ"ל ולפנינו בהרבה עניינים.

צד 8 שורה 20 ובכפופ פנ"ו אמר ר' יוחנן (יונתן) כאן הלכו חכמים אהר וכו'. צד 11 שורה 7 יש להוסיף: ועי' מ"ש הרב הגאון ר' יוסף צבי דר. דינגער נ"י בהגהותיו לסנהדרין נ"ז ע"א.

צד 11 שורה 24 יש להוסיף: והרמב"ם ה' כלאים פ"א ה"ה השמים ירק בירק. ובתוס' סנהדרין ד' ס' ע"א ד"ה חקים אע"ג דמתני' היא בפ"ק דכלאים אין נזרעין (ליהא ועי' לעיל) ירק בירק וכו'. ועי' בשו"ת מהרש"ם (חלק יו"ד) ס' קצ"ג.

צד 11 שורה 41 יש להוסיף: וענן אמר (לקוטי קדמוניות ח"ב צד 5) מפני שלא אסר רק עשבים שיש להם פירות וכו'.

צד 12 שורה 3 יש להוסיף: וגם ענן מביא מקרא זה לכלאים ראה לקוטי קדמוניות חלק ב' להרב הרבני צד 4: ובגד של כלאים אסור להעלות עלינו שנאמר את חקתי השמרו עכ"ל.

צד 15 שורה 8 יש להוסיף: וכן לעיל פרק א' ה"א רבא בשם רב הגירסא באור זרוע ס' רי"ד ר' בא בשם רב וכן בתרומות פ"ח ה"ה רבא בשם רב יהודה וכו' הוכחתי שם באהבה ציון שצ"ל ר' בא. וכן נצרך להקן בירושלמי בכמה מקומות. וספק גדול הוא אם ר' בא הזכיר בירושלמי הוא רבא בר יוסף בר חמא. וכנראה שם"ש בירושלמי ביצה פ"א ה"ג איהפלגון רב (בד' זיטאמיר: שם; רבי) זירא ורבי אבא בר יוסף. איננו רבא הנזכר בבבלי ביצה ד' ח' ע"ב. ובנמרא כה"י בכיזה שם לא נזכר רבא. עי' דקדוקי סופרים שם.

צד 15 שורה 25 יש להוסיף מ"ש הרמב"ם כלאים פ"ג ה"ט ואם לא היה ביניהן כשיעור הזה אסור ואינו לוקה וכו' כתב ע"ז חכ"ם שם ומ"ש ואם לאו היה ביניהם כשיעור וכו' ירושלמי בספ"ק דכלאים וכרבנן עכ"ל.

צד 16 שורה 21 יש להוסיף: פ"ב ה"א כשנתערכו דרך מכנס. בכסף משנה ה' כלאים פ"א ה"ו בירושלמי וכו' דרך סכנס פירוש בעת שכנס התבואה נתערב שלא מדעתו עכ"ל.

צד 18 שורה 38 יש להוסיף: בפ"י רבינו חננאל בפסחים ד' נ"ג ע"ב ערה ההא כלומר זאת הוא וכו'. ועי' מכות כ"א ע"ב ובגליון שם. ובבבא בתרא קנ"ח ע"ב

ע"ב ערא אמרה ופירשב"ם ואת אומרה ערא כמו הדא עכ"ל ובאשכול ח"א צד 44 כהב רב האי וכו' קדי פרושו כמאן דאמר הדין וכו'.

צד 21 שורה 9 ז"ל: כנגד זה אין ערך גדול לנוסחאות הירושלמי של ר"ש שירחילו כמו שחשב שם הפראפעסאר דלמאן כי רוב נוסחאות של רש"ם מלבו הנה כמו שהוכחתי זה בכמה מקומות באהבת ציון לברכות ובמאמר מיוחד במ"ע המליץ.

צד 23 שורה 21 יש להוסיף: ובפי' ר"י במ"צ בפאה פ"ג משנה ו' והנו בתוספתא דכלאים רובע הקב. י' אמות ומחצה על י' אמות ומחצה בקרוב וכו'.

צד 24 שורה 38 ובפי' רבינו חננאל שבת ד' פ"ה ע"א ומפרש במתני' היה לו (לה) גיבל (גבול) מפת זרע (זרעין) לתוכה (בתוכה) י"ג זרעונין (ליתא) וכו' עכ"ל.

צד 25 שורה 22 יש להוסיף: פ"ג ה"א לרב הונא ספרא דסודרא וכו'. בבבלי כבא בהרא ד' י"ד ע"א רב הונא כתב שבעין ספרי דאורייתא ולא איתרמי ליה אלא חד.

צד 29 שורה 4 פ"ג ה"ה במשנה שכן מה שאמרו. ברדב"ז כלאים פ"ג ה"ז שכל מה וכו'.

צד 33 שורה 22 יש להוסיף: וקאהום ז"ל צד 33 ג"כ מגיה הדא.

צד 34 שורה 34 יש להוסיף: פ"ד ה"ו במשנה ר"א אם ערסן. בערוך ערך ערס ב' ר"א אם ערסן מלמעלה (מלמעלן) הרי אלו מצטרפין (מצטרפי') פי' התקין הסדינין וכו'.

צד 36 שורה 42 יש להוסיף: ובערוך ערך ערב ב"ה בכלאים כרם שהיא נמוע ערבוביא פי' מבלבל עכ"ל.

צד 37 בסוף העמוד ויש להוסיף: בפי' רבינו נרשום מ"ה בבבא בהרא ק"ב ע"ב ההנן כרם הנמוע על פחות מד' אמות בין שורה לשורה (ג' מלות ליתא) רש"א אינו כרם ומותר להביא זרע אחר לשם (כנוסח א' שהביא הרמ"ה הג"ל) וכו'. ולעיל שם ד' ל"ו סע"ב בפירושו שדה כרם הנמוע וכו' אינו כרם וכותר להביא זרע אחר לשם ואינו עובר עכ"ל.

צד 40 ± שורה 27 וכן הוא בפי' הרא"ש ה' ערלה סי' ה'.

צד 41 שורה 5 וכן הוא בפי' הרא"ש ה' ערלה סי' ה'.

צד 42 שורה 39 יש להוסיף: פ"ה ה"ח שכן מקיימין אותו לנמלים בערביא. לעיל פרק א' ה"א הגירסא שכן מקוסות (ליתא כאן, וכן לא היתה בירושלמי לפני הר"ש כלאים פרק א' משנה א' אבל לפני הר"י במ"צ בכלאים פרק ה' משנה ח' איהא) מקיימין אותן לנמלים בערביא. ולפי שידוע שרק חלק סארין ערב הנקרא מדבר ערב, היתה ארצה דלה ורזה (ראה שמראבו

2. 4. 16. הידראדאם. 2. 12. 2) ע"כ הגירסא הישרה הנמצאת לעיל שרק במקומות מקיימין אותן לנמלים בערביא. ובבבלי כבא בתרא ד' קנ"ו ע"ב הגי' שכן בערביא מקיימין קוצים בשדות לנמליהן. ובשבת קס"ד ע"ב שכן בערביא מקיימין קוצי שדות (המלה שדות לא היתה בגמ' שבה לפני הר"ש כלאים פרק ה' משנה ח) לנמליהם. ולפי המשנה בכלאים כאן המקיים קוצים בכרם נראה שהגי' בשדות או קוצי שדות אינה מדוקדקת. וב"ש בירושלמי לנמלים בערביא.

עי' ירושלמי כתובות פרק י' ה"ג נהגו העם בערבייא להיות נובה מן הבושם ומן הנמלים. ובבבלי כתובות ד' ס"ז ע"א גמלים של ערביא אשה נובה וכו'. וגם שמראבו (שם) כוזביר כי בערך ערב נמצאו בשמים וגמלים הרבה.

צד 43 שורה 31 יש להוסיף: וגם כן נראה שחסר בירושלמי כאן מאמר אחר. באבודרהם ה' ברכות (שער השביעי) כתב ואמרינן בירושלמי כל שתמרתו נשארה משנה לשנה מברך עליו ב"ע בשמים, וכל שתמרתו מהיבשה וכלה ביטת

התורף

התורף

התורף

התורף

התורף

התורף

החורף מברך עליו בורא עשבי בשמים עכ"ל ולפנינו בירושלמי לא מצאתי זה
 חושב אני שכאן היה מקום המאמר. ומ"ש בירושלמי אתרוג אע"פ שאת או
 עליו בורא פרי העץ וכו' ראה ברא"ש ברכות פ"ו טף סי' ו' ובמעדני יו"ט שם.

צד 44 שורה 23 נשטם: ובהטם' ירד"א בעירובין ד' ג' כדתנן בכלאים וכמה
 היא עוברת הברם (הגפן) ששה מפחים לכל רוח ר"ע (ור"ע) אומר שלושה עכ"ל.
 צד 48 שורה 19 יש להוסיף: עי' בשכל טוב צד 219 שגירסתו משונה.
 צד 52 שורה 8: וכנפ"פ פנ"ח הרי אלו מקרישין.

צד 57 שורה 3 יש להוסיף: ועי' בערוך ערך עציץ מתיב ר"ש ב"ז
 מהא דתנן בספ"ז דכלאים המעביר עציץ וכו' ע"ש.
 צד 58 שורה 9 ועי' בשו"ת מתנה אפרים ה' כלאים פ"א דין ו' הזורע
 זרעים כלאים וכו' ע"ש.

צד 58 שורה 32 יש להוסיף: ובפי' רבינו הגנאל בפסחים ס"ד ע"ב
 כלאים שאיסורן איסור עולם שנא' את חקויה תשמרו וכו' (עי' לעיל פרק א' ה"ו)
 דכהיב זן תקדש המלאה הזרע ודרשי' לה תוקדש תוקד אש וכו' ע"ש ודברי
 הר"ח מהוקנים בערוך ערך אסר ב'.

צד 60 שורה 32 יש להוסיף: ובירושלמי סומה פ"ה ה"ב ממה שקולם
 ר' יהושע וכו' דבגן דקסרין אמרין למדרשו קילסו אבל למעשה אין הלכה כיוצא בו.
 צד 66 שורה 8 יש להוסיף: בס' דברי יוסף להדי"ש ז"ל (ירושלים
 ברכ"ת) שאלה מ' סביא הירושלמי ומעתיק ענין שדומה לזה סמלחמות היהודים
 ליוסף הכהן יע"ש. וידידי הרב המאור הגדול הר"ר אלעזר ליפמאן פרינץ גי'
 מפ"פ כתב לי בבאור הירושלמי וזה לשונו וכמו שאברי האדם נקראים בשם יד
 כן מצאנו והארץ הגה רחבת ידים וכן לב דברו אל לב ירושלים. ערוה ערות
 הארץ—מביר הארץ וכאשר באו אחי יוסף מצרימה לשבת בר אמר להם יוסף
 ערות הארץ באהם לראות כאשר הערוה מקבלת וממציאה זרע באדם כן בארץ—
 והמבור הוא האבר אשר בו נקשר הולד במעי אמו כן מבור הארץ הוא המקום
 אשר בו חי הידעתי ועי' פירוש שר"ל לישעיה כ"ד י"ג בקרב הארץ היא ארץ בבל
 שהיא הנוך העמים מבור העמים שכל העמים היו רצים לשם—והחיות אדני שדה
 אינן יכולין לחיות בשום קלימאט אחרת כ"א דוקא בהרים כי לא יכולו לסבול אייר
 אודה ודק מן הצמחים אשר צמחו יבהרים וזה פסק מיבורי' לא חי עכ"ל.

צד 66 שורה 15 יש להוסיף: פ"ח ה"ה והנחש הרי הוא כחיה. עי'
 תוס' גדה כ"ג ע"א ד"ה ליהני שלא זכרו ירושלמי דילן.

צד 68 שורה 2 יש להוסיף: ועי' ברש"י מנהדרין ס"ז ע"א עד שיפרט
 לך הבתוב יחדיו וכו'. וכיבמות ד' ד' ע"ב יחדיו ל"ל וכו'.

צד 68 שורה 11 ובפי' הראב"ד בתרי"כ תזריע פ"ד ומן המעם הזה
 אט מסהרין צמד גמלים וצמד ארנבים ונרצה של עזים והבי איתא בכלאים
 ירושלמי עכ"ל ולפנינו אינו מבואר יפה.

צד 68 שורה 20 וכן הוא במס"ג לאוויין רפ"ג (ד' רפ"ב) וע"ש.
 צד 69 שורה 25 יש להוסיף: ובשביעית פ"ב ה"ה תני אמר ר' יודה
 מעשה שהיינו בעין כושין ואכלנו לוף על פי רבי מרפון וכו'.

צד 69 שורה 30 יש להוסיף: ועי' מ"ש הפראפעמאר שירער בספרו
 קורות עם ישראל חלק ב' צד 57 בהערה 173.

צד 70 שורה 32 יש להוסיף: בפי' הרא"ש נגעים פ"א משנה ג' מה
 פשתים

פשתים כברייתו (כברייתה) ראין דרך לצבצב בגד פשהן וכו' עכ"ל וכן הוא בפ"י הראב"ד בהו"כ תוריע פי"ד.

צד 70 שורה 34 יש להוסיף: ועי' רש"י יבמות ד' ד' ע"ב ד"ה והכלת.
צד 74 שורה 21 יש להוסיף: בתום' סנהדרין י"ח ע"ב ד"ה מעיד
ראמרין דרוחץ עשה (לה) בשביל כבוד הבריות וכו' ע"ש.

צד 79 שורה 33 יש להוסיף: והבונה במרחץ. ובערוך השלם ערך
בר צד 167 וצ"ל גבני עי' שמראבו וכו' וכן איתא בירושלמי כתובה וכו'
חמתיה גבני וכו' עכ"ל ושנה בנה.

צד 81 שורה 32 ובפי' רב נסים גאון בשבת כ"ט ע"ב מוכרי כסיה
וכו' זו המשנה שניה בפ"ט דמס' כלאים בסיף המכנה לפי שאמרו וכו' ובפי' ר"ח
בפסחים כ"ו ע"ב דתנן בסוף כלאים מוכרי כסות מוכרין כדרכן כלומר שאין וכו'.
וברמב"א פסחים שם יש שפירשו כדרכן היינו על כתפין דהשתא אפשר דלא מתהני
וכו' ובר"ן שבה פ"ה סי' שנ"ו דמוכרי כסות וכלים (ליהא) מוכרין כדרכן וכו'.
צד 81 שורה 35 יש להוסיף: וכן הוא בערוך ערך פשל ובסוף כלאים
והצנועין מפשילין במקל. וכן הוא בילקוט עה"ת ר' תהקל"ב.

צד 83 שורה 31 יש להוסיף: ובילקוט דפוס' שאלוניקא וויניציא הגי'
ירושלמי כי הני (נהני) שיע ולא ניהני נון וכו'.

צד 84 שורה 39 ובסמ"ג לאוין רפ"ג (ה. רפ"ב) שנינו בפרק אחרון דכלאים
רבי יוסי אימר כלאים (ליהא) הבאים כמדינת הים (סחוף הים ומדינת הים ועי'
לקמן בגמ') אינן צריכין בדיקא מפני שחוקתן כן הקנבוס (שחוקתן בקנבוס) עכ"ל.
צד 87 שורה 14 יש להוסיף: באשכול ח"ב צד 101 ובמשנה לבדים אסורים
שהוא שוע וכו'. ועי' בכ"ט ה' כלאים פ"י ה"ב ודע שהמור היה גורם בדברי רבינו
צמר וכו' ע"ש.

צד 87 שורה 22 ובסמ"ג לאוין רפ"ג (ד' רפ"ב) ומתני' לא אמרה כן אלא פיו
של צמר ושל פשתן אסורין מפני שהן חוזרין לאריג פירוש פיה צלצול וכו' עכ"ל.
צד 87 שורה 31 ובסמ"ג שם והרב רא"ם דוחה שאינה סתם משנה שיכול
להיות וכו'.

צד 89 שורה 10 ובחי' הרמב"ן בחולק ד' פ"ב ועוד מצאתי בהוספתא
דכלאים זורעים זרעוין אילן כאחד הזורע חרצנים עם החטים ה"ז לוקה את
הם' וכו' עכ"ל ויש לתקן מזה הירושלמי בפיאה שם.

צד 89 שורה 27 נשמט: וכן נפלא מדוע לא נזכרה במס' כלאים
ההלכה הנהוגה בדרך אנב במשנה סכוה ד' כ"א ע"א היה לבוש בכלאים כל
היום אינו חייב אלא אחת אמרו לו אל הלכש אל תלכש והוא פושט ולובש
חייב על כל אחת ואחת? ובחולין דף פ"ב ע"ב מדתנן הזורע כלאים כלאים
לוקה וכו' ולאוקי מדברי יאשיה וכו'. ובהוס' ד"ה תגינא נראה שאינה משנה
רק ברייתא. ולפנינו במס' כלאים לא נזכרה המשנה או הברייתא הנ"ל? הלא
בכלאים פרק ח' הלכה א' במחלוקת רבי יאשיה ורבי יונתן היה מקומה להביא
את הנ"ל? וכן לא נזכר במס' כלאים שלפנינו הדין שכתב הרמב"ם בה' כלאים
פרק י' הלכה ל"א המלביש את חברו כלאים אם היה הלובש מויד הלובש
לוקה והמלביש עובר משום ולפני עור לא התן מכשול ואם לא ידע הלובש
שהבגד הוא כלאים והיה המלביש מויד המלביש לוקה והלובש פטור. ומקור
דברי הרמב"ם בתוספתא סכות בפרק אלו הן הלוקין. ולפנינו התוספתא שם
כשיבשת

כשובשה והגירסא הנכונה היתה לפני דרסב"ם. גם בהוצאה צוקערמאנדל במכות
 פרק ד' שורה 28 הגירסא ג"כ משובשת. עי' בהערות שם. ובכל מס' כלאים
 שלפנינו אין זכר מכל זה? מדוע? בפרק מ' ככלאים משנה ב' לא ילבש כלאים
 על גבי עשרה אפי' לגנוב את המכס. ובגמרא ירושלמי שם לא נזכר שום
 מחלוקת בזה. אבל בכבלי בנא קמא ר' קי"ג ע"א מוכא המשנה הנ"ל לא
 ילבש אדם כלאים אפילו וכו' מהני' דלא כר' עקיבא דתניא אסור להבריא את
 המכס (ברי"ף ב"ק סי' ר"ד הגי' תניא אסור להבריא בהם (ליחא) מן המכס.
 ובדפוסים הישנים כרי"ף הגי' להבריא בו מן המכס. ובפירש"י שם אסור להברוח
 בו כלבישת כלאים וכו') ר' שמעון אומר משום ר' עקיבא (כן הגירסא ר' שמעון
 סתם גם בתוס' זכחים ד' צ"א ע"ב ד"ה הא ובכפתור ופירח פרק נ"ט. אבל
 בסמ"ג לאווין רפ"ג (רפוס רפ"ב) תניא ר' שמעון בן יהודה אומר משום ר' ע
 וכו'. ובפסקי ראקאנטי סי' רל"א התיר הר' אלעזר סמיך לבישת כלאים בלא
 כיונת לבישה כר' שמעון בן יהודה דאמר לובש אדם כלאים להבריא בו את
 המכס וכו' עכ"ל. ומפשט המניא בכ"ק שם שאמרה: דמר סבר דבר שאין
 מתכוין מותר וכו' מיכא שהגירסא ר' שמעון בן יהודה הנכונה ולא ר' שמעון
 סתם, שאם היתה הגי' בנמ' ר"ש סתם איך אפשר לומר שהוא סובר כמ"ד
 דבר שאין מתכוין מותר, והלא הוא בעצמו ר' שמעון הוא המ"ד שסובר כן?
 ובתדאי הגי' הנכונה ר"ש בן יהודה שאמר בשם ר' עקיבא. וכן מצינו דונסתו
 בירושלמי בבא קמא פרק ה' ה"ב ר' שמעון בן יהודה אומר משום ר' יקיבה
 הבואה וכו' וכן יש לתקן ט"ש בסמ"ק סי' ל"ב וללבוש כלאים כדי לעבוד המכס
 אמרינן בפרק הניזול ר' יהודה מהיר זהלכה במיתו וכו'. וצ"ל ר' שמעון בן
 יהודה מהיר ובדקדוקי סופרים בכבא קמא לא התעורר מאומה על השנוי
 נוסחאית שם. שוב ראיהי בספר יראים הגרפס מכתב יד סי' של"ג ששם הגירסא
 ור' יהושע זר' יהודה אימרים לובש אדם כלאים וכו' עכ"ל וזה פ"ס וצ"ל ר' שמעון
 בן יהודה. והמ"ל את הס' לא ראה שדברי הרא"ם מיבא"ב בגירסא מתוקנת
 בפסקי ראקאנטי הנ"ל) מותר להבריא את המכס (נה"ס) זכחים הנ"ל הגי' דקאמר
 ר"ש משום ר' ע' לובש אדם י' כלאים זה על גב זה כדי להעביר בו. ועי' ברי"ף
 ורא"ש ובנמוקי יוסף שם). ומדוע לא נזכר בירושלמי כלאים מדעת ר' שמעון
 בן יהודה שאמר בשם ר' ע' שחולק על המשנה כלאים הנ"ל? בדיני כלאים נמצאו
 במס' כלאים שלפנינו בפרק ב' ה"ד ופרק ה' ה"ז מאמרים בשם רבי שמעון בן
 יהודה בשם עצמו ובשם ר"ש. בתוספתא כלאים פרק ה' (הוצאת צ"מ) בנדר שאבד
 בו כלאים לא ימכרנו לנוי ולא יעשנו מרדעה לחמור וכו' אבל עושה מהם
 הכריך למת. והתוספתא מוכאה בכבלי נדה ד' ס"א ע"ב הנו רבנן כנדר שאבד
 בו כלאים וכו' וע"ז אמר שם רב הסדא (ברי"ף ביצה סי' התע"א הגי' אסר
 רפרם בר פפא אמר רב חסדא) כנדר שאבד בו כלאים צובעו ומותר. ובבבלי
 פסחים ד' מ' ע"ב איתבייה רבה בר ליואי לרבא כנדר שאבד בו כלאים וכו'
 וע"ש בפ"י רבינו חננאל. ובענין אחר בע"ז ד' ס"ה ע"ב מיתבייה רבה בר ליואי
 לרבא כנדר וכו'. ורבא חזר מדעתו. ובירושלמי מס' כלאים אין זכר מהברייתא
 הנ"ל? והאם לא היה ראוי להסדר הירושלמי להוכיח בפרק מ' ה"ד על
 המשנה תכריכי המת ומידעה של חמור אין בהן משום כלאים? בכבלי פסחים
 ד' כ"ד ע"ב וד' כ"ה ע"א נאמרו כמה עיקרי דינים בכלאי הכרם ובירושלמי
 כלאים ל"א נזכרו כלל? בתוספתא שבה פרק ד' (הוצאת צ"מ) שלושה דברים

נאמרו

נאמרו באכטמא אין בה משום כלאים וכו'. ויובאה התוספתא בבבלי שבת ד' נ"ז ע"א ובירושלמי שם פרק ו' ה"א. ובמס' כלאים אין רמו מזה. בבבלי סוטה ד' מ"ג סע"ב וא"ר יצחק אמר ר' יוחנן משום ר' אלעזר בן יעקב ילדה הפחותה מטפח אינה מקדשה את הזרעים והני מילי שהים כנגד שתים ואחת יוצאה זנב אבל כולי כרם מקדיש. ולפנינו בירושלמי מס' כלאים לא נזכר כלל מזה? ויותר פלא שבירושלמי כלאים פרק ו' ה"ב נזכרו כמה הלכות בשם ר' אלעזר בן יעקב שנשנו גם כן בבבלי סוטה ה"ל ומהלכה היא ילדה הפחותה וכו' אין זכר בכלאים? ומדוע קצר המסדר הירושלמי? ובכסף משנה ה' כלאים פרק ו' ה"ד כתב על הלכה זו שהביאה הרמב"ם שם ומשמע לי שדין זה (ילדה פחותה מטפח וכו') בכלל שערוך שהם הלכה למשה מסיני עכ"ל. ומדוע נפקד מקומה במס' כלאים? והלא ר' יוחנן המיסד את הירושלמי אמרה בשם ר"א בן יעקב? בבבלי שבת ד' פ"ה ע"א מביאר שהזרע כלאים עובר על לאו לא הסיג נכול רעך וכו'. כמו שאמרו שם דאר' חייא בר אבא אר' יוחנן (בילקום עה"ת ר' ר"ל"ח הגי' דאר' יוחנן. וכן הוא בילקום דפוס וויניציא ושאלוניקא) מאי דכתיב לא תסיג נבול רעך וכו' נבול שנכלו ראשונים. וע"ש בהוס' ד"ה לא ובהוס' חולין ד' פ"ב ע"ב ד"ה הזרע, ולפנינו בירושלמי במס' כלאים אין רמו מזה? והלא גם כאן ר' יוחנן אמר הלכה זו, ומדוע לא נזכרה בירושלמי? ובבבלי ד' י"ז ע"א אמר ר' אחא בר יעקב הבל מודים (שרחל בת עז) דאין ליקין על צמרן משום כלאים שנאמר לא תלבש שעמנו מה פשהן שלא נשתנה וכו'. ולפנינו במס' כלאים לא נזכר מזה? והלא מקום הלכה זו היה בכלאים פרק ט' ה"א ששם מדובר בדין זה, ויובאה שם כעין זה הברייתא דהו"כ בנד צמר או פשתים מה פשתים כברייתא אף צמר כברייתו? אני חושב שכל אלו הדינים ועוד דינים שלא זכרתי חסרים אצלנו בירושלמי מס' כלאים כי אי אפשר לאמר שהמסדר הירושלמי לא ידע מהם. כנגד זה מצינו בירושלמי מס' כלאים סאמרי רב שמואל ורב הונא בדיני כלאים ובבבלי במקומות המדוברים בדיני כלאים לא נזכרו. בכלאים פרק ד' ה"ז כן רב אמר אין אדם חובש (או חורש) דבר שאינו שלו ובבבלי יבמית פ"ג ע"ב מחלוקת אמוראי בדעת רב בזה. בפרק ד' ה"ט רב חייא בר אשי בשם רב הלכה כר' מאיר ור' שמעון. ובבבלי בבא בתרא ד' פ"ג ע"א לא נזכר מזה כלל. בפרק ח' ה"ב והתני שמואל היתה עומדת חוץ לתחום וכו'. ובבבלי בבא מציעא ד' צ' לא נזכר מזה. בפרק ח' ה"א אמר רבי חונה ביאתו אסורה בהנאה. ובבבלי לא נזכר מזה. ויש אהנו דברים הרבה בזה ואכס"ל.

צד 91 שורה 33 יש להוסיף: וברש"י סימה ל"ג ע"ב כדתיניא בספרי ובא הלוי וכו'.
צד 92 שורה 34 ובפ' ר' בן מ"צ בפאה פ"ד מ"ז כדתנן מאימתי הפירות וכו'.

צד 100 שורה 30 יש להוסיף: ובחי' סדרים חלאוה פסחים ל' ע"ב וגרסינן התם בירושלמי הבל מודים (מודין) וכו' כאן היר סולדת (שולמת) בו (ליהא) וכאן אין היר סולדת (שולמת) בו (ליהא) וכו' ולא עשו הרחק לכלי שני כלוכד עשו הרחק מדרבנן וכו' עכ"ל.
צד 101 שורה 3 יש להוסיף: פ"א ה"ז ועירו נכלי ראשון הוא. בחי' סדרים חלאוה הנ"ל ועוד אמרי' התם וכו' ועירו נכלי שני (ראשון) הוא בתמיה עכ"ל. ועי' בשו"ת מהרש"ל סי' ס"ב ע"ש בזה, ובריטב"א פסחים ד' ל' ע"ב

אעפ"י

אעפ"י שלענן שבת יש פנים בירושלמי דעירוי מכלי ראשון לכלי שני דינו ככלי ראשון וכו'.

צד 102 שורה 28 יש להוסיף: פ"א ה"ז באילין פצולי אילין. במוקף הערוך ערך פצוליא ירושלמי וכו' באילין פצוליא הוה עובדא פ' המפרש בצלים עכ"ל.
צד 104 שורה 5 ובערלה פ"א ה"ד ר' חנינה בשם ר' חנינה בן נמליאל.
ומובא בשנוי בהוס' מנחות ד' ס"ט ע"ב ד"ה דאמר.
צד 105 שורה 38 יש להוסיף: פ"ב ה"ה כרמא אני מוכר לך.
בכתובות פ"ח ה"ז בשניים.

צד 109 שורה 16 יש להוסיף: ובילקום דפוס וויניציא ושאלוניקי הני' מה ביניכון לקדמאי (לראשונים) וכו' את הכלכלה אחורי גניה וכו' א"ל לאכוכון דבשמיא לית אתון יהבין ולי יהבתו. ולפנינו בשנויים.

צד 112 שורה 32 ובאשכול ח"א צד 48 ואמרינן נמי האוכל בדרך דומה לכלב.
צד 114 שורה 4 ובר"ש אהלות פי"ג משנה א' בתוספתא וכו' אלקמאות וכו' דהנן במס' מעשרות הצריפין והבורגנים (יהבורגנין) והאלקמאות (והאלקמיות) פטורין וכו' ופי' בערוך דבתים הם מחוץ לעיר וכו' עכ"ל ובערוך ערך אלקמיות הגי' והאלקמיות.
צד 114 שורה 13 וברא"ש סוף ה' מוזהה ה"ד בית שאין בו ד' אמות על ד' אמות פסח מן המוזהה אע"פ שבכל הספרים אין כהוב אלא בית שאין בו ד' אמות הרי"ף גרס ד' אמות על ד' אמות ומסתברא דלא חזי לדירה בענין אחר ודלא כמו שכתב הרמב"ם שאם היה ארכו יותר על רחבו וכו' ע"ש ולא זכר הרא"ש ירושלמי דילן. ובמרדכי ה' קפנות סי' התקס"ח רי"ף גרסי' בסוכה (וכן הוא לפנינו בסוכה ג' ע"ב) בית שאין בו ארכע על ארבע פסור מן המוזהה ומן המעקה עכ"ל.

צד 116 שורה 21 ובפי' ר"ח במכות י"ב סע"א. דהא הנן במעשרות סיף פ"ג בערי מקלט הכל הולך אחר הגוף וכו'. וכן הוא לפנינו. ובגמ' במכות שם בשנוי.
צד 121 שורה 39 ובפי' רבינו חננאל במגילה ד' כ"ב סע"ב מובא הירושלמי דע"ז הנ"ל והג' בבית רב אחא ורב מפקד לאינש בייתיה וכו'. והמניהים הגיהו שם: ורב אמי.

צד 122 שורה 11 יש להוסיף: ומה שכתב בסדר הדרות צד 323 אמורא רב בר יודה ירושלמי פ' הפלת השחר עכ"ל כן הוא בד"ו 57. 2. 7. וכן הוא בד' קראקא אבל זה ס"ס וצ"ל רב כר' יודה ופירושו כר' יהודה הנזכר במשנה שם.
צד 122 שורה 20 יש להוסיף: בכבלי ע"ז ד' ל"ג ע"ב כסי רב אסי אסר זרב אשי שרי וכו' ובדקדוקי סופרים העיר שם: בהוס' ר' אלחנן רב אתי אסר וכו' עכ"ל והיה לפניו התוס' ר"א בכת"י. אבל בתוס' ר' אלחנן הנדפס (הוסיאמן תרס"א) ד' ל"ט הגי': כסי ר' אחי אסר, ושם ד' ס"ב ע"א כסי רב אחא אסר וכו'. וגם כוה יש ללמוד כמה שבשו המניהים והמדפיסים בשם אתי. ורב אתי זה הוא שהיה בימי רב אשי שהזכירו היוחסין. וכן היא בכת"י בגמ' בעירובין ד' י' ע"א רב אתי קמיה דרב אשי. ורב אתי שהיה בימי רב הוא הראשון. וכן נראה שמה שכתוב ברי"ף ע"ז פרק ב' סי' אלף רמ"ה פת א"ר אחי ג' מלאכות יש בה הלכך וכו' וכן הוא בפי' רבינו חננאל בע"ז ד' ל"ח ע"ב וזה ליהא לפנינו בגמרא בע"ז שם (כי מה שנאמר שם לעיל ואמרי לה אר' אחא בר בר חנה וכו' הוא ענין בפני עצמו. ועוד שהג' רב אחא בר בר חנה אר"י נראה שזו נ' משיבשה וצ"ל כמו שהוא בישאלהות ס' קמ"א ואמרי לה אסר רבה בר בר חנה אר' אמי אר' פרת אר"י. ובדרך כלל נראה שאמורא רב אחא בר בר חנה לא היה בעולם כי מ"ש הסדר הרורות צד 48

רב אחא בר חנא אמר ר' ששת עירובין ס"ח ע"ב הנה בהכ"י בנמרא שם הגי' אמר רבה בר בר חנה. ע"ש בדקדוקי סופרים. ומ"ש הסה"ד ממנחת ל"א ע"ב רב אחא בר בר חנה אר' יוחנן. באשכול וברא"ש ה' ס"ה ליתא זה וכן ליתא בב"מ פ"ה ה' תפילין). שצ"ל אר' אתי והנה ראינו לעיל כמה דינים בבשולי נכרים מר' אתי. וע"כ המאמר מפת נכרים יש ג"כ לייחסו אליו. וידועים דברי רש"ג באגרתו (הפש מטמונים צד ל"ד) ואיתרחיק לדוכתא דלא הוה אית בה תורה וכו' דאפילו איסור בשר בחלב לא ידעין וכו'. לזאת נראה שהדינים מבשולי ופת נכרים צורך הוסן היו להראות איך יתנהגו.

צד 127 שורה 8 יש להוסיף: ועל מ"ש במשנה חוררי הנמלים שלטו בצד הערימה כתיב ברדב"ז ה' מעשר פ"ג הכ"ג וקשה לי שלא ראינו הנמלים מהלכים בלילה ואע"פ דמסקום קרוב גוררין בלילה עכ"ל ואנכי קראתי שהחכם הבער מספר כי בלילה הנמלים הם המיד. נעורים והולכים לשוח אך הנמלים בעלי מראה אדום צח דרכם הוא להפך כי יצאו החוצה רק ביום ובלילה ינחו במעונותיהם עכ"ל. וראה היירדאט 3. 105. מה שכתב על הנמלים.

הוספה: שנויי נוסחאות מירושלמי כלאים ומעשרות הנמצאה בקומטרס אהרון בסוף ילקוט שמעוני ח"א דפוס שאלוניקי.

צד 1 שורה 15 יש להוסיף: וכן כני' הר"ש בילקוט הג"ל אוף הכא אפי' וכו' וע"ש. צד 27 שורה 29 יש להוסיף: ועכשיו ראיתי בילקוט הג"ל היתה שדהו זרועה ירק ומבקש (והוא מבקש) לימע בתוכה שורה של ירק אחר (אחד) ר' יהודה או' רוחב כמלא רוחב פרסה (הפרסה) טפח (ליהא) אמר רב הונא מעמא דר"י וכו'. וצד 52 בסוף העמוד יש להוסיף וכן הוא בילקוט הג"ל כני' הר"ש. צד 55 שורה 40 יש להוסיף: פ"ז ה"ו ברם כרבנן אית חורנין וכו'. בילקוט הג"ל ברם כרבנן אחרנין וכו' ההורה ריבתה (והעיר הרב ר' דוד גינזבורג במכתבו אלי שבד"ו במעוה ריבת) וכו'.

צד 54 שורה 5 יש להוסיף: ובילקוט הג"ל הגי' מקיים טנין ה"ל לא תורע כלאים. צד 58 שורה 26 יש להוסיף: ובילקוט הג"ל אבל קיים ע"י מעשה לוקה בהרה זרעי המחפה וכו'.

צד 58 שורה 32 יש להוסיף ובילקוט הג"ל ונאמר להלן פן תוקד בו. ונראה שזה ט"ס הוא.

צד 58 שורה 39 ובילקוט הג"ל הגי' ואית דבעי מיכר נאמר כאן פן תקדש פן תוקד אש. אולם כמו שהגי' לפנינו דא"ר חגינה כן הוא בירושלמי בשני מקומות הג"ל וע"כ גירסתה' העיקרית.

צד 59 שורה 29 ובילקוט הג"ל הגי' על דעתיה דר' יונהן כתיב שדך לא תורע כלאים לאיזה דבר נאמר (לא תורע כרסך כלאים) להחמיר וכו' ע"ד דר' יאשי' שדך לא תורע כלאים לאיזו דבר נאמר (לא תורע כרסך כלאים) חברייה אמרי (חברייה אמרין) לההריייה שאם יתרו (התרו) וכו'.

צד 60 שורה 18 יש להוסיף: פ"ח ה"א מן ששה טפחים וכן ארבע אמות. בילקוט הג"ל הגי' כאן מו' טפחים וכאן ד' אמות עכ"ל והיא גי' ישרה.

צד 62 שורה 19 ובילקוט הג"ל ליהא מן אבל מעמיד וכו' עד איסי: בן עקיבא (כן גרס הילקוט).

צד 63 שורה 11 ובילקוט הג"ל ליתא מילת בידייה..

- צד 63 שורה 27 ובילקוט הנ"ל בראשונה לא היו אלא שנים וכו' עמד
פרעה ועשאה שלשה וכו'.
- צד 68 שורה 32 ובילקוט הנ"ל הייתי אומר לא (לך) יפשיל הקופה
מאחריו (לאחריו) וכו' מה הלבוש (מלבוש) מיוחד שהוא מהנה לנוף (את הנוף) וכו'.
- צד 69 שורה 10 ובילקוט הנ"ל ליהא המלות: פשתן של ים.
- צד 69 שורה 34 ובילקוט הנ"ל מה צמר שאין לו שם לאווי (לווי)
אף כל דבר שאין לו שם לאווי (לווי) מנין שאין לו שם לאווי וכו'.
- צד 69 שורה 37 ובילקוט הנ"ל ליהא המלות מהו נוקד רועה.
- צד 70 שורה 11 ובילקוט הנ"ל מה בנד (ליהא) פשהים כברייתו וכו'.
- צד 90 שורה 15 ובילקוט הנ"ל ת"ל הבואת זרעך וריבה שאר זרעוני
שאינן נאכלין ת"ל תבואת זרעך וכהיב הוציא וגו' וכו'.
- צד 90 שורה 17 ובילקוט הנ"ל עשר העשר את כל הבואת זרעך
פרט. ולפנינו הגיי משובשה עשר העשר כלל וכו'.
- צד 90 שורה 19 ובילקוט הנ"ל לרבות זרע שום (שחליים) וגרניד (וגרנד) וכו'
ופרי (פרי) הארץ (העץ) לרבות את כל פירות האילן וכו' וחרו' נידודה (גרודה) ת"ל
מפרי העץ ולא כל פרי העץ (האילן) איסי בן יעקב (יהודה) וכו'.
- צד 92 שורה 14 ובילקוט הנ"ל א"ל (ר' יוחנן) בש"ס סימאי (סיסי).
צד 117 שורה 5 ובילקוט הנ"ל חוץ מן השדה (השרות) ועי' ירושלמי
מגילה פ"א ה"א שמוכא שם המשנה דערכין.
- צד 117 שורה 9 יש להוסיף: פ"ג ה"א ר' יהודה דרש אשר לו חומה
ר' שמעון דרש אשר לא חומה. ובילקוט הנ"ל רבי יודה דרש אשר לא חומה
ר"ש דרש אשר לו חומה. וני' הילקוט אמיתית כי ר' יהודה דרש כהקריא לא
חומה ובית הבנוי לחומה איננו חומה. ור"ש דרש כהכתוב לו חומה וחושב כחומה.

